

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBi

KONU ÖZETLERİ

TARİH

TYT

Zengin ve Anlaşıllır İçerik

Hızlı ve Etkili Öğrenme

Görsel Destekli Anlatım

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBi

KONUÖZETLERİ

TARİH

TYT

Zengin ve Anlaşıllır İçerik

Hızlı ve Etkili Öğrenme

Görsel Destekli Anlatım

MEBİ TYT KONU ÖZETLERİ - TARİH

ISBN 978-975-11-8463-4

Yazar KOMİSYON

Millî Eğitim Bakanlığı
Atatürk Bulvarı No: 98
Bakanlıklar / ANKARA

Tel: 0312 4132680
0312 4132681
0312 4131838
www.meb.gov.tr

Bu yayının tüm yayın hakları Millî Eğitim Bakanlığı'na aittir. Hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz veya kullanılamaz. Bu kitabı ve kitapta yer alan içeriklerin ticari amaçla kullanılması, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'na aykırıdır. Aykırı davranışlar hakkında hukuki ve cezai her türlü başvuru hakkı saklıdır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sözmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üzerinde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çığın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiym, bendimi çığner, aşarım.
Yırtarılm dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbin âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğüm gibi serhaddim var.
Uluslararası! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdemi, dursun bu hayâsizca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıkta, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fişkiracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânâni, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üzerinde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsı- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşam,
Fişkîrî ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dagalân sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanların hepse helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağının hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Akif ERSOY

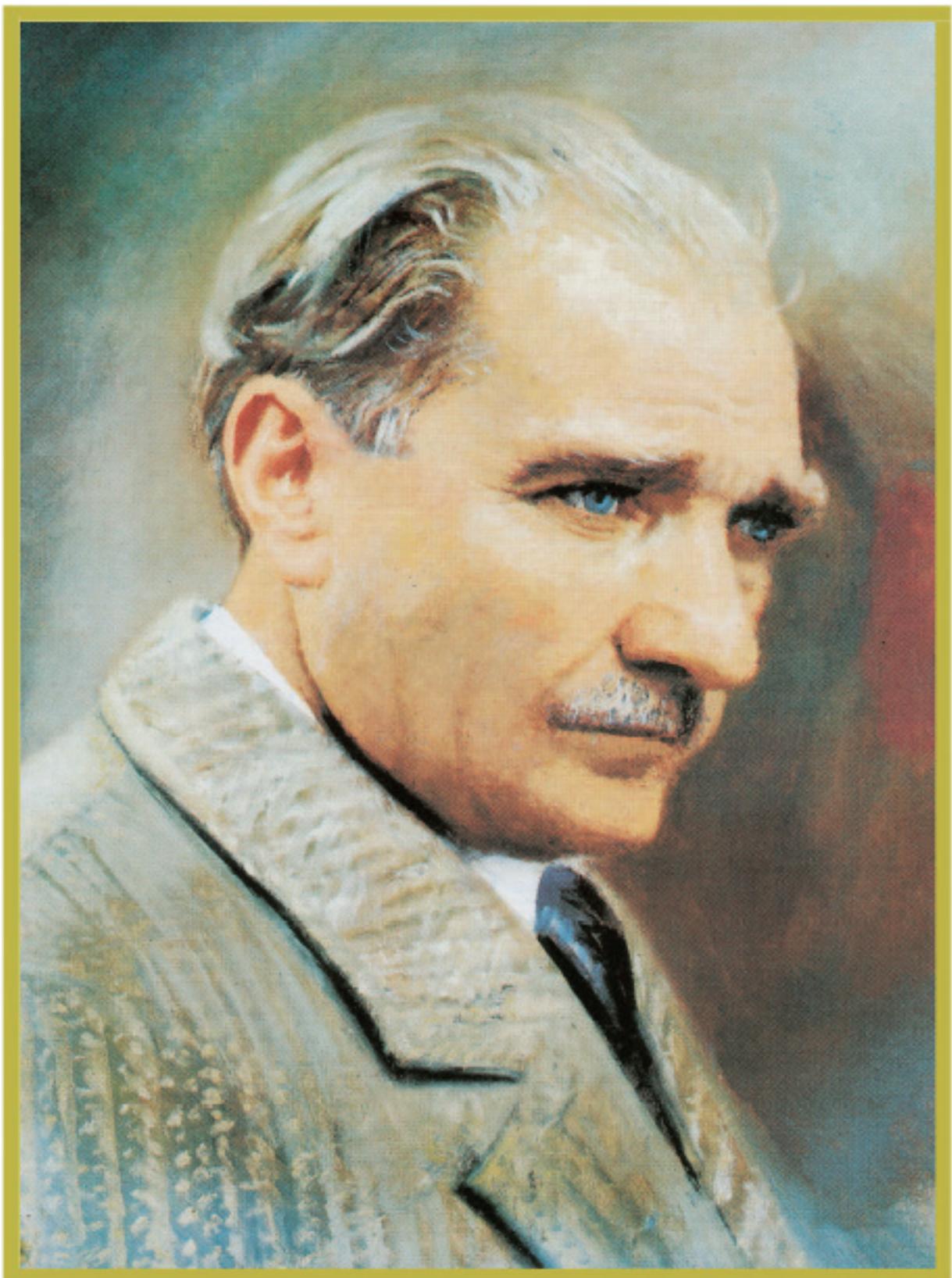
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdi! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asıl kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. İnsanlığın Hafızası Tarih.....	9
2. Zamanın Taksimi	12
3. Avrasya'da İlk Türk İzleri - Coğrafya ile Oluşan Yaşam Tarzı	14
4. Boylardan Devlete-I	18
5. Boylardan Devlete-II	21
6. Kavimler Göçü	23
7. İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya - İslamiyet Yayılıyor	28
8. Emeviler (661-750)	32
9. Abbasi Devleti ve Türkler - Bilim Medeniyeti	34
10. Türklerin İslamiyet'i Kabulü.....	38
11. İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi.....	40
12. Büyük Selçuklu Devleti	44
13. Türklerin Anadolu'ya Yerleşme Süreci - Anadolu'ya Türk Göçleri ve Bu Göçlerin Sosyokültürel Etkileri.....	47
14. Anadolu'nun İlk Siyasi Teşekkülerı	49
15. Hilal ve Haç Mücadelesi	53
16. Moğol İstilası ve Anadolu.....	55
17. Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu ve İlk Fetihleri.....	58
18. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki İskân ve İstimâlet Politikası.....	60
19. Anadolu'da Türk Siyasi Birliğini Sağlama Çabaları	62
20. Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler.....	65
21. Anadolu'nun Mutasavvıfları - Yönetici Sınıf - Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	68
22. İstanbul'un Fethi ve Fethin Sonuçları	73
23. Türk İslam Dünyasında Birliği Sağlama Çabaları	76
24. Dünyanın Muhteşem Gücü Osmanlı	78
25. Stratejik Siyaset ve Dünya Gücü Olan Osmanlı Devleti	81
26. Saray ve Şehir Kültürü - Gelenekler Işığında Devlet İdaresi	85
27. Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi - Fethettiği Yerlerdeki Kültürel Değişim	88
28. Osmanlı Toprak Sistemi - Lonca Teşkilatı-Vakıflar	91
29. Uzun Savaşlardan Diplomasiye.....	94
30. Okyanusların Önem Kazanması.....	98
31. Fetihlerden Savunmaya.....	100
32. Avrupa'da Değişim Çağı.....	103
33. Osmanlı Devleti'nde Değişim	107
34. Osmanlı Devleti'nde İsyanlar ve Düzeni Koruma Çalışmaları	109
35. İhtilaller Çağrı-Sömürgeciliğin Küresel Etkileri.....	114
36. Osmanlı Devleti'nde Modern Orduya Geçiş	116
37. XIX. Yüzyılda Sosyal Hayattaki Değişimler	118
38. Osmanlı Devleti'ne Yönelik Tehditler-I	122

39.	Osmanlı Devleti’nde Demokratikleşme Hareketleri	126
40.	Osmanlı Devleti’nde Darbeler.....	130
41.	Osmanlı Devleti’ne Yönelik Tehditler-II	132
42.	Osmanlıda Sanayileşme Çabaları	134
43.	XIX ve XX. Yüzyılda Osmanlı Nüfusu-Metropoller Salgınlar ve Kamuoyu	138
44.	Mustafa Kemal'in Lider Olarak Yetişmesinde Etkili Koşullar	142
45.	20. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti	144
46.	I. Dünya Savaşı Sürecinde Osmanlı Devleti.....	149
47.	I. Dünya Savaşı'nın Sonuçları	154
48.	Millî Mücadele'ye Hazırlık Dönemi-I	157
49.	Millî Mücadele'ye Hazırlık Dönemi-II	160
50.	Büyük Millet Meclisi'nin Açılması - Sevr Antlaşması	164
51.	Doğu, Güney ve Batı Cepheleri.....	167
52.	Millî Mücadele'nin Sona Ermesi ve Lozan Barış Antlaşması.....	174
53.	Atatürk İlkeleri-Siyasi ve Hukuk Alanındaki Gelişmeler	177
54.	Atatürk Dönemi'nde Yapılan İnkılaplar	181

TARİH BİLİMLİ

- Tarih:** toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirle-riyle olan ilişkilerini belgelere dayanarak, objektif bir biçimde ele alan sosyal bir bilimdir.
- Tarihi, diğer beşerî ve sosyal bilim dallarından ayıran en önemli fark; diğer bilimler insanı veya doğayı bir yönyle ele alırken tarih, insanı her yönüyle ve bütün yapıtlarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.

TARİHİN KONUSU

- Tarihin konusu,** İnsanoğlunun meydana getirdiği faaliyetler, değişimler ve eserlerdir.
- Geçmiş ve şimdiki zamandaki insan tecrübesinin tamamı tarihin konusu içerisinde girer.
- Siyasi:** Cumhuriyetin ilanı
- Askerî:** Malazgirt Savaşı
- Sosyal:** Orta Asya Türk Göçleri
- Ekonominik:** Sanayi Devrimi
- Kültürel:** Yazının İcadi
- Dinî:** İslamiyet'in Doğuşu
- Mimari:** Sultan Ahmet Camisi

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

- Tarihî olayların aydınlatılmasında en önemli unsur belgelerdir.
- Zamanı geriye döndürmek mümkün değildir. Tarihi olaylar tekrarlanamaz. Bu nedenle doğa bilimlerindeki deney ve gözlem, tarih bilimi için uygulanamaz.
- Doğa bilimlerinin kesin kanunları olmasına rağmen tarihin yoktur.
- Sosyal bir bilim olan tarih, bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için kaynaklardan yararlanır.

KAYNAK

- Kaynak, tarihî bilgiye kaynaklık eden malzemelerdir.
- Birinci el kaynaklar (ana kaynak):**
Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntulardır: Kitabe, abide, arkeolojik buluntu, para vb.
- İkinci el kaynaklar:**
Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalananlarak meydana getirilen eserlerdir.

KAYNAKLARIN SINIFLANDIRILMASI

- Sözlü kaynaklar:** Efsaneler, destanlar, menkıbelər vb.
- Yazılı kaynaklar:** Tabletler, kitabeler, fermanlar, beratlar vb.
- Sesli ve görüntülü kaynaklar:** Resimler, fotoğraflar, filmler, video bantları vb.
- Gerçek eşya ve nesneler:** Arkeolojik buluntular ile tarihî eşya ve nesneler.

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

- **Kronoloji:** Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar.
- **Coğrafya:** İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimini araştırır.
- **Diplomasi:** Siyasi belgelerin cins, şekil ve içerik olarak değerlendirmesini yapar.
- **Sosyoloji:** Toplumu ve toplumsal olayları inceleyen bilim dalıdır.
- **İstatistik:** Verilerin toplanması, sınıflandırılması, sunulması ve yorumlanması konu alan bilim dalıdır.
- **Arkeoloji:** Kazı yolu ile toprak ve su altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır.
- **Heraldik:** Tarihte devletlerin kullandığı armaları ve mührlerini inceler.
- **Kimya:** "Karbon 14" metodu sayesinde buluntuların hangi döneme ait olduğunu ve orijinallliğini kimyasal analizler sonucu tespit eder.
- **Etnografya:** Toplumların örf, âdet, gelenek ve yaşayışlarını inceler.
- **Antropoloji:** İnsan ırkıncı inceler ve kültürlerin gelişimini araştırır.
- **Nümismatik:** Tarih içerisinde basılan paraları inceler.
- **Paleografya:** Yazları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimlerini inceler.
- **Filoloji:** Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini araştırır.
- **Epigrafi:** Tarihî yapılar, anıtlar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceler.

KRİTİK BİLGİ

Kronoloji, tarih araştırmalarında neden-sonuç ilişkisi kurulmasını kolaylaştırır.

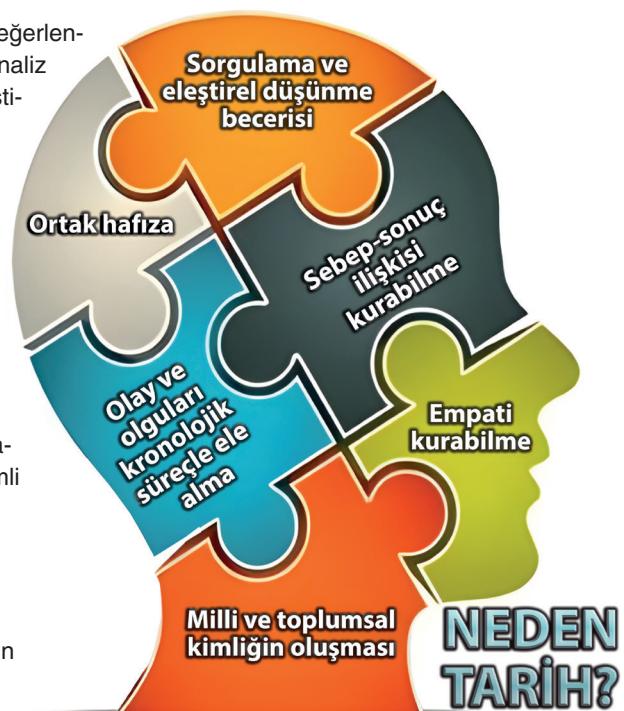
Nümismatik, Paleografya ve Epigrafi, tarih yazı ile başladığı için tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe yardımcı olamaz.

Arkeoloji, tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe en çok yardımcı olan bilimdir.

NEDEN TARİH

- Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar.
- Kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olmayacağındır. Toplumsal kimlik, ahlaki ve tarihî değerlerin etkisiyle oluşur. Topluluk şuuru yani sürekliliği toplumsal kimlikle aynıdır.
- Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğreterek kişinin kendi milletine aidiyet duygusuya bağlanmasını sağlar.
- Tarih bilimi sayesinde geçmiş hakkındaki aktarımlar, milletlerin ortak hafızasını biçimlendirir.

- Millî ve toplumsal kimlik için toplumlarda tarih bilincinin oluşması bir zorunluluktur.
- Tarih bilincine sahip kişiler, tarihle ilgili bilgileri eleştirel değerlendirmeye tabi tutar. Bu sayede insanlar, tarihî metinleri analiz ederken doğru-yanlış ayrimını yapabilme becerisini geliştirir.
- Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırır.
- Tarih, bireylerde çok yönlü düşünme yeteneği gelişmesine yardımcı olur.
- Geçmişini bilmeyen bir toplum, hafızasını yitirmış, akıncıya kapılmış gibidir. Tarih, geçmişin işığında bugünün anlaşılmasını ve yarına yön verilmesini sağlar.
- Toplumun, birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlayan tarih, toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.

TARIHE NEREDEN BAKIMALI?

- Tarihî olaylar ele alınırken tarihî bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gereklidir.
- Tarihî bir olayın bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınması doğru değildir. Tarihçi; geçmişe ait bir bilgiyi, gerçeği anlamak için kullanır.
- Belgeler, yorumu muhtaçtır ve olayın yaşadığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır. Bu nedenle o ruha göre bir açıklama ve yorum yapılması gerektiği unutulmamalıdır.
- Dünyaca ünlü çok sayıda tarihçimiz bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

ZAMANIN DÖNEMLENDİRİLMESİ

Yazı sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanoğlu yazının keşfini bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir. Yazının icadından önceki zamanlar “tarih öncesi dönemler” yazının icadından sonraki dönemler ise “tarihî dönemler” olarak adlandırılmıştır.

1

İLK ÇAĞ

Yazının İcadı

2

ORTA ÇAĞ

Kavimler Göçü

3

YENİ ÇAĞ

İstanbul'un Fethi

4

YAKIN ÇAĞ

Fransız İhtilali

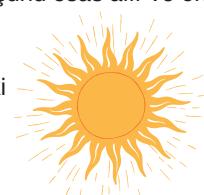

TAKVİM SİSTEMLERİ

Zamanın; Güneş veya Ay'ın hareketlerine göre gün, hafta, ay ve yıl gibi böülümlere ayrılmıştır. (05.02.2024 gibi) Yaklaşık 6000 yıldan beri takvim kullanılmaktadır. Sümerler, Babiller, Mısırlılar, Yunanlar, İbraniler, Romalılar, Aztekler, Mayalar, Çinliler, Hintler, Tibetliler, Türkler ve Araplar gibi çok çeşitli millet ve topluluklar değişik takvimler meydana getirmiştir.

“Ay yılı” esasına göre oluşturulan takvimler: Ay yılı, Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüsü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür.

Güneş yılı” esasına göre oluşturulan takvimler: Güneş yılı, Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dolaşmasını esas alır. Bu süre 365 gün 6 saatdir.

❖ Tarihte bilinen ilk takvim sistemlerini Sümerler ve Mısırlılar kullanmıştır.

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir.

İBRANİLER

: MÖ 376'deki Yaratılış (Tekvin) yılı

HRİSTİYANLAR

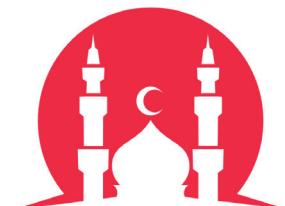
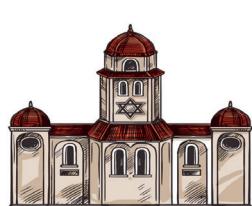
: Hz. İsa'nın doğumlu

YUNANLILAR

: İlk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776 yılı

MÜSLÜMANLAR

: Hz. Muhammed'in hicret ettiği 622 yılı

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

❖ On İki Hayvanlı Türk Takvimi

❖ Hicrî Takvim

❖ Celâli Takvimi

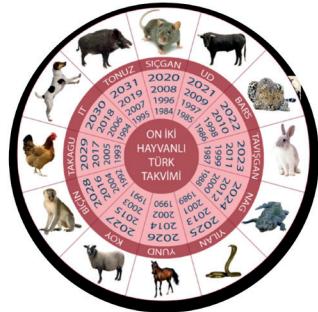
Pazartesi	Salı	Carsamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

❖ Rûmî Takvim

❖ Miladi Takvim

ON İKİ HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

- Güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.
- Hangi tarihten itibaren kullanıldığı bilinmemekle birlikte bu takvim Kök Türkler ve Uygurlar tarafından kullanılmıştır.
- On iki yılda bir devir yapan bu takvimde yıllar, hayvan adları ile gösterilir.
- Türklerin kullandığı **ilk takvimdir**.

HİCRI TAKVİM

- Hicri Takvim, Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandığı takvimidir.
- Bu takvimde Hz. Muhammed'in hicret ettiği yıl (622), başlangıç kabul edilmiştir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulan bu takvim, ay yılını esas almıştır.
- Takvime göre bir yıl 354 gün 8 saat 48 dakikadır.
- Ayrıca bir ay yılı, bir güneş yılından yaklaşık 11 gün eksiktir.
- Diğer bir ismi kamerî takvimidir (ay takvimi).
- Günümüzde İslam dünyası, dinî günleri Hicrî Takvime göre belirlemektedir.

CELALÎ TAKVİM

- Güneş yılı esasına göre hazırlanmıştır.
- Başlangıç yılı 1079'dur.
- Büyük Selçuklu Sultanı Celaleddin Melikşah'ın (1072-1092) emriyle Ömer Hayyam başkanlığında kurulan bir astronomi heyetince hazırlanmıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti ve Babür Devleti bu takvimi kullanmıştır.

RÛMÎ TAKVİM

- Osmanlı Devleti'nde mali işlerin düzenlenmesi** amacıyla kullanılmıştır.
- Güneş yılı esasına dayanan bu takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir.
- 1839'dan itibaren mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.
- Miladi takvimle arasında 584 yıllık fark vardır.

MİLADI TAKVİM

- Bir yıl 365 gün 6 saattir.
- Başlangıcı, Hz. İsa'nın doğumundan bir hafta sonrası yani 1 Ocak'tır. Kökeni Mısırlılara dayanan bu takvimi Roma-İslamlar geliştirmiştir ve Papa XIII. Gregorius (Gregoryus) son şeklini vermiştir.
- Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.
- Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvim Miladi Takvim'dir.

YÜZYILLARIN SINIFLANDIRILMASI

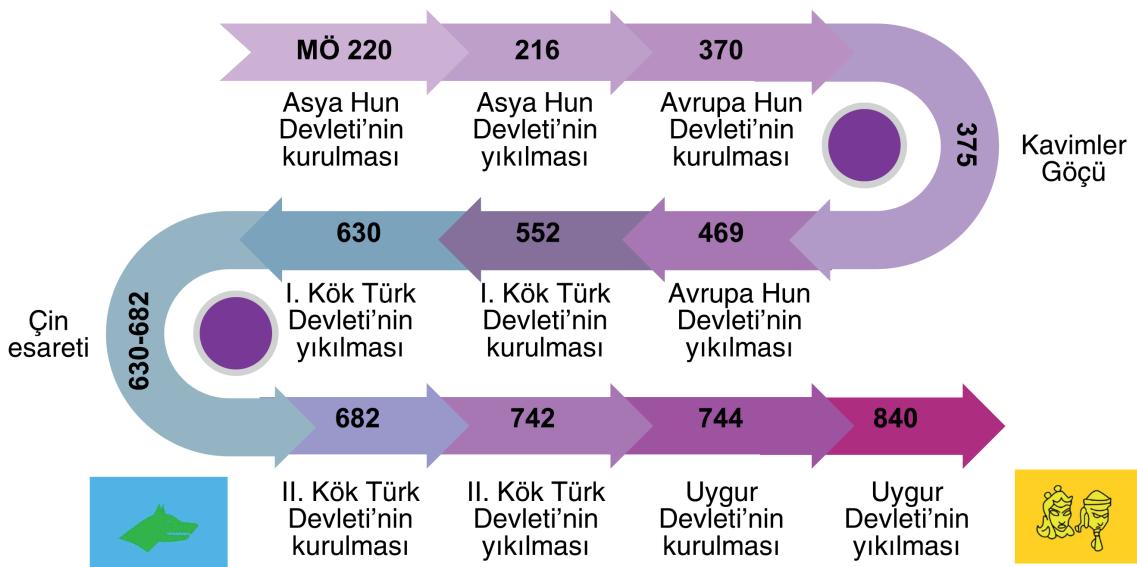

Tarih	Yüzyıl	Yarı	Ceyrek
MÖ 1253	13.	1.	2.
MS 1571	16.	2.	3.

AVRASYA'DA İLK TÜRK İZLERİ- COĞRAFYA İLE OLUŞAN YAŞAM TARZI

İLK TÜRK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELER

AVRASYA ve TÜRKİYE

- Avrasya, Asya ile Avrupa'nın neredeyse tamamını içine alan coğrafi bir bölgedir.
- Türkiye kelimesi, ilk olarak VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında "Orta Asya" için kullanılmıştır.
- Bizans kaynakları, IX ve X. yüzyılda Volga'dan, Orta Avrupa'ya kadar uzanan sahaya Türkiye adını vermiştir.
- XI-XIII. yüzyılda Mısır ve Suriye'ye Türkiye denilmiştir.
- Bağımsızlığını 552'de ilan eden Göktürk Devleti'yle Türk adı resmî bir kimlik kazanmıştır.

TÜRK ADININ ANLAMI

- Çin kaynaklarında; miğfer
- Kaşgarlı Mahmud'a göre; olgunluk çağrı
- A. Wamberly'e göre; türemek
- Ziya Gökalp'e göre; kanun ve nizam sahibi
- 1911'de yayınlanan eski Türkçe Metinlere göre ise; güç, kuvvet olarak tanımlanmıştır.

ORTA ASYA KÜLTÜR MERKEZLERİ

Anav Kültürü (MÖ 4000-MÖ 1000)

- Anav, günümüzde Aşkabat'ın güneydoğusunda bir yerleşim bölgesidir.
- Bu yerleşim sahasında yapılan kazılarda ortaya çıkan seramik örneklerinin bozkır kökenli bir halka, özellikle de Türklerde ait olduğu düşünülmektedir.
- Türk kültürünün önemli bir unsuru olan at, ilk defa bu kültürde görülmüştür. Orta Asya'nın en eski kültürüdür.

Afanesyev Kültürü (MÖ 2500-MÖ 1700)

- Türklerde ait en eski kültür bölgesi olarak kabul edilmektedir.
- Altay-Sayan Dağları'nın güneybatı bölgesinde (Minusinsk Bölgesi) buluntu yerine bağlılı olarak Afanesyev adıyla bilinir.
- Çakmak taşından ok uçları, bıçaklar, kemik iğneler, bakır eşyalar, basit çömlekler bu kültürün belli başlı eserleridir.

Andronova Kültürü (MÖ 1700-MÖ 1200)

- Adını Yenisey yakınlarındaki Andronova yerleşiminden alan bu kültür, bir önceki Afanesyev kültürünün daha geniş bir alana yayılmış ve gelişmiş şeklidir.
- Afanesyev ve Andronova kültürü, Ön Türkler yani Türklerin ataları tarafından meydana getirilmiştir.

Karasuk Kültürü (MÖ 1200-MÖ 700)

- Andronova kültürü ile benzerlik gösteren Karasuk Kültürü, adını Yenisey Irmağı'nın bir kolu olan Karasuk Nehri'nden almıştır.
- Bu kültürün en önemli özelliği, dünyanın pek çok bölgesine göre demiri daha erken işlemeye başlamasıdır. İskit kültürünü oluşturan atlı-göçeve kültürünün Orta Asya'ya yayılmasını sağlamışlardır.

Tagar Kültürü (MÖ 700-MÖ 300)

- Karasuk kültürünün takipçisi olan Tagar kültürü, kendinden önceki Türk kültürlerinin bir sentezi ve gelişmiş şeklidir.
- Bölgenin adından dolayı burada yaşayan insanlara Altaylılar denilmeye başlanmıştır. Tunçtan bıçak, ok uçları, küçük hayvan heykelleri, çeşitli hayvan tasvirleri ve otağ şeklinde ağaç evler bu kültürün belli başlı eserleridir.

COĞRAFYA İLE OLUŞAN YAŞAM TARZI

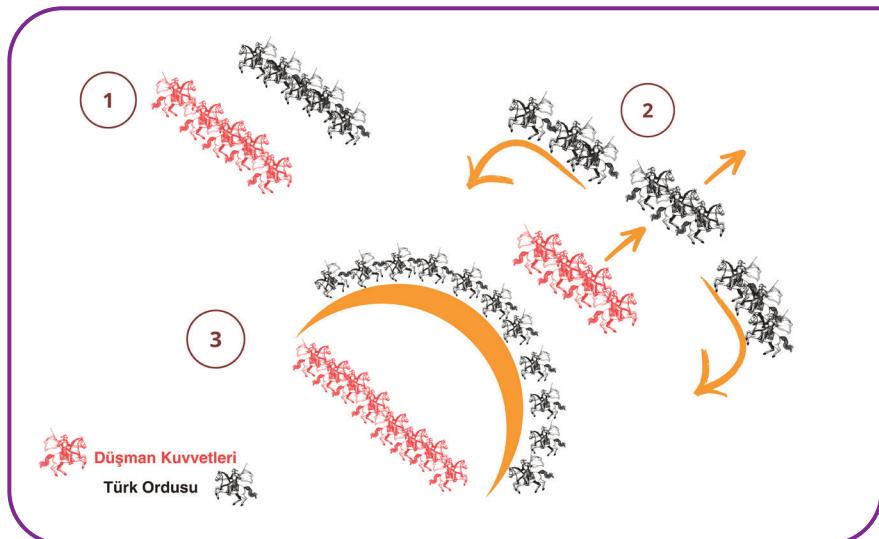

- Coğrafya hayat tarzının şekillenmesinde temel etkendir.
- Türk boyları zorunlu olarak geçimlerini hayvancılık üzerine kurmuştur.
- Su kaynaklarına yakın, yaylak-kışlak hayatı üzerine kurulu bir yaşam sürdürmüştür.
- Konar-göçer yaşam şekli, bozkırda doğa ile bütünleşmiş bir toplumun hayatını sürdürme mücadeleсидir.

TÜRKLERDE ASKERİ KÜLTÜR

- Türkler, tarih boyunca savaşçı kimliğiyle ön plana çıkmış bir millettir.
- Boyalar arasındaki mücadeleler Türklerin disiplinli, teşkilatçı ve mücadeleci olmalarını sağlamıştır.
- Eli silah tutan herkes asker sayılmıştır.
- Ordunun başında bugünkü genelkurmay başkanı anlamında kullanılan "subaşı"lar bulunmuştur.
- Devletin askeri disiplin içinde çalışması temin edilmiş ve bu durum Türklerle ordu-millet özelliğini kazandırmıştır.
- Türkler atı evcilleştirip savaş aracı olarak kullanmışlardır.
- Demiri işleyerek silahlar yapmışlardır.
- Süvarilik için zaruri olan pantolon, deri kuşak ve yan tarafı lastik olan ayakkabı da Türklerin icadıdır.
- Türk savaş birliklerinin büyük çoğunluğu okçu süvarilerden kurulmuştur.
- At sayesinde ağır hareketlerle grup muharebesi yapan yabancı ordular karşısında üstünlük kazanmışlardır.
- Turan taktiği, sahte ricat (geri çekilme, kaçma) ve pusudan oluşur. Bu savaş yöntemine, Türk yurdunun eski adından dolayı "Turan Taktiği" veya "Hilal Taktiği" denilmiştir.

TÜRKLERDE ORDU

- Türklerde ordu devletin tabii savunma gücü sağladığı için ücretli değildir.
- Türklerde eli silah tutan kadın-erkek, yaşlı-genç herkes asker sayılmıştır.
- Türk ordularının esasını süvariler oluşturmuştur.
- Türklerde ordu “onlu sistem” içinde sosyal ve idari birimler şeklinde ayrılmıştır.
- Türkler süratli, ani, şaşırtıcı hücum tekniklerinden “Turam Taktiği”ni uygulamıştır.
- Türk ordusunun kullandığı at, ok, yay, üzengi, gem, giyim-kuşam ve yiyecekler diğer milletlerden farklıdır.

ROMA ORDUSU

- Orduların esas gücü, ücretli askerlerden oluşmuştur.
- Ağırlı silahlar, zırh ve kalkan kullanılmıştır.
- Giyim kuşam, binicilik, atın koşum takımları, ok, yay ve erzak kullanımı pratik değildir.
- Ordunun esasını piyadeler oluşturmuştur.
- Ok ve yay kullanımı yaygın değildir.
- Eğitimler bir düzen ve disiplin içinde olmamıştır.
- Kuvvetlerin yan yana gelerek birbirlerine kenetlenerek ilerledikleri “phalanx (falanks) sistemi” uygulanmıştır.

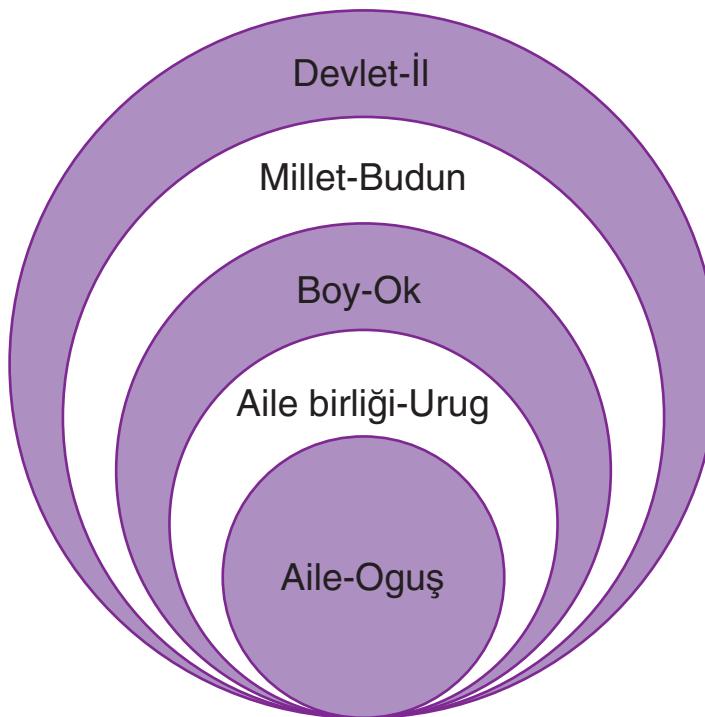
KRİTİK BİLGİ

Tarihte düzenli ilk Türk ordusunu Mete Han MÖ 209'da kurmuştur.

BOYLARDAN DEVLETE-I

Ana yurta kurulan ilk Türk devletleri, boy birliği şeklinde ortaya çıkmıştır. Eski Türk toplumunda en küçük birlik olan aile, kan bağı esasına dayanmıştır. Sosyal yapı şu şekilde meydana gelmiştir:

- Eski Türk toplumunda en küçük birlik olan aile, kan bağı esasına dayanmaktadır. Türklerin dünyanın dört bir tarafına dağılmasına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri önemden kaynaklanmıştır.
- Bu toplum yapısında, aileler urugları, uruglar boyları, boylar budunları (millet) meydana getirmiştir.
- Boyların başında bulunan boy beyleri, ekonomik ve siyasi güçleri olan doğrulukları ile tanınmış kimseler arasından seçilmiştir.
- Budunların kağan etrafında bir araya gelmesiyle de İl oluşmuştur. Türkler, devlete “el” veya “il” adını vermiştir.

KRİTİK BİLGİ

Asya Hun Devleti'ne en parlak dönemini yaşatan Mete Han yirmi altı boyu Türk tarihinde **ilk kez tek bayrak altında** toplamıştır.

TÜRK DEVLETLERİNDE MEŞRUYİET KAYNAĞI

Ik Çağ devletlerinde olduğu gibi ilk Türk devletlerinde de gücün meşruiyet kaynağı tanrısalıdır. Ancak ilk Türk devletleri diğer devletlerdeki gibi kağanı; kutsal varlık veya rahip/tanrı kral olarak görmemişlerdir.

- **Kut Anlayışı:** Yönetme yetkisinin kağana, Kök Tengri tarafından verildiği inancına kut anlayışı denir.

- **Türk Hanedan Anlayışı:** Türklerde kağan olabilmek için **Kök Tengri** tarafından **kut** verilmiş bir aileye mensup olmak gereklidir. Kut, kan yoluyla geçtiği için bütün hanedan üyeleri kağan olma hakkına ve yetkisine sahiptir (**veraset**).

KRİTİK BİLGİ

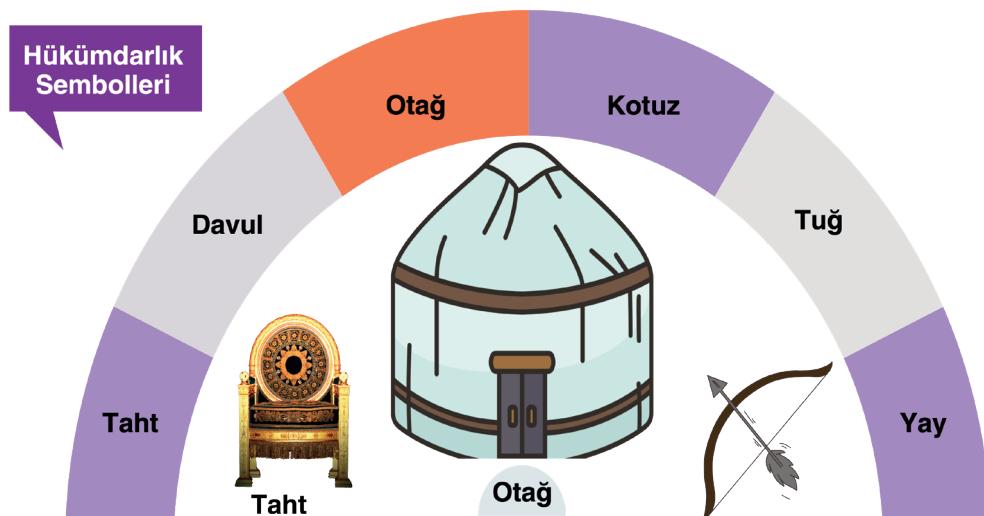
Eski Türk devletlerinde **kuta** sahip olan hanedan üyeleri arasında kağan seçmek için **kurultay** toplanmıştır.

KAĞANIN GÖREVLERİ

- İç ve dış siyaseti düzenler.
- Savaş ve barışa karar verir.
- Ordulara komutanlık eder.
- Elçiler gönderir ve elçileri kabul ederdi.
- Devlet teşkilatının her kademesindeki görevlileri tayin eder veya onları görevlerinden alır.

HÜKÜMDARIN ÜNVANLARI ve SEMBOLLERİ

- Türk devletlerinde hükümdarlara; **şanyü, tanhu, han, yabgu, ilteber, idikut, erkin ve kağan** gibi ünvanlar da verilmiştir.
- Türklerde hükümdarlık sembollerisi ise **taht, davul, otağ, kotuz, tuğ ve yaydır**.

TÜRKLERDE SOSYAL YAPI

Bozkırın atlı göçebeleri,
hızlı organize olabilen
savaşçı bir toplum yapısına sahiptir.

Yazın **yaylak** denilen
serin, otlaklı bol yüksek
yaylalarda; kışın **kışlak**
denilen daha ilik ova ve
vadilerde yaşamışlardır.

Bozkırın sert yapısı,
konargöçer hayat
tarzının ortaya
çıkmasını sağlamıştır.

Boyların ana geçim
kaynağı **hayvancılıktır**.
Tarımla uğraşan
yerleşiklerin sayısı azdır.

Konargöçer Türkler, toprak
bağlılığını değil **soy aidiyetini**
birinci planda tutmuşlardır.
Sosyal kimlik; **aile, oğuş**
ve **boylar** içinde gelişmiştir.

- Atı kullanan ve demiri işleyen Türkler askeri bakımından çevresindeki milletlere üstünlük sağlamıştır.
- Uygurların Manihaizm dinine geçmesinin ve Çinlilerle yakınlaşmanın etkisiyle toplumsal hayatı hızla bir değişim yaşanmıştır.
- Şehirler kurulmuş ve yerleşik hayatı geçirilmiştir.
- Kale, tapınak ve saray gibi yapılar inşa ederek mimaride ilerlemiştir.
- Kâğıt ve matbaayı kullanmışlar, minyatür sanatında ileri gitmişlerdir.

TÜRKLERDE DEVLET TEŞKİLATI

- **Kurultay (toy)**; Siyasi, kültürel, hukuki ve ekonomik konularda genel kararlar alan ve devlet yönetiminin temelini oluşturan en yüksek kuruluştı.
- **Kağan**, hanedan üyeleri, hatun, ayguci ve boy beylerinden oluşan kurultay, genellikle yılda üç kez toplanarak devlet işlerini görüşürdü. Kurultay'ın üyelerine "toyun" denilirdi.
- Boy beylerinin kurultaya katılımı sadakat işaretini sayılırdı. Aksi isyan olarak görüldürdü.
- **İkili Teşkilat**: Devlet yönetiminde kolaylık sağlamak amacıyla ülke idaresi, doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- **Ülüş İlkesi**: Türk kağanını kut yani siyasi iktidar ile donatan Gök Tengri, ona iktisadi güç anlamına gelen "ülüş" bağışlamıştır. Ülüş, Türkçe "üleşmek" anlamına gelmektedir. Tanrı, "ülüş" bağışi ile Türk ülkesinde bolluk ve bereketi artırmıştır. Türk kağanı da bu gücün halkın lehinde kullanarak elde ettiği maddi varlığı adil bir şekilde halka dağıtmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Kut ve veraset uygulamalarından dolayı Türk devletlerinde, kuruluştan yıkılışa kadar genellikle tek hanedan egen olmuştur.

TÜRK DEVLET TEŞKİLATI

Orta Asya bozkırlarının elverişli alanlarında hayvancılıkla uğraşan Türk boyları, kendi aralarında güçlü siyasi birlikler oluşturarak Asya Hun, Kök Türk ve Uygur gibi birçok Türk devleti kurmuşlardır. İlk Türk devletleri, boylar arasında birlikteliği sağladıkları dönemlerde, güçlerinin zirvesine ulaşmıştır.

ASYA HUN DEVLETİ (MÖ 220-MS 216)

- Asya Hun Devleti tarihte bilinen ilk Türk devletidir.
- Başkenti Ötüken'dir. Bilinen ilk hükümdarı, Tuman'dır.
- Hun hükümdarları "büyüklük ve genişlik" anlamına gelen Şan-yü (Tan-hu) ünvanını kullanmışlardır.
- Mete Han, Türkçe konuşan ve Türk soyundan olan tüm toplulukları ilk kez Hun hâkimiyeti altında toplamıştır.
- Ho-han-yeh ile Çi-ci arasında taht kavgası sonucunda Hunlar, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı (MÖ 54).
- Doğu Hunları, Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrıldılar.
- Güney Hunları Çin hâkimiyetine girdi. (MS 155)
- Kuzey Hunları ise 155 yılından sonra Moğolistan'ı boşaltmak zona runda kaldı.

I. KÖK TÜRK DEVLETİ (552-630)

- Tarihte Türk adını ilk defa resmî devlet ismi olarak kullanan Kök Türklerdir.
- Bumin Kağan. Avar Devleti'ni yıkarak 552 yılında devleti kurdu.
- Mukan Kağan zamanında devlet en parlak dönemini yaşadı.
- Bumin, ülkenin batı kısmının idaresini kardeşi İstem Yabgu'ya verdi.
- Tardu 582 yılında Batı Kök Türk Devleti'nin bağımsızlığını ilan etti.
- Mukan Kağan'dan sonra başa geçen Taspar Kağan'ın ölümünden sonra yaşanan taht kavgaları sırasında Kök Türk Devleti sarsıldı.
- 630 yılında Doğu Kök Türk Devleti, Çinliler tarafından ortadan kaldırıldı. Batı Kök Türk Devleti ise 630 yılında Çin'e bağlandı.

II. KÖK TÜRK DEVLETİ (682-742)

- Çin esaretine son vermek için ilk bağımsızlık isyanı 639'da Kürşat tarafından yapıldıysa da başarılı olmadı.
- Çin'e karşı Kök Türk prensi Kutluk'un çıkardığı isyan ise başarılı oldu ve II. Kök Türk (Kutluk) Devleti resmen kuruldu.
- Kutluk Kağan, devleti derleyip toplayan anlamına gelen "İlteriş" ünvanını aldı. Tonyukuk ise "Apa Tarkan" ünvanını alarak bütün askeri ve idari işlerin planlanmasıyla İlteriş Kağan'ın en büyük yardımcısı oldu.
- Türk tarihinin en büyük fatihlerinden biri olan Kapgan Kağan, Türk boylarını yeniden Kök Türk çatısı altında topladı.
- Kapgan Kağan'dan sonra başa geçen oğlu İnel yetersiz bulunarak tahta Kutluk Kağan'ın oğlu Bilge Kağan çıktı. Bilge Kağan'ın kardeşi Kül Tigin ise komutanlığa getirildi.
- Bilge Kağan devletin birliğini yeniden sağladı.
- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra tahta geçen hükümdarlar ülkede birliği sağlamakta zorlandı.
- Basmil, Karluk ve Uygurlar birleşerek devlete son verdi. (742)

UYGUR DEVLETİ (744-840)

- Orhun ve Selenga bölgesinde yaşayan Uygurlar, Karluk ve Basmil boyları ile birlikte II. Kök Türk Devleti'ne son vermiştir.
- 744 yılında Kutluk Bilge Kül Kağan kurmuştur. Devletin merkezi Ötüken'den Karabalgasun'a taşınmıştır.
- Kutluk Bilge Kağan'dan sonra tahta çıkan oğlu Moyen Çor Kağan, sınırları batıda Siri Derya (Seyhun) Nehri boylarına kadar genişletmiştir.
- Bögü Kağan, Maniheizm dinini kabul etmiştir. Bu durum Uygurları zayıflatılan en büyük etken olmuştur.
- Uygurlar 840'ta Kırgızlar, tarafından yıkılmıştır.
- 840'da Kırgız yenilgisinden sonra Uygurlar göç ederek sırasıyla Sarı (Kansu) Uygur ve Doğu Türkistan (Turfan) Uygur Devletleri'ni kurmuşlardır.

KRİTİK BİLGİ

Köktürk kitabeleri Orhun vadisinde bulunduğu için Orhun kitabeleri olarak da bilinir. II. Köktürk (Kutluk) Devleti zamanında dökülmüştür.

KRİTİK BİLGİ

Ötüken pek çok Türk devletine başkentlik yapmış önemli bir şehirdir.

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE TÖRE**Nedir?**

Töre; eski Türklerde sosyal düzeni sağlayan örf, âdet, gelenek ve ahlaki değerlerden beslenerek ortaya çıkan **sözlü hukuk kurallarıdır.**

Kaynağı

Kut anlayışı ile kağanlar tarafından konulan kurallar,
Kurultaylarda alınan kararlar,
Kağanın iradesiyle toplum içinde yavaş yavaş oluşan gelenekler

Kapsamı

Töre sadece Orta Asya'da sınırlı kalmamış, çağlar boyu farklı bölgelerde kurulan (Selçuklu, Osmanlı vb. gibi) Türk devletlerinde de etkili olmuştur.

Hukuk Üstünlüğü

Kağanlar da dahil olmak üzere herkes töreye uymak zorundadır. Bu durum; **kanun üstünlüğüne**, hükümdarın sınırsız yetkilere sahip olmadığına kanıt oluşturur.

TÜRK KİTABELERİNE GÖRE GÜÇ VE YÖNETİM ANLAYIŞI

Türk kültürü hakkında bilgiler Orhun Yazıları, Yenisey ve diğer yazıların okunmasıyla daha iyi anlaşılmıştır. Orhun Kitabeleri, Türklerin devlet ve yönetim anlayışı ile ilgili önemli bilgiler içermektedir. Yazılarda ilk Türk devletlerindeki egemenlik anlayışının ilahi kaynaklı olduğu görülmektedir.

Orhun (Köktürk) Kitabelerinin Konusu:

- Türk devlet anlayışı
- Vatan millet sevgisi
- Devlet adamlarının halka karşı sorumlulukları
- Halkın devlete karşı görev ve sorumlulukları

KRİTİK BİLGİ

"Ey Türk budunu (milleti), devletini, töreni kim bozabilir." ifadesi devlet ile törenin eş değer tutulduğuna, devletin varlığını devam ettirmesinin töreye bağlılık ile ilişkilendirildiğine işaret eder.

GÖC

- Sosyal bir olgu olan göç, bir topluluğun farklı nedenlerle kendi yurdunu terk ederek başka bir yere gitmesi ya da terk etmesidir.
- Toplumlar bir sebep olmaksızın bulundukları bölgeleri terk edip yeni maceralara kalkışmazlar.
- Her göç hareketi beraberinde başka göçleri de getirir.
- Tarih boyunca Türkler anavatanları olan Orta Asya'dan Çin, Hindistan, Balkanlar, Orta Avrupa, İran, Mezopotamya ve Anadolu Coğrafyasına göç etmişlerdir.

- Türklerin tarih boyunca yaptıkları bu göç hareketleri onların hareketli bir toplum olmasını sağlamıştır.
- Türkler göç ettikleri yerlerdeki toplumlar ile kültürel etkileşime girmiştir, bu etkileşim onların dillerine, dinlerine ve yaşam tarzlarına etki etmiştir.
- Asya Hun Devleti'nin ikiye ayrılımasından sonra, Güney Hunları Çin'in hâkimiyetine girmiştir.
- Kuzey Hunları 'da artan Çin saldırıları sebebi ile Balamir önderliğinde İtil Nehri'ni aşarak doğu Avrupa'ya doğru göç hareketini başlatmıştır.
- Batıya doğu hareketini devam ettiren Hun Türkleri, Doğu Avrupa topraklarına geldiği zaman Roma İmparatorluğunda "Barbar" olarak nitelendirilen kavimleri (Germenler, Ostrogotlar, Vizgotlar vb.) yerlerinden edip batıya doğu sürüklendi.
- Hun baskısından kaçan bu kavimler önlerine başka kavimleri de alarak 376 yılında kitleler halinde Roma topraklarına girdi.
- Tarihte bu büyük nüfus hareketine **Kavimler Göçü** denilmektedir. Bazı tarihçilere göre bu göç hareketi İlk Çağ'ın sonu, Orta Çağ'ın başlangıcıdır.

Kavimler Göçü Ne Getirdi?

- Günümüz Avrupa milletlerinin temeli atıldı.
- Dönemin en büyük devleti olan Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrıldı.
- Avrupa Hun Devleti kuruldu.
- Avrupalılar Türk kültürünü tanıdır.
- Avrupa'da temeli güvenlik anlayışına dayanan feudalite rejimi ortaya çıktı.
- Roma İmparatorluğu'nun zayıflaması sebebi ile kilisenin güç kazanması neticesinde Avrupa'da skolastik düşünce egemen oldu.

AVRUPA HUN DEVLETİ

- Balamir idaresinde Avrupa'ya göç eden Hun boyları, Kavimler Göçü neticesinde bölgede önemli bir güç hâline gelmişler, bunun sonucunda da Avrupa Hun Devleti'ni kurmuşlardır.
- Balamir'den sonra devletin başına geçen Uldız Han döneminde Avrupa Hunlarının temel dış siyaseti belirlenmiştir.
- Bu politikaya göre, Doğu Roma İmparatorluğu ile iyi ilişkiler kurulacak, Batı Roma İmparatorluğu ile de iyi geçinilecekti.

KRİTİK BİLGİ

Türklerin, Anadolu'da ilk defa görünmesi Uldız Han'ın hükümdarlığı zamanında yağma amaçlı yapılan akınlar neticesinde gerçekleşmiştir.

- Uldız Han'dan sonra yerine geçen Rua döneminde bu dış siyaset neticesinde Doğu Roma'nın baskı altına alınması için Balkan Seferi yapılmıştır.
- Uldız Han'ın ölümünden sonra devletin başına geçen Atilla dönemi, Avrupa Hunlarının en parlak dönemi olmuştur.
- Atilla tahta çıktığı zaman ilk olarak Doğu Roma ile Margus Antlaşması'ni yapmıştır.
- Bu antlaşmaya göre; Doğu Roma'nın ödediği vergi iki katına çıkarılacak, Doğu Roma Hunlara karşı ittifaklara girişmeyecek, Hunlardan kaçanlara siğınma hakkı verilmeyecek ve ticari münasebetler sınır kasabasında devam edecekti.

KRİTİK BİLGİ

Margus Antlaşması bir Türk Devleti'nin Doğu Roma İmparatorluğu ile yaptığı **ilk antlaşma** olma özelliğini gösterir.

- Doğu Roma'nın, Margus Antlaşması'na uymaması neticesinde, bu sefer de Anatolios Antlaşması yapılmış ve Doğu Roma'nın Margus Antlaşması'nda ödemesi gereken vergi üç katına çıkarılmıştır.
- Doğu Roma'ya üstünlüğünü kabul ettiren Atilla, yönünü Batı Roma üzerine çevirmiştir ve Galya seferine çıkmıştır (452).
- Bu sefer sonrasında başkentin düşeceğinden endişe eden Batı Roma İmparatoru, Papa I. Leo başkanlığında bir he-yeti Atilla'ya göndermiş ve ondan Roma'yı esirgemesi istemiştir.

- Papa'nın isteğini kabul eden Roma'yı fethetmeyen Atilla ülkesine dönmüş ve kısa bir zaman sonra ölmüştür.
- Atilla'nın ölümünden sonra yerine oğulları İlek, Dengizik ve İrnek geçmiştir. İrnek döneminde Avrupa'da tutunamaya-cağını anlayan Hunlar Karadeniz'in Kuzeyine çekilmiştir.

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

Hazar Devleti

- Karadeniz'in ve Kafkas Dağları'nın kuzeyi ile İtil dolaylarında hüküm sürmüştür.
- Köktürk Devleti'nin yıkılmasıyla bağımsızlığını almıştır.
- Ticarette oldukça gelişmişlerdir.
- **Museviliği** benimseyen tek Türk devleti olup, ülkelerinde farklı inançlara hoşgörü ile yaklaşmışlardır.

Karluklar

- II. Köktürk Devleti'nin yıkılmasında ve Uygur Devleti'nin kurulmasında etkili olmuşlardır.
- 751 Talas Savaşı'nda Müslümanlarla birlikte Çin'e karşı mücadele etmişlerdir.
- Uygurların yıkılmasından sonra hükümdarları Bilge Kül Kadir Han, "Karahan" unvanını almış ve Orta Asya'da kurulan **ilk Müslüman Türk devleti** olan Karahanlılar'a dönüşmüştür.

Avar Hakanlığı

- Asya Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra Moğolistan'da kurulmuştur.
- I. Köktürk Devleti'nin Avar Hakanlığı'na son vermesiyle Avrupa'ya göç eden Avarlar, Bayan Han önderliğinde Orta Avrupa'da devlet kurmuşlardır.
- **İstanbul'u** iki kez kuşatan Avarlar, Germenleri ve Slavları yönetim, askerlik ve sanat alanlarında etkilemişlerdir.

PÜF NOKTA

Avarlar, Hunlar ile birlikte hem Asya'da hem de Avrupa'da devlet kurmayı başaran iki Türk boyundan birisidir.

PÜF NOKTA

İstanbul'u kuşatan ilk Türk devleti'dir.

Türgişler

- Maveraünnehir bölgesinde yaşamışlardır.
- Kendi adlarına **para basan** ilk Türk devleti olarak bilinirler.
- Emevilerle mücadele ederek Orta Asya'nın İslamlasmasını engellemiştirlerdir.

Başkırtılar

- Ural Dağları'nın kuzey ve doğusundaki bozkırlarda yaşamış olan Türk topluluğudur.

Bulgarlar

- Hunlarla birlikte batıya doğru yapılan akınlara katılan Bulgarlar, 453 yılında Kafkaslar'ın kuzeyine geldiler.
- Kubrat Han öncülüğünde Karadeniz'in kuzeyinde Büyük Bulgaria Devleti'ni kurdular.
- Hazarların saldırıları neticesinde Tuna Bulgarları ve İtil Bulgarları olmak üzere ikiye ayrıldılar.
- Tuna Bulgarları, Hristiyanlığı benimseyerek millî benliklerini kaybettiler. İtil Bulgarları ise İslamiyet'i kabul ederek Müslüman oldu.

Oğuzlar

- Köktürk ve Uygur hâkimiyetinde yaşayan Oğuzlar, daha sonra Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdu.
- X. yy. sonlarına doğru İslamiyet'i kabul eden Oğuzlar, **Selçuklu ve Osmanlı Devleti**'ni kurmuşlardır.

Kıpçaklar

- Köktürk kaynaklarında daha çok Kuman olarak geçerler.
- XI. yy.'da Güney Rusya'yı ele geçiren Kıpçaklar, Bizans Devleti'ne akınlar düzenlediler.
- Yaşadıkları bölgelere İslam kaynaklarında "Deş-i Kıpçak" adı verildi.

Peçenekler

- Oğuzların baskısı neticesinde Karadeniz'in kuzeyine gelen Peçenekler, Macarları buradan uzaklaştırmıştır.
- Daha sonra Bizans Devleti'ne akınlar düzenlemiştirlerdir.
- Bizans İmparatorluğu, Kıpçaklarla olan mücadelede Peçeneklerden yararlanmak için orduya paralı asker olarak almıştır.
- Paralı askerlik** yaptıkları Bizans ordusunun, Büyük Selçuklulara karşı yaptığı Malazgirt Savaşı'nda taraf değiştirerek savaşın kazanılmasında önemli rol oynamışlardır.

Kırızılar

- 840 yılında Uygurlara son vererek Ötüken bölgesinde kurulmuşlardır.
- XIII. yüzyılda Moğolların hâkimiyetine giren ilk Türk boyu olan Kırgızlar, daha sonra Rusya'nın hâkimiyetine girmiştir, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazanmışlardır.
- Türk edebiyatının en önemli örneklerinden olan **Manas Destanı**, Kırgızlara aittir.

Macarlar

- IX. Yüzyıl başlarında Hazarların himayesinde yaşayan Macarlar, Peçeneklerin baskısı sonucu batıya doğru göç etmek zorunda kalmıştır.
- 896 yılında günümüzdeki Macaristan'a gelen Macarlar, Hristiyanlığı kabul ederek millî benliklerini kaybetmişlerdir.

DÜNYANIN GENEL DURUMU

- Kafkaslar, Anadolu, Suriye ve Kuzey Afrika Doğu Roma'nın hâkimiyeti altındadır.
- İran'da Sasaniler hüküm sürmektedir.
- Doğu Roma ve Sasani imparatorlukları arasındaki savaşlar, her iki tarafında yıpranmasına neden olmuştur.
- Kızıldeniz kıyısında Habeş Krallığı bulunmaktadır.
- Orta Asya'da Kök Türkler etkilidir.
- Bu dönemde Türkler ve Araplar, ticari amaçla yaptıkları seyahatlerde karşılaşmıştır.
- Avrupa'da çeşitli krallıklar bulunsa da bunlar Avrupa genelinde siyasi bir otorite tesis edememişlerdir.

| İslamiyet'in doğduğu dönemde Arap Yarımadası ve çevresi

İSLAMİYET ÖNCESİ ARAP YARIMADASI

Arap toplumu; çöllerde göçebe bir hayat süren bedeviler, köyler ve şehirlerde yerleşik bir yaşam tarzına sahip Hadarî denen insanlardan oluşmaktadır. Bunların dışında yarı göçebe kabileler de mevcuttu.

SİYASİ YAPI

- Siyasi birlik yoktu.
- İslamiyet'ten önce Arabistan'da; Nebatîler, Tedmûr, Gassânî, Main, Hire, Sebe gibi devletler kurulmuştur.
- Kabilecilik anlayışı etkiliydi.
- Kabilelerin başında şeyh veya seyyid ünvanlı yönetici bulunurdu.
- Kabileler arası kan davaları yaygındı.
- İnsanlar kendi kabilesini ön planda tutardı.
- Haram aylarında yasak olmasına rağmen yapılan savaşlara Ficâr Savaşları denirdi.

EKONOMİK YAPI

- Ekonomi; tarım, hayvancılık ve ticarete dayanmaktadır.
- Ticaret en önde gelen geçim kaynağıydı.
- Mekke, en önemli ticaret merkeziydi.
- Yılın belli zamanlarında kurulan panayırlar, ticari hayatın önemli bir parçasıdır.

TOLUMSAL YAPI

- Arap toplumu hürler, köleler ve mevaliler olmak üzere üç sosyal sınıfa ayrılmıştı.
- Kadınların hakları çok azdı.
- Çok eşlilik görüldürdü.
- Evlat edinme yaygındı.
- Haram aylarında Ukaz Panayırı düzenlenirdi.
- Panayırlar, ekonomik hayatın yanı sıra sosyal ve kültürel hayatın da önemli bir parçasıydı.
- Hz. Muhammed'in de üyesi olduğu Hilfu'l-Fudûl Derneği etkiliydi.

Bedevi Çadırı

DİNÎ YAPI

- Arabistan'da en yaygın dinî inanış putperestlikti.
- Putperestlikten başka Hristiyanlık, Musevilik ve Haniflik dinlerine inananlar da vardı.

! DİKKAT

İnsanların okuma-yazma bilmemesi, bedevilliğin yaygın olması, medeniyet bakımından geri kalınması, bilgisizliğin hüküm sürmesi, putlara tapılması, kadınlara yönelik kötü tutumların sergilenebilmesi gibi sebeplerden dolayı Arabistan'ın İslamiyet'ten öncesi döneme "Cahiliye Dönemi" ismi verilmiştir.

HATIRLAYALIM

Arabistan toprakları çöllerle kaplı olduğu ve ekonomik getirisini fazla olmadığı için büyük devletlerin ilgisini çekmemiştir ve istilalara uğramamıştır.

NOT

Haram ayları; zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarıdır.

HZ. MUHAMMED DÖNEMİ (610-632)**İSLAMİYET'İN İLK YILLARINDA MÜSLÜMANLAR**

- Müslümanlar ilk yıllarda Mekke'de müşriklerin yoğun baskısı ile karşılaşımıştır.
- Müşrikler, sosyal ve ekonomik ayrıcalıklarını kaybetme korkusu nedeniyle İslamiyet'e şiddetle karşı çıkmışlardır.
- Müşriklerin yoğun baskısından dolayı Müslümanların bir kısmı ilk olarak 617 yılında Habeşistan'a hicret etmişlerdir.
- Akabe Biatları Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicret etmelerine zemin hazırlamıştır.
- 622'de Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret etmişlerdir.
- Hicret ile Medine'de İslam Devleti kurulmuştur.
- Medine'de bir arada yaşayan topluluklar Medine Sözleşmesi'ni imzalamışlardır.
- Medine Sözleşmesi, içerik bakımından anayasal özellikler taşımaktadır.

İSLAMİYET'İN VAROLUŞ MÜCADELESİ

- Bedir Savaşı (624):** Müslümanlar, Mekkeli müşrikler karşısında zafer kazanmışlardır.
- Uhud Savaşı (625):** Müslümanlar yenilgiye uğramıştır.
- Hendek Savaşı (627):** Müslümanların son savunma savaşıdır.
- Hudeybiye Antlaşması (628):** Mekkeli müşrikler, Müslümanları resmen tanımlamışlardır.
- Hayber'in Fethi (629):** Şam ticaret yolunun kontrolü Müslümanların eline geçmiştir.
- Mute Savaşı (629):** Bizans ile Müslümanlar arasındaki ilk savaştır.
- Mekke'nin Fethi (630):** İslamiyet'in Arabistan'daki en önemli engeli ortadan kalkmıştır.
- Huneyn Seferi (630):** Arabistan'daki son putperest tehdit yok edilmiştir.
- Taif Seferi (630):** Müslümanlar, Arabistan'a hâkim olmuştur.
- Tebük Seferi (631):** İlk kez Arabistan dışına sefer düzenlenmiştir.
- Hz. Muhammed, 632 yılında son kez hac vazifesini yapmış ve burada bir hutbe okumuştur.
- Veda Hutbesi'nde, Cahiliye Dönemi'nin bütün kötü alışkanların kaldırıldığını ifade etmiştir.
- Veda Haccı'ndan kısa bir süre sonra vefat eden Hz. Muhammed, Medine'de Ravza-i Mutahhara'ya defnedildi.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632-661)

- Hz. Muhammed'in ölümünden sonra onun peygamberlik vazifesi dışındaki yetkilerini alarak İslam Devleti'nin başına geçen kişiye halife denir.

HZ. EBUBEKİR (632-634)

- Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ortaya çıkan yalancı peygamber problemini başarıyla çözülmüştür.
- İslam'dan dönerek devlete isyan eden kabilelere karşı Ridde adı verilen savaşlar yapılmış dırılık ve düzen sağlanmıştır.
- Kur'an-ı Kerim kitap haline getirilmiştir.
- Ecnâdeyn Savaşı ile Suriye kapıları Müslümanlara açılmış ve Arabistan dışında ilk fetihler başlamıştır.
- İslam Devleti'nin dağılması önlenmiştir.

HZ. ÖMER (634-644)

- 636'daki Yermük Savaşı ile Suriye, Filistin ele geçirilmiş, akabinde Kudüs ve 640'da da bütün Suriye toprakları fethedilmiştir.
- Köprü Savaşı'nda Sasaniler'e yenilen Müslümanlar bu savaştan sonra 636 yılında Kâdisiye, bir yıl sonra Celûlâ ve 642'de Nihâvend Savaşları ile Irak ve İran topraklarını fethetmiştir.
- Horasan'a ve Hazar Denizi'ne kadar olan bölgeler fethedilmiştir.
- Türklerle komşu olunmuştur.
- Amr bin As komutasındaki İslam orduları, Mısır'ı fethetmiştir.
- Askerî ve idari alanda birçok düzenleme yapılmıştır.

HZ. OSMAN (644-656)

- Horasan ve Azerbaycan ele geçirilmiştir.
- Hazarlarla mücadele edilmiştir.
- Orta Anadolu'ya kadar ilerleme sağlanmıştır.
- Şam valisi Muaviye tarafından ilk İslam donanması kurulmuştur.
- Doğu Roma'ya karşı Zâtü's-savârî denilen ilk deniz zaferi kazanılmıştır.
- Kıbrıs fethedilmiştir.
- Kur'an-ı Kerim çoğaltılmıştır.
- Kuzey Afrika'ya seferler düzenlenerek, Tunus ele geçirilmiştir.

HZ. ALİ (644-656)

- Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra ortaya çıkan kargaşa ortamında halife seçilmiştir.
- Cemel Vakası ile İslam Devleti'nde ilk iç savaş meydana gelmiştir.
- Başkent Medine'den Küfe'ye taşınmıştır.
- Siffin Savaşı ve Hakem Olayı'ndan sonra İslam toplumunda ilk ayrılıklar yaşanmıştır.
- Fetih hareketleri durmuştur.
- Hz. Ali'nin 661 yılında Hariciler tarafından şehit edilmesi ile Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

Hz. Ali Türbesi

KRİTİK BİLGİ

Dört Halife Dönemi'nde halifelerin seçimle iş başına gelmesi nedeniyle "Cumhuriyet Dönemi" olarak adlandırılmıştır.

- Şam valisi Muaviye, Hz. Ali'nin şehit edilmesi sonrasında Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan ile anlaşarak kendisini halife ilan etti.
- Muaviye döneminde İslam fetihleri hız kazandı.
- Türkistan yönünde seferler yapan Emevi orduları Kâbil, Buhara, Sicistan, Nesef, Baykent gibi yerleri ele geçirdi.
- 669 yılında İstanbul kuşatıldı fakat alınamadı.

NOT

Bu kuşatma sırasında pek çok Müslüman şehit oldu. Bunların en tanınmışı ilerlemiş yaşına rağmen kuşatma-ya katılan Ebû Eyyûb El-Ensârî'dir.

- Muaviye kendisinden sonra halife olarak oğlu Yezid'i gösterdi.

PÜF NOKTA

Böylece halifeliğin seçimle belirlendiği Dört Halife Döneminden farklı olarak halifelik sultanat haline geldi.

- Halifeliğin Hz. Ali'nin soyundan devam etmesi gerektiğini düşünenler Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'i Küfe'ye çağrırdılar.
- Yezid'e bağlı olan Küfe Valisinin gönderdiği ordu Hz. Hüseyin ve yanındakileri Kerbela'da şehit etti.

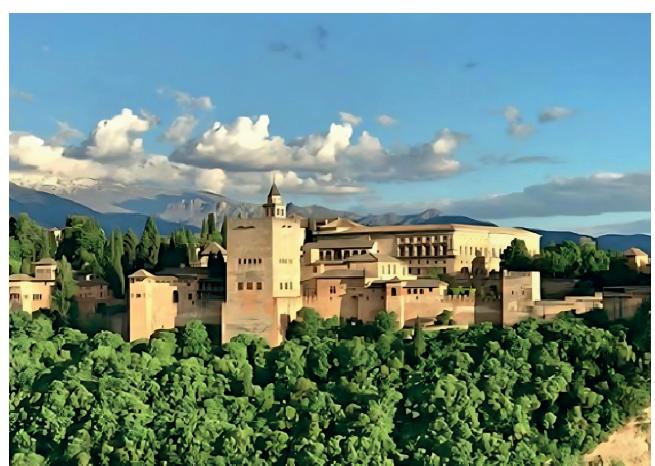
KRİTİK BİLGİ

Kerbela Olayı, İslam'da mezhep ayrılığının temel nedenlerinden biri olmuştur.

- Emeviler Arap olmayan Müslümanlara “**mevali**” diyerek Arap ırkçılığı yaptılar.
- Bu durum özellikle İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasını geciktirdi.
- Tarik bin Ziyad, 711 yılında İspanya'ya çıkarak İslamiyet'in Avrupa'da yayılmasına öncülük etti.
- 732 yılında Franklarla yapılan Puvatya Savaşı'nın kaybedilmesiyle İslam ordularının ilerleyışı Prene Dağları'nda son buldu.

- Kötü yönetim, toplumdaki kabilecilik anlayışı, Kerbela Olayı nedeniyle halkın bir kısmında oluşan nefret ve mevali politikası nedeniyle zayıflayan Emevi Devleti'ni 750 yılında Abbasiler yıktı.
- Muaviye bin Hışâm'ın oğlu Abdurrahman, İspanya'ya giderek burada 756 yılında Endülüs Emevî Devleti'ni kurdu.
- İspanya ve Portekiz topraklarına hâkim olan Endülüs Emevileri zamanla başa geçen yöneticilerin cihad anlayışını bırakmaları, taht kavgaları ve İspanyol krallıklarının saldıruları sonucunda 1031 yılında yıkıldı.
- Kastilya Kraliçesi Isabella ile Aragon Kralı Ferdinand'ın evlenmesiyle İspanya Krallığı kuruldu.
- İspanyolların saldıruları sonucu buradaki son Müslüman devlet olan Beni Ahmer Devleti 1492 yılında yıkıldı.
- Müslüman ve Yahudiler II. Bayezid'in emriyle İspanyol zulmünden kurtarılarak Osmanlı topraklarına getirildiler.

El Hamra Sarayı Granada / İspanya

ABBASI DEVLETİ

Emevi yönetiminden rahatsız olan Abbasi ailesinin, Horasan'da eşitlik ve adalet düşüncesiyle başlattığı isyan başarılı olmuş, Emeviler yıkılmış, **Abbasi Devleti** kurulmuştur. Abbasilerin kurucusu **Ebü'l-Abbas**, **Küfe**'de halife ilan edilmiştir. İkinci halife **Ebu Ca'fer el-Mansur** zamanında **Bağdat** şehri kurularak **başkent** yapılmıştır.

MANSUR DÖNEMİ

- Arap ve mevali arasındaki fark ortadan kaldırılmıştır.
- İranlılar, devlet içinde etkin hâle gelmiştir.
- Türk ordularının esasını süvariler oluşturmuştur.
- Abbasi halifeleri, Sasanilerin yönetim yapısını örnek alarak vezirlik kurumunu oluşturmuştur.
- Endülüs Emevilerinin bağımsızlığını kazanmasından sonra Fas'ta İdrisiler, Tunus'ta Aglebiler gibi bağımsız ve yarı bağımsız devletler ortaya çıkmaya başlamıştır.
- 868-905 yılları arasında Tolunoğulları, 935-969 yılları arasında İhsîdler gibi Türk devletleri, Mısır ve Suriye'ye hâkim olarak batıdaki Abbasi sınırlarını daraltmıştır.
- 1258 yılında Cengiz Han'ın torunu Hülagü, Bağdat'ı işgal ederek Abbasi Devleti'ne son vermiştir.
- Abbasi ailesinden el- Müstansır, Memlûk Sultanı Baybars tarafından Kahire'de halife ilan edilmiştir.
- Böylece halifelik makamı, 1517'de Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim'in Memlûkluları ortadan kaldırmasına kadar Abbasi ailesinde kalmıştır.

HARUN REŞİD DÖNEMİ

- Bu dönemde ziraat ve ticaret gelişmiş, bilim ve eğitim düzeyi artmıştır.
- Bağdat, Doğu'nun en büyük ve en önemli ekonomi merkezi hâline gelmiştir.
- Abbasi Devleti, Halife Harun Reşid zamanında **en parlak devrini** yaşamıştır.

ABBASI DEVLET TEŞKİLATINDA TÜRKLER

Türklerin Müslümanlara yaklaşmasını sağlayan gelişmeler:

Talas Savaşı, Emevilerin Türklerle karşı tutumu, Avasım ve Samarra şehirlerinin kurulması, Memun zamanında Türklerin askeri birliklerin arasına alınması, İran'a karşı Türklerin denge unsuru olarak görülmesi, Memun ve Mutasım'ın Türklerin devlet içindeki etkilerini artırması sayılabilir.

- Türkler, sadece orduda değil siyasi ve idari sahada da güç kazandı.
- Bağdat başta olmak üzere büyük şehirlerde medreseler kuran Selçuklular, fikri bakımdan da Şiilerle mücadele etti.
- Büyük Selçuklular XI. yüzyılda İran'da yeni bir güç olarak ortaya çıktı. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey, 1055 yılında Bağdat'ı kurtararak halifeye dînî itibarını iade etti.

MISİR'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

TOLUNOĞULLARI (868-905)

- Ahmet bin Tolun tarafından Mısır'da kurulmuştur.
- Abbasilerin içinde bulunduğu durumdan yararlanarak harekete geçen Tolunoğlu Ahmet, Suriye Seferi sonunda batıda Trablusgarp'tan doğuda Fırat Nehri'ne kadar olan topraklar üzerinde hâkimiyet kurmuştur.

NOT

Tolunoğulları Mısır'da kurulan ilk Müslüman Türk devletidir.

KRİTİK BİLGİ

Tolunoğulları tarafından yaptırılan Tulûniyye Camisi Mısır'da Türk usulü yaptırılan ilk cami olup aynı zamanda minare geleneğini burada başlatan mimari bir eserdir.

İHŞİDİLER (935-969)

- Mısır'da kurulmuş ve Suriye'de hâkimiyet kurmuş Müslüman Türk devletidir.
- Tolunoğulları'nın yıkılışıyla yaklaşık otuz yıl süren karışıklıklardan sonra Mısır'a huzur ve istikrarı getiren İhşidîler, birçok hususta Tolunoğulları'nı örnek almıştır.

EYYUBİLER (1174-1250)

- Selahaddin Eyyubi, 3-4 Temmuz 1187'de yapılan Hittin Savaşı'nda Haçlıları büyük bir yenilgiye uğratarak Kudüs'ü fethetmiştir.
- İslam dünyası üzerine III. Haçlı Seferi'nin düzenlenmesine neden olmuştur.

KRİTİK BİLGİ

Mekke ve Medine'ye önem veren Selahaddin Eyyubi, "Hadimü'l-Haremeyn" ünvanını kullanan ilk hükümdar olmuştur.

MEMLÜKLULAR (1250-1517)

- Mısır'da Eyyubi ordusundaki Türk asıllı azatlı emirler tarafından kurulan Memlûkluların (Kölemenler) ilk hükümdarı Aybek'tir.
- Memlûk Devleti, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucunda 1517'de sona ermiştir.

BİLİM MEDENİYETİ**Eğitim Kurumları****MESCİD VE CAMİLER**

İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren okuma yazma veya Kur'an öğretiminin yapıldığı eğitim kurumlarından olmuştur.

SUFFE

Mescid-i Nebi'de Hz. Peygamber'in gündelik hayatını ve faaliyetlerini sürdürdüğü bölümdür. Eğitim ve öğretim faaliyetleri için de kullanılmıştır.

KÜTÜPHANE

Aynı zamanda bir okul olarak görev yapan mescitlerde kitapların bulunduğu bölümdür.

MEDRESELER

İslam medeniyetinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü yerdir.

BİLGELİK EVİ

Beytü'l-hikme ile başlayan ilim hareketi medreselerin, şifahanelerin, gözlem evlerinin kurulmasına ve başvuru kaynağı niteliğinde eserlerin yazılmasına olanak sağlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Gerçek anlamıyla ilk kütüphane Emeviler Dönemi'nde kurulmuştur.

KRİTİK BİLGİ

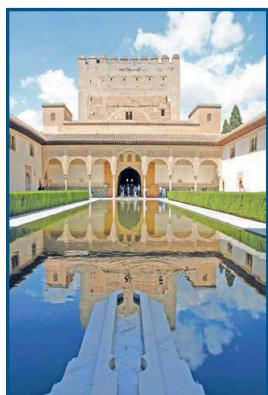
İlk medrese Nişabur'da kurulmuştur.

Türkler Arasında Bilimsel Faaliyetlerin Gelişmesi

- Türkler arasında fıkı ve ilmî faaliyetler gelişmiş, Balasagun ve Kaşgar gibi şehirler birer ilim merkezi hâline gelmiştir.
- Cebirin kurucusu sayılan **el-Hârizmî**, İslam felsefesinin ilk temsilcisi Kindî, astronomi âlimi Ferganî ve el-Belhî gibi önemli değerler yetiştirmiştir. Tabip ve matematikçi el-Harrânî; tabip, kimyacı ve filozof er-Râzî ; astronomi alanında yetişen önemli isimlerdir.
- **Bettâni**; matematik, astronomi, coğrafya ve jeoloji ile ilgilenen Bîrûnî gibi âlimlerin yanında Câhîz, İbn Kuteybe ve Müberred gibi edipler de burada yetişmiştir.
- İsfahan ve Bağdat'ta Melikşah'ın yaptırmış olduğu rasathanelerde, Ömer Hayyam, İsfizârî gibi bilim insanları çalışmıştır. **Ömer Hayyam**'ın içinde bulunduğu bir heyet, Celâli takvimini hazırlamıştır.
- Başta Nişabur olmak üzere Merv, Herat, Belh, Semerkant gibi önemli şehirlerde kurulan medreselerde büyük ilmî çalışmalar yapılmıştır.

ENDÜLÜS'ÜN ALTIN ÇAĞI

- Endülüs, Müslümanlar idaresinde yüksek ve parlak bir medeniyetin doğusuna beşiklik etmiştir.
- Özellikle Sicilya ve İspanya, Arapça yazılmış ilmî ve felsefi eserlerin Latinçeye çevrilmesinde tercüme merkezleri hâline gelmiştir. Orta Çağ Avrupası bu sayede eski Yunan felsefesini ve özellikle Aristo'yu tanıma imkânını bulmuştur.
- İspanya, Avrupalı öğrenciler için bir cazibe merkezi olmuştur.
- Endülüs Emevi Devleti'yle birlikte İslam mimarisinin yeni bir boyut kazanmıştır. Kurtuba Camisi, Endülüs Emevi Devleti'nden günümüze kalan önemli mimari eserlerdendir.
- Avrupa'ya kâğıt üretimi için palamut ve hurma ağaçlarından katran elde edilmesini öğretenler de yine Endülüslü Müslümanlar olmuştur.

KRİTİK BİLGİ

Suyun buharlaşarak azalmasını önlemek için yer altından kanallarla naklini İspanya'da ilk defa Müslümanlar uygulamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Pirinç, şeker kamışı ve pamuğu İspanya'ya ve dolayısıyla diğer Avrupa ülkelerine ilk tanıtanlar Endülüs Müslümanlarıdır.

İSLÂM MEDENİYETİNDE ÂLİMLER

FARABİ (870-950)

- Farabi mantık ilmine katkılarından dolayı Aristo'dan sonra "İkinci Öğretmen" lakabıyla anılmıştır.
- Metafizikte, varlık ve mahiyet ayırmını yapan ilk filozoftur.
- Eserlerinden bazıları "İhsâ'u'l-Ulûm" ve "Kitabü'l-Musikî el-Kebîr" dir.

İBN SİNA (980-1037)

- Batı'da Avicenna, İslam âleminde ise "Eş-şeyhü'rreîs" adıyla anılmıştır.
- İbn Sina'nın bilimsel alandaki en önemli eseri, tıp alanında anıtsal bir kaynak olan "el-Kanûn fî't-Tibb" adlı eserdir.
- İbn Sina tıp biliminde idrar incelemesiyle şeker hastalığını teşhis ve tespit etmiştir.

İMAM GAZALİ (1058-1111)

- Gazali hem kabilecilik anlayışına hem de köru körüne kabul edilen mezhepciliğe karşıdır.
- Gazali'ye göre şüphe gerçeğe ulaşmanın tek yoludur.
- Gazalinin en ünlü eseri "İhyâü Ulûmi'd-Din"de bozulmuş bir toplumu ıslah etmeye tekrar Kur'an ve Sünnet temelleri üzerine oturtmaya ve İslami erdemleri yeniden kazandırmaya çalışmıştır.

İBN RÜŞD (1126-1198)

- Batı'da Averroes adıyla bilinir.
- Aristo'nun en büyük yorumcusu olarak kabul edilir.
- "el-Külliyyatu fi't-tibb" adlı eseri XII. yüzyılda Latinceye çevrilmiş ve Avrupa bilim insanları tarafından kullanılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

İslam dünyasında siyaset felsefesinden bahsedene ilk filozof Farabi'dir.

KRİTİK BİLGİ

Yaptığı gözlemlerle güneş lekelerini gözlemleyen ilk bilgin İbn Rüşd'dür.

İSLÂM MEDENİYETİNDE SANAT

- İslâm sanatının başlangıçtan beri değişmeyen temel niteliği özgün üslubu, motif zenginliği ve kendine has mimari sistemidir.

İslâm Medeniyetinde Öne Çıkan Sanat Dalları

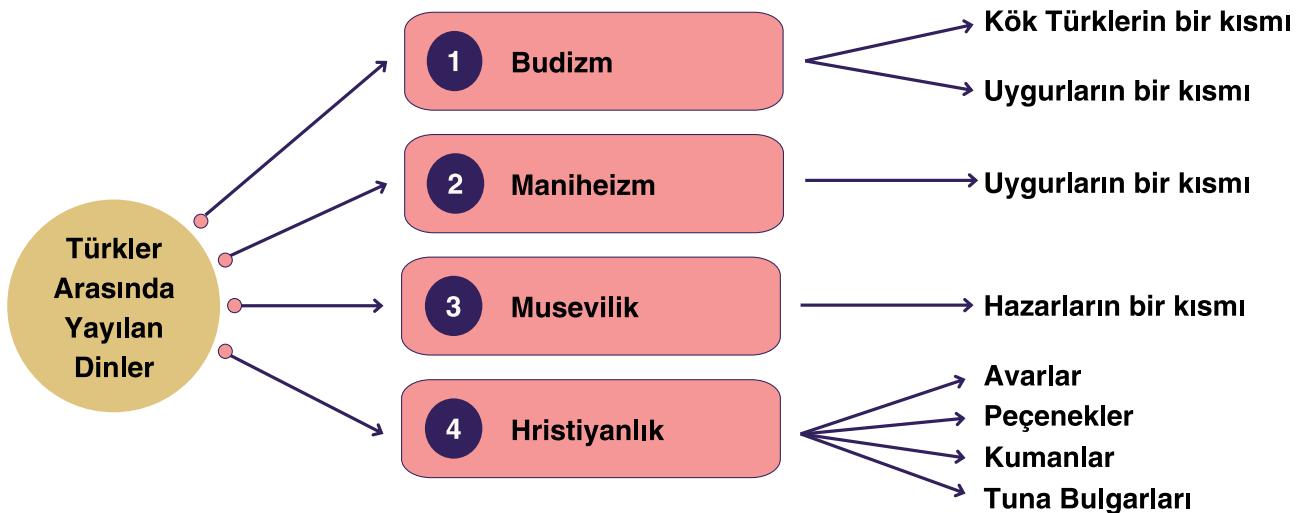
- **Tezhip:** Yazma kitap, levha ve murakkaların bezenmesinde ezilmiş altın varak ve çeşitli renklerin kullanılmasıyla uygulanan süsleme sanatıdır.
- **Hüsнühat :** Güzel yazı yazma sanatıdır.
- **Minyatür :** Genellikle el yazması kitaplarda yer alan küçük boyutlu, renkli resim yapma sanatıdır.
- **Hakkaklık :** Taş, maden, ahşap gibi maddeler üzerine yazı ve şekil kazıma sanatıdır.
- **Çini :** İç ve dış mimaride kullanılan özellikle seramik üzerine sırlama işlemi ile yapılan süsleme sanatıdır.
- **Ciltçilik :** Kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağın yapılması ve bezeme sanatıdır.
- **Ebru :** Kitreli su üzerine serpilen boyalarla yapılan bezeme sanatıdır.

TÜRK İSLAM TARİHİNDEKİ SİYASİ GELİŞMELER

- **751 Talas Savaşı:** Talas Savaşı Türklerin İslamiyet'i kabulünde dönüm noktasıdır.
- **840 Karahanlı Devleti'nin kurulması:** Karahanlılar Abdülkerim Satuk Buğra Han döneminde İslamiyet'e geçiş yapan ilk Türk devleti olmuştur.
- **963 Gaznelilerin kurulması:** Gazneli Mahmut "Sultan" ünvanı kullanan ilk Türk hükümdarıdır.
- **1040 Dandanakan Savaşı:** Gaznelilere karşı Dandanakan Savaşını kazanan Selçuklular, Büyük Selçuklu Devleti'ni resmen kurmuştur.
- **1048 Pasinler Savaşı:** Bu savaş Büyük Selçuklu ile Bizans imparatorluğu arasındaki ilk savaştır.
- **1071 Malazgirt Muharebesi:** Bu zafer ile Anadolu'nun kapıları Türklerle açılmıştır.
- **1077 Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulması**
- **1097 Harzemşahlar Devleti'nin kurulması**
- **1157 Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması**
- **1187 Gazneli Devleti'nin yıkılması**
- **1212 Karahanlı Devleti'nin yıkılması**
- **1230 Harzemşahlar Devleti'nin yıkılması**

TÜRKLERİN KABUL ETTİĞİ DİNLER

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

8. Yüzyıl başlarında İslamiyet'le tanışan Türkler 10. yüzyıldan itibaren toplu olarak İslamiyet'i kabul etmeye başladılar. Türklerin İslamiyet'i kabul etme nedenlerinden bazıları:

Kök Tengri inancı ile İslamiyet arasındaki benzerlikler eski Türk inanç ve yaşantısında var olan;

- Tek Tanrı inancı
- Öbür dünya inancı (Cennete uçmağ, cehenneme tamu demişlerdir.)
- Kader inancı
- Kıyamet inancı
- Ahlak, sevap-günah anlayışı
- Cihan devleti ve alplık **gibi durumlar İslam dininin ortaya koyduğu prensip ve esaslarla benzerlik gösterir.**
- Emevilerin mevali anlayışı, Türklerin İslamiyet'e geçişini geciktirmiştir.
- 751 Talas Savaşı'ndan itibaren İslamiyet yavaş yavaş Türkler tarafından benimsenmeye başlanmıştır.
- Abbasilerin hoşgörüsü ve ümmetçi politika izlemeleri, Türklerin İslamiyet'e ısinmasını sağladı.

OĞUZLARIN İSLAMİYET'İ KABULÜ

- Oğuz boylarından Müslümanlığı kabul edenlere **Türkmen** adı verilmiştir.
- Anadolu'nun İslamlaması üzerine papa önderliğindeki Batı dünyası, Türk İslam dünyası üzerine Haçlı Seferleri düzenlemiştir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin dağılma döneminde kurulan Osmanlılar, İslam dünyasının lideri olarak Avrupa'da İslam kültürünün yayılmasını sağlamıştır.

TÜRKLERİN İSLAMİYET'E HİZMETLERİ

- Cihat siyaseti güderek İslamiyet'i yeni alanlara yaymışlardır. **Karahanlılar Orta Asya'da, Gazneliler Hindistan'da, Selçuklular Anadolu'da, Osmanlılar Balkanlarda** İslam'ı yaymışlardır.
- **Haçlı ve Moğol saldırıcılarına** karşı İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlenmişlerdir.
- İslam bilim, sanat ve kültürünün gelişimine katkı sağlamışlar, **Harezmi, Farabi, İbn-i Sina** gibi önemli bilginler yetiştirmiştir.

KARAHANLI DEVLETİ (840-1212)

- 840 yılında kurulan Karahanlı Devleti, **Orta Asya'da kurulan ilk müslüman Türk Devleti**dir.
- Kurucusu Bilge Kül Kadir Han'dır.
- Satuk Buğra Han zamanında Müslümanlarla etkileşime girişilmiş ve İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Müslüman olduktan sonra Abdülkerim adını alan Satuk Buğra Han, İslamiyet'i yaymak amacıyla fetihler yaptığı için "El mücahit", "El gazi" ünvanlarını almıştır.
- Yusuf Kadir Han'ın ölümünden sonra yaşanan taht kavgaları sebebi ile Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmışlardır.
- Doğu Karahanlı Devleti 1211 yılında Karahitaylar, Batı Karahanlı Devleti ise 1212 yılında Harzemşahlar tarafından yıkılmıştır.

GAZNELİ DEVLETİ (963-1187)

- Samanilerin Türk komutanı Alp Tigin tarafından Afganistan'ın Gazne kentinde kuruldu.
- Devletin en parlak dönemi Gazneli Mahmut'un hükümdarlığı dönemidir.
  - Hindistan üzerine 17 sefer yaparak, İslamiyet'in bu coğrafyada yayılmasını sağlamıştır.
  - Abbasi halifesinin Büveyhioğullarının baskısına karşı, Gazneli Mahmut'tan yardım istemiştir. Bu yardım karşılığında Abbasi halifesinin Gazneli Mahmut'a "Sultan" ünvanını vermiştir.
- Sultan Mesut Dönemi'nde, Büyük Selçuklularla yapılan 1040 **Dandanakan Savaşı** neticesinde zayıflama sürecine giren Gazneler, 1187 yılında Gurlular tarafından yıkılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Türk İslam dünyasında, "**Sultan**" ünvanını kullanan ilk hükümdar Gazneli hükümdarı Mahmut'tur.

İlk Türk İslam devletlerinin egemenlik anlayışında, İslamiyet öncesi Türk devletlerinin idare geleneği devam etmiştir. Özellikle Kök Türkler ve Uygurlar zamanında büyük gelişme gösteren Türk kültür ve medeniyetinin Karahanlılardan itibaren İslam kültür ve medeniyetiyle karşılaşıp kaynaşması Türk İslam medeniyetinin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak yaşanan gelişmeler;

İslamiyet'ten Önce

- Türk halkı kaderini "il" adını verdiği devlete bağlamıştı.
- Türk kağanlarının en büyük ideali "Türk cihan hakimiyyeti" düşüncesidir.
- Kut anlayışına göre hakimiyetin hükümdara Tanrı tarafından verildiğine inanılırdı.

İslamiyet'ten Sonra

-   İslamiyet'ten sonra "il" kelimesinin yerini "mülk" veya "devlet" kelimesi aldı.
-   Bu düşünce yerini "cihat anlayışına" bıraktı.
-   İslamiyet'ten sonra bu düşünce yerini "Allah'ın nasibi veya takdiri" olarak şekillendi.

- İslamiyet'le birlikte hükümdarlık ünvanlarında da değişiklikler görüldü. Karahanlıarda, "Hakan" yerine "Arslan Han", "Yabgu" yerine "Buğra Han", "Şad" yerine ise "İlg Han" ünvanları kullanıldı.
- Sultan ünvanını kullanan ilk Türk hükümdarı **Gazneli Sultan Mahmut** olmuştur.
- İslamiyet'le birlikte gelen diğer değişiklikler arasında hükümdarlığın halife tarafından onaylanması (menşur alma), halife adına hutbe okunması ve basılan paraların üzerinde halifelerin isminin olması yer alır.
- İlk Türk İslam devletlerinde hükümdarlar **tıraz** denilen üzerinde ad ve lakaplarının yazılı olduğu giysiler giyerlerdi.
- Hükümdarlar, resmi belgelerde tevki veya tuğra denilen özel mührler kullanırlardı.
- Saray önünde hükümdar savaşa giderken veya törenlerde **nevbet** adı verilen müzik çalınırdı.
- Hükümdar sefere ya da bir yere giderken başına ipekten yapılmış bir şemsiye olan "**cetr**" tutulurdu.

Tıraz

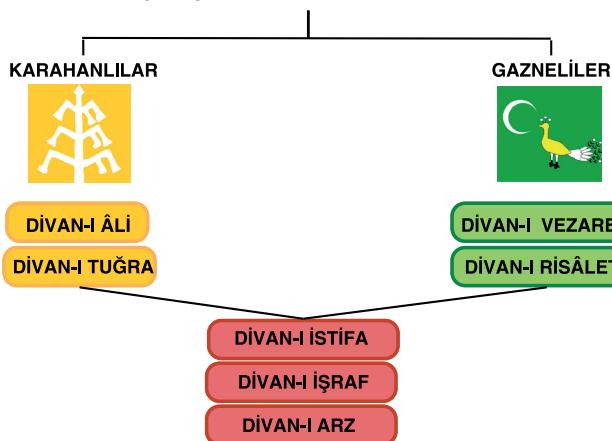
Menşur

Cetr

- Türk İslam devletlerinde devlet işlerinin daha rahat yürütülmesi için divanlar oluşturulmuştur.

TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE DİVANLAR

Divan-i Ali: Karahanlıarda, vezir başkanlığında toplanan bu divanda, devlet meseleleri ile ilgili kararlar alınırırdı.

Divan-i Tuğra: Karahanlıarda, devletin iç ve dış yazışmaları ilgilenen bu divanın başkanı Tuğrai isimli görevliydi.

Divan-i Vezaret: Gaznelilerde, vezir başkanlığında toplanan bu divan devlet ile ilgili genel meselelere ve mali işlere bakardı.

Divan-i Risâlet: İç ve dış yazışmaların yürütüldüğü divandır.

Divan-i İstifa: Karahanlıarda ve Gaznelilerde mali işlerden sorumlu olan divandır. Başkanı müstevfidir.

Divan-i İşraf: Karahanlı ve Gaznelilerde, devletini gizli haber alma teşkilatı gibi çıkışsa de, devlet içinde mali ve idari işlerini denetlerdi. Başkanı Müşrif idi.

Divan-i Arz: Karahanlı ve Gaznelilerde bu divan askerlik işlerini yürütürdü. Başkanı emir-i arz adlı görevliydi.

- Türk İslam devletlerinde hukuk anlayışı **şer'i ve örfi** olmak üzere ikiye ayrıldı. Şer'i davalara bakan kadılar, din ile ilgili tüm konularda yetkiliydi.
- Karahanlılar ve Gaznelilerde devletin resmî kurumlarının çalışmalarını denetleyen örfi mahkemelere hükümdar başkanlık yapardı.
- Türk İslam devletlerinde her dönem askeri teşkilata oldukça önem verdiler.

- İlk Türk devletlerinde görülen **ordu-millet** anlayışı, Türk- İslamiyet devletlerinde de devam etmiştir.
- Karahanlı ordusunun tamamı Türklerden oluşmuştur. Karahanlı ordusu Türkmenler, Gulâmlar ve Eyalet Ordusundan oluşur.
- Gulam sisteminde esir edilen çocukların tamamı Türklerden oluşurdu. Satın alınan ya da savaşlarda esir edilen çocuklar gulâmhanede denilen yerlerde yetiştirilirlerdi.
- Burada yetiştirilen çocuklar devlet hizmetine alınırlar ya da Sultanın özel askeri birliğine alınırlardı.
- Gaznelilerde ordu oluşturulurken diğer Türk İslamiyet Devletlerinden farklı olarak bulunduğu coğrafyadaki yerel unsurlara da yer vermiştir.
- Yerel halklardan oluşan Gazne Ordusunda Eyalet Ordu, Gulamlar, Ücretli Askerler ve Gönüllüler'den oluşurdu.
- Ayrıca Gazne ordusunda sayıları binin üzerinde olan fillerde bulunmaktadır.

TÜRK İSLAM DÜNYASINDA İLK ESERLER

Kutadgu Bilig (Mutluluk Veren Bilgi)

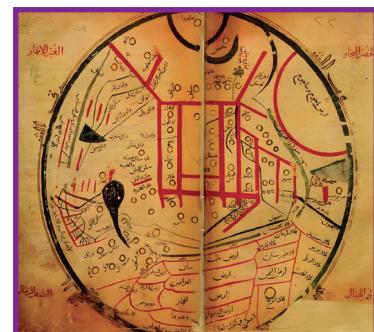

Yusuf Has Hacip (Temsilî)

- Türk İslam edebiyatının günümüze gelen ilk örneğidir.
- Yusuf Has Hacip tarafından Türkçe kaleme alınana eseri Doğu Karahanlı hükümdarı Tamgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
- Eserde hükümdarın ve halkın karşılıklı görevleri hakkında bilgi verilir.
- İdeal devletin nasıl olması gerekliliği üzerinde durulur. Bu bakımdan **siyasetname** olarak kabul edilir.
- Eserde dört karakter kişiselleştirilmiştir. Bu dört karakterden Kün Toğđı hükümdarı, Ay- toldı devletin yasama ve yürütme gücünü, Ögdilmiş akıl ve bilgeliği, Oğdurmış ise kanaati ve aydınlığı ifade eder.

Divânü Lûgati't-Türk

- Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan bu eser 1077 yılında Abbasi Halifesi Muktadir Billah'a sunulmuştur.
- Divan-ı Lûgat-ı Türk, **Araplara Türk dilini öğretmek**, Türk milletinin ve Türkçenin yüceliğini göstermek için yazıldı.
- Bir sözlük gibi hazırlanan eserde Türklerin tarihi ve coğrafyası, örf ve adetleri, mutfağı, spor faaliyetleri, günlük yaşamı, kadına verdiği önem, edebiyatı ve müzik anlayışı gibi konularda ansiklopedik olarak hazırlanmış eserdir.
- Eserin içeriğinde **Türk dünyası haritası** da bulunmaktadır.

Türk Dünyası Haritası

Atabet'ül Hakayık

- XII. yy'da Edip Ahmet Yükneki tarafından Türkçe yazılmış manzum bir eserdir.
- Eser içerik yönünden Kutadgu Bilig'in devamı olarak nitelendirilmiştir.
- İslamiyet'in hayatı baktır açısından Türkler arasında yayılmasını sağlamak için yazılan eser **nâsihatname** niteliğindedir.

Divân-ı Hikmet

- Türk tasavvuf tarihinin ilk edebi eseridir.
- Ahmed Yesevi'nin Türkçe yazdığı hikmet adı verilen şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşmuş bir eserdir.
- Divan-ı Hikmet'te Hz. Peygamberin hayatı, dini hikayeler, dervişlerin özellikleri, cennet ve cehennem, güzel ahlak konularını içeren bir **tasavvuf kitabıdır**.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU

- Devletin temeli, Selçuk Bey tarafından Cend bölgesinde atılmıştır.
- Nesâ (1035), Serahs (1038), ve Dandanakan (1040) muharebelerinde Gaznelileri mağlup etmişlerdir.
- Dandanakan Zaferi'nden sonra Tuğrul Bey'in liderliğinde resmen kurulmuştur.
- Kısa sürede İslam dünyasının koruyucusu konumuna yükselmiştir.
- Tuğrul Bey, 1055 Bağdat Seferi ile Şii Büveyhoğulları'nın tehdidi altında olan Abbasî halifesini kurtarmıştır.
- Abbasî halifi, yardımından dolayı Tuğrul Bey'e "Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı" ünvanını vermiştir.
- Bağdat Seferi ile İslam dünyasının siyasi liderliği Türklerin eline geçmiştir.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN ANADOLU'YA AKINLARI

- Anadolu'ya ilk Selçuklu akınları keşif amaçlı 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey'in komutanlığında düzenlenmiştir.
- Pasinler Muharebesi'nde (1048), Bizans ile Selçuklular ilk kez karşı karşıya gelmişler, savaşı Selçuklular kazanmıştır.
- Tuğrul Bey'in ölümünden sonra başa geçen Alp Arslan, Anadolu'ya Selçuklu akınlarını devam ettirmiştir.
- Alp Arslan, Bizans'ın Doğu Anadolu'daki en önemli kaleyi olan Ani Kalesi'ni 1064'te fethetmiştir.

MALAZGİRT SAVAŞI (1071)

- Türklerin, Anadolu'daki faaliyetlerinden rahatsız olan Bizans, Türklerle karşı harekete geçmiştir.
- İmparator Romanos Diogenes'in komutanlığında büyük bir ordu hazırlanarak yola çıkmıştır.
- Malazgirt'te yapılan savaşı Selçuklular kazanmıştır.
- Malazgirt Zaferi ile Anadolu'nun kapısı Türklerle açılmıştır.
- Abbasî halifi, Sultan Alp Arslan'a zaferinden dolayı "İslam Ülkelerinin Sultanı" ünvanını vermiştir.
- Selçuklular'ın zaferi, Avrupa'da Haçlı Seferleri için hazırlık yapılmasına neden olmuştur.

Malazgirt Savaşı

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞI

- Alp Arslan'ın 1072'de ölümünden sonra tahta geçen oğlu Melikşah, devlete en parlak zamanını yaşatmıştır.
- Melikşah'ın 1092'de ölümyle birlikte oğulları arasında taht mücadeleleri başlamıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti taht mücadeleleri esnasında fetret devri yaşamıştır.
- Batıniler'in yaptıkları yıkıcı faaliyetler devleti daha da yıpratmıştır.
- Atabeylerin bağımsızlıklarını ilan etmesi merkezi otoriteyi zayıflatmıştır.
- Karahitaylar ile yapılan Katvan Savaşı'nda (1141) alınan mağlubiyet yıkılış sürecini hızlandırmıştır.
- Haçlı Seferleri'nin başlaması yıpratıcı bir etki yaratmıştır.
- Oğuzlar'ın isyanı ile iyice zayıflayan Selçuklular, 1157'de son hükümdar Sultan Sencer'in vefatı ile tarih sahnesinden silinmiştir.

DİKKAT

Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklu komutanları tarafından Anadolu'da ilk Türk devletleri kurulmuştur.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE DEVLET YÖNETİMİ

YÖNETİM

- İslamiyet öncesi Türk devlet anlayışı devam ettirilmiştir.
- Devlet teşkilatı; saray, hükümet, adliye ve ordu birimlerinden oluşmuştur.
- Para bastırmak, hutbe okutmak, nevbet çaldırmak vb. hükümdarın sembollerini arasında yer almıştır.
- Saray teşkilatında en üst düzeydeki görevli Hâcibü'l-hüccâb'tır.
- Bütün devlet işleri, başında vezir bulunan "Büyük Divan" tarafından yürütülmüştür.
- **Divan-ı İnşa (tuğra)**, devletin iç ve dış yazışmaları yerine getirir.
- **Divan-ı İstifa**, mali işlerden sorumludur.
- **Divan-ı İşraf**, devlet kurumlarının denetimini yapar.
- **Divan-ı Arz**, askerî işlerden sorumludur.
- Büyük Divan'a bağlı olmayan Divan-ı Berid posta işlerini, Divan-ı Mezalim adalet işlerini ve Divan-ı Hatun ise Hatun'un işlerini yerine getirir.

Nizâmülmülk (Temsilî)

HUKUK

- Selçuklularda hukuk, şeri ve örfi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Şeri davalar, evlenme, boşanma, miras gibi konuları ihtiva ederdi.
- Şeri davalara kadılar bakardı.
- Kadıların başında ise Kadiü'l-kudat bulunurdu.
- Örfi davalar, huzuru bozan ve kanunlara uymayanlarla ilgilidir.
- Örfi davalara, emir-i dad bakardı.
- Siyasi davalar, başkanlığını hükümdarın yaptığı Divan-ı Mezalim'de çözülürdü.

ORDU

Selçuklu Ordusu;

- Gulaman-ı Saray
- Hassa Ordusu
- İkta Askerleri
- Bağlı devlet askerleri
- Gönüllüler
- Ücretliler
- Türkmen kuvvetleri gibi askerî birimlerden oluşurdu.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

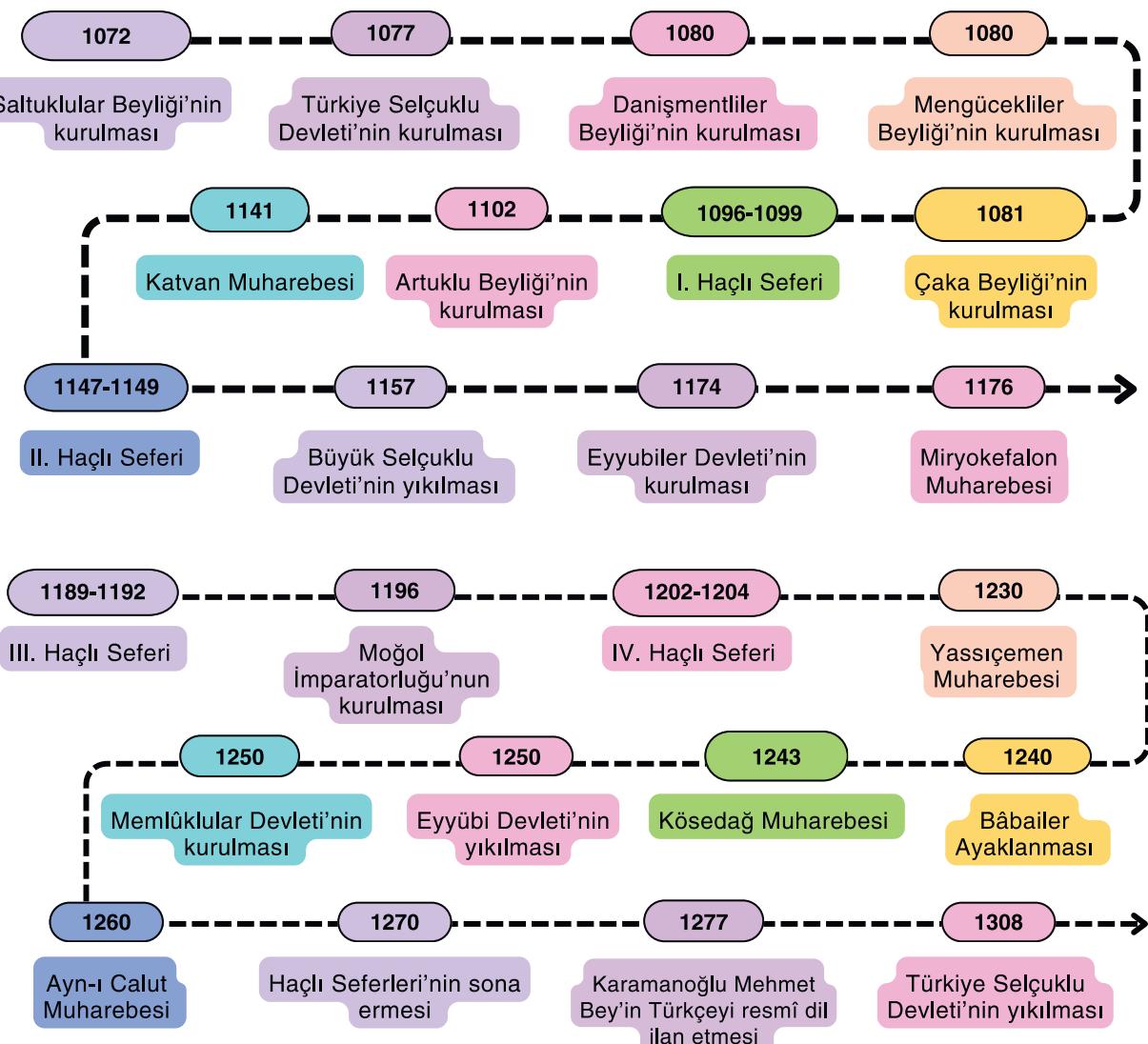
- Şii Fâtimiler ve Bâtinilerin yıkıcı faaliyetlerini engellemek için Sultan Alp Arslan ve veziri **Nizâmülümâlk** tarafından **Nizâmiye Medreseleri** kurulmuştur.
- Eğitim-öğretim belli bir programa ve discipline göre şekillendirilmiştir.
- Medreselerde dönemin önemli bilginleri görev yapmıştır.
- Medreselerdeki eğitim sayesinde çok sayıda bilgin yetişmiştir.
- Sultan Melikşah Dönemi'nde İsfahan ve Bağdat'ta rasathaneler kurulmuştur.

Sultan Sencer Türbesi

TÜRKLERİN ANADOLU'YA YERLEŞME SÜRECİ

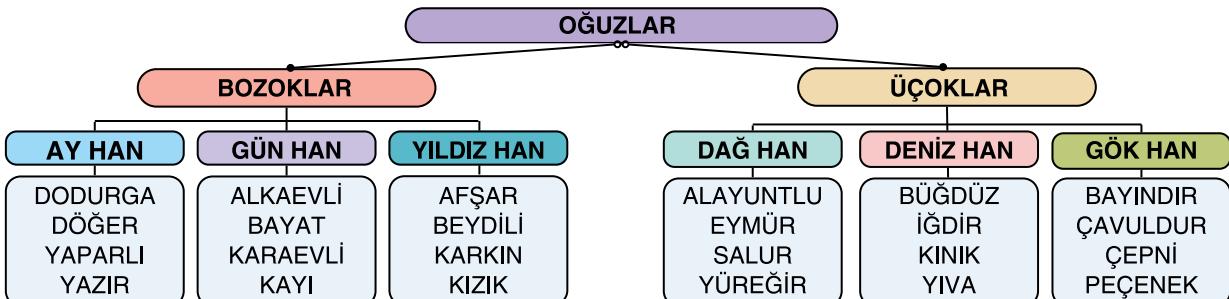
ANADOLU'YA TÜRK GÖÇLERİ VE BU GÖÇLERİN SOSYOKÜLTÜREL ETKİLERİ

“TÜRKİYE” TABİRİNİN KULLANIMI

- “Türkiye” kelimesi, ilk olarak VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında “Orta Asya” için kullanıldı.
- Bizans kaynaklarında, IX ve X. yüzyıllarda Volga'dan, Orta Avrupa'ya kadar uzanan sahaya da “Türkiye” adı verilmektedir.
- XI-XIII. yüzyıllarda Mısır ve Suriye'ye “Türkiye” denmiştir.
- Anadolu ise XII. yüzyıldan itibaren “Türkiye” olarak tanınmaya başlamıştır.
- Türklerin Anadolu'ya ilk geliş 4. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa Hunları tarafından gerçekleştirildi.
- Hunlar bir koldan Balkanlar üzerinden Trakya'ya doğru ilerlerken, diğer koldan da Kafkasları aşıp, Anadolu'ya girdiler.
- Avrupa Hunlarından sonra Türklerin Anadolu'ya ikinci geliş Sabarlarla oldu.
- Sabarlar 6. yüzyılda Kafkasların güneyine kadar olan toprakları ele geçirdiler. Daha sonra Kayseri, Konya, Ankara taraflarına şiddetli akınlar yaptılar.

OĞUZLAR

- 630-682 yılları arasında Oğuzlar, Dokuz-Oğuz Kağanlığı altında toplandılar.
- Daha sonra Kök Türk ve Uygur hâkimiyetine giren Oğuzlar, X. yüzyılda Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdular.
- X. yüzyılın sonlarına doğru İslamiyet'i kabul ettiler.
- Karahanlı Devleti, Büyük Selçuklu Devleti, Türkiye Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti gibi büyük devletler kuran Oğuzlar 24 boydan oluşmaktadır.

NOT

Selçukluların Anadolu'yu ele geçirdiği süreçte Anadolu'da Rumlar ve Ermenilerle birlikte Süryaniler, Araplar ve Türkler bulunmaktaydı.

- Moğol tehlikesine karşı Horasan bölgесine göç eden Türkmenlere yurt bulabilmek amacıyla 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey Anadolu'ya seferler düzenledi.
- Türk akınlarından rahatsız olan Gürcü-Bizans kuvvetleri ile 1048'de Pasinler Savaşı yapıldı.
- Pasinler Savaşı'nda Bizans kuvvetlerinin Selçuklulara yenilmesi, birçok Türk beyinin Anadolu'ya yönelmesini sağladı.
- Bizans'ın doğudaki en önemli merkezlerinden olan Ani Kalesi uzun bir kuşatmanın ardından 1064'te fethedildi.
- Doğudaki Selçuklu sorununu tamamen ortadan kaldırmak isteyen Bizans İmparatoru Romanos Diogenes (Romen Diyojen) ile Selçuklu Sultanı Alp Arslan yönetimindeki ordular 1071 yılında Malazgirt Ovası'nda savaştılar.
- Sultan Alp Arslan'ın Bizans'a karşı elde ettiği Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'nun kapıları Türklerle açılmış oldu.
- Selçukluların Anadolu'yu yurt edinme süreci ile Türkiye Tarihi başladı.

Oğuzlar Neden Anadolu'ya Akınlar Düzenledi?

BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN DURUMU

- VI. yüzyılda başlayan Sasani ve VIII. yüzyıldan itibaren İslam devletleri ile yapılan savaşlar Anadolu şehirlerini harabeye çevirmiştir.
- Anadolu'da ve Balkanlarda verdiği mücadeleler nedeniyle imparatorluk zayıf düşmüştü.
- Tekfurlar merkezden bağımsız hareket etmekteydi.
- Sık sık taht kavgaları yaşanmaktadır.
- İmparatorluk ekonomik olarak kötü durumdaydı.
- Yeni vergiler ve ağır çalışma şartları nedeniyle, halkın sosyal ve ekonomik durumu oldukça kötüydü.
- Etnik ve dinî yönden ayrımcı bir politika uygulaması nedeniyle başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere kendisine bağlı olan halklar yönetimden memnun değildi.

ANADOLU'NUN İLK SİYASİ TEŞEKKÜLLERİ

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

1071 Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra Selçuklu komutanlarının ve beylerinin yönetimine fethettikleri yerlerin bırakılması Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulmasını sağlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri, Anadolu Türk siyasi birliğinin sağılanmasında kalıcı ve birleştirici rol üstlenmiştir.

SALTUKLULAR BEYLİĞİ (1072-1202)

- Ebul Kasım Saltuk tarafından Erzurum'da kurulmuştur.
- Bayburt, Tercan, Malazgirt ve Artvin civarlarını fethederek sınırlarını genişlettiler.
- Haçlılarla yapılan savaşta Türkiye Selçuklularının yanında yer almıştır.
- Saltuk Bey'in ölümünden sonra beylik büyük bir sarsıntı yaşadı.
- 1202'de Türkiye Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah tarafından bu beyliğe son verildi.
- Erzurum Kale Camisi, Erzurum Ulu Cami, Erzurum Tepsi Minare, Üç Kümbetler ve Mama Hatun Türbesi Anadolu'da bıraktıkları eserlerdir.

KRİTİK BİLGİ

Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliğidir.

MENGÜCEKLİLER BEYLİĞİ (1080-1228)

- Mengücek Gazi tarafından Erzincan, Divriği ve Kemah'ı içine alan bölgede kurulmuştur.
- Bizans'la ve Gürcülerle savaşarak Doğu Anadolu'daki topraklarını genişletmişlerdir.
- Mimari alanda kümbet, köprü, cami gibi önemli eserler bırakmışlardır. Divriği Kale Camisi ve Divriği Külliyesi bu eserlerdendir.

KRİTİK BİLGİ

Divriği Ulu Cami, UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer almaktadır.

DANIŞMENTLİLER BEYLİĞİ (1080-1178)

- Melikşah'ın emirlerinden Danişment Gazi tarafından 1080'de Sivas'ta kurulmuştur.
- Malatya, Kayseri, Tokat, Niksar ve Amasya civarlarını da hâkimiyetleri altına almışlardır.
- I. Haçlı Seferi sırasında, I. Kılıç Arslan'la birlikte hareket ederek Haçlılara büyük kayıplar verdirmiştir.
- Destansı başarıları anlatan ve Türk edebiyatının önemli bir eseri olan **Danişmentnâme**, beyliğin adını ön plana çıkarmıştır.
- Beyliğin Anadolu'da inşa ettiği önemli kültür eserleri şunlardır: Niksar Ulu Cami, Kayseri Ulu Cami, Melik Danişment Kümbeti, Emir Gazi Kümbeti, Hilafet Gazi Kümbeti ve **Tokat Yağıbasan Medresesi**'dir.

KRİTİK BİLGİ

Yağıbasan Medresesi Türklerin Anadolu'da yaptıkları ilk medresedir.

ARTUKLULAR BEYLİĞİ (1102-1231)

- Anadolu'nun fethinde büyük yararlılıklar gösteren Oğuzların Döger boyundan Artuk Bey tarafından kurulmuştur.
- Artuklular Beyliği; Hasankeyf, Mardin ve Harput kolu olmak üzere üç kol hâlinde varlıklarını devam ettirmiştir.
- Artuklular, ilme ve ilim insanlarına değer vermiş ve ilim insanlarını desteklemiştir. Dönemin ünlü âlimi El-Cezerî bilimde, teknik ve mekanik alanda bazı buluşlara öncülük etmiştir.
- Diyarbakır Ulu Cami, Mardin Ulu Cami, Harput Ulu Cami, Malabadi Köprüsü, Artuklu Sarayı ve Mardin Zinciriye Medresesi Artuklular Beyliği'nin inşa ettiği önemli yapılardır.

KRİTİK BİLGİ

El-Cezerî, bilim ve teknik alanındaki **sibernetik** çalışmalarıyla **ilk robotun mucidi** sayılmaktadır.

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

- Çaka Bey, İzmir'i fethederek 1081'de beyliğini kurmuştur.
- Oluşturduğu 40 parçalık donanmayla sınırlarını genişleterek bazı Ege adalarında ve Ege Denizi kıyı şeridindeki bazı şehirlerde hâkimiyet sağlamıştır.
- Bizans İmparatorluğu'na karşı mücadele veren Çaka Bey; Peçenekler ve Türkiye Selçukluları ile ittifak kurarak İstanbul'u kuşatmak istemiştir.
- Bizans'ın siyasi manevraları sonucu Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürmüştür.

KRİTİK BİLGİ

Çaka Bey bilinen ilk Türk denizcisiidir. Türk tarihinde ilk tersane ve donanmayı kurarak denizcilik alanında Türk devletlerine örnek olmuştur.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

- Melikşah tarafından Anadolu'nun fethi için görevlendirilen Kutalmışoğlu Süleyman Şah, İznik'e kadar bütün Anadolu'yu ele geçirerek 1077 tarihinde Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu ve İznik şehrinin devletin merkezi yaptı.

- Büyük Selçuklu Sultanı'na bağlı olarak Anadolu'ya hâkim olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Bizans'ın siyasi durumundan faydalananarak sınırlarını genişletti ve nüfuzunu artırdı.

I. Kılıç Arslan

- Dorylaion (Dorileon) Savaşı'nda Haçlılara yenildi.
- Devletin merkezini Konya'ya taşıyarak Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetini yeniden tesis etti.

Sultan I. Mesut

- II. Haçlı Seferi'nden dolayı Haçlılarla mücadele etti.
- III. Konrad idaresindeki Alman kuvvetlerini Ceyhan önünde 1147 tarihinde bozguna uğrattı.
- VII. Lui idaresindeki Fransız ordusunu da Yalvaç'ta yenerek zafer kazandı.
- Konya'ya kadar gelen Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'u da durdurmayı başardı.

Sultan II. Kılıç Aslan

- Nureddin Mahmud Zengi'nin ölümü üzerine Batı Anadolu ve Marmara dışında bütün Anadolu'ya sahip oldu.
- Bizans ordusunu 1176 Miryokefalon Savaşı'nda yenilgiye uğrattı.
- Bu zafer ile Bizans'ın askerî gücü kırılmış ve **Anadolu'nun Türkleşmesi** sağlanmıştır.

Giyaseddin Keyhüsrev, 1207 yılında Antalya'yı, **I. İzzettin Keykâvus**, 1214 tarihinde Sinop'u alarak Türklerin denizcilik faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlamışlardır.

I. Alaaddin Keykubad

- Anadolu'da Türk birliğini büyük ölçüde sağlayarak **Alanya'yı** fethetmiştir.
- Sinop'taki tersanelerde yaptırdığı donanma ile Kırım'ın önemli ticaret şehri olan **Suğdak'ı** topraklarına katmıştır.
- Celalettin Harzemşah'ı 1230 tarihinde **Yassıçemen Savaşı'nda** yenmiştir.
- Moğol tehdikesine karşı gerekli önlemleri almıştır.

II. Giyaseddin Dönemi'nde çıkan Baba İshak İsyanı devleti zor durumda bıraktı. Bu isyanın güçlükle bastırılması Moğolları Anadolu'yu istila etmeye yönlendirdi.

Baycu Noyan komutasındaki Moğollar, Selçuklu ordusunu **1243 Kösedağ Savaşı'nda** yenilgiye uğratarak Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılmasına sebep oldu.

XIII. yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'da Türkmen Beylikleri birer birer bağımsızlıklarını ilan etmeye başladılar.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN TEŞKİLAT YAPISI VE SOSYOKÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

- İkta sistemi, devletin mülkü olan topraklara ait gelirlerin, yaptıkları hizmet karşılığında asker ve sivil yöneticilere verilmesidir.
- İkta sahibi; vergi toplar, topladığı vergilerden kendi maaşını alır, atlı askerler yetiştirerek savaşa katılır, tarımsal üretimin devamlılığını ve bulunduğu bölgenin güvenliğini sağlardı.
- Devlet işleri, farklı yetkilere sahip divanlarda görüşülüp karara bağlanıyordu.
- Vilayetlerde şeri ve hukuki işlere bakmak üzere kadılar bulunuyordu.
- Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu'ya gelen Türkmenleri kendi hayat tarzlarına uygun yerlere yerleştirerek sosyal bütünlüğü sağlamayı ve ekonomik verimliliği artırmayı amaçlamıştır.
- Türkiye Selçuklu sultanları başkent Konya'nın yanı sıra başka şehirlerde imar faaliyetlerinin yanında sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Aksaray, Niğde, Kırşehir, Malatya, Eskişehir, Samsun ve Denizli bu şehirlerin başlıcalarıdır.
- Türkiye Selçukluları; dinî, ilmî ve sosyal hizmet veren mimari eserleri genellikle Orta Anadolu'nun büyük şehirlerinde ve ticaret yolları üzerinde inşa etmiştir.
- Türkler ele geçirdikleri her şehirde inşa ettikleri camilerin, mescitlerin, medreselerin ve zaviyelerin çevresinde Türk mahalleleri kurmuştur.
- Anadolu'nun etnik yapısı, Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu Türk Beylikleri Dönemi'nde tamamen Türklerin lehine değişmiştir.

MİRYOKEFALON MUHAREBESİ (1176)

Türkiye Selçuklu Devleti

Bizans İmparatorluğu

Nedenleri

- Türkmenlerin Bizans'a yaptıkları akınları engellemek
- II. Kılıç Arslan'ın Anadolu'daki gücünü kırmak
- Selçukluların başkenti Konya'yı ele geçirmek
- Anadolu'daki Türk varlığına son vermek

Sonuçları

- Anadolu Türk tarihi ve Bizans tarihinde bir **dönüm noktası** olmuştur.
- Bizans'ın askerî gücü kırıldığından Anadolu'yu Türklerden geri alma ümitleri sona ermiştir.
- Türkler, Batı Anadolu'ya yerleşerek faaliyetlerini İstanbul'a doğru yoğunlaşmıştır.

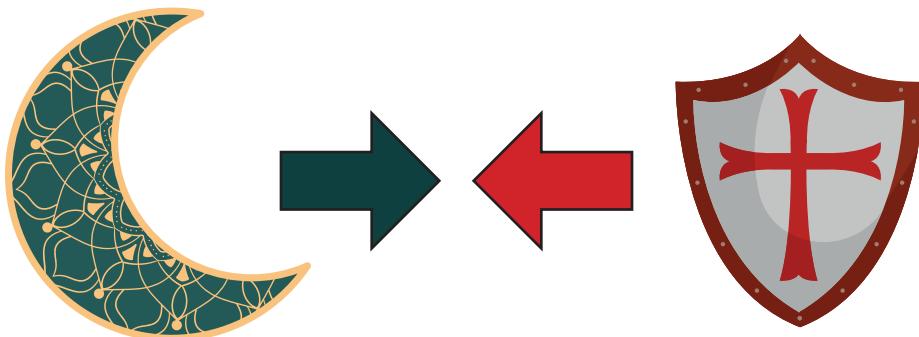
KRİTİK BİLGİ

1071 Malazgirt Savaşı'yla Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türkler, Miryokefalon Zaferi'nden sonra Anadolu'nun kesin olarak bir Türk yurdu olmasını sağlamışlardır.

HİLAL VE HAÇ MÜCADELESİ

Haçlı Seferleri: XI. yüzyılın sonlarında Avrupalıların, Kudüs'ü Müslümanlardan almak, Türkleri Anadolu'dan çıkarmak ve Yakın Doğu'yu ele geçirmek için başlattıkları askerî seferlere "Haçlı Seferleri" denir.

HAÇLI SEFERLERİNİN DİNÎ SİBEPLERİ

- Kudüs ve diğer kutsal yerleri (Antakya, Urfa) geri almak.
- Kluni tarikatının yapmış olduğu propaganda.
- Papanın sefere katılanların bağışlanacağını müjdelemesi.

HAÇLI SEFERLERİNİN SİYASİ SİBEPLERİ

- Türklerle karşı zor durumda kalan Bizans'ın yardım isteği.
- Türklerin Anadolu ve çevresinden uzaklaştırılmak istenmesi.

HAÇLI SEFERLERİNİN EKONOMİK SİBEPLERİ

- İpek ve Baharat yollarının Türklerin denetiminde olması.
- Doğunun zenginliklerini ele geçirme isteği.

BİRİNCİ HAÇLI SEFERİ (1096-1099)

- Haçlıların İznik'i alması üzerine Türkiye Selçuklu başkenti Konya'ya taşındı.
- Haçlılar Urfa'da ve Antakya'da kontluk kurdular.
- Haçlılar, Kudüs'te bir Haçlı Krallığı kurdular.

KRİTİK BİLGİ

I. Kılıç Arslan, I. Haçlı Seferi nedeniyle **Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkentini İznik'ten Konya'ya taşımak** zorunda kaldı.

KRİTİK BİLGİ

I. Haçlı Seferi'nin başarılı olmasında, o yıllarda birlik ve beraberlikten uzaklaşmış Müslüman dünyasının bu meseleinin önemini kavrayamamış ve böyle bir saldırıya karşı zamanında birleşememiş olmasının payı büyütür.

KRİTİK BİLGİ

I. Haçlı Seferi sonunda Haçlıların **Urfa'da ve Antakya'da** kontluk kurması Avrupa'daki **derebeylik düzeninin** **Yakın Doğu'ya taşıdığını** gösterir.

I. Haçlı Seferi sonunda **Kudüs'ü Fatimilerden alan** Haçlılar, **Kudüs Krallığını** kurmuştur.

İKİNCİ HAÇLI SEFERİ (1147-1149)

- İmadeddin Zengi'nin 1144'te Urfa'yı geri alması üzerine yeni bir Haçlı Seferi başladı.
- Fransa Kralı VII. Louis ve Alman Kralı III. Konrad bu seferlere bizzat katıldı.
- 1187'de Selahaddin Eyyubi Hittin Savaşı'nda Haçlılara karşı zafer kazandı.
- 2 Ekim 1187'de Kudüs yeniden Müslümanların eline geçti.

ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİ (1189-1192)

- Haçlılar, Kudüs'e doğru ilerlemeye devam etti. Alman Kralının Silifke'de boğulması üzerine Haçlı orduyu dağıldı.
- III. Haçlı Seferi'nin Haçlılar açısından en önemli başarısı, Kıbrıs'ın alınmasıdır.

DÖRDUNCÜ HAÇLI SEFERİ (1202-1204)

- Bizans'taki taht kavgasından yararlanan Haçlılar yönetimi ele geçirmek istediler.
- 1204'te İstanbul düştü ve Haçlılar, şehri yağmalayıp Latin İmparatorluğu kurdular.
- İstanbul'dan kaçan Bizanslılar, Trabzon ve İznik'te iki devlet kurdular.

KRİTİK BİLGİ

Haçlılarla mücadele eden Türkiye Selçuklu Sultanları; I. Haçlı Seferi'nde I. Kılıç Arslan, II. Haçlı Seferi'nde I. Mesut, III. Haçlı Seferi'nde II. Kılıç Arslan'dır.

KRİTİK BİLGİ

Türkiye Selçukluları Haçlılarla mücadele ederken Saltuklular, Danişmentliler, Mengücekler ve Artuklular gibi Anadolu beyliklerinden destek almıştır.

HAÇLI SEFERLERİNİN DİNÎ SONUÇLARI

- Din adamlarına olan güven azaldı.
- Haçlılar, kutsal sayılan Kudüs'ü ele geçirdiler.

HAÇLI SEFERLERİNİN SİYASİ SONUÇLARI

- Haçlılar, başta Kudüs olmak üzere ele geçirdikleri Urfa, Antakya ve Trablus gibi şehirlerde krallık, prenslik ve kontroller kurdu.
- 1204'te Haçlılar, İstanbul'da Latin Krallığı kurmuştur.

HAÇLI SEFERLERİNİN EKONOMİK SONUÇLARI

- Başta Anadolu olmak üzere Müslümanların elinde bulunan Suriye ve Filistin gibi topraklardaki halk, bu seferlerden zarar görmüştür.
- Akdeniz kıyılarındaki limanların önemini artırmıştır.

HAÇLI SEFERLERİNİN BİLİMSEL ve KÜLTÜREL SONUÇLARI

- Doğu dünyasını ve İslam medeniyetini yakından tanıdır.
- Barut, käğıt, matbaa, pusula gibi teknik buluşları Avrupa'ya taşımış ve bu buluşlar Avrupa medeniyetinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

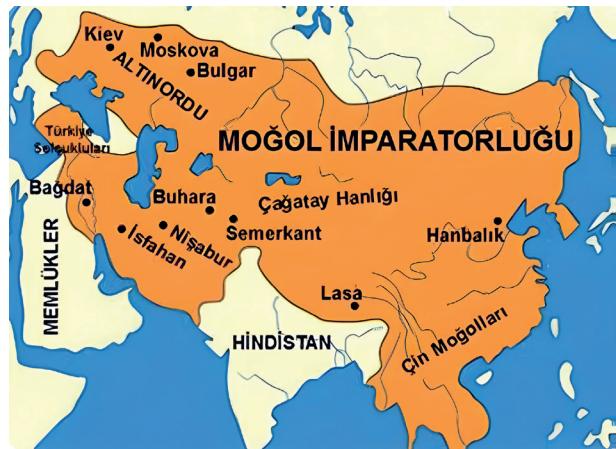
Barut, käğıt, matbaa, pusula gibi teknik buluşları Avrupa'ya taşımış ve bu buluşlar Avrupa medeniyetinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

MOĞOL İSTİLASI VE ANADOLU

- XIII. yy.'dan itibaren Anadolu'da Moğol tehlikesi belirgin bir hâl almaya başladı.
- Bu dönemde yayılma politikası içerisinde olan Moğolların baskısı sonucunda yüzbinlerce Türkmen Anadolu'ya göçe başladı.
- Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad tehlikeinin farkına varınca Eyyubiler ve Harzemşahlar ile ittifak yapma girişiminde bulundu.
- İlk başlarda olumlu gelişen bu ittifakta, Celalettin Harzemşah'ın Ahlat'ı zabetmesi üzerine başarılı olamadı.
- Türkiye Selçukluları ve Eyyubilerden oluşan kuvvetler ile Harzemşah ordusu Erzincan'ın Yassıçemen mevkiiinde savastılar.
- 1230 Yassıçemen Savaşı olarak bilinen bu savaşta Harzemşahlar ağır bir mağlubiyet aldı. Bu mağlubiyet neticesinde 1231 yılında Harzemşah Devleti ortadan kalktı.

KRİTİK BİLGİ

Harzemşah Devleti'nin ortadan kalkmasıyla birlikte Moğollar ile arada olan tampon bölge kalkmış oldu. Böylece Moğol baskısı Anadolu topraklarında doğrudan hissedilmeye başlandı.

- Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad Moğol tehlikesinin farkındaydı. Hükümdarlığı zamanında Moğollara karşı gerekli önlemleri almıştı.
- Moğollara karşı Abbasiler ve Eyyubiler ile ittifak hazırlığı yapan I. Alaaddin Keykubad, bu ittifaka karşı olan devlet adamları tarafından suikast sonucu zehirlenerek öldürüldü.
- Yerine geçen oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev babası kadar iyi bir devlet adamı değildi.
- Tahta geçmesinde kendisine yardım eden Vezir Sadettin Köpek'in etkisinde kaldı. Bu dönemde birçok kıymetli devlet adamı öldürüldü.
- Devletin merkezinde yaşanan bu olaylar neticesinde merkezi otorite zayıflayınca bazı Türkmen grupları isyan etti.
- Güney doğu Anadolu bölgesinde otlak ve mera yetersizliğinden dolayı bazı Türkmen grupları Şeyh Baba İshak öncülüğünde ayaklandılar. Bu ayaklanması bastırmak Türkiye Selçuklu devleti açısından oldukça zor oldu.
- Ayaklanması neticesinde Baba İshak yakalanarak idam edildi.
- Moğollar, Baba İshak Ayaklanması sonrası Türkiye Selçuklularının zayıfladığını görünce Doğu Anadolu topraklarına girdi ve Erzurum'u yağmaladı.

DİKKAT

Baba İshak ayaklanması neticesinde Türkiye Selçuklu Devleti'nde merkezi otorite daha da bozuldu. Devletin Türkmenlerle arası bozulunca Anadolu, Moğollara karşı savunmasız kaldı.

KÖSEDAĞ MUHAREBESİ (1243)

- Türkiye Selçuklularının, Baba İshak ayaklanmasında zayıfladığını gören Moğollar, Anadolu'ya girdiler.
- Erzurum'u yağmaladılar. Bu gelişme üzerine II. Giyaseddin Keyhusrev Moğolları Kösedağ'da karşıladı.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin öncü kuvvetlerinin yok edilmesiyle başlayan savaş sonucunda Türkiye Selçuklu Sultanı II. Giyaseddin, savaş meydanını terk ederek Konya'ya çekildi.
- Moğollar kısa zamanda Kayseri, Sivas ve Erzincan'ı ele geçirip yağmaladıktan sonra İran'a çekildiler.
- Kösedağ Savaşı'ndan sonra Türkiye Selçukluları Moğol Komutanı Baycu Noyan'a elçiler göndererek şartları oldukça ağır olan bir barış antlaşması yaptı.
- Yapılan antlaşma neticesinde Türkiye Selçukluları çok ağır şartlar içeren vergiyi ödemeyi kabul ettiler.
- **Kösedağ Savaşı neticesinde;**
  - Türkiye Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.
  - Türkiye Selçuklularında taht kavgaları arttı ve Moğollar istediği kişileri tahta geçirmeye başladı.
  - Merkezi otoritenin bozulması sebebi ile birçok Türk beyliği ortaya çıktı.
  - Anadolu yağmalanarak tahrif edildi. Ticaret yolları üzerinde güvenlik zafiyetleri yaşandı.
  - Moğol baskısından kurtulmak isteyen birçok Türk boyu batıya göç ederek buraların hızlı bir şekilde Türkleşmesini sağladı.

MOĞOLLARIN YAĞMALAMASINA KARŞI ALINAN TEDBİRLER

- Kösedağ Savaşı sonrasında II. Giyaseddin Keyhüsrev'in vefatından sonra Türkiye Selçuklularında II. İzzettin Keykavus hükümdar oldu.
- Bu dönemde Moğollar, Selçuklu tahtına müdahale ederek Sultan'ın kardeşini destekledi. Bunun sonucunda Moğollar, Selçuklu tahtının iki kardeş arasında paylaştı.
- Moğollarla ilişkilerin gerilmesi üzerine II. İzzettin Keykavus, Memluklu Hükümdarı Baybars ve Altınorda Hükümdarlarından yardım istedi.
- Sultan Baybars, Moğollara karşı Ayn-ı Calud savaşında tecrübe kazanan ordusunu yardıma gönderdi.
- 1277 yılında yapılan Elbistan savaşında, Moğollar ağır bir mağlubiyet aldı. Bu mağlubiyetten sonra Anadolu'daki Moğol baskısı yavaşladı.
- Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollara karşı Memlukler ve Altınorda devleti ile ittifak yaparak uzattı. **1308 yılında Sultan II. Mesut'un ölümü ile dağıldı.**

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILMA NEDENLERİ

ANADOLU'DA KURULAN II. DÖNEM TÜRK BEYLİKLERİ

Karamanoğulları: Konya ve civarında kuruldu. Dönemin en güçlü beyliği idi.

Germiyanoğulları: Kütahya civarında kuruldu.

Aydinoğulları: Aydın ve civarında kuruldu. Denizcilikte gelişmiş bir Türk beyliğidir.

Menteşeoğulları: Muğla ve civarında kuruldu. Denizcilikte gelişmiş bir Türk Beyliğidir.

Saruhanoğulları: İzmir ve Manisa civarında kuruldu. Denizcilikte gelişmiştir.

Karesioğulları: Balıkesir ve Çanakkale civarında kuruldu. **Denizcilikle** uğraşan bu beylik, Osmanlı Devleti'ne **ilk katılan beylik**ti.

Osmanoğulları: Söğüt ve Domaniç civarında kuruldu.

Hamitoğulları: Isparta ve Burdur civarında kurulan bu beylik, topraklarının bir bölümünü para karşılığı Osmanlıya satmıştır.

Candaroğulları: Kastamonu ve Sinop civarında kuruldu. Denizcilik ile uğraşmış bir beyliktir.

Ramazanoğulları: Adana ve Tarsus civarında kuruldu. Önce Memluklere, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı'ya bağılandı.

Dulkadiroğulları: Maraş ve Elbistan civarında kurulmuştur. Memluklere tabi olan bu beylik, Yavuz sultan Selim döneminde 1515 Turnadağ Savaşı ile Osmanlıya katıldı.

Eretna Devleti: Tokat, Sivas ve Ankara civarında kuruldu.

XIII. YÜZYILIN SONLARINDA ANADOLU VE ÇEVRESİ

XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu ve çevresinde Bizans İmparatorluğu, İlhanlı Devleti, Memlük Devleti, Altın Orda Devleti, Trabzon Rum İmparatorluğu ve 1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra kurulan İkinci Dönem Türk Beylikleri siyasi varlıklarını devam ettirmektedir.

BİZANS İMPARATORLUĞU (330-1453)

- Taht kavgalarından dolayı siyasi istikrarı bozulmuştur.
- Balkanlarda ve Anadolu'da egemenlik alanı çok küçülmüştür.
- Anadolu'da Türklerle, Balkanlarda ise Balkan krallarıyla mücadele halindedir.
- 1453 yılında Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesiyle tarih sahnesinden silinmiştir.

İLHANLI DEVLETİ (1256-1335)

- İran'da kurulmuş Moğol devletidir.
- Kösedağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya hâkim olmuştur.
- Anadolu'da kalıcı bir yönetim kuramamıştır.
- Gazan Han Dönemi'nde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Ebû Said Bahadır Han'ın 1335 yılında ömesiyle devlet parçalanmıştır.

MEMLÜK DEVLETİ (1250-1517)

- Mısır'da kurulmuş Türk Devleti'dir.
- Ayn-ı Calut Savaşı (1260) ve Elbistan Savaşı'nda (1277) İlhanlılar'ı yenilgiye uğratarak, onların Suriye ve Mısır'a doğru genişlemesine engel olmuştur.
- Baharat ticaret yolu sayesinde zenginleşmiştir.
- İlhanlılar'ın Abbası Devleti'ni yıkmasıyla halifenin koruyuculuğunu üstlenerek siyasi bakımdan İslam dünyasının lideri konumuna yükselmişlerdir.
- 1517'de Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferleri sonucunda yıkılmıştır.

ALTIN ORDA DEVLETİ (1227-1502)

- Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzeyinde hüküm sürmüştür.
- Anadolu'ya kuzeyden gelebilecek Moskova ve Kiev knezliklerinin saldırısını önlemiştir.
- Timur'un düzenlediği akınlar sonucunda zayıflayıp 1502'de yıkılmıştır.
- Altın Orda Devleti'nin yıkılmasıyla, Moskova Knezliği güçlenmiş ve Rus Çarlığı hâline gelmiştir.

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞU VE HANEDANIN KÖKENİ

- Osmanlılar, Oğuzların Kayı Boyu'na mensupturlar.
- Moğolların baskısıyla Anadolu'ya gelmişler ve batıya doğru ilerlemiştir.
- Ertuğrul Bey liderliğinde Söğüt ve Domanıç'e yerleşmişlerdir.
- Devletin ilk kurucusu Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman Bey'dir.
- Bizans'ın içinde bulunduğu kötü durumdan yararlanarak, bölgede etkili olmuşlardır.
- 1302 Koyunhisar Zaferi'yle aşiretten beyliğe geçmiştir.

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN SINIRLARININ GENİŞLEMESİNDE ETKİLİ OLAN FETİH YÖNTEMLERİ VE POLİTİKALAR

- Moğolların baskısı ile doğudan gelen Türkmenleri uçlara iskân ederek beyliğin sınırlarını genişletmişlerdir.
- Askerî birliklerin başlarına iyi komutanlar getirilerek, beyliğin askerî gücünü artırılmıştır.
- Gaza politikası takip edilerek, fetih hareketleri teşvik edilmiştir.
- Fethedilen topraklarda şenlendirme siyaseti izlenerek, bölgenin canlanması gerçekleşmiştir.
- Fethedilen bölgelerdeki Hristiyan halka hoşgörülü ve adaleti davanılarak bağlılıklar sağlanmıştır.
- Hanedan üyelerinin yetkilerini daraltarak, merkezi otoriteyi güçlendirmiştir.
- Asker, âlim, sûfî gibi toplumun çeşitli unsurlarının desteğini almışlardır.

İLK FETİHLER

- Osman Gazi ilk olarak Karacahisar'ı fethederek, beyliğin merkezini Söğüt'ten Karacahisar'a taşınmıştır.
- 1299 yılında Osman Gazi Bilecik, Yarhisar, Yenişehir ve İnegöl hisarlarını ele geçirmiştir.
- 1302 yılındaki Koyunhisar Zaferi, Osman Gazi'nin şöhretini artırmıştır.
- Koyunhisar Zaferi, Osmanlı hanedanının, siyasi ve kurumsal olarak devletleşmesinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

OSMANLI GAZASININ BAŞLAMASI

BURSA'NIN FETHİ (1326)

- Osman Gazi Dönemi'nde başlayan Bursa kuşatmasını devam ettiren Orhan Bey, 1326 baharında şehri fethetmiştir.
- Güney Marmara bölgesi Osmanlı kontrolü altına girmiştir.
- Bölgemin en önemli ticaret merkezlerinden biri Osmanlı'nın eline geçmiştir.
- Devletin merkezi Bursa'ya taşınmıştır.

MALTEPE (PALEKANON) MUHAREBESİ (1329) VE İZNİK'İN ALINMASI (1331)

- Osmanlıların Bitinya bölgesinde Bizans aleyhine genişlemesi, Bizanslıların Osmanlı'ya karşı harekete geçmesine neden olmuştur.
- 1329'daki Palekanon Muharebesi'ni Osmanlılar kazanmış ve Kocaeli bölgesini ele geçirmiştirlerdir.
- Bizans'ın Anadolu ile olan kara bağlantısını kesilmiştir.
- 1331'de İznik fethedilmiştir.

İznik Kalesi

İZMİT'İN FETHİ (1337)

- Osmanlı sınırları Karadeniz'e kadar genişlemiştir.
- Osmanlı Devleti bölgemin önemli aktörlerinden biri olduğunu göstermiştir.

HATIRLAYALIM

Koyunhisar Muharebesi Osmanlı hanedanının, siyasi ve kurumsal olarak devletleştiği tarih olarak kabul edilmektedir.

RUMELİ'YE GEÇİŞ

- Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu topraklarını ele geçiren Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçerek Bizans'ı çember içine almak istiyordu.
- Rumeli'ye geçmek için ihtiyaç duyulan deniz gücüne, donanması olan Karesioğulları Beyliği'nin 1345 yılında alınması ile kavuşuldu.
- Orhan Bey, İmparator Yuannis ile taht mücadelesine giren kayınpederi Kantakuzen'e destek oldu ve onun imparator olmasını sağladı.
- Kantakuzen Balkanlarda çıkan ayaklanmaların bastırılması için de Orhan Bey'den yardım istedi.
- Bu yardımlara karşılık da Gelibolu'daki Çimpe Kalesi'ni 1353 yılında Osmanlılara verdi.
- Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa komutasındaki kuvvetler, donanma ile Gelibolu Yarımadası'na ulaştılar.

Çimpe Kalesi Gelibolu / Çanakkale

PÜF NOKTA

Çimpe Kalesi'nin alınması ile Rumeli'ye ilk adım atılmış oldu.

RUMELİ'NİN FETHİ

- Süleyman Paşa komutasında Rumeli'de fetih hareketlerine başlandı.
- Gelibolu, Bolayır, Tekirdağ, Keşan, Malkara, Lüleburgaz ve Çorlu fethedildi.
- XIV. yüzyılın başlarında Rumeli ve Balkanlarda siyasi, sosyal ve dini belirsizlik söz konusuydu.
- Bölgelerde Bizans'tan başka Sırp, Bulgar, Arnavut krallıkları; Eflâk ve Boğdan voyvodaları; Bosna ve Hersek prenslikleri bulunuyordu.
- Bölge halkları feodal beylerle krallar arasındaki çekişmelerin ortasında kalmıştı.
- Veba salgını yüzünden nüfus azalmıştı.
- Sırp Krallığı ile Bizans sürekli mücadele halindeydi.
- Orthodox, Catholic ve Bogomil arasında sürekli çatışmalar yaşanıyordu.
- Sultan I. Murad 1364 yılında birleşik Haçlı ordusuna karşı Sırpındığı Zaferi'ni kazandı.
- Haçlı ittifaklarıyla yapılan Çirmen Savaşı (1371) ve I. Kosova Savaşı'nda (1389) Osmanlı Devleti kazandı.
- Yıldırım Bayezid 1391 yılında İstanbul'u kuşattı.
- Bu amaçla Anadolu Hisarı'nı yaptırdı. Ancak Niğbolu Savaşı (1396) yüzünden kuşatmayı kaldırdı.
- Haçlılarla 1396 yılında yapılan Niğbolu Savaşı'nda Osmanlı Devleti kazandı.
- II. Murad Dönemi'nde Haçlı ittifakıyla yapılan Varna Savaşı (1444) ve II. Kosova Savaşı (1448) sonucunda Balkanlar'da Osmanlı egemenliği kalıcı hâle geldi.

İSKÂN VE İSTİMÂLET POLİTİKASI

- Osmanlı Devleti, fethedilen bölgelerde kalıcılığı sağlamak amacıyla iskân politikasını uyguladı.

- Fethedilen yerlere Türk kimliği kazandırmak için öncelikle buralarda Türk nüfusun artırılmasına önem verdi.
- Anadolu'da konar-göçer yaşayan Türk topluluklarını ve bazı meslek erbablarını Rumeli'de fethedilen yerlere yerleştiridi.
- Göçmenlerin yeni yerleşim bölgelerine yakın yerlerden olmasına çalışıldı.
- Böylece uzun yol eziyeti ve iklim farklılıklarının etkisi en aza indirildi.
- Ayrıca Anadolu'da aralarında husumet ve anlaşmazlık bulunan ailelerden bir kısmı Rumeli'ye göç ettirilerek ülkede sosyal düzen ve huzur sağlanmaya çalışıldı.
- Rumeli'de imar faaliyetleri yapılarak cami, yol, köprü, medrese, çeşme ve hastanelerle bölgeye Türk İslam kimliği kazandırıldı.
- Osmanlı Devleti, Rumeli'de iskân politikasıyla birlikte istimâlet politikasını da uyguladı.
- Yerli halkın inançlarına, dillerine, gelenek ve göreneklerine karışmayarak onları kültürlerini yaşamalarında serbest bıraktı.
- Onlardan tekfurların aldığı vergilerden daha azını aldı.
- Halkın can ve mal güvenliğini sağladı.
- Gaziyân-ı Rûm, Ahiyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm ve Bâciyân-ı Rûm gibi zümreler, Rumeli'nin fethinden sonra gönüllü olarak bölgenin İslamlamasını ve imarını sağladılar.

ANADOLU'DA TÜRK SİYASİ BİRLİĞİNİ SAĞLAMA ÇABALARI

ANADOLU'DA TÜRK SİYASİ BİRLİĞİNİ SAĞLAMA ÇABALARI

- Anadolu'da, Selçuklulardan sonra kurulan, Türk beylikleri uzun süre birbirleriyle iktidar mücadeleşine girmiştir. Bu beylikler, her saltanat değişiminde Osmanlıların aleyhine birlikte hareket etmişlerdir. Osmanlı Devleti ise Anadolu'da dikkatli davranmış, doğudaki beylikleri himaye eden Timur, Akköyunlu ve Memlûk devletlerine karşı ihtiyatlı bir siyaset izlemiştir. Bu sebeplerden Osmanlıların Anadolu'daki Türk siyasi birliğini sağlaması, Rumeli fetihlerine göre daha zor olmuştur.
- Osmanlılar, Anadolu Türk beyliklerini kendi topraklarına dâhil ederken farklı yöntem ve stratejiler izlemiştir.

Bu yöntemler şunlardır:

Dostane ilişkiler geliştirmek

Akrabalık ilişkileri kurmak

Para ile toprak satın almak

Savaşmak

KRİTİK BİLGİ

Osmanlıların bütün bu çabalarının odağında devletin merkeziyetçi yapısını güçlendirmek vardır.

KRİTİK BİLGİ

Osmanlılara katılan ilk beylik **Karesioğulları** olmuştur.

I.BAYEZİD-TİMUR MÜCADELESİ

- Türk siyasi tarihinde hâkimiyet alanında iki temel güç mücadeleci söz konusudur.
- 1- Türk boyalarının kendi aralarında yaptığı hâkimiyet mücadeleci
- 2- Kendi dışındaki unsurlarla yaptığı mücadeleler
- Her iki mücadelenin ortaya çıkışının temel nedeni, Türklerin eski dönemlerden itibaren benimsedikleri “Türk cihan hâkimiyeti anlayışı”dır.

ANKARA SAVAŞI (1402)

Osmanlı Devleti

Timur Devleti

NEDENLERİ

- İki Türk devletinin sınır komşusu olması ve Türk cihan hakimiyeti anlayışından dolayı birbirlerini rakip olarak görmesi
- Timur'un Çin seferi öncesinde batı sınırını güvence altına almak istemesi
- Birbirlerinden istediklerini karşılıklı reddetmeleri

SONUÇLARI

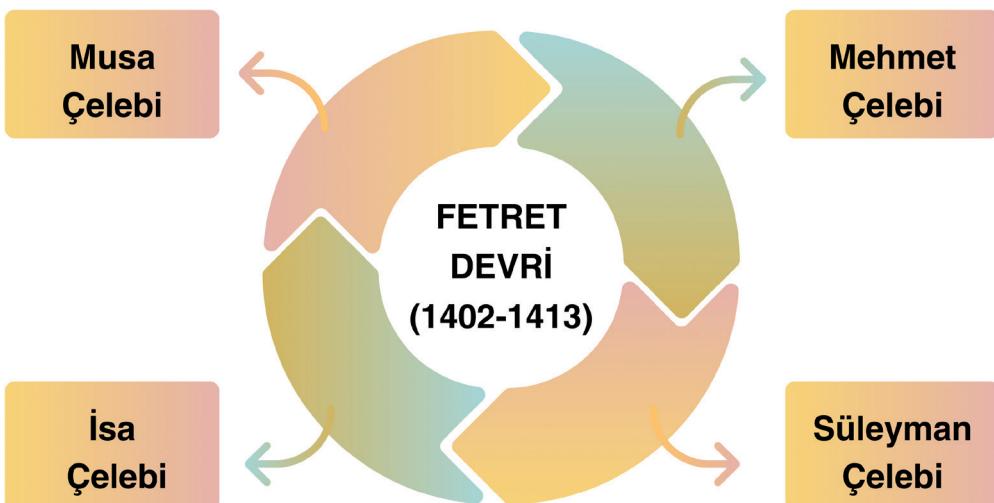
- 1402'de gerçekleşen Ankara Savaşı'nda Osmanlı Devleti yenilgiye uğramıştır. Yıldırım Bayezid Timur'a esir düşmüştür.
- Ankara Savaşı'ndan sonra Saruhanoğulları, Karamanoğulları, Aydinoğulları, Candaroğulları, Menteşeogulları, Hamitogulları, Tekeoğulları ve Germiyanoğulları beylikleri yeniden kurulmuştur.
- Osmanlı Devleti, Anadolu'da Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Ankara, Eskişehir, Kocaeli, Bursa ve Balıkesir'de hâkimiyetini devam ettirmiştir.

KRİTİK BİLGİ

Anadolu'da uzun mücadeleler sonunda kurulmuş olan Türk siyasi birliği bozulmuş ve Osmanlı Devleti on bir yıl süren **Fetret Devri'ne** girmiştir.

FETRET DEVRİ (1402-1413)

KRİTİK BİLGİ

Mehmet Çelebi Fetret Devri'ne son verdiği ve merkezi otoriteyi tekrar sağladığı için Osmanlı Devleti'nin **ikinci kurucusu** olarak kabul edilmiştir.

OSMANLI SİYASİ BİRLİĞİNİN YENİDEN SAĞLANMASI

- Anadolu'da siyasi birliği sağlamaya çalışan Mehmet Çelebi, "düzmece" lakabıyla anılan Mustafa Çelebi'nin isyanını bastırmaya çalışmıştır.
- Mehmet Çelebi'nin 1421'de vefatı üzerine tahta oğlu II. Murat geçmiştir. II. Murat, taht üzerinde hak iddia edip Bizans'a daha önceden sığınan amcası Mustafa Çelebi'nin isyanını bastırmıştır.
- II. Murat, Anadolu'da bozulan Türk siyasi birliğini yeniden tesis etmek için Candaroğulları ve Karamanoğulları beyliklerini hâkimiyet altına almıştır. Aydinoğulları ve Menteşeogulları beyliklerini topraklarına katmıştır.
- Germiyanoğlu Yakup Bey'in ölümü üzerine vasiyeti gereği beyliğin toprakları Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.
- Ankara Savaşı'ndan sonra bozulmuş olan Anadolu siyasi birliği büyük oranda yeniden sağlanmıştır.

ŞEYH BEDRETTİN İSYANI

- Şeyh Bedrettin, 1416'da Dobruca'da isyan etmiştir.
- Devletin temsil ettiği medrese anlayışına karşı ayrılkıcı ve tasavvuf eksenli bir ayaklanmadır.
- Şeyh Bedrettin'in müritlerinden Börklüce Mustafa İzmir'de, Torlak Kemal ise Manisa'da isyan başlatmıştır.
- Merkezi otoritenin zayıfladığı siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntıların yoğunlaştığı dönemlerde ortaya çıkmıştır.

BEYLİK DÖNEMİ'NDE OSMANLI ASKERİ YAPISI

OSMAN GAZİ DÖNEMİNDE SAVAŞÇI SINIFLAR

İlk savaşçı sınıfını Osman Gazi'nin etrafında gaza ve ganimet amaçlı toplanan alplar ve gaziler oluşturmuştur.

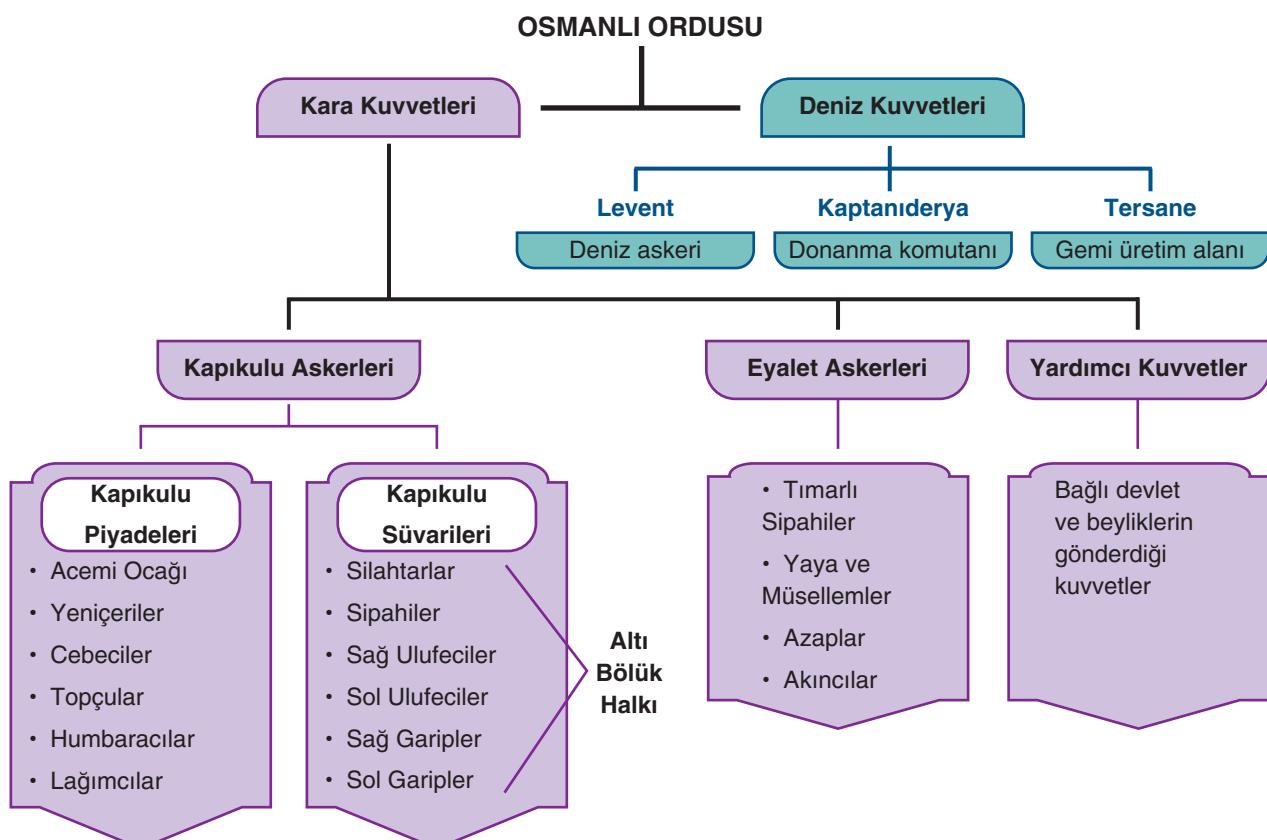
Bu alplardan bazıları Karamürsel Alp, Konur Alp, Akçakoca, Samsa Çavuş'tur. İlk dönem savaşçı sınıflar:

- Ahiyan-ı Rum:** Ahiler tarafından kurulan esnaf teşkilatıdır.
- Bacıyan-ı Rum:** Kadınlar teşkilatıdır.
- Abdalân-ı Rum:** Savaşçı dervişlerin oluşturduğu teşkilattır.
- Gaziyan-ı Rum:** Anadolu gazileridir.

ORHAN GAZİ DÖNEMİ YAYA MÜSELLEM TEŞKİLATI

Beyliğin sınırlarının hızla genişlemesi Orhan Bey'i askerî düzenlemeler yapmak zorunda bıraktı. Çünkü geçici kuvvetler vaktinde savaşa gelememiş uzun süren muhasaralara da dayanamamıştır. Ayrıca acil durumlara müdahale edecek hazır bir askerî kuvvet de yoktur.

- İlk düzenli birlikler, Vezir Alâeddin Paşa ve Bursa Kadısı Çandarlı Kara Halil'in teklifleri doğrultusunda Bursa'nın fethinden sonra oluşturuldu.
- Türk gençlerinden meydana getirilen bu düzenli birliklerin atsız askerine "yaya", atlı askerine de "müselleml" adı verildi.
- Savaşın olmadığı zamanlarda ziraat yapmak üzere kendilerine toprak tahsis edilen yaya ve müsellemler, vergilerden muaf tutulmuştur.

TIMAR SİSTEMİ

Timar sisteminde tarım arazisi devlete aittir. Toprağı işleyen köylüler babadan oğula geçen kiracı konumundadır.

- Timar; geçimleri veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memura, vergi toplama yetkisinin devredilmesi anlamına gelmektedir.
- Osmanlıların uyguladığı Timar sistemi, Türkiye Selçuklularındaki ikta sistemini esas almıştır.
- Klasik Çağ'da Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü eyaletlerdeki timarlı sipahiler oluşturmuştur.

TIMARLI SİPAHİNİN GÖREVLERİ

Osmanlı askerî teşkilâtında yer alan ve kendilerine toprak tahsis edilen askerî sınıfı Timarlı Sipahi adı verilmektedir. Timarlı Sipahının görevleri:

- Taşradaki düzenden sorumludur.
- Sefer zamanında orduya katılmıştır.
- Vergilerin tahsil edilmesini sağlamıştır.
- Cebelü adı verilen asker yetiştirmiştir.

TIMAR SİSTEMİNİN FAYDALARI

- Osmanlı Devleti asker ihtiyacını devlet hazinesinden para ayırmadan karşıladı.
- Tarım arazilerinin işlenmesini sağlayarak üretmeye sürekli kazandırdı.
- Vergilerin düzenli toplanması sağlanarak devlet ekonomik yönden güçlendirildi.
- Timar sahipleri bulundukları yerlerde güvenliği sağlayarak devlet otoritesini güçlendirdi.

DEVŞİRME KANUNU

Devşirme hususunda yeniçi ağası yetkilidir. İhtiyaç duyulduğu zaman yeniçi ağası tarafından divana müracaat edilerek ihtiyaç miktarı bildirilir ve devşirme yapılması için devşirme memurları görevlendirilirdi.

- **Devşirme Sistemi:** Kapıkulu Ocakları'nın asker ihtiyacını karşılanamayınca Rumeli'deki Hristiyan halktan devşirme yöntemiyle belirli sayıda çocuğun alınmasına karar verildi.
- Devşirme Kanunu'na göre, Sekiz ile yirmi yaş arasında olanlar devşirildi. Evlilerden, Müslüman ve Yahudilerden devşirme alınmamıştır.

YENİÇERİ OCAĞI

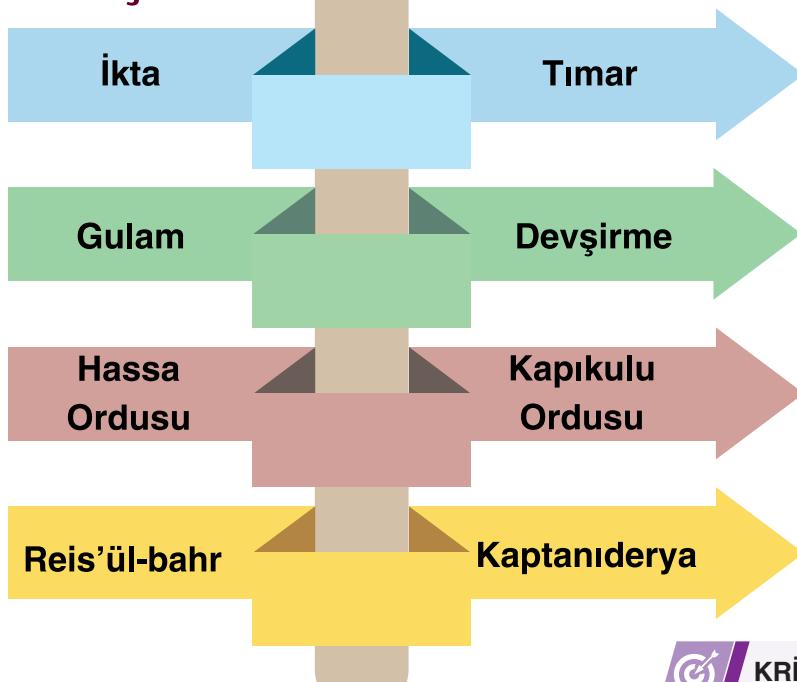
Yaya ve müsellem birlikleri devamlı silah altında bulunmadığından fetihler için yetersiz kaldı. Rumeli fetihlerinde ele geçen savaş esirlerinden düzenli bir ordu oluşturmak için, Kazasker Çandarlı Kara Halil'in çalışmaları ile Pencik sistemi uygulanmaya başlandı.

- Yeniçeri Ocağı, Pencik Sistemi'ne göre kurulmuştur.
- Esirler, önce Anadolu'daki ailelerin yanına verilir ve burada Türk İslam âdet ve geleneklerini öğrenirdi.
- "Acemi Ocağı" adı verilen teşkilata alınarak eğitimleri tamamlanır.

- Önce **Pencik Kanunu**'na ardından **Devşirme Kanunu**'na alınan yeniçeriler, merkez ordudur.
- Yeniçeriler; eğitim, silah ve teçhizat bakımından dönemin disiplinli ve profesyonel ordusu niteliğindedir.
- Yeniçeriler, savaş ve barış zamanında maaş alan daimî bir ordudur. Üç ayda bir "**ulufe**" adı verilen maaş almışlardır. Padişahların tahta çıktıkları cülaus törenlerinde bahşiş (**cülus bahşişi**) almışlardır.
- Yeniçeri Ocağı'ndaki yaya bölükleri sınıfına "**orta bölükleri**" denir.
- Yeniçeri Ocağı'nın en büyük komutanı "**yeniçeri ağası**" idi. Yeniçeri ağası zaman zaman ocak işlerini ve sorunlarını görüşmek amacıyla "**Ağa Divâni**" adı verilen bir divân kurardı.

SELÇUKLU OSMANLI

KRİTİK BİLGİ

Ottoman Devleti'nin askerî teşkilatı, **Türkiye Selçuklu Devleti, İlhanlılar ve Memlûklerin** askerî teşkilatlarına benzer özellikler göstermektedir.

MUTASAVVIF VE ÂLİMLERİN ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASINA ETKİSİ

- Anadolu'nun İslamlaması ve Türkleşmesinde kazanılan askeri başarılar kadar süfîlerin ve âlimlerinde rolü büyktür.
- Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad Dönemi'nde Anadolu, Horasan'dan gelen âlimlere ev sahipliği yaptı.

PÜF NOKTA

Tasavvuf: İslam'ın temel prensiplerine dayanarak nefsi arındırma, ahlaki güzelleştirerek dini yaşama, ruhun yükselmesine ve kemale ermesine çalışarak Allah'a ulaşma yoludur. Tasavvuf yolunda gidenlere **mutasavvif** veya **sufi** denilmektedir.

Anadolu'da Etkili Olan Mutasavvıflar

AHMET YESEVİ

MEVLANA
CELALEDDİN
RUMİ

AHÎ EVRAN

YUNUS EMRE

HACI BEKTAŞ-I
VELİHACI BAYRAM
VELİ

Ahmet Yesevi

- Yesevilik tarikatının kurucusu olan Ahmet Yesevi, Türklerde İslamiyet'i öğretmeye çalışmıştır.
- Yesevî'ye göre herhangi bir sosyal hizmet; ahlaki prensiplere, insanı sevmeye, adalete, doğruluğa ve eşitliğe dayanmalıdır.

Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî

- Öğretisinde insanlara iyiliği, merhametli olmayı ve alçak gönüllülüğü öğütlemiştir.
- Kötülük ve bağınazlığa karşı İslam'ı ve insanı duyguları birleştirmiştir.
- Engin hoşgörü anlayışı ile Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasına oldukça katkısı olmuştur.

Ahî Evran

- Ahiliğin kurucusu ve aynı zamanda Anadolu'daki esnaf ve sanatkarlarında lideridir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nden destek gören Ahi Evran, fütûvvet teşkilatını örnek olarak Anadolu'da Ahi teşkilatını oluşturdu.

NOT

Ahilik, Anadolu'da yaşayan halkın sanat, ekonomi ve ticaret gibi temel meslek dallarında yetişmesini sağlayan, insanları hem ekonomik hem de ahlaki yönden geliştiren, çalışma yaşamını iyi insan meziyetlerini örnek olarak düzenleyen bir örgütlenmedir.

Yunus Emre

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin son dönemlerinde yaşamış olan bir şüfidir.
- Farsçanın hâkim olduğu bir dönemde eserlerini Türkçe yazmıştır.
- Anadolu'da sosyal ve siyasi sorunların yaşandığı bir dönemde Allah sevgisi ve hoşgörü düşüncesiyle Türk-İslam dün-
yasını birleştirmek için öğretüler geliştirmiştir.

Hacı Bektaş-ı Veli

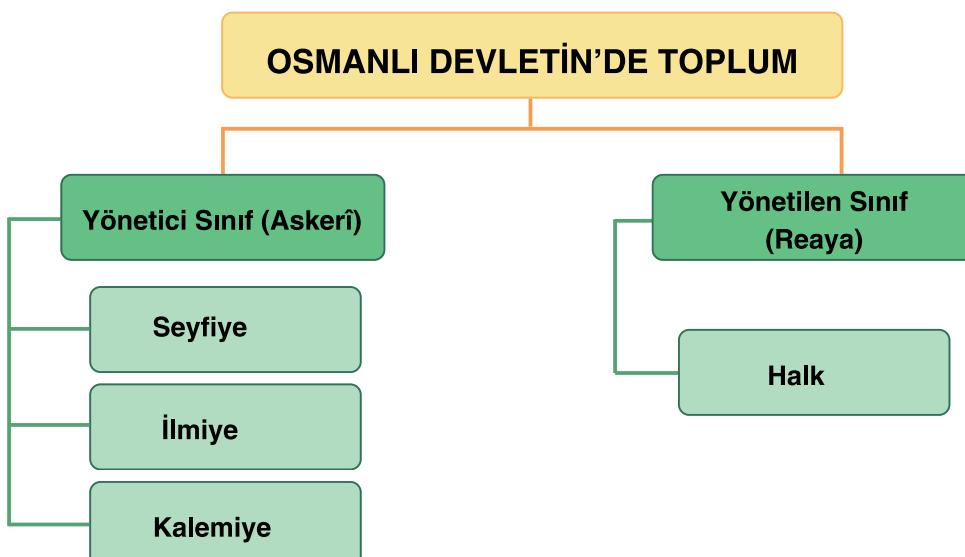
- Bektaşî tarikatının kurucusudur.
- Ahmet Yesevi'nin dergahında yetişmiştir. Yesevilik düşüncesinin Anadolu'daki uygulayıcısı olmuştur.

Hacı Bayrâm-ı Veli

- Bayramîlik tarikatının kurucusu Hacı Bayrâm-ı Veli, Anadolu'da sevgi ve hoşgörü hakkında bilgi veren nutuklarıyla tanınır.
- Müderrislik yapan Hacı Bayrâm-ı Veli, bünyesinde ilim ile tasavvufu birleştirdi, birçok öğrenci yetiştirdi.

OSMANLI DEVLETİ'NDE YÖNETİCİ SINIF**Osmanlı Devleti'nde Toplum**

- Osmanlı Devleti'nde toplum iki ana grup altında ele alınabilir.

Yönetici Sınıf (Askerî)

- Osmanlı Devleti'nde topraklar fetihlerle genişletildiği için, devletteki yönetici sınıfa askerî sınıfı adı da verilir.
- Yönetici sınıf, görevlerinden ötürü vergiden muaftırlar.
- Yönetici sınıf kendi içerisinde seyfiye, ilmiye ve kalemiye olmak üzere üçe ayrılır.

Seyfiye (Kılıç ehli - Ümera)

- Devletin yürütme gücünü kullanır.
- Yönetim ve askerlikle ilgili sorumlulukları olan sınıfıdır. Enderun ve diğer eğitim kurumlarından mezun olan kişiler oluşturur.
- Sadrazam, Vezirler, sancakbeyi, kapıkulu askerleri, subası ve tımarlı sipahiler bu sınıfa dahildir.

İlmiye (İlim Ehli – Ulema)

- Eğitim, din ve adalet işlerinin yürütülmesinden sorumlu olan askerî sınıfı.
- Ülkede eğitim ve öğretimin sürdürülmesi, sosyal, askeri ve idari alanlarda görüşünü bildirme ve adli-idari hizmetlerin yürütülmesinden sorumludur.
- Şeyhüllâslâm, kazasker, kadılar, müderrisler, müftüler ve imamlar bu sınıfın üyeleriidir.

KRİTİK BİLGİ

İlmiye sınıfına katılabilmek için temel şartı medrese mezunu olmaktır. Devşirme kökenli bir devlet adamı ilmiye sınıfının üyesi olamaz.

Kalemiye (Kalem Ehli)

- Osmanlı Devleti'nde mali ve mülki işlerin yürütülmesinden sorumlu olan sınıfı.
- Devletin iç-dış yazışmaları, hazine arazileri ile ilgili kayıtların tutulması ve ülke genelindeki bürokratik işlemlerin yürütülmesi bu sınıfın görevleri arasındadır.
- Anadolu ve Rumeli defterdarı, nişancı, reis-ül kütüphane ve katipler bu sınıfın üyeleri arasındadır.

OSMANLI'DA KÜLTÜREL FAALİYETLERİN SOSYAL HAYATA ETKİSİ

- Kuruluşundan bu yana Osmanlı Devleti, iskân ve istimalet politikaları ile yerleşik hayatı önemseyen faaliyetlerde bulunmuştur.
- Osmanlı Devleti fethettiği şehirlerde yaşayan halklara ayrılmaksızın aynı muamelede bulunmuş, yol, köprü, han, cami ve medrese imar etmiş; çarşı, pazar ve bedestenler yaparak ticareti geliştirmeyi amaçlamıştır.
- Türkler, bilim alanında yaptıkları çalışmalar ile her dönem adlarından söz ettirmiştir. İslamiyet'ten önce hazırladıkları 12 Hayvanlı Türk Takvimi, bilim alanına yaptıkları kanıtın en önemlideleridir.
- İslamiyet'le birlikte medrese geleneği başlamış; Nişabur, Bağdat ve diğer önemli yerlerde dönemin en üst eğitim kurumu olan Nizamiye Medreseleri açılmıştır.
- Osmanlı döneminde ilk medrese İznik'te açılan İznik Medresesidir. Bu medreseyi daha sonra Bursa, Edirne ve İstanbul'da açılan medreseler takip etmiştir.
- Bu medreselerde yetişen İslam bilginleri, Orta Çağ'da İslam kültür medeniyetini zirveye taşımışlardır.

AKŞEMSETTİN

- Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olan Akşemsettin, Fatih Sultan Mehmet'in lalassesidir.
- Tıp, eczacılık ve tasavvuf alanlarında çalışmalar yaptı.
- Maddetü'l Hayat isimli eserinde ilk defa hastalıkların sebebi olarak mikropun varlığından söz etti.

ALİ KUŞÇU

- Semerkant'ta yetişen Ali Kuşçu, Uluğ Bey'in öğrencisidir.
- Uluğ Bey döneminde kurulan Semerkand Medresesi'nin müdürlüğünü yapmıştır.
- Uluğ Bey'in öldürülmesinden önce Akköyuncu Devleti'ne oradanda Osmanlı hizmetine girmiştir.
- İstanbul'un enlem ve boylamını tespit eden Ali Kuşçu, Fatih camii'ne bir güneş saatı yapmıştır.
- Ayasofya medresesine müderris olan Ali Kuşçu, Matematik ve Astronomi alanında çalışmaları ile tanınır.

ULUĞ BEY

- Timur'un torunuştur. Aynı zamanda devlet adamıdır.
- Semerkant'da yaptığı medrese ile astronomi ilminin gelişmesine yardımcı olmuştur.
- Ali Kuşçu ve Kadızade-i Rumi'yi yetiştirmiştir.

TÜRK BİLİMİNİN YILDIZLARI

DEVLETLEŞME SÜRECİNDE OSMANLI SANATI**Ahşap Sanatı**

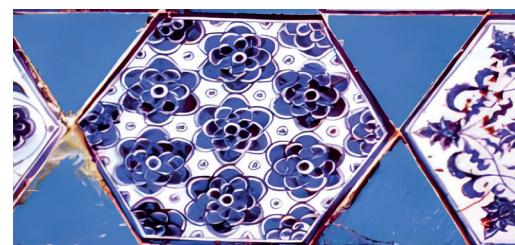
- Osmanlı Devleti'nde mimari yapıların kapı ve pencere kanatları ile minberlerde ve vaaz kürsülerinde görülmektedir.

Dokumacılık

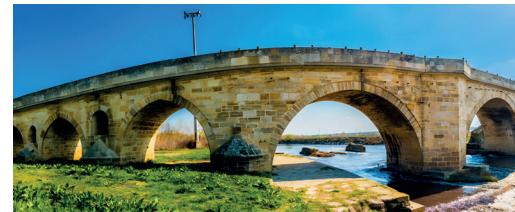
- Türk tarihinin en eski dönemlerinden olduğu gibi Türk dokumacılığının en eski örneklerini halı ve kilim dokumacılığı oluşturmaktaydı.
- Osmanlıda bu sanat dalı Selçuklu dokumacılığının devamiydi ve Bursa çok önemli bir dokuma merkeziydi.

Çini Sanatı

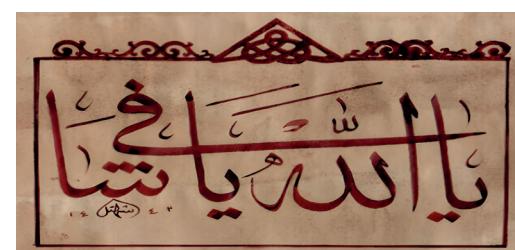
- Fırınlanmış toprak levhalar üzerine çeşitli boyalarla motifler çizilip boyanması tekniğidir.
- Osmanlı'da Çinicilik Bursa, Kütahya ve İznik bölgesinde güçlenmiştir.

Taş İşçiliği

- Osmanlı Devleti'nde XIV. yy.'dan itibaren yoğunlaşan imar yapılarında yapı malzemesi olarak taş ve mermer kullanılmıştır.
- Yapıların bezemesinde taş süsleme sanatı çok ileri seviyelere yükselmiştir.

Hat Sanatı

- Hat, yazı ve güzel yazı yazma sanatıdır.
- Bu sanatla uğraşan sanatçıya hattat denilir. Hat sanatı el yazmaları dışında taş, çini üzerinde mimaride kullanılan önemli bir ögedir.

Ebru Sanatı

- Geleneksel Türk sanatlarından olan ebru, kıvamlı su üzerine serpilen boyalar ile resim yapılp kâğıda aktarılmasıyla oluşan bir sanat dalıdır.
- Avrupa'ya gelen seyyahlar bu sanatı ülkemize götürmüştü böylece Avrupa'da da icra edilmiştir.

Osmanlı sarayının ilim ve bilim adamlarına verdiği destek neticesinde kültür ve sanat hayatı canlılığını korumuştur.

Osmanlı padişahlarının ve şehzadelerinin çoğunun bilim ve sanatla ilgilendiği bilinmektedir.

Saray ve konaklarda oluşan Osmanlı kültürü, şehirli kültüründür.

Osmanlı döneminde yazılı kültürün en önemli üretim merkezi saray ve konaklardır. Buralarda sanat ve bilim yönünden en yetkin insanlar toplanırdı.

OSMANLI HÂKİMİYETİ İLE ŞEHİRLERİN YAPISINDAKİ DÖNÜŞÜM

- Anadolu ve Balkanlardaki şehirlerin birçoğu Osmanlı Devleti'nden önce kurulmuştur.
- Bu şehirlerin mimarisinde kaleler önemli rol oynar. Şehir genellikle bu kale etrafında şekillenir.
- Osmanlı kuruluş yıllarda fetihler fazla olduğu için başkent sürekli olarak yer değiştirmiştir.
- Başkent sırasıyla Bursa, Edirne ve İstanbul olmuş, bu şehirler fethedildikten sonra büyük dönüşümler yaşamışlardır.
- Osmanlı bir şehri fethettiği zaman, o şehirdeki Müslüman sayısını artırmak için iskân politikasını uygulamıştır. Ayrıca şehirlerin imarına önem vermiş camiler, kervansaraylar, hanlar, bedestenler gibi yapılar yapmışlardır.
- Anadolu ve Balkanlardaki şehirler farklılıklar gösterse de anlayış olarak aynı çizgi üzerine inşa edilmişlerdir.
- Osmanlı şehirleri genellikle iki kısımdan oluşur. Bu kısımlardan birincisi, şehrin ekonomik faaliyetlerinin geliştiği alanlar, ikincisi de daha çok ibadethaneler etrafında şekillenen yerleşim yerleri ve mahallelerdi.

İSTANBUL'UN FETHİ'NİN NEDENLERİ

- Osmanlı Devleti'nin toprakları arasındaki bütünlüğü sağlamak istemesi
- Bizans'ın devamlı Haçlı Seferleri'ni kıskırtması
- Osmanlıya karşı olusabilecek muhtemel Hristiyan birliğini engellemeye düşüncesi
- Bizans'ın Osmanlı şehzadeleri arasındaki taht kavgalarını kıskırtması
- İstanbul'un ele geçirilerek, Akdeniz ve Karadeniz ticaretinin kontrol edilmek istenmesi
- Hız. Muhammed'in İstanbul'un fethi ile ilgili verdiği müjdeye nail olunmak istenmesi

İSTANBUL'UN FETHİ İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLER

- Yıldırım Bayezid Dönemi'nde inşa edilen Anadolu Hisarı'nın (Güzelhisar) karşısına 1452 yılında Rumeli Hisarı (Boğazkesen Hisarı) inşa edilmiştir.
- İstanbul'un surlarını delebilecek Şahî ismi verilen büyük toplar döktürülmüştür.
- Kuşatma esnasında surları aşmak için büyük hareketli kuleler yapılmıştır.
- Denizden Bizans'a gelebilecek yardımları önlemek için güçlü bir donanma oluşturulmuştur.
- Mora ve Arnavutluk taraflarına tedbir amaçlı askerî birlikler gönderilmiştir.
- İstanbul yakınlarındaki Bizans kasaba ve kaleleri ele geçirilmiştir.
- Sırplar, Venedikliler ve Macarlarla antlaşma imzalanmış ve Karamanoğulları itaat altına alınmıştır.
- Önemli bir kısmı Anadolu ve Rumeli timarlı askerlerinden oluşan büyük bir ordu hazırlanmıştır.

İstanbul Surları

BİZANS'IN SAVUNMA HAZIRLIKları

- İstanbul'un surlarının bozuk ve zayıf yerleri tamir edilmiştir.
- Haliç'e, Osmanlı donanmasının girmesini engellemek için zincir çekilmiştir.
- Surlara yaklaşan gemileri durdurup yok etmek için suda yanabilen grejuva (Rum ateşi) adı verilen silah hazırlanmıştır.
- Bizans İmparatoru, Papa'dan ve Avrupalı devletlerden yardım talebinde bulunmuştur.
- İstanbul'da eli silah tutabilen herkes orduya alınmıştır.

II. MEHMET FETİH YOLUNDA

- Kuşatma 6 Nisan'da başladı.
- 18 Nisan'da kara surları tarafından yapılan taarruz başarısız oldu.
- 20 Nisan'daki deniz saldırısı başarısızlıkla sonuçlandı.
- Bizans'a yardıma gelen Ceneviz gemileri Osmanlı ablukasını aşarak Haliç'ten içeri girmeyi başardı.
- 22 Nisan sabahı Osmanlılar, karadan yürüterek gemileri Haliç'e indirdi.
- Avrupa'dan Bizans'a yardım geleceği haberi duyulmaya başlandı.
- Venediklerle anlaşan Karamanoğulları, Osmanlılara saldırı hazırlığına başladı.
- Bütün olumsuzluklara rağmen kuşatmayı devam ettiren Osmanlılar, 29 Mayıs günü İstanbul'u fethetti.

İstanbul'un Fethi'nde
Kullanılan Şahi Topu

İSTANBUL'UN FETHİ'NİN TÜRK-İSLAM DÜNYASI AÇISINDAN ÖNEMİ

- Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü sağlanmıştır.
- Osmanlı, Balkanlarda ve Anadolu'da kendi güvenliğini sağlamıştır.
- Osmanlıların Türk-İslam dünyasındaki saygınlığı artmıştır.
- Devletin ekonomik kaynakları artmıştır.
- Akdeniz ve Karadeniz'deki Türk denizciliği güçlenmiştir.
- Padişah II. Mehmet'e "Fatih" ünvanı verilmiştir.
- Fatih, kendisini Roma İmparatorluğu'nun varisi olarak ilan etmiştir.
- Osmanlı'nın başkenti Edirne'den İstanbul'a taşınmıştır.
- Hz. Muhammed'in İstanbul'un Fethi ile ilgili hadisi gerçekleşmiştir.

Ayasofya Camisi

İSTANBUL'UN FETHİ'NİN DÜNYA TARİHİ AÇISINDAN ÖNEMİ

- Orta Çağ kapanmış, Yeni Çağ başlamıştır.
- Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) tarih sahnesinden silinmiştir.
- Osmanlıya karşı bir Hristiyan birliği oluşturma düşüncesi engellenmiştir.
- Büyük toplar sayesinde Avrupa'da derebeylik rejimi zayıflarken, merkezî krallıklar güçlenmeye başlamıştır.
- İstanbul'dan kaçan bilim adamları Rönesans hareketini etkilemiştir.
- Avrupalıların, Doğu'nun zenginliklerine başka yollardan ulaşmaya çalışmasıyla Coğrafi Keşifler başlamıştır.

DEVLETİN KURUMSALLAŞMASINDA FETHİN ROLÜ

- Yeniçi Ocağı'nda bazı düzenlemeler yapılarak doğrudan padışaha bağlanmıştır.
- Bağımsız hareket eden uç beyleri sıradan sancak beyleri hâline getirilmiştir.
- Çandarlı ailesinin devlet içindeki gücü kırılmıştır.
- Vezir-i âzamların yetkileri sınırlanmıştır.
- Devlet yönetiminde yargı ile yürütme birbirinden ayrılmıştır.
- Fatih, devlet teşkilatı için yeni kanunnameler hazırlamıştır.
- Fetihten sonra çeşitli bölgelerden Müslüman ve gayrimüslim topluluklar İstanbul'a getirilerek iskân edilmiş, böylece şehrin şenlenmesi ve büyümesi sağlanmıştır.

II. MEHMET DÖNEMİ'NDEKİ FETİHLERİN STRATEJİK ÖNEMİ

- Amasra (1459), Sinop (1460), Trabzon (1461) ve Kırım (1475) fethedilerek Karadeniz bir Türk gölü hâline getirilmiştir.
- Taşoz, Eğriboz, Limni, Semadirek, Gökçeada, Bozcaada ve Midilli adalarının ele geçirilmesiyle Ege'deki Osmanlı hâkimiyeti güçlenmiştir.
- 1460'ta Mora yarımadasının fethedilmesiyle Bizans'ı yeniden canlandırma umutları engellemiştir.
- Sırbistan, Eflâk, Bosna'nın tamamının, Hersek'in büyük bölümünün ve Arnavutluk'taki bazı kalelerin ele geçirilmesi ile Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyeti sağlamlaşmıştır.
- 1473 Otlukbeli Muharebesi ile Akköyunlar daha sonra Karamanoğulları Beyliği'nin ortadan kaldırılmasıyla Anadolu'daki Türk siyasi birliği önemli ölçüde sağlanmıştır.

FATİH SULTAN MEHMET'İN ŞAHSİYETİ

- Atilgan, çalışkan, zeki ve sert mizaçlıdır.
- Eğitime önem vermiş, Ayasofya ve Semâniye medreselerini kurmuştur.
- Şahsında Türk, İran, İslâm ve Roma hükümdarlık geleneklerini birleştirmiştir.
- "Avnî" mahlasıyla sade ve akıcı üslupla şiirler yazmıştır.
- Bilime değer vermiş ve bilim insanlarına yakınlık göstermiştir.
- Başta Ali Kuşçu olmak üzere önemli bilim insanların fikirlerinden yararlanmıştır.
- Rumca, Slavca, Arapça ve Farsça öğrenmiştir.
- İtalyan ressam Gentile Bellini'ye resmini yaptırmıştır.

KRİTİK BİLGİ

İstanbul'un Fethi'nden sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından yapılan düzenlemeler padışahın otoritesini artırdığı gibi devletin merkezileşmesini de sağlamıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN ANADOLU VE İRAN'DAKİ HÂKİMİYET MÜCADELESİ

- Fatih Sultan Mehmed ile yaptıkları Otlukbeli Savaşı'nı (1473) kaybeden Akkoyunlu Devleti yıkılış sürecine girdi.
- Akkoyunlu Devleti'ni taht kavgalarından faydalanan Safevi hükümdarı Şah İsmail 1514'te yıktı.

DİKKAT

Böylece Anadolu ve İran coğrafyasına hâkimiyet mücadelede Osmani Devleti ile Safeviler karşı karşıya geldiler.

- Şah İsmail, kendine rakip olarak gördüğü Osmani Devleti'ni şiilik propagandası yolu ile zayıflatmak istedı.
- Bu amaçla II. Bayezid Dönemi'nde Antalya ve yöresinde Şahkulu İsyani çıkarıldı.
- İlk başlarda başarılı olan isyan, daha sonra Osmani kuvvetleri tarafından bastırıldı.
- Trabzon'da sancak beyi olan Şehzade Selim, Safevi tehlikesine karşı babası II. Bayezid'in gereken tedbirleri almamadan rahatsızlık duyuyordu.

- Babasına karşı taht mücadelesine girişi.
- Topladığı kuvvetlerle 1511'de babasına karşı girdiği savaşı kaybetti.
- Ancak II. Bayezid, yeniçerilerin desteklediği oğlu Selim'e tahtı bırakmak zorunda kaldı.
- 1512'de tahta oturan Sultan Selim ilk olarak Safeviler üzerine yürümeye karar verdi.
- İki ordu 1514'te Van Gölü'nün kuzeydoğusundaki Çaldırın Ovası'nda karşı karşıya geldi.
- Yapılan savaşta Safevi ordusu bozguna uğradı.
- Savaş sonucunda Tebriz, Musul, Kerkük ve Erbil Osmanlı topraklarına katıldı.
- Böylece Anadolu'daki Safevi tehlikesi kırıldı.
- Sultan Selim, Çaldırın'dan dönerken Sinan Paşa komutasındaki bir orduyu Dulkadiroğulları Beyliği üzerine yolladı.
- 1515 Turnadağ Savaşı'nda Dulkadiroğulları yenilgiye uğratılarak Osmanlı hâkimiyeti altına alındı.
- Bu durum Osmanlı-Memlûk iliştiklerinin iyice gerilmesine neden oldu.

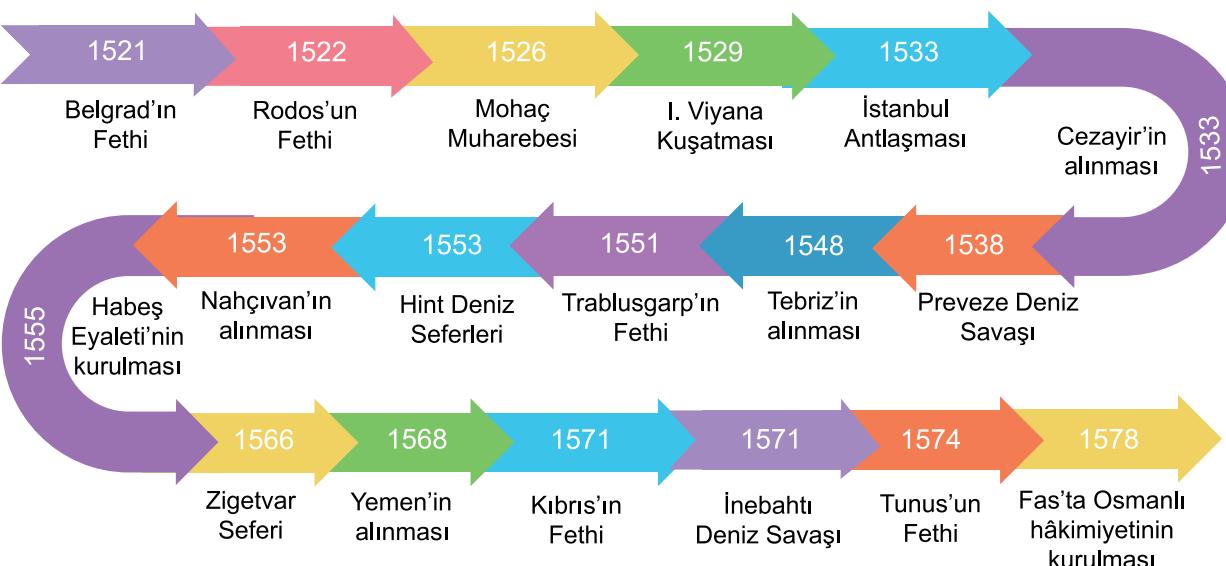
Yavuz Dönemi Osmanlı Devleti

OSMANLI-MEMLÜK MÜCADELESİ

- İki devlet arasındaki gerilim Yıldırım Bayezid'in Dulkadiroğlu ve Ramazanoğlu Beyliklerine sahip olmak istemesiyle başladı.
- Gerilim İstanbul'un fethinden sonra daha da arttı.
- Halifeliğin ve kutsal yerlerin koruyuculuğunu yaptıkları için İslam dünyasının lideri durumunda bulunan Memlûklular, Osmanlı Devleti'ni kendilerine rakip olarak görmeye başladılar.
- Bu nedenle Fatih Sultan Mehmed'in Hicaz su yollarını onarma teklifini kabul etmediler.
- II. Bayezid-Cem Sultan mücadeleinde Memlûklular Cem Sultan'ı desteklediler.
- 1515 Turnadağ Savaşı'nda Dulkadiroğulları'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesi bardağı taşıran son damla oldu.
- Sultan Selim ile Memlûklu Sultanı Kansu Gavri Halep ile Kilis arasındaki Mercidabık Ovası'nda karşılaştı (1516).
- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Memlûklu Hükümdarı Kansu Gavri savaş alanında öldü.
- Suriye, Lübnan ve Filistin Osmanlı topraklarına katıldı.
- Memlûkluların, Tomanbay'ı sultan seçiklerini ve yeniden toparlandıklarını haber alan Sultan Selim Mısı'a doğru ilerledi.
- 1517 baharında Sina Çölü'nü geçerek Kahire yakınlarında Mısır ordusu ile Ridaniye Savaşı yapıldı.
- Savaşı kaybeden Memlûklu Devleti yıkıldı.
- Böylece Suriye, Filistin, Lübnan, Mısır ve Hicaz bölgeleri Osmanlı Devleti'ne katıldı.
- Doğu Akdeniz'den geçen Baharat Yolu Osmanlı Devleti'nin denetimine girdi.
- Halifelik Osmanlılara geçti ve Osmanlı Devleti İslam dünyasının lideri oldu.
- Venedikliler, Kıbrıs Adası için Memlûklara ödedikleri vergiyi bundan sonra Osmanlı Devleti'ne ödemeye başladılar.

1520-1595 YILLARI ARASINDAKI SİYASİ GELİŞMELER

DOĞU VE ORTA AVRUPA'DA HÂKİMİYET KURMA MÜCADELESİ

- I. Süleyman, babasından güçlü bir ekonomi devralarak tahta çıkmıştır.
- Batı seferlerine ağırlık vermiştir.
- Kanuni Sultan Süleyman, dış politikada ilk olarak Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde alınamayan **Belgrad Kalesi**'ni hedef almıştır.
- 1522 yılında **Rodos'u** fethetmiştir.
- Ülke içinde çıkan isyanları da bastırılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Belgrad Orta Avrupa'ya açılan kapı ve Osmanlı ordusu için Avrupa seferlerinde bir **üs** konumundadır.

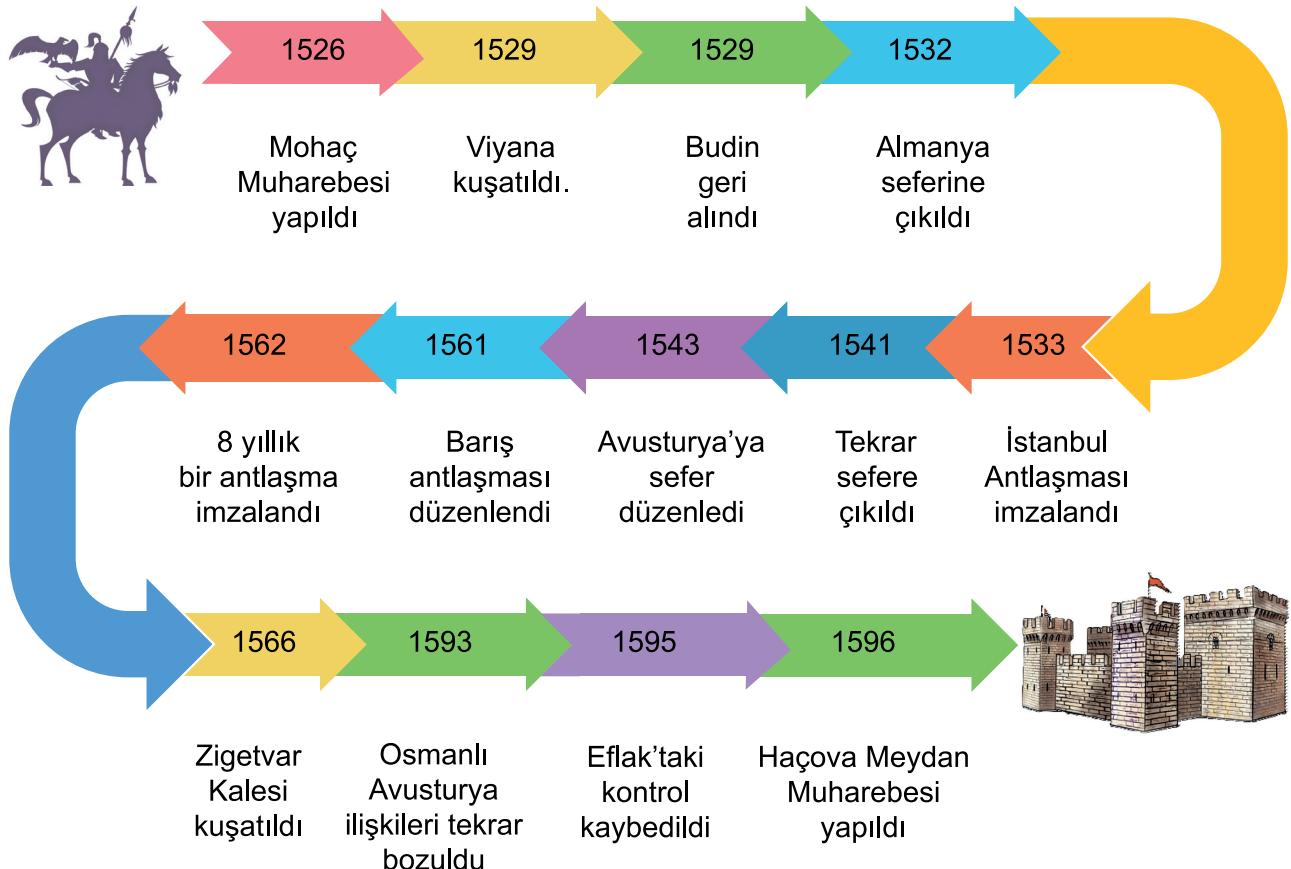
MOHAÇ MEYDAN MUHAREBESİ (1526)

Nedenleri

- Macar kralının Balkan uluslarını Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtması
- Macaristan'ın Belgrad'ı geri almak istemesi
- Fransa Kralı Fransuva'nın Kanuni'den yardım istemesi
- Halkın, Kral II. Lajos'tan (Layoş) memnun olmaması

Sonuçları

- Macaristan Krallığına son verildi.
- Başkent Budin dahil bütün Macaristan fethedildi.
- XVI ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı-Avusturya mücadelelerinin yaşanmasına neden oldu.
- Ferdinand, Macar topraklarında hak iddia ederek saldırıyla geçti.

- 1532 yılında yapılan Alman Seferi'nden sonra İstanbul Antlaşması (1533) imzalanmıştır.
- Bu antlaşmaya göre Avusturya Kralı protokol olarak Osmanlı vezir-i âzamına eşit sayılmıştır.
- Kanuni, 1566 yılında Zigaretvar Kalesi'ni kuşattı.
- Kale fethedilmeden Kanuni Sultan Süleyman vefat etti.
- Zigaretvar Seferi, padişahın son seferidir.

KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti İstanbul Antlaşması (1533) ile Avrupa'da üstünlüğü ele geçirmiştir. Bu üstünlük Zıtavoruk Antlaşması'na (1606) kadar sürmüştür.

OSMANLI-SAFEVİ İLİŞKİLERİ

- Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde yapılan doğu ve güney seferleri ile Osmanlı Devleti üç kıtada toprağı olan bir devlet hâline gelmiştir.
- Safevilerin etkisiyle Anadolu'da 1526-1527 yıllarında Şii eğilimli pek çok isyan (Zünnunoğlu, Veli Halife, Kalenderoğlu isyanları) çıkmıştır.
- 1533-1535 yılları arasında Irakeyn Seferi düzenlenmiştir.
- Osmanlı Devleti, Kafkasya sınırının güvenliğini sağlamıştır.
- Kanuni Sultan Süleyman, Safevi Devleti üzerine 1548 tarihinde tekrar bir sefer düzenleyip Tebriz'e kadar ilerlemiştir.

Nahçıvan Seferi (1554)

- Safevilere ağır bir darbe vurulmuş; pek çok esir, mal ve ganimet ele geçirilmiş olmasına rağmen bu seferden de kesin bir sonuç alınamamıştır.
- İki devlet arasında 1555 yılında **Amasya Antlaşması** imzalanmıştır.
- 1578-1590 yılları arasında Osmanlı-İran savaşları yaşanmıştır. Savaş, 1590 yılında **İstanbul Antlaşması'nın** (Ferhat Paşa Antlaşması) imzalanması ile son bulmuştur.

KRİTİK BİLGİ

1555 yılında Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında imzalanan ilk antlaşma olan Amasya Antlaşması ile Safeviler, Osmanlı Devleti tarafından resmen tanınmıştır.

KRİTİK BİLGİ

1590 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması (Ferhat Paşa Antlaşması) ile Osmanlı Devleti doğuda en geniş sınırlara ulaşmıştır.

STRATEJİK SİYASET VE DÜNYA GÜCÜ OLAN OSMANLI DEVLETİ

STRATEJİK RAKİPLERİNE KARŞI İZLEDİĞİ POLİTİKALAR

- Venedik:** İtalyan devletlerinden biridir. Akdeniz ticaretinde etkindirler.
- Ceneviz:** İtalyan devletlerinden biridir. Karadeniz ticaretinde etkindirler. Fatih'in Kırım ve Kefe'yi alması, ilişkileri gergin bir hâle getirdi.
- İspanya:** Kuzey Afrika ve Akdeniz hâkimiyeti iki ülkeyi karşı karşıya getirdi.
- Avusturya:** Kanuni'nin amacı Habsburgların Macaristan üzerindeki emellerine son vermektedir. 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya, Osmanlı üstünlüğünü resmen kabul etmiştir.
- Portekiz:** Portekiz'in Hindistan'a ulaşması üzerine Hint Deniz Seferleri düzenlenmiştir. Seferlerin amacı bölge Müslümanlarına yardım etmektir.
- Safeviler:** Safeviler, Şiiliği resmî devlet politikası hâline getirdi. XVI. yüzyıldaki Osmanlı-Safevi savaşları 1590 Ferhat Paşa Antlaşması ile sona ermiştir.
- Memlûklüler:** Hicaz su yolları sorunu, Cem Sultan'ın Memlûklere sığınması, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları ve Ramaçanoğulları üzerinde yaşanan hâkimiyet mücadeleleri, halifeliği elinde bulunduran Memlûk Devleti'nin kendini İslam dünyasının lideri olarak görmesi, Osmanlı-Memlûk rekabetinin temel sebeplerini oluşturmuştur.

KRİTİK BİLGİ

İlk Osmanlı-Memlûk savaşı **II. Bayezid Dönemi**'nde çıkmış, **Yavuz Sultan Selim Mercidabık ve Ridaniye Savaşları** ile Memlûk Devleti'ne son vermiştir.

DİNÎ VE SİYASİ POLİTİKALAR

- Millet Sistemi:** Osmanlı devletinin amacı, İslami kurallar çerçevesinde çeşitli din, dil ve ırktan insanların adalet içinde bir arada yaşadığı büyük bir devlet olmaktır.
- Ortodoks Koruyuculuğu:** Fatih Sultan Mehmet, Katoliklerle Ortodoksların birleşmesine engel olmak amacıyla Ortodoks patrığını, Ortodoks lideri olarak seçmiştir.

OSMANLIYA RAKİP AVRUPA MONARŞİLERİ

- İngiltere:** İngilizler, XVI. yüzyılın sonlarına doğru Akdeniz'de ticari faaliyetlerine yeniden başlamıştır. İngilizler, Fransız ve Venedikilere daha önceden verilen ticari kapitülasyonlardan yararlanmaya da başlamıştır.
- Fransa:** Kutsal Roma German İmparatoru V. Karl ile Fransa Kralı I. Fransuva arasında başlayan savaş, Osmanlı Devleti'nin aradığı fırsatı ortaya çıkarmıştır. Habsburgların emellerinin engelleleyecek en önemli tedbir, Osmanlı-Fransa ittifakıdır.
- Hollanda:** İspanya'ya karşı bağımsızlık savaşını veren Hollandalı Protestan korsanlar Osmanlı Devleti'ne müttefik gözüyle bakmışlardır. Osmanlı Devleti Hollandalıları Akdeniz'de İspanya'ya karşı ittifak olarak görmüşür.

DOĞU TİCARET YOLLARI

- XVI. yüzyılda, İpek ve Baharat yollarının Osmanlılara geçmesi ticari faaliyetlerin gelişmesinde etkili oldu.
- Yeni Hint Deniz Yolu:** Portekizliler, Ümit Burnu'nu kullanarak Baharat Yolu'nu kontrol etmeye çalışmıştır.
- Kapitülasyon:** Ayrıcalık, üstünlük anlamına gelen imtiyâz kelimesi bir devletin yabancı devletlere verdiği iktisadî hak ve ayrıcalıkları ifade eder.
- Osmanlıların Batı devletlerine kapitülasyon vermesinde genel amaç, müttefik edinmek ve böylece Haçlı birliğini parçalamaktır.

KRİTİK BİLGİ

Fransa'nın Belgrad Antlaşması'nda aracı olmasıyla 1740 yılında kapitülasyonlar **sürekli hâle** getirilmiştir.

OSMANLI VE DİĞER HÂKİM KARA GÜÇLERİ

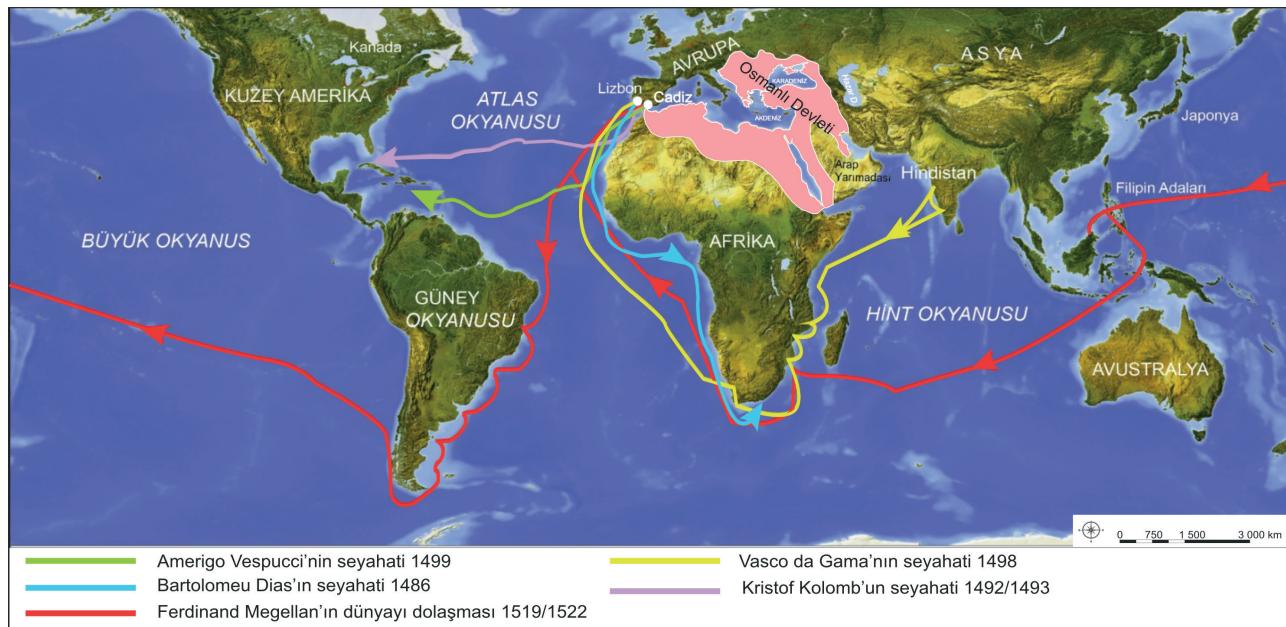
- Kutsal Roma German İmparatorluğu:** Kutsal Roma German İmparatoru Şarlken'e karşı Fransa'nın Osmanlıdan yardım istemesi Batı için bir kırılma noktası ve Osmanlı Devleti'nin sürdürdüğü mezhep politikasının da olumlu bir sonucuydu.
- Avusturya:** 1533 İstanbul Antlaşması'nda Osmanlı sadrazamı ile Avusturya arşidükünün protokol olarak birbirine eşit sayılması ile Osmanlı Devleti gücünü Avrupa'ya kabul ettirmiştir.
- Safeviler:** Çaldıran Savaşı ile Safevilerin askeri gücünü önemli ölçüde zayıflatmıştır.
- Memlüklüler:** 1517 Ridaniye Savaşı ile Yavuz Sultan Selim'in Memlüklülere son vermesiyle bölgenin hâkim gücü Osmanlı olmuştur.

YENİ KİTALARDAKİ ZENGİNLİKLERİN AVRUPA'YA TAŞINMASI

- Ümit Burnu'nun keşfedilmesi ve Portekizli denizcilerin Hindistan'a ulaşması İpek ve Baharat yollarının önemini kaybetmesine sebep olmuştur. Böylece Osmanlı ekonomisi zarar görmüştür.
- Atlas Okyanusu'na kıyısı olan ülkeler (İspanya, İngiltere, Portekiz, Fransa ve Hollanda) ve onların kurduğu şirketler, Avrupa'nın zenginleşmesini sağlamıştır.
- İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz ve Hollanda sömürgecilik faaliyetlerini zamanla Asya, Afrika ve Amerika kıtalarının büyük bir bölümüne taşıdı.

COĞRAFİ KEŞİFLER NEDİR?

15. ve 16. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan dünyayı tanıma ve kaynaklardan daha fazla yararlanmayı amaçlayan hareketlerin genel adına Coğrafi Keşifler denir.

COĞRAFİ KEŞİFLER'İN SEBEPLERİ

- Pusulanın kullanılması; dayanıklı gemilerin yapılması.
- Avrupalıların Doğu'nun zenginliğine ulaşma isteği.
- İpek ve Baharat yollarının Türklerin denetiminde olması.
- Coğrafya bilgisinin gelişmesi; cesur gemicilerin yetişmesi.

COĞRAFİ KEŞİFLER'İN SONUÇLARI

- Keşfedilen bölgelerde İspanyollar ve Portekizliler koloniler kurarak sömürge bölgeleri oluşturdu. Bu bölgelerdeki insanları köle ticaretinde kullanılar.
- Klasik ticaret yolları önemini yitirdi ve burjuvazi zenginleşti
- Mısır, patates, domates, yeni ticaret metalleri olmuştur.

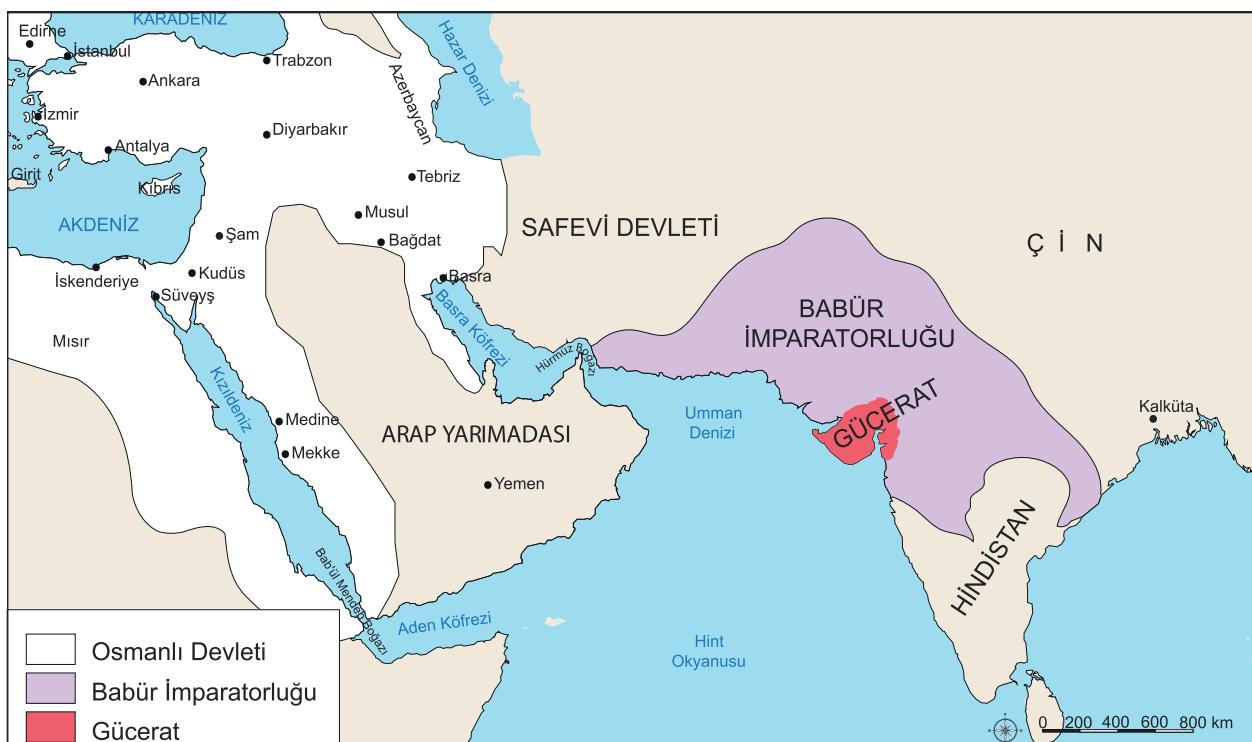
HİNT DENİZ SFERLERİNE KATILAN KAPTAN-I DERYALAR

Hadım Süleyman Paşa

Piri Reis

Murat Reis

Seydi Ali Reis

HİNT DENİZ SEFERLERİ'NİN SEBEPLERİ

- Portekizlilerin Baharat Yolu ticaretini engellemesi
- Portekizlilerin Basra Körfezinden geçen Müslüman gemilerine ve hacca giden Müslümanlara saldırması
- Gúcerat İslam Devleti hükümdarının Portekizlilere karşı yardım istemesi

HİNT DENİZ SEFERLERİ'NİN SONUÇLARI

- Kızıl Deniz ve Basra Körfezi'nin denetimi Osmanlıların eline geçti.
- Bölgedeki Portekiz hâkimiyeti büyük ölçüde kırıldı.

HİNT DENİZ SEFERLERİ'NİN BAŞARISIZ OLMASININ SEBEPLERİ

- Osmanlı'nın bölgenin önemini tam olarak kavrayamaması
- Osmanlı gemilerinin açık denizlere dayanıklı olmaması
- Bölge halkın tam destek vermemesi

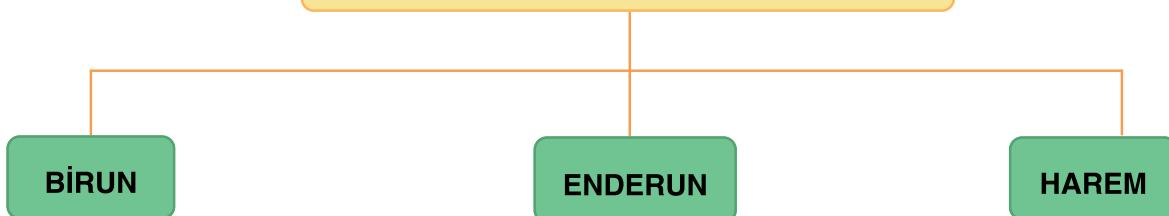

SARAY VE ŞEHİR KÜLTÜRÜ

- Osmanlı Devleti'nde şehir kültürünün temeli, Türkiye Selçuklularının mirası üzerine şekillenmiştir.
- Şehir hayatında halkın geçim kaynağı zanaat ve ticarettir.
- Bizans Devleti'ne yüzyıllardır başkentlik yapan İstanbul'un fethedilmesi, Osmanlı şehir hayatına birçok anlamda yeni renkler katmıştır.
- Osmanlı Devleti, İstanbul'un Fethi ile siyasal anlamda bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşümün merkezinde olan **Topkapı Sarayı**, devlet adamlarının yetişirilmesinde önemli rol oynamaktadır.
- Osmanlı kültürünün oluşumunda en önemli merkez Topkapı Sarayı ve etrafındaki konaklardır.
- Sanat ve bilim alanında önemli şahsiyetlerin bir araya geldiği konaklar ve saraylar, kültürel alanda halka öncülük eden mekânlardır.

SARAY TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti'nde, yönetimin merkezinde olan saray, üç bölümden oluşmaktadır.

Birun

- Osmanlı Devleti'nde dış saray olarak adlandırılan bu bölüm önemli saray çalışanlarının bulunduğu yönetici bölümündür.
- Bayram tebrikleri, elçi kabulleri ve ayak divanları bu bölümde icra edilirdi.

Enderun

- Farsçada "iç" anlamına gelir. Devşirme sisteminden seçilmiş olan kişilerin hizmete alındığı bölümüdür.
- Padişahın günlük hayatının geçtiği daire de bu bölümdedir.
- Küçük oda, büyük oda, has oda, seferli odası, doğancılar odası ve kiler odası gibi gibi bölümleri vardır. Enderun'da en yüksek mertebeli oda has odadır.
- Bu bölüm devşirme sisteminden gelen devlet adamlarının eğitim gördüğü bir mekteptir. Buradaki mektebi bitiren devlet adamları Seyfiye ve Kalemiye sınıfında görev alırlar.

HATIRLAYALIM

Enderun mektebini bitiren devşirme kökenli bir devlet adamı İlmiye sınıfında görev alamaz. İlmiye sınıfında yer almak için temel şartlar Müslüman kökenli bir aileden gelmek ve medrese mezunu olmaktır.

Harem

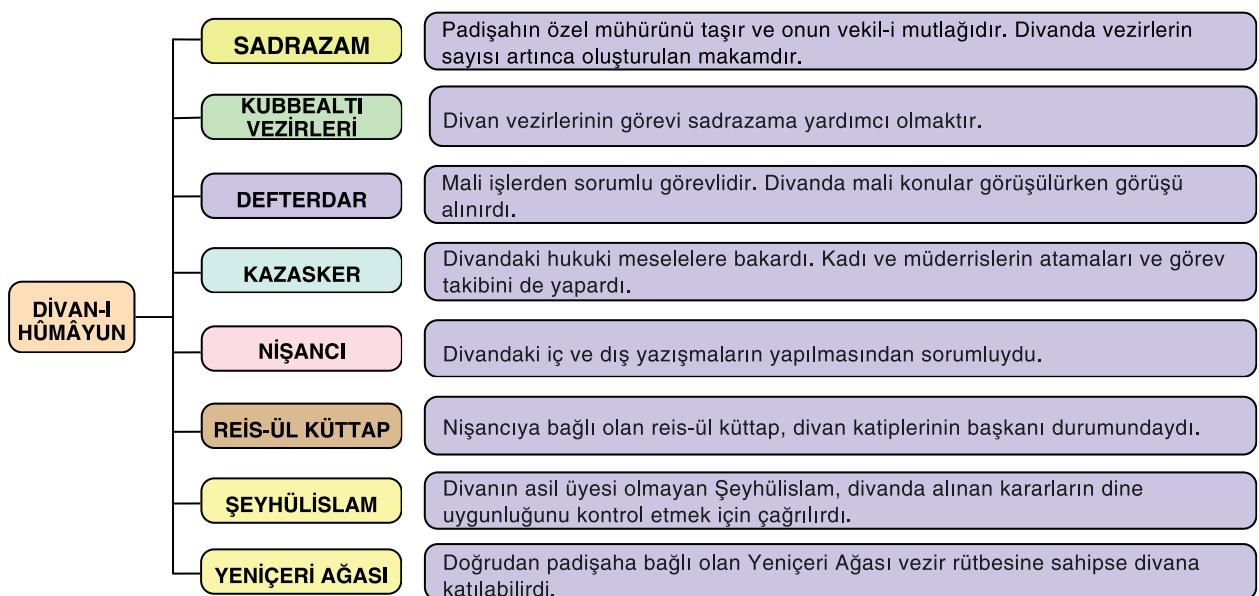
- Padişahın, çekirdek ailesi ile özel hayatının geçtiği bölüme verilen addır.

Kapı Halkı

- Osmanlı Devleti'nde yüksek makamlı askerî ve sivil işleri gören kimseleri tanımlayan genel bir kavramdır.
- Kapı kelimesi, Türk İslam kültüründe devleti simgeleyen bir kavramdır.
- Zamanla bu kelime kapsamını genişletmiş ve XVII. yüzyıldan itibaren tüm saray çalışanları için kullanılan bir kavram olmuştur.

Divan-ı Hümâyun

- Osmanlı Devleti'nde ilk defa Orhan Bey'in padişahlığı zamanında oluşturulmuştur.
- Orhan Bey'den sonra gelen padişahlar döneminde bu teşkilat da gelişmiştir. Divan-ı Hümâyun'un, Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde çıkarılan kanunnameler ile işlevi artırılmıştır.
- İlk başlarda her gün toplanan divan, Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde haftada 4 güne indirilmiştir. XVII. yy'dan itibaren divan toplantılarının önemi azalmaya başladığı için toplanma sayıları da düşmüştür.
- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde 1475 yılına kadar toplantılar padişah başkanlık yapmış, bu tarihten sonra ise sadrazam başkanlığında toplanması uygun görülmüştür.

GELENEKLER İŞİĞİNDE DEVLET İDARESİ

- İslamiyet öncesi dönemden bu yana gelen Türk devlet geleneğinde, devlet hanedanın ortak mülkiyetindeydi.
- Bu anlayış İslamiyet öncesi Türk devletlerindeki ülüs sisteminden (pay) kaynaklanmaktadır. "Devlet hanedanın ortak malıdır" anlayışı, Türk devletlerinde taht kavgalarına sebep olduğu için devletler kısa ömürlü olmuştur.
- Osmanlı devleti bu anlayışta düzenlemeler yaparak sistemin olumsuzluklarını gidermeye çalışmıştır.
- I. Murat döneminde, "Devlet padişah ve oğullarınınındır." anlayışı ön plana çıkmıştır.
- Fatih Sultan Mehmet döneminde ise, "devlet, padişahın malıdır" anlayışı ile tek hanedan özelliği daha da pekiştirilmişdir.
- Fatih sultan Mehmet, hükümdarlığı zamanında çıkardığı teşkilat kanunnamesi ile yaptığı düzenlemelerle devleti merkeziyetçi bit yapıya kavuşturdu.
- Fatih kanunnamesi üç bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümler; devlet teşkilatı ile ilgili kısım, protokol kuralları ile ilgili kısım ve bazı suçların cezalarının düzenlenmesi ile ilgili bölümlerdir.
- Fatih Sultan Mehmet'in merkezi otoriteyi güçlendirmek için yaptığı bazı düzenlemeler şunlardır:

1 DİVAN BAŞKANLIĞININ SADRASAMA BIRAKILMASI <p>Padışahlar Fatih'ten itibaren divana başkanlık etmeyi sadrazama bırakmışlar, toplantıları kafes denilen bir pencereden takip etmişlerdir. Böylece divan toplantıları karar almaktan çok danışma kurulu hâline dönmüştür.</p>	2 HAREMDEN EVLENME GELENEĞİNİN GETİRİLMESİ <p>Bu uygulamanın başlamasındaki amaç, sonradan çıkabilecek veraset sorunlarının önüne geçebilmektir. Evlenme yoluyla başka Türk hanedanlarının güçlenmesinin önüne geçilmiş, böylece merkezi otorite korunmak istenmiştir.</p>	3 PADIŞAH'A KARDEŞ ÖLDÜRME YETKİSİNİN VERİLMESİ <p>Veraset sistemi sebebiyle şehzadelerin isyan etmeleri ve bu isyanların Bizans tarafından desteklenmesi sebebi ile yapılan düzenleme ile padişaha kardeş katli yetkisi verilerek merkezi otorite sağlanması çalışılmıştır.</p>	4 MÜSADERE SİSTEMİNİN GETİRİLMESİ <p>Müsadere kamu görevlilerinin haksız yolla kazandıkları mülkü tamamına yada bir kısmına el koymayı ifade eder. Bu sistem sayesinde devlet adamlarının haksız kazanç edinmesi engellenerek merkezi otorite sağlanır.</p>
---	--	--	---

Osmanlı Şehzadeleri

- Osmanlı Devleti'nde geleceğin padişahı olan şehzadelerin eğitime oldukça önem verilmektedir.
- Şehzadeler, 4-5 yaşına geldikleri zaman Şehzadegân Mekteb'inde eğitime başlarlardı. Şehzadeler burada tarih, coğrafya, Arapça, Farsça dersleri alırlardır. Ayrıca ok ve cirit atma ile ata binme eğitimlerini de bu süreçte tamamlardı.
- I. Murat döneminden itibaren şehzadeler, devlet işlerinde tecrübe kazanmaları için merkeze yakın olan sancaklara vali olarak gönderilirlerdi. Yanlarında "Lala" adı verilen tecrübeli bir devlet adamı da bulunurdu.
- Şehzadelerin gönderileceği sancaklar padişah tarafından Anadolu'da eski beyliklere başkentlik yapmış şehirlerden seçilirdi. Bu şehirler Amasya, Manisa, Kütahya, Trabzon, Antalya ve Kefe şehirleridir.
- Lala'nın temel görevi tecrübesi sebebi ile şehzadeye devlet işlerinde danışmanlık yapmak ve onun gelişimini izleyerek padişaha raporlar sunmaktır.
- Sancağa çıkma sisteminin kaldırılması ile birlikte tecrübesiz ve halktan kopuk padişahlar iş başına gelmiştir. Merkezi otoritenin yeniden tesis edilmesi için I. Ahmet döneminde Kardeş katli yasası kaldırılmış yerine Ekber-erşad sistemi kabul edilmiştir.
- Ekber erşad sistemi ile birlikte veraset sistemindeki boşluk ortadan kalkmış, padişah değişikliklerinde hanedanın yaşça en büyük üyesinin hükümdar olması kuralı getirilmiştir.

DİKKAT

Sancağa çıkma sistemi I. Murat ile başlamış, XVII. yüzyıl padişahı III. Mehmet döneminde taht kavgalarının önüne geçmek için kaldırılmıştır. Sancağa çıkma yerine kafes usulü getirilmiştir. Bu sebeple sancağa son çıkan padişah III. Mehmet, kafes usulüyle gelen ilk padişah ise I. Ahmet'tir.

MİLLET SİSTEMİ

Millet Sistemi: Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında yaşayan toplukları din veya mezhep esasına göre örgütleyerek, belirli bir statü içerisinde yönetmesidir.

TEMEL ÖZELLİKLERİ:

- Din ve mezhep aidiyeti esas alınmıştır.
- Etnik köken dikkate alınmamıştır.
- İnsanların onurları, canları ve malları devlet koruması altına alınmıştır.
- Gayrimüslimler dinî, adli ve eğitim alanlarında özerk bir yapıya sahip olmuştur.
- Gayrimüslimler cizye vergisi ödemislerdir.
- Fatih Dönemi'nde hukuki bir statü kazanmıştır.

Gayrimüslim tebaa (temsilî)

FETİHLE GELEN KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Osmanlı fetihleri ile birlikte ele geçirilen bölgelerde Müslüman ve gayrimüslimler ortak yaşama zorunluluğu nedeniyle sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yoğun bir etkileşim hâlinde bulunmuşlardır. Bu durumla birlikte;

- Osmanlı yönetiminin gayrimüslimlere istimâlet anlayışı ile yaklaşmasıyla toplumda sık olarak ihtida hareketleri görülmüşdür.
- Türkçenin resmi dil olması dolayısıyla pek çok Türkçe kelime Balkan milletlerinin dillerine geçmiştir.
- Yemek, kıyafet ve sanat konularında karşılıklı etkileşim yaşanmıştır.
- Gayrimüslimler, kamu hukuku açısından tamamen İslam kurallarına bağlı olarak yaşamıştır.
- Gayrimüslim aileler evlenme ve mirasla ilgili meselelerini şeri mahkemelere de götürmüştür.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ŞEHİR VE MAHALLE HAYATI

Mahalle: Şehirde birbirini tanıyan, kefil olan, genelde aynı ibadet yerine giden insanların toplumsal dayanışma içinde yaşadığı yerdir.

MAHALLENİN ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı şehirlerinde genelde Müslümanlar ve gayrimüslimler ayrı mahallelerde yaşırlardı.
- Dinî mekânlar (camî, mescit, kilise, sinagog) mahalledeki en önemli yerlerin başında gelirdi.
- Mahallenin dinî yetkilileri (îmam, papaz, haham) mahallenin idaresinden sorumluydu.
- Mahalle sakinleri, mahalleyi ilgilendiren işlerde ortak şekilde yükümlüydü.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ŞEHİR HAYATI

- Mahalleler, çarşılار, pazarlar ve dinî yapılar halkın birbiriyle sosyalleştiği ve iletişim kurduğu yerlerdi.
- Şehirdeki tekke ve zaviyeler dinî hayat üzerindeki etkileri yanında eğitim sağlıyor, kültür aktarımını da gerçekleştiriyor- du.
- Şehrin büyüklüğüne göre farklı semtlerde hafta bir ya da daha fazla pazar kurulurdu.
- Bazı Osmanlı şehirlerinde yılın belli dönemlerinde panayır ismi verilen ve yabancı tüccarlarında katıldığı uzun süren pazarlar düzenlenirdi.

OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞLENCE VE ŞENLİKLER

- Devlet ve toplum için önemli olaylar vesilesiyle şenlikler yapıldı.
- Şenliklerde evlere kandiller asılır, minarelerarasına mahyalar kurulur, esnaf londaları geçit alayları düzenler ve "donanma" denilen ışık gösterileri gerçekleştirildi.
- Şenliklerde toplumsal kurallar ve devlet teamülleri biraz daha esnetilirdi. Mesela, kadınlarında şenliklere katılmaları izin verilerek, onlar için özel alanlar ayrılmıştı.
- Padişahın emri ile düzenlenen şenlikler, padişahın otoritesini meşrulaştırma araçlarından biriydi.
- Halk, İlkbahar ve yaz aylarında şehre yakın mesire yerlerine sık sık pikniğe gidere eğlenirlerdi.

Osmanlı'da panayır minyatürü

OSMANLI YEMEK KÜLTÜRÜ

- Klasik Dönem Osmanlı mutfağında kuzu eti ağırlıklı yemekler tercih edilmiştir.
- Yemeklerde genellikle tereyağı kullanılmıştır.
- Boza, kahve hoşaf, şerbet ve surup türü içecekler çok tüketilmiştir.
- Helvalar, sütlü tatlılar, baklava, güllaç ve kadayıf en sevilen tatlılar arasında yer almıştır.

Osmanlı'da yemek
kültürü (temsilî)

KAHVEHANE

- İlk defa Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde İstanbul'da açılmıştır.
- İlk zamanlar camilerin yanında hizmet vermiştir.
- Zamanla çeşitli türleri ortaya çıkmıştır.
- Hamzanâme, Battalnâme gibi halk kitapları okunmuştur.
- Orta oyunu, meddah ve Karagöz gibi oyunlar gösterilmiştir.
- Bu mekânlara halk arasında "mektebiirfan" ismi verilmiştir.
- Kamuoyunun oluşmasında önemli fonksiyonu olmuştur.
- Tehlikeli görüldükleri için bazı dönemler kapatılsa da günümüze kadar varlığını korumuştur.

OSMANLI TOPLUMUNDA GİYİM KUŞAM

- Müslüman ve gayrimüslimlerin kıyafetleri kesin olarak ayrılmıştır.
- Gayrimüslimlerin sarı renkte ayakkabı giymeleri yasaktır.
- Kişilerin toplumsal statüsü, icra ettiği meslek kıyafetinin belirlenmesinde etkili olmuştur.
- Kadın ve erkelerin kıyafetleri kanunlarla belirlenmiştir

DİKKAT

Gayrimüslimler can güvenliklerin sağlanması karşılığının
olarak devlete cizye vergisi ödemistiştir.

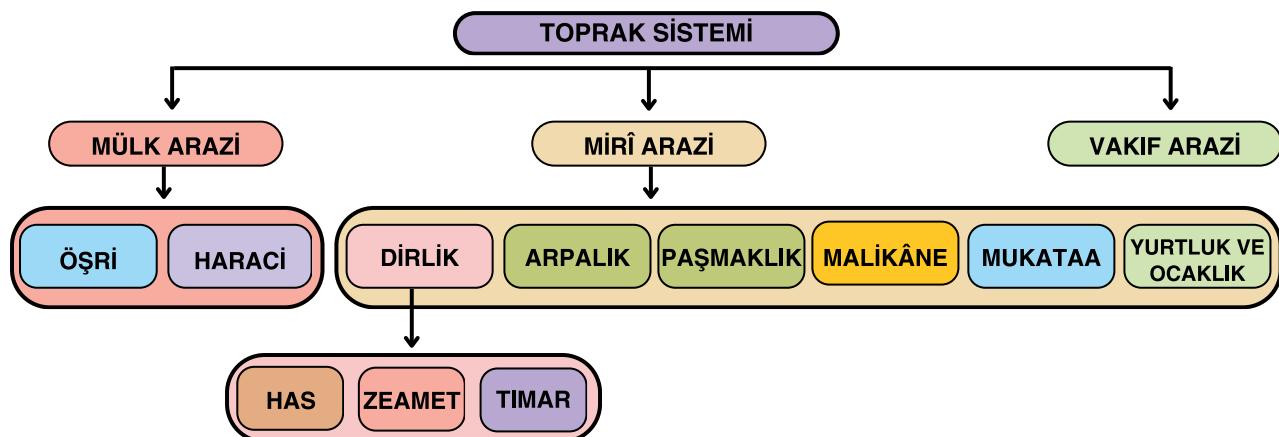
HATIRLAYALIM

Osmanlı Millet Sistemi'nin oluşumunda dinî aidiyet, etkili
olmuştur.

OSMANLI TOPRAK SİSTEMİ

- Temeli tarıma dayanan Osmanlı ekonomisinde toprak önemliydi.
- Toprağın boş kalmaması ve üretim artışı için sıkı önlemler alındı.
- Toprağın hukuki durumu ve kullanım şekli bakımından tek bir sistem uygulanmamış, fethedilen yerlerde uygulanan örf ve âdetler ile hukuki durum dikkate alınmıştır.
- Devlet her köylü ailesinin geçimini sağlayacak büyülükte bir toprağa sahip olmasına özen gösterdi.
- Osmanlı toprak sisteminde arazi mirî, mülk ve vakif üzere ayrılmıştı.

- Mülkiyeti devlete ait olan topraklar mirî arazilerdi.
- Bu arazileri işleyen reaya, elde ettiği ürününden 1/10 ile 1/2 arasında değişen oranlarda vergi ödemekle mükellefti.
- Mirî arazi, gelirlerinin kullanımına göre çeşitli böülümlere ayrıldı:

DİRLİK	Maaş karşılığı verilen dirlik toprakları gelirine göre has, zeamet ve tımar olarak üçe ayrılrı.
ARPALIK	Saray adamlarına ve ilmiye sınıfından bazı yüksek rütbeli kişilere çalışıkları süre içinde maaşlarına ek olarak verilen arazilerdir.
PAŞMAKLIK	Padişahın annesi, kızları veya kız kardeşleri gibi saray kadınlara verilen arazilerdir.
YURTLUK VE OCAKLICK	Bir bölgenin eski sahibi olan ve o bölgenin Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağlayan mahallî beylere verilen arazilerdir.
MALİKANE	Seferlere katılan önemli komutanlara, dervişlere ve ahlere fethedilen ülkelerde verilen topraklardır.
MUKATAA	Geliri doğrudan merkez hazinesine giden mirî arazilerdir.

- Mülkiyeti kişilere ait olan topraklar mülk arazilerdi.
- Geliri ve kullanma hakkı şahsin kendisine ait olan bu tür arazilere sahip olanlar; arazilerini satma, vakfetme ve hibe etme hakkına sahipti.
- Mülk arazi öşrî ve haraci olmak üzere ikiye ayrılmıştı.
- Vakif araziler, hayırsever mülk sahiplerinin gelirleriyle cami, mescid, medrese, zaviye gibi sosyal amaçlı kurumların giderlerinin karşılanması için vakfettikleri arazilerdi.

ÖŞRÎ TOPRAK

Fetihlerden önce sahipleri Müslüman olan veya fetih sırasında İslâm'ı kabul eden kişilere ait topraklardır.

Bu tür toprak sahipleri üretikleri üründen 1/10 oranında bir miktarı “öşr” olarak devlete ödemekteydi.

HARACÎ TOPRAK

Mülkiyeti gayrimüslimlere ait topraklardır.

Bu tür toprak sahipleri üretikleri üründen 2/10 oranında bir miktarı “haraç” olarak devlete ödemekteydi.

- Bu arazileri reaya işlemekte, reayanın vermesi gereken vergiler sadece vakıf giderleri için harcanmaktadır.

ÇİFTHANE SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti, bir aileye bir çift oküzün işleyebileceği kadar mirî araziyi belirli şartlarla kiraya vermiştir.
- “Çift” denilen bu arazi, verime göre 50 ile 150 dönüm arasında değişmekteydi.
- Çiftçinin elindeki araziyi satması, hibe veya vakfetmesi yasaktır.
- Arazisini üç yıl boş bırakın kimselerden “çiftbozan resmi” adı altında bir vergi alınırı.

LONCA TEŞKİLATI

- Osmanlı Devleti yöneticileri ülke içinde mal ve hizmet arzının mümkün olduğu kadar bol, kaliteli ve ucuz olmasını sağlamaya çalışırlardı.
- Bunu sağlarken Lonca Teşkilatından yararlanılmaktaydı.
- Esnaf birliği anlamına gelen Lonca Teşkilatına üretim ve hizmet sektörlerinde görev yapan esnafların hemen hepsi üyeydi.
- Bu teşkilat içinde her iş kolunun başında o koldaki ustalar tarafından seçilen bir şeyh, bir kethüda ve bir yiğitbaşı bulunurdu.
- Bu kişilerin; mesleğe çırak kazandırmak, hammadde temin ederek üyelere dağıtmak, üretilen malların standartlara uygunluğunu kontrol etmek ve meslek mensupları arasında dayanışmayı sağlamak gibi görevleri vardı.

NOT

Lonca Teşkilatı üretim miktarının ayarlanması ve ürünle-
rin fiyatlarının belirlenmesinde etkili olmuştur.

- Narh uygulaması başta ekmek, buğday, un olmak üzere temel ihtiyaç maddelerine konan azami ve asgari fiyattı.
- Bir malın en fazla veya en az kaç paraya satılabilceğini devlet belirlerdi.
- Fiyatlar belirlenirken halkın alım gücü dikkate alınarak maddi imkânları sınırlı olan halk, korunmaya çalışılırdı.

OSMANLI ŞEHİRLERİNDEKİ BAŞLICA MESLEKLER

- Osmanlı Devleti'nde vasıflı eleman ihtiyacı, Lonca Teşkilatına küçük yaşta alınan çocukların yetiştirilmesiyle karşılanıyordu.
- Meslek öğrenmek üzere bir ustanın yanına çırak olarak verilen çocuklar önce kalfalığa sonra da ustalığa terfi ettiriliyordu.
- Usta olabilmek için mesleğin inceliklerini öğrenmek yeterli olmayıp aynı zamanda gedik sahibi olunması gerekiyordu.

HATIRLAYALIM

Gedik, Osmanlılarda esnafın bir mesleği yapabilme yetkisidir.

MESLEKLER	GÖREVLERİ
Kazazlar	İpek işleyen ipek satan kişiler.
Hallaçlar	Yünü veya pamuğu yay veya tokmak gibi bir araçla kabartma, ditme işini yapan kişiler.
Nalçacılar	Ayakkabının altına metal pençe çakan kimseler.
Nalbantlar	Hayvanların ayağına nal çakan kimseler.
Muytablar	Kıl dokuyan kıldan eşya yapan kimseler.
Palanduzlar	Palan, bir çeşit semer diken kimseler.
Neccarlar	Kaba ağaç işi yapan kişiler, bir çeşit marangoz.
Bennanlar	Bina yapan kimseler inşaatçılar.

BAŞLICA TİCARİ MEKÂNALAR

- Kervansaraylar, 30-40 km aralıklarla ticaret yolları üzerindeki durak yerlerinde, şehirlerde ve kasabalarda inşa edilen, ortasında avlu ve çevresinde ağaçtan yapılmış yüksek ve geniş yatacak yerleri olan yapılardır.

Sultanhani
Kervansarayı
Bünyan/Kayseri

- Kervansarayların aksine hanlar, şehirlerde yapılan ve içinde odalar bulunan yapılardır.
- Kervansaray ve hanlarda konuk olanların bütün malları ve hayvanları kayıt altına alınır; hangi millet, din ve mezhebe mensup olurlarsa olsunlar konuklar üç gün boyunca ücretsiz yiyecek içip yatabilirlerdi.
- Yılda birkaç defa kurulan, yerli ve yabancı tükccarların katıldığı büyük pazarlara "panayır" denilmektedir.
- Bedesten, başta değerli kumaşlar, mücevher ve değerli taşlar olmak üzere silahlar, süslü koşum takımlarının satıldığı yerlerdir.
- Kapan, büyük şehirlerde özellikle tahıl türünden ihtiyaç maddelerinin toptan alınıp satıldığı yerdir.

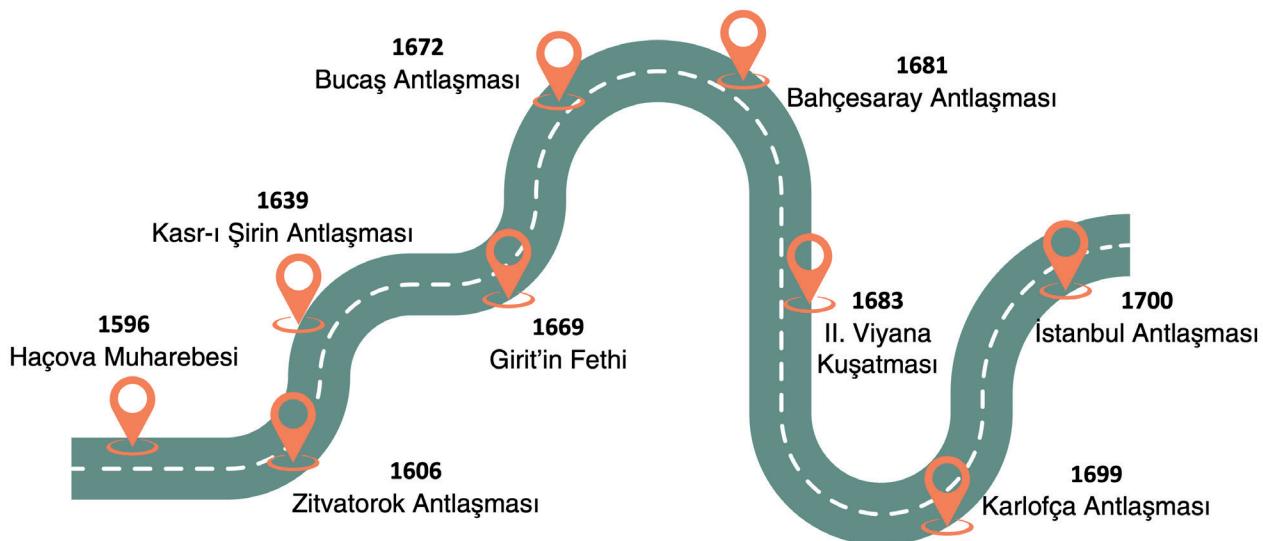
VAKIF SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti; köy ve şehirlerin imar edilmesini, dinî hizmetlerin sürdürülmesini ve sosyo-ekonomik hayatın canlanması vakıflar yoluyla sağlamıştır.
- Vakıf, kişilerin taşınır ya da taşınmaz mallarını toplum yararına ebedî olarak bağışlamasıdır.
- Sahibi bulunduğu bir mülkü toplumun yararına ebedî olarak tahsis eden yani vakfededen kişiye vakıf, vakfedilen mala mevkuf denirdi.
- Vakfedilen mallar satılamaz, devredilemez ve miras bırakılamazdı.
- Devlet; cami, imarethane, medrese, şifahane, hamam ve kervansaray gibi dinî ve sosyo-ekonomik tesisleri vakıflar yoluyla yaptırmıştır.

UZUN SAVAŞLARDAN DİPLOMASIYE

1595-1700 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER

UZUN SAVAŞLARDAN DİPLOMASIYE

Osmanlı-Avusturya İlişkileri

- Orta Avrupa'ya hâkim olan Kutsal Roma German İmparatorluğu tahtına 1516'da Şarlken geçmiştir. Böylece Avrupa'da Habsburg Hanedanı hüküm sürmeye başlamıştır.
- Avusturya ise bu hanedana bağlı olarak Türklerle mücadele eden bir arşidüklük olarak ortaya çıkmıştır.
- 1804- 1867 arasında Avusturya İmparatorluğu ve 1867-1918 arasında da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu olarak adlandırılmıştır.
- 1593-1606 yılları arasında Karadeniz'den Hırvat topraklarına kadar geniş bir cephede on üç yıl devam edecek savaşlar meydana gelmiştir.
- Osmanlı ordusu önce Kanuni Dönemi'nde fethedilemeyen Eğri Kalesi'ni 1596'da ele geçirmiştir.
- Avusturya ile Erdel Prensliği'nin oluşturduğu ittifaka karşı Haçova Muharebesi'nde büyük bir zafer kazanmıştır.
- Osmanlı Devleti gerek Anadolu'daki isyanlar gerekse doğudaki Safevi saldırıları nedeniyle Avusturya karşısında zor durumda kalmıştır.
- Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında 1606'da **Zitvatorok Antlaşması** yapılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Avusturya arşidükünün Zitvatorok Antlaşması ile Osmanlı padişahına eşit kabul edilmesi Osmanlı Devleti'ne dış politikada prestij kaybettirmiştir.

KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti'nin 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya'ya karşı kazandığı siyasi üstünlük, Zitvatorok Antlaşması'yla sona ermiştir.

- Zıtvalorok Antlaşması ile birlikte Osmanlı Devleti, Avrupa diplomasisinde devletlerin eşitliği prensibinin bir göstergesi olarak **mütekabiliyet esasını** kabul etmiştir.
- Avusturya üzerine sefere çıkan Fazıl Ahmet Paşa 1663'te **Uyvar Kalesi**'ni fethetmiş ve burayı eyalet hâline getirmiştir.
- 1664'te Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılan **Vasvar Antlaşması** ile Erdel'deki Türk hâkimiyeti onaylanmıştır.
- Osmanlı Devleti bu süreçte dışında Safeviler ve Avusturya içinde ise Celali İsyanları ile uğraşmak zorunda kalmıştır.
- Bu durum Osmanlı'nın uzun vadeli planlar yerine **pratik ve kısa vadeli siyaset** üretemesine neden oldu.

KRİTİK BİLGİ

Uyvar kalesinin fethedilmesi üzerine “**Uyvar önünde bir Türk gibi kuvvetli**” deyimi tarihe mal olmuştur.

Osmanlı-Lehistan ve Rusya İlişkileri

- Lehistan ile olan ilişkiler; Kazakların saldırıları ve Osmanlı tarafından 1611'de azledilen Eflâk ve Boğdan voyvodalarının, Lehistan'a sığınmaları nedeniyle bozulmuştur.
- Kazakların 1620'de elli bin kişilik bir kuvvetle Kili ve Akkirman dolaylarına düzenledikleri saldırısı, Osmanlı Devleti ile Lehistan ilişkilerini tamamen koparmıştır.
- Otuz Yıl Savaşlarının başlamasını fırsat bilen II. Osman Lehistan üzerine sefer düzenlemiştir. Seferden bir sonuç alınamayınca 9 Ekim 1621'de **Hotin Antlaşması** imzalanmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Kapıkulu Ocaklarının kaldırılması fikri **ilk kez** Lehistan Seferi'nde gündeme gelmiştir.

- Sultan IV. Mehmet ve Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa 1672 yılında Lehistan üzerine yürüyerek Kamaniçe Kalesi'ni fethetmiştir.
- 18 Ekim 1672'de **Bucaş Antlaşması** imzalanmıştır. Antlaşmayla Podolya, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir.
- Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Kazakların geleneksel başkenti Çehrin'i kuşatmıştır. Kaleye yardıma gelen Rus birlikleri mağlup edilmiş ve Çehrin fethedilmiştir.
- 1681'de yapılan **Bahçesaray Antlaşması** ile Osmanlı-Rus savaşı son bulmuştur.

KRİTİK BİLGİ

Bucaş Antlaşması Osmanlı Devleti'nin topraklarına toprak kattığı son antlaşmadır. Osmanlı Devleti bu antlaşma ile Batı'da en geniş sınırlara ulaşmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Bahçesaray Antlaşması Rusya ile imzalanan ilk antlaşmadır.

Osmanlı-Venedik İlişkileri

- Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda karşı karşıya kaldığı bir diğer stratejik tehdit de Venedik'tir.
- Sultan IV. Murat Dönemi'nde Venedik yönetimindeki Girit'in bir korsan yatağı hâline gelmesi üzerine Osmanlı-Venedik ilişkileri bozulmaya başlamıştır.
- Korsan faaliyetlerin artması sonucu Osmanlı donanması, 1645'te **Girit'i** kuşatmış fakat ada Osmanlı Devleti yönetimine ancak 1669'da girmiştir.

Osmanlı-İran İlişkileri

- Safevi Devleti, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren Karadeniz kıyılarına çıkmak için Kafkasya'yı ve Batı Türkistan'ı ele geçirmek istemiştir.
- Osmanlı Devleti ise Hazar Denizi'ne ulaşarak hem Rusya'nın güneye inmesini hem de Safevilerin kuzeye doğru yayılmasını engellemeyi amaçlamıştır.
- İki devlet de ticaret yollarının kontrolünü ellerine geçirmek istemiştir.
- XVI-XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlı-Safevi ilişkilerinin kaderini belirleyen geopolitik, ekonomik ve dinî faktörler iki devlet arasındaki ilişkilerde önemli rol oynamıştır.
- Kafkasya'ya hâkim olmak için 1583'e kadar devam eden mücadelerden sonra Özdemiroğlu Osman Paşa, Beştepe mevkisinde Safevi Devleti ordusunu mağlup etmiştir.

KRİTİK BİLGİ

1583'te Beştepe mevkisinde yapılan muharebede, taraf-
lar meşaleler yakarak savaşa gece de devam etmiştir. Bu
nedenle bu savaşa **Meşaleler Savaşı** denmiştir.

Amasya Antlaşması 1555	Ferhat Paşa Antlaşması 1590	Nasuh Paşa Antlaşması 1612	Serav Antlaşması 1590	Kasr-ı Şirin Antlaşması 1639	 IV. Murat 1635'te Revan'ı, 1638'de Bağdat'ı geri almıştır.
Kanuni döneminde 1534, 1548 ve 1553 'de İran'a düzenlenen seferler düzenlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin Safeviler ile imzaladığı ilk antlaşmadır.	1577-1590 Osmanlı-Safevi Savaşları	1603-1612 Osmanlı-Safevi Savaşları	1617-1618 Osmanlı-Safevi Savaşları	1622-1639 Osmanlı-Safevi Savaşları	Bugünkü Türkiye-İran sınırı belirlenmiştir. IV. Murat Bağdat Fatihi ünvanını almıştır.

KUTSAL İTTİFAK VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI

Osmanlı ordusunun Viyana önlerinde bozguna uğraması, Avrupa'da büyük bir heyecana yol açtı. Osmanlı'yı Avrupa'dan atma zamanının geldiğini düşünen papanın teşvikiyle **Avusturya, Lehistan, Rusya, Venedik ve Malta'nın** da dahil olduğu **Kutsal İttifak** kuruldu. Osmanlı Devleti, bu ittifakta yer alan devletler ile aynı anda savaşmak zorunda kaldı.

Karlofça Anlaşması (1699)

- Karlofça Antlaşması ile Kutsal İttifak'ı oluşturan ülkelere karşı yapılan ve on altı yıl süren savaşlar sona erdi. Bu anlaşmaya Avusturya, Temeşvar hariç Macaristan ve Erdel'i aldı. Lehistan'a Podolya ve Ukrayna; Venedik'e Mora ve Dalmaçya kıyıları bırakıldı.
- Osmanlı Devleti II. Viyana bozgunundan itibaren geri çekilmeye başladı. Bu geri çekiliş Sakarya Meydan Muharebesi'ne kadar devam etti.
- Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısındaki askerî üstünlüğü sona erdi.
- Osmanlı Devleti ilk defa yabancı devletlerin arabuluculuğunu kabul etmek zorunda kaldı.

İstanbul Anlaşması (1700)

- Osmanlı Devleti Ruslara **ilk defa** toprak verdi (Azak Kalesi).
- Ruslar **ilk defa** Karadeniz'e ulaştı.

KRİTİK BİLGİ

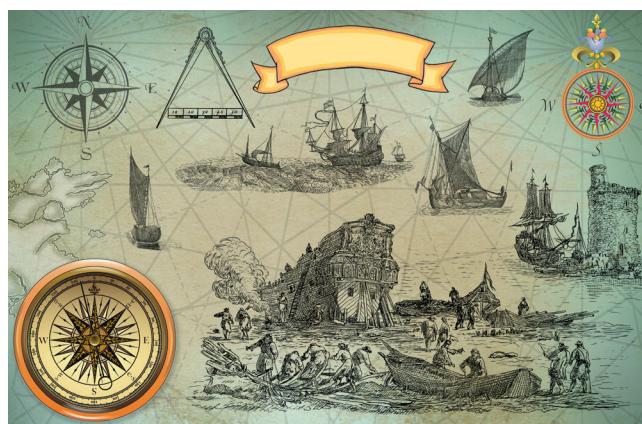
Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti Avrupa'da **ilk defa toprak kaybetmiştir**. Osmanlı topraklarını paylaşmaya yönelik **ilk uluslararası** antlaşmadır.

OKYANUSLARIN ÖNEM KAZANMASI VE SÖMÜRGEÇİLİK FAALİYETLERİ

DEĞİŞEN DENİZCİLİK STRATEJİLERİ

15. yüzyılda Coğrafi Keşiflerle sömürgeçilik başladı. Coğrafi Keşiflerle başlayan sömürgeçilik hareketleri sonucunda dünya egemenliği Doğu'dan Batı'ya geçti. Sömürgeci Batılı devletler okyanuslara dayanıklı gemilerden oluşan güçlü donanmalar kurup rekabete girdiler. Rekabete giren Batılı devletler:

- **İngiltere:** İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak İngiliz sömürgeçiliğinin ilk temelini attı.
- **Hollanda:** Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak Doğu Hint Adaları'na uzanan bölgede büyük bir sömürge imparatorluğu meydana getirdi.
- **Fransa:** 1664'te Fransız Doğu Hindistan Şirketi'ni kurdu ve denizaşırı bölgelerde etkin olmaya çalıştı.

SÖMÜRGEÇİLİK

16. yüzyılla birlikte Batı dünyası ekonomik ve siyasi üstünlüğünü dünyaya kabul ettirmeye başladı. Bilimsel ve teknik üstünlüğüyle dünyaya büyük oranda egemen oldu. Portekiz ve İspanya 15. yüzyılda Amerika, Afrika, Asya kıtalarında ve okyanuslarda sömürge imparatorluklarını kurdular. Sömürgeçiliğin temel özellikleri:

- **Sömürgeçilik:** Bir ülkenin başka bir ülkeye ait yeraltı, yerüstü kaynakları ve insan gücünü izinsiz, zorla kullanmasıdır.
- Gemilerle köleler Afrika kıtasından alınarak Amerika'ya getirildi.
- Hammadde ve Pazar ihtiyacı sömürgeçiliği hızlandırmıştır.
- Ana vatanlardan sömürgelere yapılan gönüllü göçlerin yanında bir sömürgeden diğerine de göçler yaptırıldı.
- Avrupa'dan gelen çok sayıda insanın yerleştiği sömürgelerdeki yerli halklar imha edildi.

KADIRGADAN KALYONA GEÇİŞ

XVII. yüzyıl sonlarına kadar kullanılan kürekli gemiler Osmanlı gemiciliğinin birinci dönemini oluştururlar. XIX. yüzyıl ortalarına kadar süren ikinci dönemde ise kürekli gemilerin yerini yelkenli gemiler almıştır.

- Kadırga kürekle hareket eden bir gemi çeşididir. İlk dönem Osmanlı donanmasının temelini oluşturan kadırganın manevra kabiliyeti kalyona göre daha avantajlıydı.
- Okyanus hâkimiyeti için Avrupalı güçler yelkenli savaş gemileri ile güçlü donanmalar kurdu. Özellikle Venedikliler bu Teknoloji ile Osmanlı Devleti'ni Akdeniz'de zor durumda bırakınca kalyona geçmek zorunda kalındı.
- Kalyon yelken marifetiyle rüzgârla hareket eden bir gemi çeşididir. Savaşlarda daha fazla asker ve top alması kalyona sahip devletlere üstünlük kazandırıyordu.

KRİTİK BİLGİ

Kadırga mı kalyon mu? Kâtip Çelebi'ye kadırgadan kalyona geçiş konusunda fikri sorulduğunda; Katib Çelebi, kalyonları kullanacak tecrübeli denizcilerin ve topçuların yetiştirilmesinin daha önemli olduğunu belirtmiştir.

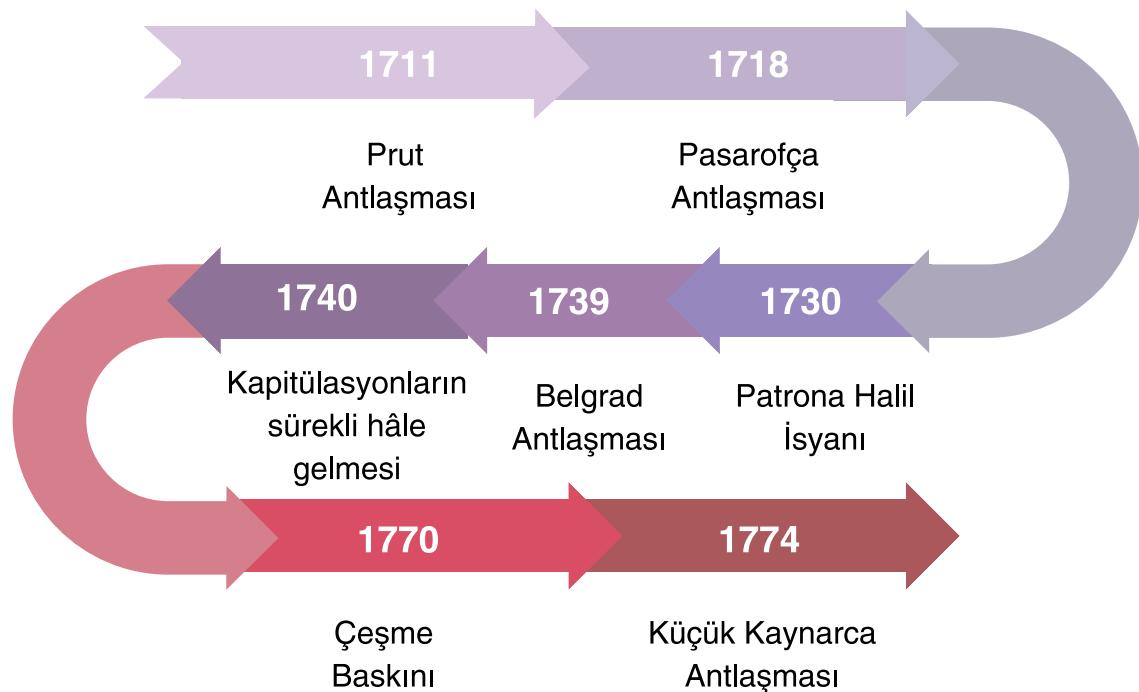
OSMANLI DEVLETİ'NİN DENİZLERDEKİ EGEMENLİĞİ ZAYIFLIYOR

- Venedikliler: Osmanlı kalyonlarında görevli mürettebatın tecrübesizliği nedeniyle 1654'te Çanakkale Boğazı'nı abluka altına alan Venedikliler, Osmanlılara karşı üstünlük sağlamıştır.
- Ruslar: 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşında Çeşme Limanı'na çekilen Osmanlı donanması, Ruslar tarafından yakılmıştır.
- Osmanlı Devleti: Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından 1775'te "Tersane Hendesehanesi" adıyla bugünkü Deniz Harp Okulu'nun temeli atılmıştır. III. Mustafa, Baron de Tott isimli Fransız mühendisi donanmayı iyileştirmesi için görevlendirmiştir.

KRİTİK BİLGİ

Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından 1775'te "Tersane Hendesehanesi" adıyla bugünkü Deniz Harp Okulu'nun temeli atılmıştır.

XVIII. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELERİ

- Osmanlı Devleti'nin, XVIII. yüzyılın başlarında dış politik gelişmelerinde 1699 Karlofça Antlaşması ve 1700 İstanbul Antlaşması'nın imzalanması belirleyici etken olmuştur.
- XVIII. yy'ın başında tahta geçen III. Ahmet dönemi, Karlofça'da kaybedilen yerleri geri alma mücadeleleri ile geçmiştir.
- Karlofçadan hemen sonra Avrupa devletlerine Osmanlı'ya karşı ittifak teklif eden Rusya, önerisinin reddedilmesi üzerine Baltık denizi coğrafyasına doğru genişleme siyaseti izlemiştir.
- Bu politika neticesinde İsveç ile Rusya 1709 yılında Poltava Savaşı'nı yapmışlar, bu savaş neticesinde ağır bir mağlubiyet alan İsveç Kralı XII. Şarl Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.
- Rusya'nın İsveç kralını geri istemesi ve Osmanlı Devleti'nin vermemesi üzere çıkan kriz neticesinde 1711 Prut Savaşı yapılmıştır. Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu net bir zafer elde etmiştir. Yapılan Prut Antlaşması ile 1700 İstanbul Antlaşması'nda kaybedilen toprakları geri almıştır.

İsveç Kralı XII. Şarl

KRİTİK BİLGİ

1711 Prut Antlaşması ile elde edilen üstünlük Osmanlı'da Karlofça ile kaybedilen yerleri geri alma konusunda ümitleri artırdı.

- Karlofça Antlaşması ile Venedik'e bırakılan Mora bölgesinin halkı, Venedik Devleti'nin mezhep alanındaki baskısına dayanamadı ve Osmanlı'dan yardım istediler.
- Bu yardım çağrıları üzerine Venedik ile yapılan savaş neticesinde Mora Yarımadası geri alındı.
- Bu gelişme üzerine sırnan kendisine geleceğinden korkan Avusturya, Karlofça Antlaşması'nın bozulduğunu öne sürererek Osmanlıya karşı Venedik ile ittifak kurdu.
- 1716 yılında yapılan Petervaradin Savaşı'nda Osmanlı ağır bir mağlubiyet aldı. Avusturya'nın ilerlemesi karşısında sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın barış istemesiyle Pasarofça Antlaşması yapıldı.
- Bu antlaşma ile Belgrad ve Semendire dahil tüm Kuzey Sırbistan Avusturya'ya verildi. Osmanlı Devleti, bu antlaşmadan sonra topraklarını koruyamayacağını anladı ve Batıya karşı esaslı bir savunma siyaseti izlemeye başladı.

- 1733 yılında Avusturya ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurarak kendi aralarında Osmanlı topraklarını paylaşmışlardır.
- Kurulan bu ittifak ile Osmanlı Devleti 1736-1739 yıllarında savaşmış ve her iki devlete karşı başarılı olmuştur. Bu savaş neticesinde 1739 Belgrad Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Pasarofça ile kaybedilen Belgrad ve Semendire geri alınmıştır.

KRİTİK BİLGİ

1739 Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasında arabulucu olan Fransa, görüşmeler sırasında Osmanlı'yi desteklemiştir. Osmanlı'da antlaşmanın imzalanmasından sonra 1740 yılında Fransa'ya verilen **kapitülasyonları sürekli hâle getirmiştir**.

DOĞUDA MÜCADELE VE SAFEVİLERİN SONU

- Osmanlılar ile Safeviler arasında 1639 yılında imzalanan **Kasr-i Şirin Antlaşması** ile uzun süren bir barış devresi başlamıştır. XVIII. yüzyıl başlarında İran'da başlayan Afgan ayaklanması Rusya ve Osmanlı'nın bölgeye dikkat kesilmesine sebep olmuştur.
- Rusya'nın İran topraklarına girmesi üzerine Osmanlı Devleti 'de İran topraklarına girmiş ve Batı İran'ı ele geçirmiştir. Bu durum üzerine Osmanlı ile Rusya arasına arabulucu olarak Fransa girmiştir ve 1724 yılında imzalanan İran Mukasenamesi denilen antlaşma imzalanmıştır.
- Bu antlaşma ile Osmanlı; Gürcistan, Azerbaycan ve Şirvan bölgelerini, Rusya'da Hazar kıylarını ele geçirmiştir.
- Bu süreçte İran, durumu kabullenmemiştir ve Osmanlı'ya savaş açmıştır. 1732 yılında Ahmet Paşa Antlaşması ve 1746 Kerden Antlaşması imzalanmıştır.

OSMANLI - RUS SAVAŞI (1768-1774)

- 1739 Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasından sonra uzun bir dönem Osmanlı- Rus ilişkileri barış içinde geçti.
- 1768 yılında bu süreç bozuldu. Osmanlı karşısında emellerini harekete geçirmek isteyen Rusya'nın Osmanlı sınırlarına yeni kaleler inşa etmesi ve Lehistan topraklarını işgale etmeye kalkışması bu savaşın sebeplerinden olmuştur.
- Rusya'nın Lehistan içişlerine karışması üzerine 1768 yılında Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Rus ordusı Ukrayna, Azak ve Kafkaslardan olmak üzere 3 cephede hazırlık yapmıştır.
- Savaş sırasında Mora'da isyan çıkışları üzerine Baltık denizinde hazırlanan bir Rus donanması İngilizlerin yardımıyla Akdeniz'e girmiştir ve İzmir'in Çeşme limanına anı bari baskın yaparak Osmanlı donanmasını yok etmiştir.
- Bu çatışmada kalyon, kadırga ve firkateynlerden oluşan Osmanlı donanması imha edilmiştir. Osmanlı Devleti Akdeniz'de güç kaybına uğramıştır.
- Rusya Çanakkale boğazını abluka altına almış, İstanbul tehlike altına girmiştir.
- Çeşme Baskını, Küçük Kaynarca Antlaşması gibi şartları son derece ağır olan bir antlaşmanın imzalanmasına sebep oldu.

KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI (1774)

- 1768-1774 yılları arasında Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaşı sonlandırmıştır. 28 maddeden oluşan antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:

**KÜÇÜK
KAYNARCA
ANTLAŞMASI
(1774)**

☒	Kırım'a bağımsızlık verilecek. (Böylece halkı Türk ve Müslüman olan bir bölge Osmanlı'dan koparılacak.)
☒	Kırım halkı dini bakımdan Osmanlı Halifesine bağlı olacaktır. (İlk defa halifelik yetkisi kullanıldı.)
☒	Rusya İstanbul'da elçilik açabilecek, istediği yerde de konsolosluk açabilecekti. (Rusya, Osmanlı'nın içişlerine karışma imkanı bulacaktır.)
☒	Rusya, Osmanlı topraklarında yaşayan Ortodoksların koruyuculuğunu üstlendi. (Mezhepsel politikalarla içişlerine karışmayı hedefledi.)
☒	Rusya, Karadeniz'de donanma bulundurabilecek, Akdeniz ve Karadeniz'de ticaret yapabilecekti. (Rusya sıcak denizlere indi.)
☒	Osmanlı, Rusya'ya 4.5 milyon ruble savaş tazminatı ödeyecek ve Rusya kapitülasyonlarından faydalana bilicek.
☒	Rusya, işgal ettiği topraklardan çekilecek ve bu bölgelerde genel af ilan edilecek.

- Osmanlı Devleti, Küçük Kaynarca Antlaşması sonrası Kırım'ı almak için çok çaba gösterdi. İçeride ve dışarıda yaşanan bazı gelişmeler sebebi ile bu mümkün olmadı.
- Kırım, süreç içerisinde adım adım Rusya'ya bağlı bir bölge hâline geldi.

Kırım'ın Eilden Çıkış Süreci Gelişmeleri

- 01 KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI
- 02 AYNALIKAVAK TENKİHNAMESİ (1779)
- 03 YAŞ ANTLAŞMASI 1792

Kırım'a bağımsızlık verildi,

Rusya, kendine yakın adayı Kırım Han'ı yaptırarak bölgeyi kendine yaklaştırdı.

Osmanlı Devleti, Kırım'ın Rusya'ya ait bir toprak olduğunu resmen kabul etti.

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA

- Orta Çağ'ın sonlarına kadar kilise ve papalık Avrupa'nın siyasi, sosyal ve ekonomik hayatındaki en etkili kurumlar olmuştur.
- Skolastik düşüncenin yaygın olması bilimsel hayatın gelişmesini engellemiştir.
- Papalık; aforoz, enterdi, endüljans ve engizisyon mahkemesi gibi araçlar vasıtasıyla toplumu kontrol etmiştir.
- Din adamları, toplumdan kopuk şekilde zengin ve lüks bir yaşam sürdürmüşlerdir.
- 1347'de başlayan ve uzun süre devam eden veba salgını kilisenin toplum nezdindeki imajını zedelemiştir.
- Coğrafi keşifler sonrası zenginleşen burjuvazi; siyasi, ekonomik ve sosyal hayatı yönlendirmeye başlamıştır.

RÖNESANS

NEDENLERİ

- İslam biliminin etkisi ile skolastik düşünceye karşı çıkışması
- Avrupa üniversitelerinde Antik Yunan ve Roma Dönemi'ne ait eserlerin yeniden okutulmaya başlanması
- Hümanizm düşüncesinin doğması ve yaygınlaşması
- İstanbul'un Fethi'nden sonra, İtalya'ya kaçan Bizanslı bilim insanların öncülüğünde antikite alanında çalışmaların başlaması
- Kâğıt ve matbaa kullanımının yaygınlaşması
- Avrupa'da bilim, edebiyat ve sanata destek veren burjuvazi sınıfının ortaya çıkması
- 1347'deki veba salgını ve coğrafi keşiflerle birlikte kilise ve din adamlarına olan güvenin sarsılması

SONUÇLARI

- Skolastik düşünce yıkılmıştır.
- Reform harekelerinin zemini atılmıştır.
- Sanat dallarında dinin etkisi azalmıştır.
- Kilise ve din adamları toplum üzerindeki etkilerini yitirmeye başlamıştır.
- Deney ve gözleme dayalı bilimsel faaliyetler önem kazanmıştır.

HATIRLAYALIM

Rönesans, ilk önce İtalya'da; reform ise Almanya'da başlamıştır.

REFORM

NEDENLERİ

- İncil'in millî dillere çevrilmesi
- İncil'deki kutsal metinlerin sonradan uydurulduğunun anlaşılması
- Kilisede meydan gelen bozumlular
- Din adamları lüks bir yaşam sürerken halkın fakirlik içinde bulunması
- Luther'in İncil'de yazılanlarla din adamlarının söylediklerinin farklı olduğunu halka göstermesi
- Kilise ile daha önce iş birliği yapan kralların bu iş birliğinden çekilmeleri

SONUÇLARI

- Avrupa'da mezhep birliği bozulmuştur.
- Papalık, Katolik dünyası üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiştir.
- Avrupa'da mezhep savaşları meydana gelmiştir.
- Sekülerizm düşüncesi her alanda etkili olmaya başlamıştır.
- Katolik Kilisesi kendini yenilemek için İslahatlar yapmıştır.

DİKKAT

Osmanlı Devleti'ndeki Ortodosklar inançlarını özgürce yaşadıkları için Reform Hareketi Osmanlı Devleti'ni etkilememiştir.

Martin Luther, 95 Tez'ini
kilise kapısına asarken

DİN SAVAŞLARI VE VESTFALYA ANTLAŞMASI

- Reform hareketleri sonucu Protestanlar ile Katolikler arasında 25 yıl süren din savaşları başlamıştır.
- 1555'te taraflar arasında Augsburg (Ogsburg) Antlaşması imzalanmıştır.
- Augsburg Antlaşması, Avrupa'ya huzur ve barış getirmemiştir.
- 1618'de Katolik ve Protestan devletler arasında 30 yıl sürecek Otuz Yıl Savaşları başlamıştır.
- Otuz Yıl Savaşları sonunda 1648'de Vestfalya Antlaşması imzalanmıştır.

OTUZ YIL SAVAŞLARI (1618-1648)

- Savaş, Bohemya bölgesinde Protestan Çekler ile Kutsal Roma İmparatorluğu arasında Katolik-Protestan anlaşmazlığı nedeniyle 1618'de başlamıştır.
- Savaş, Protestan Birliği ve Katolik Birliği arasında 30 yıl devam etmiştir.
- Katolik Birliği; Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, Katolik Alman Prenslikleri, İspanya, Avusturya, Bavyera Prensliği.
- Protestan Birliği; Protestan Alman Prenslikleri, Bohemya (Çek Bölgesi), Fransa, İsveç, Danimarka, Hollanda'dır.
- Tarafların yıpranması ve güçlerinin tükenmesi nedeniyle 1648 yılında Vestfalya Antlaşması imzalanmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Otuz Yıl Savaşları'nda Katolik Fransa'nın Protestan Birliği'nin yanında savaşa dâhil olması bu savaşların din kökenli değil siyasi çıkarlarla ilgili olduğunu gösterir.

VESTFALYA ANTLAŞMASI'NIN SONUÇLARI

- Hollanda, Portekiz ve İsviçre bağımsızlıklarına kavuşmuştur.
- Ulus devlet anlayışı güç kazanmıştır.
- İnsanlara istediği mezhebi seçme özgürlüğü tanınmıştır.
- Uluslararası ilişkilerde modern diplomasi dönemi başlamıştır.
- Devletler üzerinde Papalığın siyasi gücü zayıflamıştır.
- Modern devletler hukukunun temelleri atılmıştır.

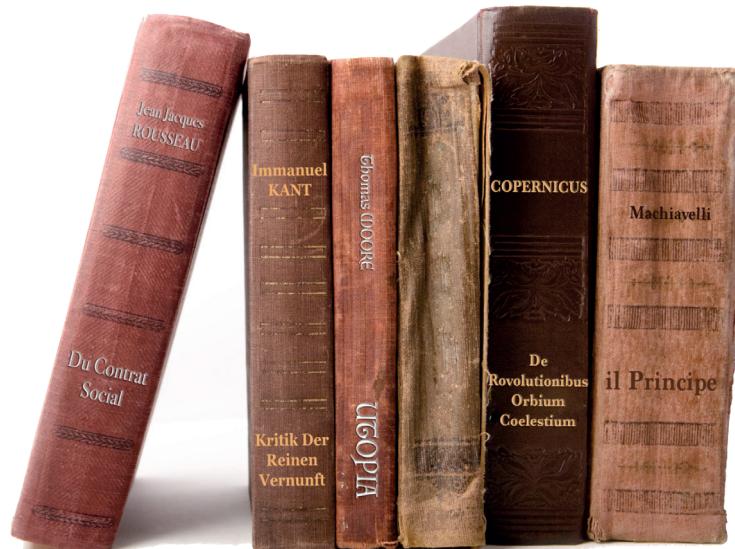
Vestfalya Antlaşması imzalanırken

SİYASİ, SOSYAL VE EKONOMİK DÖNÜŞÜM

- Yeni Çağ'la birlikte merkezi yönetimler güç kazanmıştır.
- Devletler, daimî ve merkezî bir ordu bulundurmaya başlamıştır.
- Ekonomide Merkantilist anlayış benimsenmiştir.
- Merkantilizm anlayışına uygun olarak nüfus artışı desteklenmiştir.

BİLİM DEVRİMİ'NDEN AYDINLANMA ÇAĞI'NA

- Rönesans ve Reform hareketlerinden sonra Rasyonalizm Avrupa'da etkili olmaya başlamıştır.
- Bilimin her alanda etkili olmaya başlamasıyla Aydınlanma Çağrı olarak adlandırılan dönem başlamıştır.
- Galileo, Kepler, Copernicus ve Newton gibi bilim insanların buluşları sonucunda Avrupa'da, Bilim Devrimi gerçekleşmiştir.

Aydınlanma Çağrı düşünürlerinin örnek eserlerinden bazıları

AYDINLANMA ÇAĞI'NIN ÜNLÜ BİLİM İNSANLARI

COPERNICUS

- Güneş Sistemi'ni keşfetmiştir.
- Dünyanın yuvarlık olduğunu ve Güneş'in etrafında döndüğünü kanıtlamıştır.
- Skolastik düşünceye karşı çıkmış ve özgür düşünce için aklı ve deneyi ön plana almıştır.
- "Göksel Kürelerin Devinimleri Üzerine" adlı eseri yazmıştır.

MACHIAVELLI

- İtalya'da siyasi birliğin ancak güçlü bir hükümdarla sağlanabileceği fikrini ortaya atmıştır.
- Hükümdarın iktidarı elinde tutması için her yolu mübah olduğu düşüncesini savunmuştur.
- "Hükümdar (Prens)" adlı kitabı yazmıştır.

THOMAS MOORE

- "Ütopya" adlı eseri kaleme almıştır.
- Eserinde İngiltere'deki yönetim sistemini eleştirmiştir ve özel mülkiyetin olmadığı bir devlet hayalinden bahsetmiştir.

IMMANUEL KANT

- Düşüncelerinde insan aklının önemini vurgulamıştır.
- "Saf Aklın Eleştirisi" adlı eseri yazmıştır.

JEAN JACQUES ROUSSEAU

- Halkın iktidarını, her alanda eşitliğini ve mutlak demokrasiyi savunmuştur.
- Ona göre kan soyuluğuna bağlı ayrıcalıklar ortadan kaldırılmalı ve mutlak monarşik yönetimler sona erdirilmelidir.
- "Toplum Sözleşmesi" adlı eseri kaleme almıştır.

ISAAC NEWTON

- Evrensel çekim yasasını bulmuştur.
- Işığın doğasını ilk kez doğru olarak açıklamayı başarmıştır.
- Kuantum Mekaniği, görelilik ve ışığın dalga olduğunu savunan dalga kuramlarının temelini atmıştır.

BİLİM DEVRİMİ'NİN AVRUPA'YA ETKİLERİ

- Bilimsel çalışmalar neticesinde çok sayıda icat gerçekleştirilmiştir.
- Sanayideki büyük ilerlemeler, Sanayi Devrimi için altyapı oluşturmuştur.
- Bilim insanların ürettiği fikirler, yeni vatandaşlık anlayışı ve siyasi ideolojilerin ortayamasına zemin hazırlamıştır.
- Teknolojik gelişmeler Avrupalı devletlerin askerî devrim yapmalarını ve güçlü ordular oluşturmalarını sağlamıştır.
- Uluslararası arenada eskiden söz sahibi devletler güç kaybederken onların yerine yeni aktörler ortaya çıkmıştır.

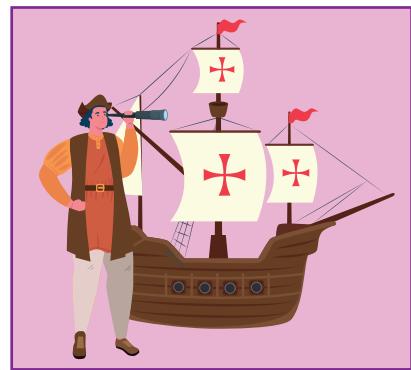
NOT

Aydınlanma Çağı; Avrupa'da ilk olarak İngiltere'de toplumsal değişimle başlamış, Fransa'da özgürlük hareketine dönüşmüştür ve Almanya'da da felsefi temellerine kavuşmuştur.

AVRUPA'YA AKAN SERVET

- Osmanlı Devleti XV. yüzyıldan itibaren denizlere egemen olunca deniz taşımacılığı ve ticareti gelişti.
- XV ve XVI. yüzyıllarda gerçekleşen coğrafi keşifler sonucunda Portekiz ve İspanya büyük sömürgeler elde etti.
- İngiltere ve Hollanda gibi ülkelerde sömürge hareketlerine girdi ve sömürgecilik hızla gelişti.
- Americo Vespuçi tarafından keşfedilen Amerika, Avrupa ekonomisi için yeni bir umut kapısı oldu.
- İspanya, Fransa, İngiltere, Hollanda ve Portekiz gibi Avrupalı devletler, Amerika'da (Yeni Dünya) koloniler kurmaya başladilar.
- Bir süre sonra Avrupa'dan Amerika'ya büyük bir göç dalgası başladı.
- Yeni ticaret yollarının bulunmasıyla Osmanlı ülkesindeki Akdeniz limanları, İpek ve Baharat yolları eski önemini yitirdi.
- Avrupa gittikçe zenginleşirken doğu ülkeleri yoksullaşmaya başladı.
- Osmanlıda gümrük gelirlerinin azalması ekonomiyi olumsuz etkiledi.
- Keşfedilen ülkelerden Avrupa'ya taşınan değerli madenlerin Osmanlı ülkesine girmesi, akçenin değer kaybetmesine ve hızlı fiyat artışlarına (enflasyon) neden oldu.
- Devlet bu dönemde akçenin gümüş içeriğini azaltma (sikke taşmışlığı) yoluna giderek ekonomisini düzeltmeye çalıştı.

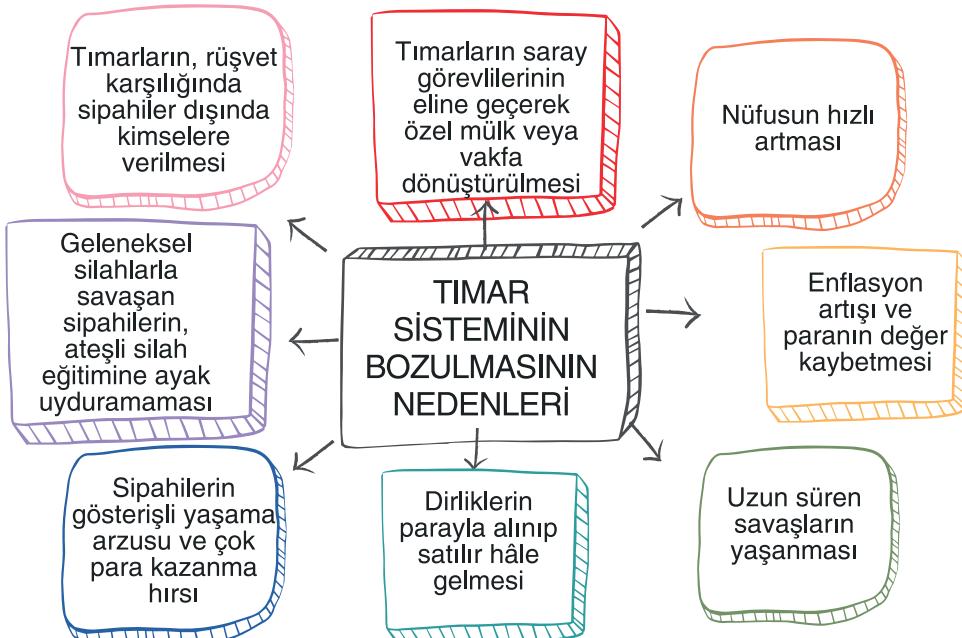
KAPİTÜLASYONLARIN SÜREKLİ HÂLE GETİRİLMESİ

- Osmanlı Devleti ilk kapitülasyonu kuruluş döneminde Ceneviz ve Venediklilere verdi.
- Kanuni Sultan Süleyman Avrupa Hristiyan birliğini parçalamak amacıyla Fransa'ya ticari ve hukuki ayrıcalıklar tanıdı.
- Fransa, 1535 kapitülasyonlarıyla aldığı ticari ayrıcalıkları, 1739 Belgrad Antlaşması'nda arabuluculuğuna karşılık olarak, 1740 yılında sürekli hale getirdi.
- Osmanlı Devleti İngiltere, Hollanda, Lehistan, Rusya ve diğer batı ülkelerine de kapitülasyonlar verdi.
- Osmanlı Devleti bozulan ekonomisini düzeltmek için kapitülasyonlardan kurtulmak istemişse de başarılı olamadı.
- Balta Limanı Antlaşması (1838) ile İngiltere'ye daha fazla ekonomik tavizler verildi.
- Bu antlaşma ile ihracattan alınan vergi yüzde üçten on ikiye; ithalattan alınan vergi ise yüzde beş olarak belirlendi.
- Yerli tüccar iç gümrük vergisi öderken yabancı tüccarlar bundan kurtuldu.

ASKERÎ DEVRİM VE OSMANLI DEVLETİ

- Avrupalılar ateş güçlerini artırmak için dönüşümlü ateş etmeye dayalı "kontra-marş" adı verilen bir teknik uyguladılar.
- Bu teknik, ateş eden birliklerin en arkaya geçerek yeni ateş için hazırlandıkları ve sürekli bir devridaim içerisinde oldukları bir sistemdi.
- Osmanlılar 1593-1606 yılları arasında Avusturya'yla yapılan savaşlar sırasında ilk defa Avrupa savaş teknolojisini ve taktiklerini gördüler.
- Bu savaşta yeniçeriler, düşmanın tüfekli piyade askeri karşısında başarısız oldu.

- Osmanlı Devleti, Avrupa'daki askeri gelişmeyi yakalayabilmek için yeniçerilerin sayısını önce otuz bine daha sonra elli bine çıkardı.
- Ancak devşirme sistemi kurallarını aykırı olarak ocağa asker alınması ve askerin disiplinsizliği istenen sonuca ulaşmayı engelledi.
- Ayrıca asker sayılarındaki artış hazineye ek bir yük oluşturdu.
- XVI. yüzyılın sonlarından itibaren timar sistemi de bozulmaya başladı.

- Osmanlı Devleti ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla timar topraklarını mukataa hâline getirdi.

KRİTİK BİLGİ

1527-1528'de seferlere katılan timarlı sipahi sayısı otuz yedi bin civarındayken 1655'e gelindiğinde bu sayı altı bine kadar düşmüştür.

ASKERİ DEVRİM VE OSMANLI DEVLETİ

- Osmanlı Devleti XVI. yüzyıldan itibaren bir çeşit vergi toplama usulü olan iltizam sistemini uygulamaya başladı.
- Bu sistemde belli bir bölgenin vergi gelirleri belirli bir süre için ve açık artırma yoluyla satılırdı.
- İhaleyi alan kimseye mültezim denirdi.
- Mültezimler devlete peşin ödedikleri vergi gelirlerini ilgili bölgede yaşayan vergi mükelleflerinden tahsil ederlerdi.
- Devletin nakit sıkıntısı bu sayede giderildi.
- Devlet; başta savaş olmak üzere deprem, kıtlık, salgın gibi özel durumlarda da değişik isim ve miktarlarda yeni vergiler koydu.
- Başlangıçta en fazla üç yıllık bir dönem için iltizama verilen mukataaların mültezimlere ömrü boyu tahsis edilmeye başlandı.
- Varlıklı kişilerden imdadiyye adı altında yardımlar da toplandı.

NOT

Mukataaların ömrü boyu kiralanma uygulamasına malikâne sistemi adı verilir.

Osmanlı Devleti, XVI ve XVII. yüzyıllarda bazı muhalif hareketlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bir taraftan Avusturya ve İran ile savaşan Osmanlılar diğer taraftan da iç isyanlarla mücadele etmiştir. Bu isyanlar merkezde Yeniçeri, Anadolu'da Celâli Isyanlarıdır.

CELÂLİ İSYANLARI

- Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Bozoklu Şeyh Celâl adında bir kişi mehdilik iddiasıyla Tokat civarında isyan başlatmıştır.
- Bundan sonraki isyanlar, halk arasında onun adına nispetle Celâli İsyancılar olarak anılmaya başlanmıştır.
- Osmanlı idaresinden memnun olmayan zümrelerin ve Şii eğilimli Türkmen grupların, Safevilerin de tahrikiyle devlete başkaldırması şeklinde ortaya çıkmıştır.
- XVI. yüzyılın sonlarından itibaren bu isyanlar, farklı bir mahiyet kazanmıştır.
- Hızlı nüfus artışı ile mevcut toprak ve kaynakların yetersiz kalması isyanın çıkışında etkili olmuştur.

Nedenleri

- Hızlı nüfus artışından dolayı toprak ve kaynak yetersizliği
- Anadolu'da işsizliğin artması
- Ağır ve keyfi vergi uygulamaları
- Timarları elinden alınan sipahilerin, topraklarını terk eden köylülerin devletin imtiyazlı yapısına girmek istemeleri

Özellikleri

- Osmanlı hanedanına ve devletin varlığına karşı değildir.
- Eşkıyalık şeklinde olmuştur.
- İsyancılar devetten menfaat elde edince, devlete itaat etmeleri ve devlet içerisinde görevler almışlardır.

Sonuçları

- Tarımsal ve hayvansal ürün fiyatları yükselmiştir.
- “Büyük Kaçgun” adıyla anılan göç hareketi başlamıştır.
- Anadolu'daki sosyal düzen bozulmuştur.
- Şehirlerde asayiş sorunu ortaya çıkmıştır.
- Üretimin durma noktasına gelmesi devletin vergi toplayamamasına hazinenin para sıkıntısı çekmesine sebep olmuştur.

İsyancılar

- Karayazıcı
- Deli Hasan
- Tavil Halil
- Kalenderoğlu Mehmet
- Canboladoğlu

YENİÇERİ İSYANLARI

- Yeniçeri isyanlarının çoğu İstanbul'da gerçekleşmiştir.
- Devlet adamları arasındaki iktidar mücadeleleri ve ekonomik sıkıntılar bu isyanların temel sebepleridir.
- Yeniçerilerin ilk isyanları Fatih zamanına kadar uzansa da XV ve XVI. yüzyıllarda genellikle dirayetli padişahlar tahta geçtiği için yeniçeriler etkili olamamıştır.
- Sultan III. Murat Dönemi'nde düşük ayarlı akçe ile ulufe almak istemezken Kapıkulu Askerleri isyan etmiş ve defterdar ile veziriazamın idamını istemiştir. İstekleri yerine getirilen yeniçeriler, XVII. yüzyıl boyunca taleplerini veziriazama yaptırmış hatta tahta kimin geleceği kararında bile etkili olmuşlardır.

Yeniçeri İsyanlarının Sonuçları

- Liyakatsız kişiler üst makamlara getirildiği için devlet yönetiminde aksaklıklar yaşanmıştır.
- Sık padişah değişiklikleri nedeniyle devlet idaresi bozulmuş, yapılmak istenen İslahatlar sonuçsuz kalmıştır.
- İsyanların başkente yaşanması sonucunda İstanbul'da can güvenliği kalmamıştır.
- Önemli devlet adamlarının idam edilmesi merkezî otoriteyi sarsmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Yeniçeri İsyanlarının en şiddetlisi Yeniçeri Ocağı'nı kaldıran disiplinli bir ordu kurmak ve devlete düzen vermek isteyen Sultan II. Osman zamanında çıkmıştır. II. Osman yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

EKBER VE ERŞED SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti'nde, hanedan üyelerinden hangisinin tahta geçeceğini belirleyen kesin bir kuralın olmayışı, taht mücadelerine sebep olmuştur. Bu taht mücadelerini kendi çıkışları için kullanmaya çalışan rakip devletler, Osmanlı için her zaman tehlike oluşturmuştur.
- Taht mücadelerinde devletin siyasi karıskılıklar içinde kalması hatta yıkılma tehlikesi yaşaması üzerine Fatih, “**kar-deş katılı**” olarak bilinen uygulamayı getirmiştir.
- Kanuni Dönemi'nde, padişahın en büyük oğlu sancaklara gönderilmeye başlanmış ve diğer şehzadeler sarayda tutulmuştur.
- 1595'ten sonra şehzade eğitimi “**kafes usulü**” adı verilen sistemle yürütülmüştür.
- I. Ahmet'ten itibaren hanedanın en büyüğünün tahta geçmesi kural hâline gelmiştir. Bu yeni uygulama ile sultanın babadan oğula geçme yöntemi yerine en yaşlı hanedan üyesinin tahta geçmesi demek olan “**Ekber ve Erşed Sistemi**”ne geçilmiştir.

KRİTİK BİLGİ

Sultan III. Mehmet, sancakta yetişen son şahzadedir. I. Ahmet sancağa çıkmayan ve sarayda kafes usulüyle yetişen ilk Osmanlı padişahı olmuştur.

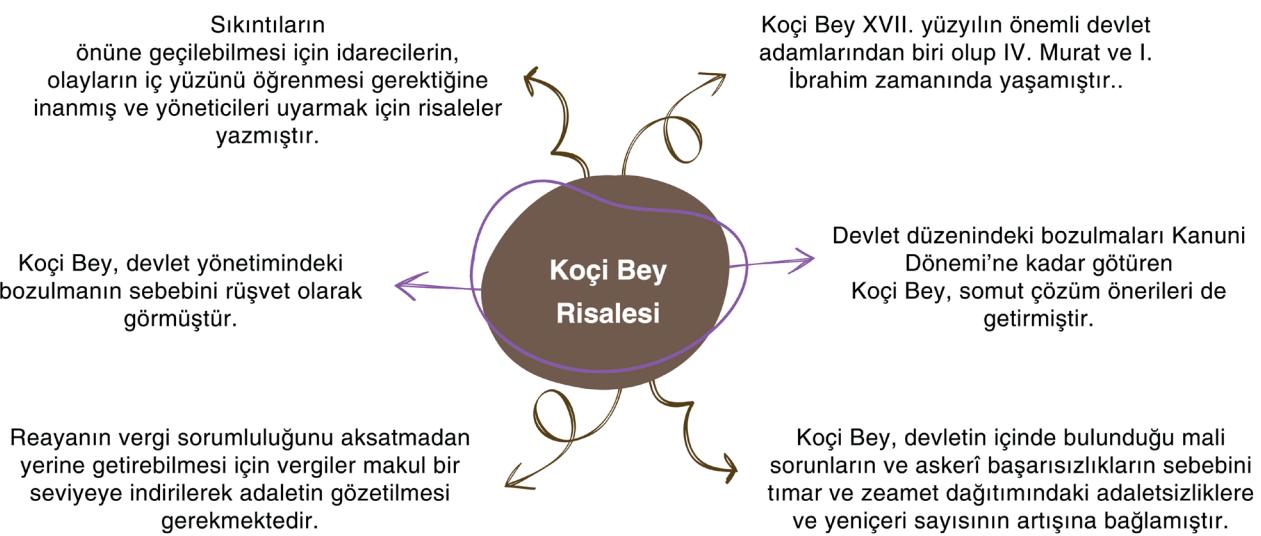

KRİTİK BİLGİ

Kafes usulüne göre şahzadeler eğitimlerini sadece sarayda almış ve kapalı bir alanda yaşamıştır.

ÇÖZÜM ARAYIŞLARI VE LAYİHALARDADA OSMANLI

- Buhrandan kurtulmak için yeni ve **kalıcı tedbirlerin alınması** gerektiğini düşünen devlet erkâni, nasihatname tarzında raporlar düzenlemiştir. Bu raporlar **layiha ve risale** olarak adlandırılmıştır.
- Layihalar XVI. asırdan itibaren yaşanan olumsuz gelişmeleri geleneksel devlet ve toplum döneminin terkedilmesine bağlamıştır.
- Layihalarda bu olumsuzlukların büyük ölçüde iç faktörlerden kaynaklandığı öne sürülmüştür.
- Bunun için de layihalarda, dirayetli padişahların yönetim tarzı örneğin gösterilmiş ve Klasik Dönem'deki uygulamalara aykırı iş yapılmaması tavsiye edilmiştir.
- Layiha yazarları, Kanuni'nin saltanat yıllarını Osmanlı toplumunun her bakımdan mükemmel biçimde işlediği, kanun ve adaletin geçerli olduğu bir dönem olarak tasvir etmiştir.
- Layiha ve risale yazarları, Osmanlı devlet ve toplumunu gözlemlerken Avrupa'da meydana gelen olaylar yerine, yalnızca devlet içerisinde meydana gelen değişimler üzerine yoğunlaşmıştır.
- Kanuni sonrası dönemde rüşvet, adaletsizlik ve düzensizliğin yaygın olduğu bir dönem olarak anlatılmaktadır.

LÂLE DEVRİ YENİLİKLERİ

Bilim-Kültür ve Sanat

- Topkapı Sarayı'nda ve Yeni Cami'de halkın kullanımı için kütüphaneler kurulmuştur.
- Kültürel ve bilimsel eserlerin Türkçeye çevrilmesi için bir heyet oluşturulmuştur.
- Devrin bilim ve sanat insanları, devlet himayesine alınmış ve çalışmaya teşvik edilmiştir.
- Çiçek hastalığına karşı aşısı yapılmaya başlanmıştır.

Teknik

- İlk Türk matbaası İbrahim Müteferrika ve Mehmet Said Efendi tarafından kurulmuştur.

Ekonominik

- Ciniciliğin yeniden canlandırılması amacıyla 1725'te İstanbul'da bir çini atölyesi, bunun yanında bir de kumaş ve çuha atölyesi kurulmuştur. Çinilerde lale motifleri kullanılmıştır.

Mimari

- Yangın ve depremlerle harap olan İstanbul baştanbaşa imar edilmiştir.
- Şehirlere yeni yollar açılmıştır.
- Batı mimarisi ile binalar inşa edilmiş, süsleme sanatında barok ve rokoko tarzları uygulanmıştır.

Şehir Hayatı

- Avrupa modası, İstanbul şehir hayatında etkili olmaya başlamıştır.
- Yeniçi Ocağı'na bağlı "Tulumbacılar" adıyla ilk defa düzenli bir itfaiye teşkilatı kurulmuştur.
- Padişah ve devlet ileri gelenlerinin düzenlediği eğlenceler ve fener alayları yapılmış, büyük bir israf kültürü oluşmuştur.

Diplomatik

- Avrupa'ya geçici elçiler gönderilmiştir.

MATBAA VE BİLGİNİN ÜRETİLMESİ

- Çin'de matbaanın ortaya çıkışının Avrupa'ya göre çok daha eskilere dayanmasına rağmen matbaa geliştirilememiştir. Modern anlamda ilk matbaa Avrupa'da Johannes Gutenberg tarafından 1450'lerin başında geliştirilmiştir.
- Avrupa'da kâğıt ve matbaanın yaygınlaşması, bilginin üretiminde ve yayılmasında en önemli aşama olmuştur. Bu gelişmelerle Avrupa'da okuryazar sayısı hızla artmaya ve insanların eğitim düzeyi yükselmeye başlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Bu dönem için “Lâle Devri” tabirini ilk defa Yahya Kemal Beyatlı kullanmıştır. Osmanlı tarihinde Avrupa tarzında ilk yenileşme hareketleri Lâle Devri hükümdarı olan Sultan III. Ahmet Dönemi’nde başlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi Avrupa'ya gönderilen ilk elçidir.

- Osmanlı Devleti'nde ilk matbaa gayrimüslimler tarafından kurulmuştur. Gayrimüslimler içerisinde de matbaayı kullanan ilk grup Museviler olup ilk Yahudi matbaası, İstanbul'da 1493 yılında Haham Gerson tarafından kurulmuştur.
- Müslümanların kullandığı ilk matbaa Lâle Devri'nde açılmıştır. İbrahim Müteferrika matbaasında basılan ilk kitap, iki yıl kadar süren çalışmalar sonunda 31 Ocak 1729'da yayımlanan “Vankulu Lûgatı” olmuştur.

İLİM VE İRFAN ERLERİ

Katip Çelebi (1609-1657)

- Avrupa ile Osmanlı ilim dünyası arasındaki açığı fark eden ilk Osmanlı âlimi olup Avrupa'da “Hacı Kalfa” ismi ile tanınır. Arapça ve Türkçe eserler kaleme almıştır.
- Katip Çelebi'nin, batı coğrafya kitaplarından istifade ederek hazırladığı “Cihannüma” adlı coğrafya eseri, Osmanlı ilim ve irfan geleneginde yeni bir ufuk açmıştır.
- Osmanlı bilim ve düşünce hayatında önemli bir yer edinen Katip Çelebi'nin “Keşfü’z-Zunûn” adlı eseri, kapsamlı bir bibliyografya ve ilimler ansiklopedisi özelliğini taşımaktadır.

Evliya Çelebi

- XVII. yüzyılda yaşamış bir diğer Osmanlı aydınıdır. Kırk iki yıl yaptığı seyahatler sonucunda gezip gördüğü yerleri ve şahit olduğu olayları usta bir ressam bakışıyla “Seyahatname-i Evliya Çelebi” adlı eserinde bir araya getirmiştir.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi 'nde gezdiği bölgelerde bulunan inanışlar, gelenekler, kültürel ögeler, yararlı su ve bitkiler hakkında bilgiler vermiştir.

1789 FRANSIZ İHTİLALİ

Fransız İhtilali, 1789 yılında Fransa'da meydana gelen bir halk hareketidir. Mutlak monarşî yıkılmış, cumhuriyet ilan edilmiştir. Adalet, eşitlik, özgürlük, insan hakları, demokrasi, millî irade ve milliyetçilik gibi düşünceler ortaya çıkmıştır. Fransa'da halk, iki sınıfa ayrılmıştı. Ayrıcalıklı sınıf, din adamları ve soylulardan; ayrıcalıksız sınıf ise burjuvalar ve köylülerden oluşuyordu.

İHTİLALİN NEDENLERİ

- Fransa'nın koyu bir mutlakiyetle yönetilmesi
- XVIII. yüzyıldaki uzun savaşların Fransa'yı maddi ve manevi olarak yıpratması
- Aydınlanma Çağı düşünürlerinin etkisi
- Halkın ağır vergiler altında ezilmesi
- Halkın sınıflara ayrılmış olması ve eşitliğin olmaması
- Amerika ve İngiltere'de yaşanan demokratik gelişmelerin etkisi

İHTİLALİN SONUÇLARI

- Eşitlik, özgürlük, ulusçuluk, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, adalet gibi düşünce akımları ve kavramlar; Fransız İhtilali ile Avrupa'ya yayılmıştır.
- Yeni çağ kapanmış ve Yakın çağ açılmıştır.
- Fransa, ihtilal hareketlerine karşı olan Avusturya ve Prusya başta olmak üzere Avrupalı devletler ile savaşmıştır.
- Milliyetçilik düşüncesi çokuluslu imparatorluklarda azınlık isyanlarına ve parçalanmalara neden olmuştur.
- Fransa'daki karışıklığa son veren General Napoleon 1804'te imparator ilan edilmiştir.

FRANSIZ İHTİLALİ'NİN İMPARATORLUKLARA ETKİSİ

- **Avusturya-Macaristan İmparatorluğu:** Çeşitli ırk ve mezheplerden oluşan toplumsal bir yapıya sahiptir. 1849'da Macar bağımsızlık hareketi kanlı şekilde bastırıldı.
- **Rusya:** Rusya, Panslavizm politikasını uygulamaya başlamıştır.
- **Osmanlı Devleti:** Milliyetçilik XIX. yüzyılda birçok isyanın çıkışmasına neden olmuştur. Rusya Balkanlarda milliyetçilik fikrini yayarak halkın kışkırtmıştır.

SİRİP VE YUNAN İSYANLARI

- **Sırıplar:** Sırıplar, 1804'te Kara Yorgi önderliğinde isyan etmiştir. Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımını etkisiyle ilk ayaklanan Osmanlı toplumu Sırıplar'dır. 1812 Bükreş Antlaşmayla Sırıplara ayrıcalıklar verilmiştir. 1817'de Sırbistan Prensliği kurulmuştur.
- **Yunan İsyancılar:** Yunan İsyancılar, 1821'de Mora İsyancıları'nda başrol oynamıştır. Navarin'de Osmanlı donanmasını Ruslar yakmıştır. (1827) 1829 Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmiştir. Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımını etkisiyle ilk bağımsızlık kazanan Osmanlı toplumu Yunanlılardır.

SANAYİ DEVRİMİ VE ENDÜSTRİYEL ÜRETİM

18. yüzyılda, önce İngiltere'de, buhar ve makinenin birleşiminin ortaya çıkardığı Sanayi Devrimi, önemli ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlere neden olmuştur.

- **Sanayi Devrimi:** İnsan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücüne dayalı üretim tarzına geçmiştir.
- **Sanayi Devrimi'ni İngiltere başlatmıştır:** XIX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde İngiltere; maden, tekstil ve demir-çelik sanayini geliştirmiştir. Avrupa'da tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sağlanmıştır. Avrupa'da işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla usta-çırak kavramının yerini patron-işçi kavramı almıştır.
- Geleneksel üretim tarzı değişerek endüstriyel üretim tarzına geçilmiştir.
- Avrupa'da işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla usta-çırak kavramının yerini patron-işçi kavramı almıştır.

SANAYİ DEVRİMİ'NİN SONUÇLARI

Sanayi Devrimi ile, gelişmiş fabrika sistemlerindeki çalışacak iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. İşsizlik sorunu kirdan şehre göç ile çözülmüştür. Böylece Batı Dünyası bir şehir toplumu hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi, Avrupa'da burjuva sınıfının yapı değiştirmesine ve yeni bir işçi sınıfının doğmasına yol açmıştır. Sanayi Devrimiyle;

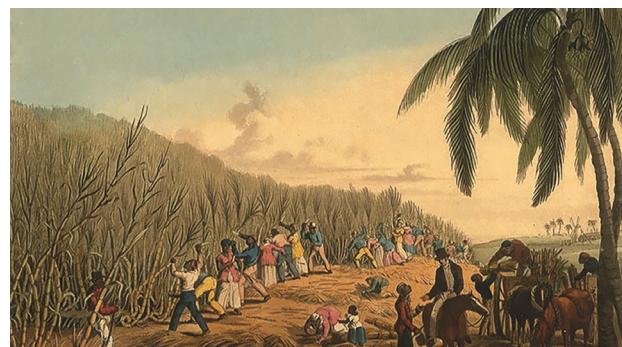
- Avrupa'da üretimde artış sağlanmış ve ekonomik büyümeye yaşanmıştır.
- Geçimlik anlayış terk edilmiş ve ekonomide kâr etmek amaç olmuştur.
- Makineleşme sonucunda işçi sınıfı ortaya çıkmıştır.
- Sanayinin geliştiği yerlerde kentleşme başlamıştır.
- Yeni ham madde ve pazar arayışı Avrupa devletleri arasında rekabete neden olmuştur.

SÖMÜRGECLİĞİN KÜRESEL ETKİLERİ

Batılı sömürgeci devletler, sömürdükleri bölgelerin kaynaklarına, iş gücüne, pazarlarına el koyar ve aynı zamanda sömögeleri altındaki halkın sosyokültürel, dinî değerlerine baskı uygularlar.

- Ham madde ve pazar arayışı, dünya ticaret dengesini değiştirmiştir.
- Avrupalı güçler birer sömürge imparatorluğu hâline gelmiştir.
- İnsan ve doğa kaynakları sömürülmüş veya katledilmiştir.
- Sanayinin geliştiği yerlerde kentleşme başlamıştır.
- Avrupalılar, sadece ekonomik sömürüyle yetinmemiş asimilasyon hareketine başlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Fransız İhtilali ile eşitlik, özgürlük, ulusçuluk, ulusal egenlik, demokrasi, laiklik, adalet gibi düşünce akımları ve kavamlar; Avrupa'ya yayılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Sanayi Devrimi ile, Avrupa'da işçi sınıfı ortaya çıkmasıyla usta-çırak kavramının yerini patron-işçi kavramı almıştır.

ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİ

- 1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi'nin etkisi ile yaygınlaşan Ulusçuluk akımının etkisiyle millî ordu anlayışı, Avrupa'da ulus devletlerin ayrılmaz bir parçası oldu.
- XIX. yüzyılda devrim ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik akımı, imparatorlukların varlığını tehdit eder bir hâle geldi.
- İmparatorluklar bu süreçte kendilerini yenilemeye ve ulus devletlerin yöntemlerini kullanarak karşı durmaya çalıştı.
- Bu yöntemler, anayasal hareketler, zorunlu askerlik ve vatandaşlık uygulamalarının hayata geçirilmesidir.
- Milliyetçilik akımından kaynaklı bağımsızlık isyanları artınca, imparatorluklar asker ihtiyacını karşılamak için zorunlu askerlik sistemini yürürlüğe koydular.
- Bu sisteme göre devletler, vatandaşlarını belli bir dönem ülkenin savunulması konusunda görevlendirmiş, süreçte askerlerin giyim, yiyecek ve temel gereksinimlerini karşılamıştır.
- Bu sistem sayesinde devletlerin askeri gücü ve halkları üzerindeki kontrolleri artmıştır.
- Bu sistem ile birlikte ordu, milletin okulu olarak nitelendirilmiş, orduya toplumu modernleştirme misyonu da yüklenmiştir. Ordu halka okuma yazma, devletin resmi dili ve millî değerleri öğreterek vatandaşlık eğitimini vermiştir.

OSMANLI ORDUSUNDA MODERNLEŞME

- Osmanlı Devleti, kuruluşundan bu yana askerî teknoloji konusunda yeniliklere açık bir devlet olmuştur.
- İstanbul'un fethi ile birlikte silah, teçhizat ve mühimmat imalathaneleri kurulmuştur.
- Tersanelerde gemi yapımında önemli adımlar atılmış, güçlü bir donanma oluşturulmuştur.
- Sanayi İnkılabı neticesinde Avrupa'da teknoloji alanında çok önemli ilerlemeler kaydedildi. Buna paralel olarak aynı hızla ilerleyemeyen Osmanlı Devleti, bu süreçte teknolojiyi üreten değil sadece kullanan bir devlet konumuna geldi.
- Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda savaşlarda ağır mağlubiyet alması üzerine, mevcut askerî birlikler yenilenmekle kalmadı, Batının örnek aldığı yeni askeri birliklerde oluşturuldu.
- III. Selim ve II. Mahmut dönemleri, askerî anlamda, yenilikçi ıslahat hareketlerinin en yoğun yaşandığı dönem olmuştur.

NİZAM-I CEDİT ORDUSU

- III. Selim Dönemi'nde, Batılı reformlar devlet politikası hâline gelmiştir.
- Savaşlarda alınan mağlubiyetler, III. Selim'in önceliği askerî alanda ıslahatlar yapmaya sebep oldu.
- Bu dönemde "Yeniçi Ocağı"nın yanında batılı tarzda talim yapan, tüfenk kullanan bir ordu kuruldu.
- Nizam-ı Cedit adı verilen bu askerî birliğin ihtiyaçları için İrad-ı Cedit adı verilen devlet hazinesi oluşturuldu.
- Bu dönemde kurulan ordunun adı olan Nizam-ı Cedit daha sonra III. Selim Dönemi'nde yapılmak istenen tüm ıslahatlara verildi.
- Nizam-ı Cedit ordusu yeni kurulmasına rağmen Mısır'ı işgal eden Napolyon kuvvetlerini Akka'da mağlup etti.
- Bu başarı çok büyük bir ses getirdi. Bu başarından sonra III. Selim taşrada da Nizam-ı Cedit birlikleri oluşturmak istedi. Bu isteğine yeniçeriler ve köylüler tepki gösterdi.
- 1807 yılında İstanbul'da çıkan Kabakçı Mustafa İsyanı neticesinde tahtan indirilen III. Selim, tahtan inmeden kendi fermanı ile Nizam-ı Cedit birliklerini dağıtmıştır.

YENİÇERİ OCAĞI'NIN KALDIRILMASI (1826)

- II. Mahmut Dönemi'nde sadrazam olan Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim Dönemi'nde kurulan Nizam-ı Cedit Ocağı'ni örnek alarak Sekban-ı Cedit Ocağı'ni kurdu.
- Bu gelişme üzerine ayaklanan Yeniçeriler, Alemdar Olayı ile Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa'yı ortadan kaldırdılar gibi, Sekban-ı Cedit Ocağı'ni da kaldırttılar.
- 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın bir kısmı askerinden Eşkinci Ocağı kuruldu. Bu seferde Yeniçeriler bu duruma isyan ettiler ve Eşkinci Ocağı da isyan neticesinde kapatıldı.
- Bunun neticesinde II. Mahmut, ulema ve halkın desteğini sağladı. 16 Haziran 1826 tarihinde yeniçeri kışlaları top atesine tutuldu. Yeniçeri Ocağı böylece ortadan kaldırıldı.

KRİTİK BİLGİ

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması hadisesi halk tarafından **Vakay-i Hayriye** (hayırlı olay) olarak nitelendirilmiş ve tarihçiler tarafından bu şekilde kaydedilmiştir.

Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasının

Faydaları

İslahatların önündeki en büyük engel ortadan kaldırıldı.

Devlet adamlarına baskı yapan en büyük güç ortadan kalktı.

Kargaşa ve istikrarsızlığın sebebi olan ocak kaldırılınca, devletin merkezi otoritesi arttı.

Zararları

Ocak kaldırılınca yerine kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye boşluğunu dolduramadı.

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması Yunan İsyani sırasında gerçekleşti ve devlet zor durumda kaldı.

Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyani'nın bastırılamamasının sebeplerinden birisi de Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıdır.

ASÂKIR-İ MANSÛRE-İ MUHAMMEDİYE ORDUSU

- Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından hemen sonra askerî alanda oluşan boşluğu doldurmak amacıyla kurulan orduya **Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye** (Hz. Muhammed'in Muzaffer Askerleri) adı verildi.
- Yeni kurulan bu askerî birlikler III. Selim Dönemi'nde kurulan Nizam-ı Cedit Ocakları'ni örnek alarak Batılı tarzda kuruldu.
- Yeni kurulan orduya yaşı 15-30 arasında olan gençlerden alım yapılmıştır.
- Askerlik süresi 15 yıl olup, bu süre zarfında evlenmek ve başka meslekler ile uğraşmak uygun görülmemiştir.
- 15 yılı dolduran asker emeklilik hakkı kazanmıştır.
- II. Mahmut, bu ocağa asker alımında Balkanlarda itirazlar olunca Anadolu'dan asker alımını tercih etmiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİNE GEÇİŞ

- Yeni kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye ordusunun asker sayısı yeterli sayıya ulaşamamıştır.
- Bu durumun ortaya çıkışında Yunan İsyani ve Mehmet Ali Paşa İsyani gibi olaylar neticesinde yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan savaşların da etkisi olmuştur.
- İlk olarak askeriyedeki bu zafiyeti ortadan kaldırmak için Anadolu'da **Redif Birlikleri** kurulmuştur.
- 1839 Tanzimat Fermanı'nda ilk defa askerliğin vatandaşların ortak sorumluluğu olduğuna dair düşünceler ortaya konulsa da Osmanlıda zorunlu askerliğin gelişşi 1909 yılında İttihad-Terakki hükümetinin çıkardığı gayrimüslimlerin de askere alınması kanunu ile gerçekleştiği söyleyebilir.

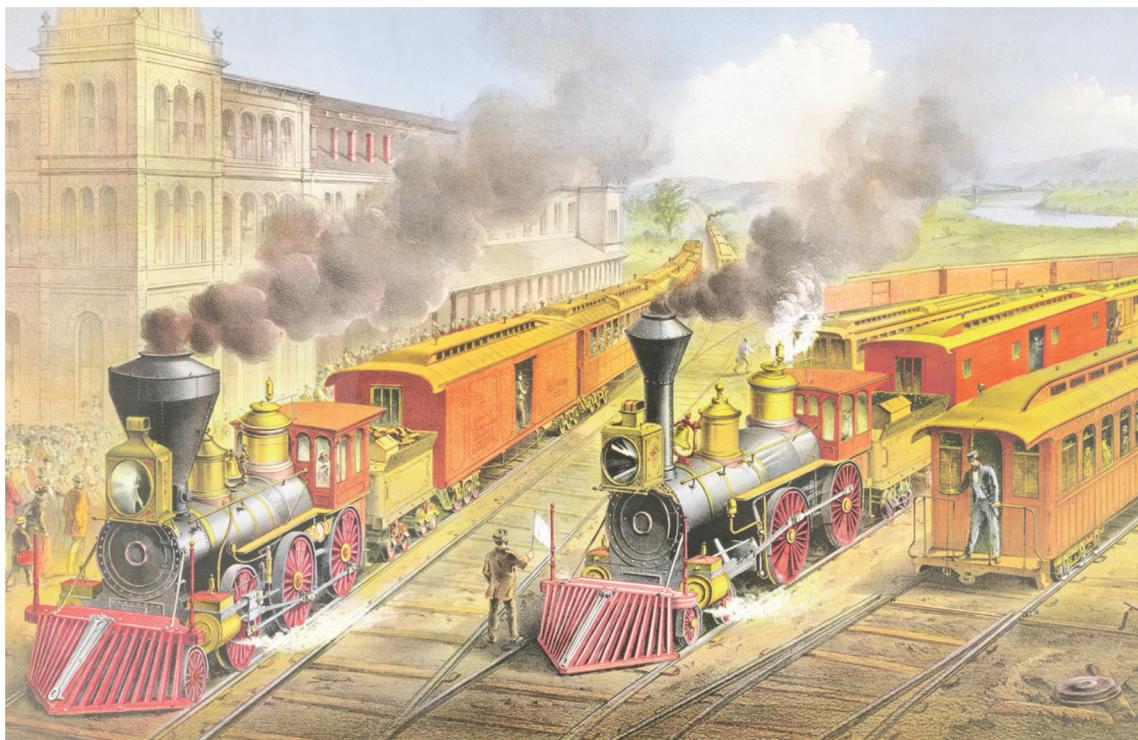
ULAŞIM VE HABERLEŞME

OSMANLI'DA DEMİR YOLU

- Avrupa'da ilk başarılı demir yolu 1830'da İngiltere'de açılmıştır.
- Avrupa'da demir yolu ulaşımı kısa sürede yaygınlaşmıştır.
- Anadolu'daki ilk demir yolu 1867'de İzmir-Aydın arasında açılmıştır.
- Demir yolu faaliyetleri; yapım maliyetinin yüksek olması, sermaye, kaynak yetersizliği gibi güçlükler nedeniyle istenilen düzeyde olmamıştır.
- Demir yolu ulaşımı genelde yabancı şirketler tarafından inşa edilmiştir.
- Sultan Abdülmecid, Abdülaziz ve özellikle de II. Abdülhamid demir yolu yapımına önem verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin demir yolu ağını genişletme amaçları;

- Merkezî otoriteyi güçlendirmek
- Savaş zamanlarında cepheye asker ve malzeme sevkini kolaylaştırmak
- Tarım ve ticaretin gelişmesini sağlamak
- Merkeze uzak bölgelerde çıkan isyanları hızlıca bastırmak
- İç ve dış tehditlere karşı ülkenin güvenliğini tesis etmektir.

Buharlı Tren

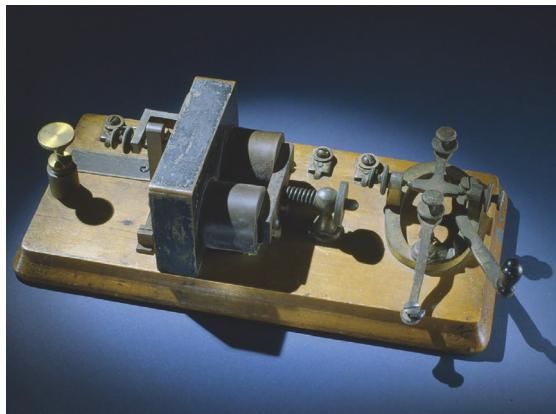

KRİTİK BİLGİ

Hicaz demir yolu hattının 1.500 km'lik kısmı finansmanıyla, inşaatıyla ve tasarımlıyla İslam dünyasından toplanan bağırlarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde yapılan yerli bir girişimdir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE TELGRAF

- Çalışan ilk telgraf 1844'te icat edilmiştir.
- Telgraf sayesinde haberleşme çok hızlanmıştır.
- Osmalı Devleti'nde ilk telgraf hattı Kırım Savaşı esnasında 1855 yılında kurulmuştur.
- Telgraf hatlarının yaygınlaşması Osmalı padişahları tarafından desteklenmiştir.
- Telgraf kullanımının yaygınlaşması merkezi otoritenin güçlenmesine katkı yapmıştır.

Telgraf Makinesi

DİKKAT

Osmalı Devleti'nde demir yolu ulaşımın ve telgraf kullanımının yaygınlaşması devletin merkezî otoritesinin güçlenmesini sağlamıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE MODERN EĞİTİM KURUMLARI

Osmalı yöneticileri XVIII. yüzyıldan itibaren mevcut ordu ve eğitim sistemiyle Batılı güçlerle mücadele edemeyeceklerini anlamışlar ve Avrupa'dan uzmanlar getirmiştir. Avrupa devletleriyle girilen siyasi ve askerî rekabet çerçevesinde, Osmalı Devleti'nde yeni kurumlar da açılmıştır.

HENDESEHANE

- Sultan I. Mahmud Dönemi'nde 1734'te İstanbul'da açılmıştır.
- Modern anlamda askerî eğitim veren ilk okuldur.
- Humbaracı Ahmet Paşa'nın (Conte de Bonneval) çalışmalarıyla kurulmuştur.
- Humbaracılar ile yeniçerilerin tepkisi ve ödenek sıkıntısı gibi sebepler 1750 yılında kapatılmıştır.

MÜHENDİSHANE-İ BAHR-İ HÜMÂYUN

- Kaptaniderya Hasan Paşa'nın önerisi ile 1775 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Batı tarzında deniz subayı yetiştirmek için açılmıştır.
- Günümüzde Deniz Harp Okulu olarak eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

MÜHENDİSHANE-İ BERR-İ HÜMÂYUN

- Sultan III. Selim tarafından 1795'te İstanbul Eyüp'te kurulmuştur.
- Kara ordusu için modern bilgiye sahip mühendis ve subay yetiştirmek amacıyla açılmıştır.
- Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılına kadar eğitim vermeye devam etmiştir.

MEKTEB-İ HARBIYE

- Sultan II. Mahmud'un isteğiyle 1834 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Asâkir-i Mansûre-yi Muhammediye ordusuna modern bilgiye sahip subay yetiştirmek amacıyla açılmıştır.
- 1936 yılında Ankara'ya taşınmıştır.
- Günümüzde Millî Savunma Üniversitesi bağlı olarak eğitim ve öğretim vermeye devam etmektedir.

Mühendishane-ı Berr-i Hümâyûn

MEKTEB-İ TİBBİYE

- Sultan II. Mahmud Dönemi'nde 1827 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Asâkir-i Mansûre-yi Muhammediye Ordusunun sağlık alanındaki personel ihtiyacını karşılamak amacıyla açılmıştır.
- Modern bir tıp okuludur.

MEKTEB-İ MÜLKİYE

- Osmalı Devleti'nin ilk sivil yüksekokulu olarak 1859'da İstanbul'da açılmıştır.
- Batılı tarzda modern ve bilgili devlet adamlarının yetiştirilmesi amacıyla kurulmuştur.
- 1936 yılında Ankara'ya taşınmıştır.
- Günümüzde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI OKULLAR

- Kapitülasyonlar sayesinde misyonerlik faaliyetlerini gerçekleştirmek, siyasi ve ekonomik çıkar sağlamak amacıyla batılı devletler Osmalı topraklarında çok sayıda eğitim kurumu açmıştır.
- Batılı devletler azınlıkların açtığı okulları da kendi himayeleri altına almışlardır.
- Yabancı okullar, Osmalı Devleti'ni yıkisma yönelik faaliyetlerde rol oynamışlardır.
- Osmalı topraklarında yabancı okullar özellikle Orta Doğu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İstanbul'da açılmıştır.
- 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre Yabancı Okullar denetlenmeye çalışılmış, ancak bu konuda başarı sağlanamamıştır.
- Modern eğitim veren yabancı okullarla mücadele etmek için Osmalı Devleti, kendi eğitim kurumlarında yenilikler yapmıştır.

HATIRLAYALIM

Osmalı Devleti'nde resmi olarak açılan ilk yabancı okul Fransızlar tarafından 1583 yılında açılmıştır.

SOSYAL DEVLET VE SULTAN II. ABDÜLHAMİD

- Modern anlamda sosyal devlet anlayışı ilk kez Almanya'da uygulanmıştır.
- II. Abdülhamid Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nde sosyal devlet anlayışını kurumsallaştırmak adına ilk adımlar atılmıştır.
- II. Abdülhamid Dönemi'nde başta numune hastahaneler olmak Dârülaceze, Dârülhayr-ı Ali ve Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi sosyal yardım kurumları açılmıştır.
- II. Abdülhamid tarafından bütün devlet memurları için 1881'de kurulan Tekaüd (Emekli) Sandığı günümüzde Sosyal Güvenlik Kurumu olarak çalışmalarına devam etmektedir.

DÂRÜLACEZE

- II. Abdülhamit tarafından 1895 yılında İstanbul'da kurulmuştur.
- Din ve millet farkı gözetmeden çocuk, yaşılı, sakat ve kimsesizleri koruma amacıyla açılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde modern anlamda faaliyet gösteren ilk sosyal yardım kurumudur.

DÂRÜLHAYR-ı ALİ

- II. Abdülhamid tarafından açılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde 1890'lı yıllarda meydana gelen Ermeni Olayları sonrası yetim kalan Müslüman çocukların başta eğitimi olmak üzere diğer tüm ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılmıştır.

HİMAYE-İ ETFAL CEMİYETİ

- Kimsesiz ve korumaya muhtaç çocuklara yardım amacıyla 1908 yılında Kırklareli'nde kurulmuştur.
- Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Himaye-i Etfal Cemiyetinde Bakılan Çocuklar

NOT

Osmanlı Devleti'nde modern emeklilik sistemi uygulaması ilk kez 1866 yılında açılan Askerî Tekaüd Sandığı ile başlamıştır.

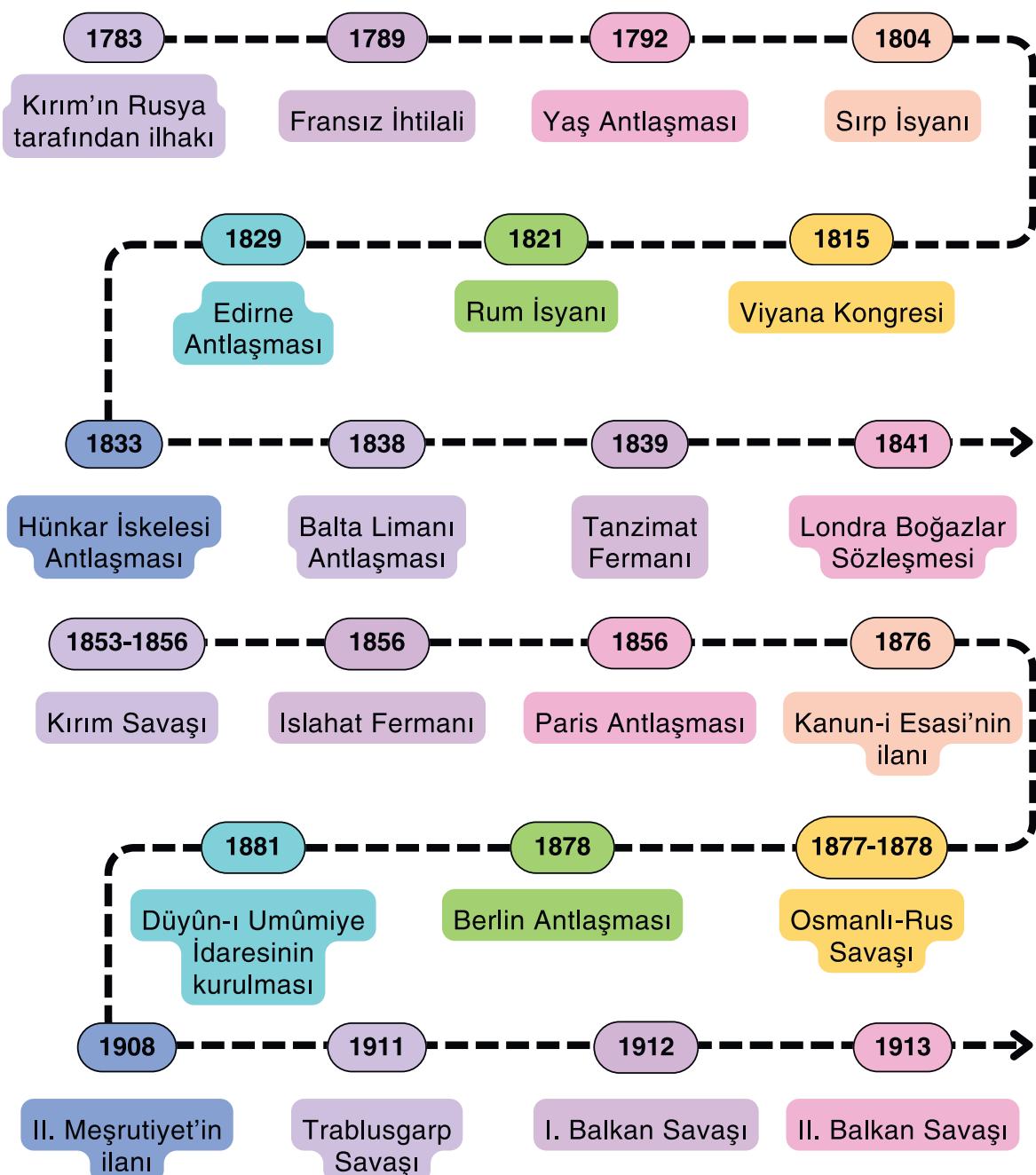
DİL, AİLE VE BAYRAK

- Türkler tarih boyunca farklı kültürler ile karşılaşmış olsalar da dil, aile yapısı ve bayrak değerleri sayesinde millî benliklerini korumayı başarmışlardır.
- Türk milleti farklı coğrafyalara göç etse de az bir lehçe farkıyla aynı dili konuşmayı sürdürmüştür.
- Aile, Türk milleti için çok önemli bir kurumdur. Geleneksel aile yapısı sayesinde varlığını bugüne kadar devam ettirmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde ak ve al bayraklar kullanılmıştır.
- Padişah III. Selim Dönemi'nde ordu ve donanmaya ait bayraklarda hilalin yanına sekiz köşeli yıldız da eklenmiştir.
- Sultan Abdülmecid Dönemi'nin sonlarına doğru sekiz köşeli yıldız, beş köşeliye dönüştürülmüştür.
- XIX. yüzyılın ilk yarısında, üstünde ay ve yıldız bulunan al sancak Osmanlı Devleti'nin millî bayrağı olarak kabul edilmiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NE YÖNELİK TEHDİTLER-I

1774-1914 YILLARI ARASINDAKI SİYASİ GELİŞMELER

OSMANLI DEVLETİ'NE YÖNELİK TEHDİTLER

- Rus Çarıcesi II. Katerina, Osmanlı topraklarının paylaşılması ve Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulması amacıyla "Yunan (Grek) Projesi" adıyla bir proje planladı.
- Ayrıca Rusya, Avusturya ile birlikte "Dakya Projesi" adıyla bir proje daha hazırladı.
- Bu projeye göre Dinyester ve Tuna Nehirleri arasında "Dakya" adıyla Rusya ve Avusturya'ya bağımlı bir devlet kurulacaktı.

ŞARK MESELESİ (DOĞU SORUNU)

- Şark Meselesi, Osmanlı Devleti'nin yıkılması, topraklarının paylaşılması ve Türklerin Avrupa'dan atılmasını meselesiştir.
- “Şark Meselesi” tabiri ilk defa 1815'te Viyana Kongresi'nde Rus Çarı Alexander tarafından kullanıldı.
- Şark Meselesi'nin ilk aşaması 1071 Malazgirt Savaşı ile başladı.
- Bu aşamada Türklerin Anadolu'da durdurulması için Haçlı Seferleri düzenlendi ancak başarı sağlanamadı.
- Birinci aşama Batı'daki Türk ilerleyişinin durdurulduğu 1683 II. Viyana Kuşatması ile sona erdi.
- Şark Meselesi'nin ikinci aşamasında Avrupalı devletler Fransız İhtilali sonrası yayılan milliyetçilik fikrinden yarandılar.
- Balkanlardaki gayrimüslim unsurları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtarak Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, Romanya gibi devletlerin kurulmasını sağladılar.
- Bu sayede Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını hızlandırdılar.
- Osmanlı Devleti “kadim dost” olarak bilinen Fransa'nın, 1798'de Mısır'ı işgal etmesi sonrasında dış politikada "**denge siyaseti**" uygulamaya başladı.
- Bunun için Avrupa'nın büyük devletleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlandı.
- Rusya'ya karşı İngiltere, Fransa'ya karşı Rusya; İngiltere, Fransa ve Rusya üçlüsüne karşı ise Almanya'yı denge unsuru olarak kullandı.

HATIRLAYALIM

“Düvel-i Muazzama” olarak tabir edilen devletler İngiltere, Rusya, Prusya, Avusturya ve Fransa'dır.

VİYANA KONGRESİ VE ULUSLARARASI SORUNLAR

- Napolyon Savaşları sonunda değişen Avrupa'nın siyasi haritasını ve güçler dengesini yeniden belirlemek amacıyla 1815 yılında Viyana Kongresi düzenlendi.
- Kongreye Fransa'yla savaşan Avrupalı devletler katıldı.
- Avusturya başbakanı Metternich başkanlık etti.
- Kongrede İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya galip devletler olarak etkili oldular.

KRİTİK BİLGİ

Kongrede milliyetçilik ve özgürlük akımlarını önleyebilmek için bütün kralların bu akımlar karşısında dayanışma ve fiili yardımlaşmalarını öngören Metternich (Metternik) sistemi kuruldu.

MORA İSYANI VE YUNANİSTAN'IN KURULMASI

- 1814'te Rusya'nın Karadeniz'deki önemli liman şehri Odesa'da Filiki Eteria (Dostluk Cemiyeti) adıyla gizli bir örgüt kuruldu.
- Bu örgüt Yunan bağımsızlığı için çalışmaya başladı.
- 1821'de önce Eflâk ve Boğdan'da ardından ise Mora'da, Yunan İsyانları çıktı.
- Mora İsyانını bastırılmak için II. Mahmud, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi.
- Girit ve Mora valiliklerinin kendisine verilmesi koşuluyla Mehmet Ali Paşa yardım göndermeyi kabul etti.
- İsyanın bastırılması sonrası İngiltere, Rusya ve Fransa tarafından 20 Ekim 1827'de Navarin'deki Osmanlı donanması bir baskınla imha edildi.

- Osmanlı Devleti'nin tazminat istemesi üzerine Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açtı.
- 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ruslar Osmanlı ordusunu mağlup ederek Edirne'ye kadar ilerledi.
- Osmanlı Devleti'nin barış isteği üzerine iki devlet arasında 1829'da Edirne Antlaşması imzalandı.
- Bu antlaşma ile Yunan devleti kurulmuş oldu.

NOT

Mora İsyani'nın bağımsız Yunan devletinin kurulmasıyla sonuçlanması Balkanlarda yaşayan diğer milletlerin yakalanmalarına örnek olmuştur.

KIRIM SAVAŞI (1853-1856) VE PARİS KONFERANSI (1856)

- Savaşın Nedenleri:** Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesi, Osmanlı Devleti himayesinde yaşayan Ortodoksların hamiliğini elde etmek istemesi, Ortodokslar ve Katolikler arasında yaşanan Kutsal Yerler Sorunu.
- Savaşta Rusya'ya karşı İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldı.
- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- 1856 yılında Paris Antlaşması imzalandı.

DİKKAT

Savaş kazanmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de donanma ve tersane bulunduramayacak olması Paris Antlaşması'nın bir zafer olmadığını göstermektedir.

NOT

Osmanlı Devleti Kırım Savaşı sırasında ilk defa yabancı devletten (İngiltere) borç para aldı.

PÜF NOKTA

Paris Antlaşması'yla Osmanlı Devleti ilk kez Avrupa devletler hukukuna dâhil edildi ve topraklarının bütünlüğü büyük devletlerin garantisine alındı.

1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI (93 HARBI)

- Rusya, Balkanlardaki Slav milletler üzerinde Panslavizm siyasetini uygulayarak Bosna-Hersek ve Bulgar isyanlarını teşvik ediyor, Sırbistan ve Karadağ'ı Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa kışkırtıyordu.
- Balkanlardaki bu sorunların çözümü için İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya tarafından Haliç'te bulunan Bahriye Nezareti'nde 23 Aralık 1876'da İstanbul (Tersane) Konferansı düzenlendi.
- Konferansta alınan kararlar Osmanlı Devleti tarafından toprak bütünlüğünü aykırı olduğu gerekçesi ile reddedildi.
- Bunun üzerine Rusya, 1877'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etti.

NOT

Rümî takvime göre 1293 yılına rastladığı için bu savaşa 93 Harbi denmiştir.

- 93 Harbi'nde Osmanlı Devleti, Kafkasya ve Tuna olmak üzere iki cephede savaştı.
- Kafkasya Cephesi'nde Ahmed Muhtar Paşa, Tuna Cephesi'nde Gazi Osman Paşa komutasındaki Osmanlı orduları Rus orduları karşısında başarısız oldu.
- Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalandı.
- Antlaşma ile Avrupa'daki dengenin Rusya lehine bozulduğunu gören Avusturya, İngiltere, Fransa ve Almanya antlaşmaya karşı çıktılar.
- Antlaşmanın yeniden düzenlenmesi için Berlin'de bir konferans toplandı.
- Konferans sonunda Berlin Antlaşması imzalandı.

Bulgaristan üç bölgeye ayrılacak. Buna göre birinci bölge doğrudan Osmanlı Devleti'ne bağlı Bulgaristan Prensliği hâline getirilecek, ikinci bölge idari yönden bağımsız olmakla birlikte siyasi ve askerî yönden Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyalet olacak ve üçüncü bölge olan Makedonya ise İslahat yapılmak şartıyla Osmanlı Devleti'ne bırakılacak.

Girit'te İslahat yapılacak ve Avrupalı devletler destek verecek.

Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek.

Bosna-Hersek, Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak ancak Avusturya tarafından yönetilecek.

Boğazlar, 1841 Londra ve 1856 Paris Antlaşmalarında belirtilen statüye sahip olacak.

Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak.

Osmanlı Devleti, Ermenilerin bulunduğu yerlerde İslahat yapacak.

Tuna Nehri; savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacak.

BERLİN ANTLAŞMASI (1878)

Kars, Ardahan ve Batum Rusya'ya bırakılacak.

DİKKAT

Berlin Antlaşması'yla Ermeniler lehinde kazanımlar elde edilmesi Ermeni Meselesi'nin uluslararası bir sorun olarak ortayamasına yol açmıştır.

SENED-i İTTİFAK (1808)

- Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletle halk arasında irtibatı sağlayan âyan ve eşraf mahallî otorite olarak ortaya çıkmıştır. Âyanlar, zamanla devletin içine düştüğü sıkıntılardan faydalanan bulundukları bölgede güçlerini ve nüfuzlarını genişletmiştir.
- Âyanların gerek kendi aralarında gerekse devletle yaptığı mücadeleler, sosyal yapıyı ve siyasi dengeleri bozmuştur.
- Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa başkanlığında devlet görevlileri ile İstanbul'a gelen âyanlar arasında geniş katılımlı bir toplantı yapılmıştır. Müzakereler sonucunda 29 Eylül 1808'de bir sözleşme kaleme alınmıştır.

Sened-i İttifak'a göre âyanlar;

- ✓ Padişahın ve padişah vekili sadrazamın buyruklarına uyacak, Kendi nüfuzları altındaki bölgelerden devletin asker toplamasına karşı çıkmayacaktır.
- ✓ Bu kurallara uymayanlara el birliğiyle müdahale edilecektir.
- ✓ Devlet adına modern askerî birlikler oluşturulacak, yeniçeriler ve diğer ocaklar buna karşı çıkarsa âyanlar davet beklemeksiz asileri cezalandırabilecektir.
- ✓ Vergilerin toplanmasında yolsuzluğa izin verilmeyecektir. Âyanların devlete itaat ve hizmetlerine karşılık devlet de onların fiili kazanımlarını meşru kabul edecektir.

KRİTİK BİLGİ

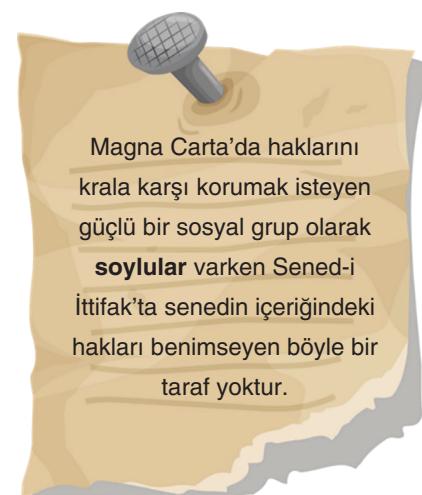
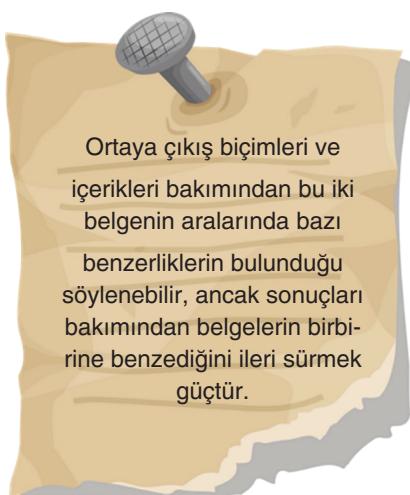
Sened-i İttifak'la devrin siyasi aktörleri olan âyanlar, mevcut kazanımlarını iktidar karşısında garanti altına almıştır.

KRİTİK BİLGİ

Sened-i İttifak, her ne kadar uygulanamamış bir belge olsa da **hukuki** bakımdan padişahın **yetkilerini kısıtlamış** ve **mutlak otoritesini sınırlamıştır**.

Magna Carta ve Sened-i İttifak

TANZİMAT FERMANI (1839)

II. Mahmud

Taşrada âyanların etkisini azaltmış

Merkezde de Yeniçeri Ocağı'nı kaldırılmış,

Otoritesini güçlendirmiştir.

- 1830'lardan itibaren Osmanlı merkez teşkilatında köklü değişiklikler yapmıştır. II. Mahmud Dönemi'nde yapılan bu değişiklikler, bir bakıma Tanzimat Dönemi'nin temelini oluşturmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin iç ve dış sorunlarla karşı karşıya kaldığı bu dönemde;
  - İçerde bütünlüğü sağlamak,
  - Devletin zayıflamasını engellemek ve
  - Avrupa kamuoyunun desteğini kazanmak için daha kapsamlı yenilik hareketlerine ihtiyaç duyulmuştur.
- Bu amaçla Sultan **Abdülmecid**'in emriyle Sadrazam Koca Hüsrev Paşa'nın başkanlığında Bâbıâlî'de bir Meşveret Meclisi toplanmıştır.
- Tanzimat Fermanı'nın maddelerinde;
  - Avrupalı devletlerin desteğini almak
  - Osmanlı Milleti oluşturmak
  - Osmanlı birliği siyaseti oluşturmak gibi amaçları vardır.

KRİTİK BİLGİ

Tanzimat Fermanı'yla padişah, hukukun üstünlüğünü kabul etmiş ve bu olay **anayasal rejim** yolunda atılan ilk adım olmuştur. Ayrıca Tanzimat Fermanı, **modernleşmeyi devlet siyaseti hâline getiren resmi bir belgedir**.

ISLAHAT FERMANI (1856)

Önemi ve özellikleri:

- **Azınlıklara yönelik hazırlanmış olup Müslümanlar için yeni haklar getirmemiştir.**
- Yabancı tesirinde hazırlanmıştır.
- **Paris Barış Antlaşması'nın bir maddesi olarak antlaşmaya eklenmiştir.**
- Rumlar, diğer gayrimüslimler ile eşit hâle geldiği için fermana karşı çıkmıştır.

İlan edilme nedenleri:

- 1856 Paris Konferansı öncesinde, Rusya'nın Hristiyan kamuoyunu yanına çekmesini engellemektir.
- Avrupalı devletlerin desteğini sağlayarak **Osmanlı'nın içişlerine müdahaleleri önlemektir**.
- İmparatorluktan ayrılma çabası içinde olan azınlıkların haklarını genişleteerek **imparatorluğun bütünlüğünü sağlamak** düşüncesidir.
- İngiltere ve Fransa'nın Hristiyan halk için, Kırım Savaşı'ndan sonra İslahat istemesidir.

KRİTİK BİLGİ

İslahat Fermanı'nın, Paris Antlaşması maddeleri arasında yer alması, bu fermanın **siyasi nitelikli** olduğunu göstermektedir.

KANUN-I ESASI (1876)

- II. Abdülhamid Dönemi**nde Mithat Paşa başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon **Fransa, Belçika ve Prusya anayasalarından** esinlenerek bir anayasa metni hazırlamış ve 1876'da padişahın da katkılarıyla 119 maddelik **Kanun-i Esasi** ortaya çıkmıştır.
- Kanun-i Esasi hem dış sorumlara çare bulmayı hem de içinde bir değişimi hedeflemiştir.
- Osmanlı Devleti; Kanun-i Esasi ile devlet-toplum ilişkisini iyileştirmek ve devletin Avrupa siyasi sistemine entegrasyonunu sağlamak istemiştir.
- Mebusan Meclisi üyelerinin mensup oldukları ırk veya dinin temsilcileri gibi davranışmaya başlaması nedeniyle II. Abdülhamid, 13 Şubat 1878'de Kanun-i Esasi'nin kendisine verdiği yetkiye dayanarak, yürürlüğünü askıya almış ve meclisi süresiz tatil etmiştir.

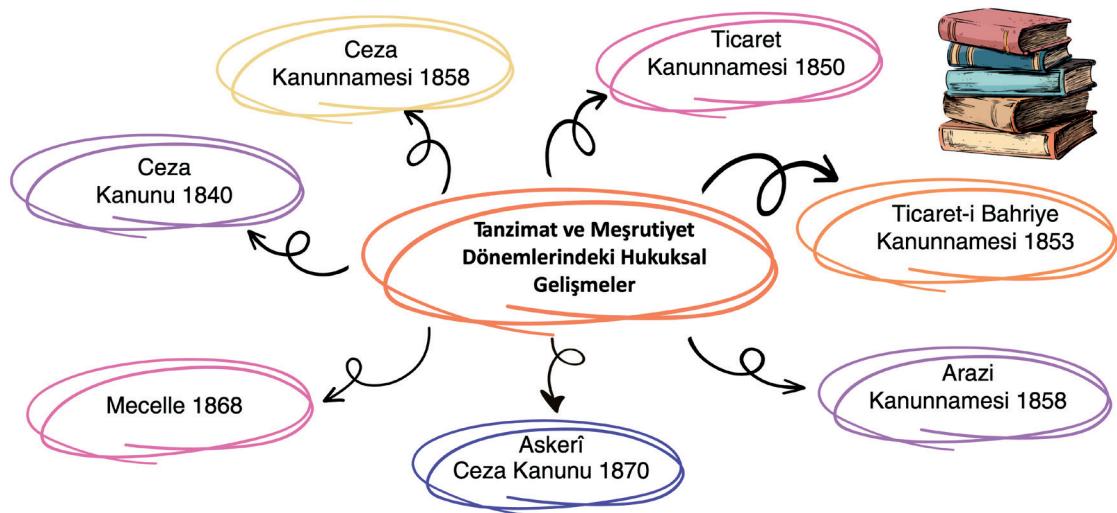
- Otuz yıl sonra **İttihat ve Terakki Cemiyeti** mensubu askerlerin baskısıyla **23 Temmuz 1908'de** Sultan

II. Abdülhamid Kanun-i Esasi'yı yeniden yürürlüğe koymuş ve II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

1876'da Kanun-i Esasi'nin ilanından, Sultan II. Abdülhamid'in meclisi tatil edip Kanun-i Esasi'yi askıya aldığı 1878 yılına kadar geçen dönem Osmanlı tarihinde **I. Meşrutiyet Dönemi** olarak anılır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE SEÇİM

- II. Mahmud döneminde **muhtarlık teşkilatı** ilk kez 1829'da **İstanbul**'da kurulmuştur.
- Tanzimat sonrası yapılan nizamnamelerle taşrada yeni yapılanmalar gerçekleşmiş, eyalet ve sancıklarda meclisler oluşturulmuştur.
- Âyan Meclisi üyeleri padişah tarafından seçilmiş, Mebusan Meclisi üyeleri ise sınırlı da olsa halk tarafından seçimle belirlenmiştir. Bu iki meclis, **Meclis-i Umumi**'yi meydana getirmiştir.
- Kanun-i Esasi'ye göre **iki dereceli seçim** sistemi uygulanmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Mebusların halk tarafından seçilmesi, Türk tarihinde demokratikleşme yolunda atılan önemli bir adım olmuştur.

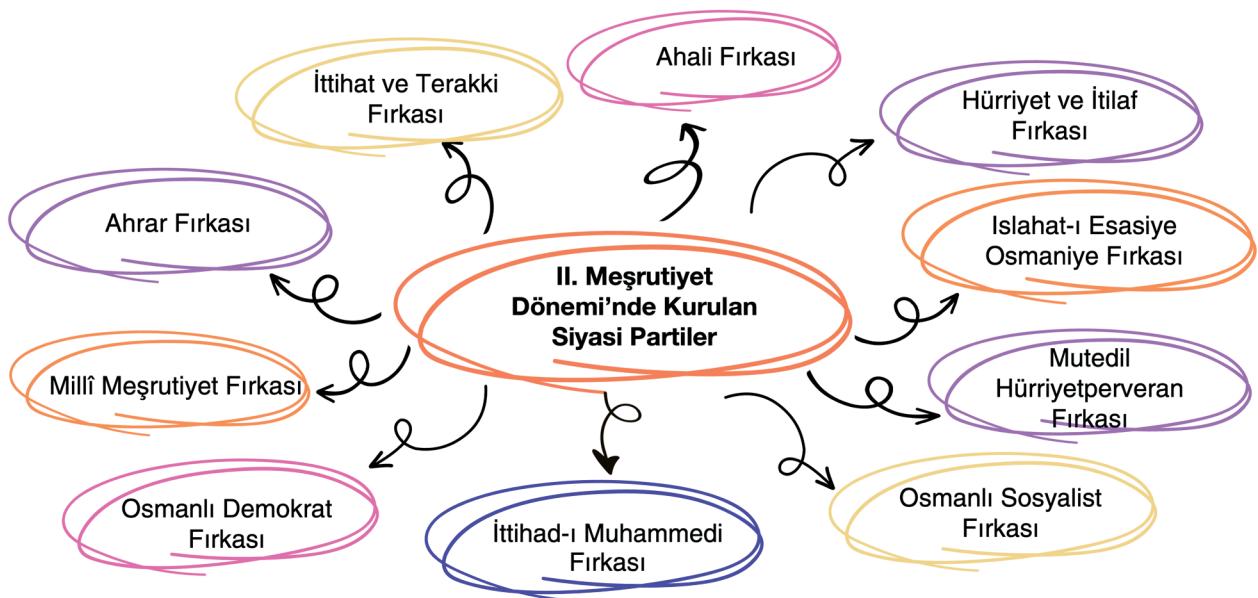

KRİTİK BİLGİ

İki dereceli seçim, seçmenlerin önce mebusları seçeceğ olan kişileri belirlediği, ardından bu kişilerin mebusları seçtiği sistemdir.

II. MEŞRUTİYET (1908) ve SİYASİ PARTİLER

- Osmanlı Devleti'nde 1908'de hem içinde hem de dışarda yaşanan olaylar üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti harekete geçmeye karar vermiştir.
- Askerî gurubun baskısı sonucu 23 Temmuz 1908'de Sultan II. Abdülhamid Kanun-ı Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymustur. **II. Meşrutiyet Dönemi** başlamış ve otuz yıllık bir aradan sonra yeniden mebus seçimi yapılmıştır.
- II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki ilk meclis, 275 milletvekiliyle 17 Aralık 1908'de açılmıştır.
- Yeni rejime karşı çıkan **31 Mart Vakası'nın** bastırılmasından sonra Sultan II. Abdülhamid tahttan indirilmiştir. Ardından Meclis 21 Ağustos 1909'da **anayasa değişikliğini** kabul etmiştir.
- Bu değişikliklerle **siyasal örgütlenme ve toplantı hakkı tanınmış** ve Türk demokrasi tarihinde gerçek anlamıyla **siyasi partiler** kurulmaya başlanmıştır.

ÜÇ TARZ-I SİYASET

Yusuf AKÇURA

Bir Osmanlı ulusu meydana getirmek, İslamcılığa dayanan bir devlet yapısı kurmak ve Irka dayalı bir Türk siyasal ulusuluğu meydana getirmek

Osmanlıcılık

Irk, dil, din ve mezhep ayrıımı gözetilmeksızın Osmanlı halkları; haklar ve ödevler bakımından eşit kabul edilmiştir. Böylece ortak bir vatan kavramı etrafında bir Osmanlı ulusunun inşa edilmesi hedeflenmiştir. Osmanlıcılık fikrinin oluşturulma amacı devleti parçalanmaktan kurtarmak ve mevcut sınırları korumaktır.

İslamcılık

Dünyadaki Müslümanlardan bir "Islam Birliği" meydana getirilmesi fikri ve eylemidir. Sultan Abdülaziz zamanında Osmanlıcılık fikrinin zayıflamaya başlamasıyla ortaya çıkan İslamlılık fikri, Avrupalılar tarafından Panislamizm olarak da adlandırılmıştır. Sultan II. Abdülhamid, İslamlılığı fikirden eyleme geçirmiştir.

Türkçülük

Türk birliğini kurmayı hedef alan bir siyasi düşünür. Osmanlı Türklerinin, Türk olmadıkları hâlde Türkleşmiş olanların ve millî bilinçten yoksun olanların bilişlendirilmesi gerekmektedir. Asya kıtasıyla Doğu Avrupa'da yayılmış olan Türklerin birleştirilmesiyle büyük bir siyasal milliyet meydana getirilmesi amaçlanmıştır.

1876 DARBESİ

DARBE NEDİR?

- Darbe, ordunun ya da devlet içindeki siyasi elitlerin örtük ve yasadışı yöntemlerle mevcut hükümeti değiştirmesi olarak tanımlanır.

BATI TARZI MEŞRUTİYETE GİDEN YOL

- Tanzimat Dönemi aydınları, Batı üstünlüğünü, halkın sahip olduğu geniş hürriyete ve parlamentolu demokratik siyasi rejimlere bağlamıştır.
- Meşrutiyet yanlıları, "Yeni Osmanlılar" (Genç Osmanlılar) adıyla gizli bir cemiyet kurmuştur.

SADRAZAM ÂLİ PAŞAYA DARBE GİRİŞİMİ

- 1867'de yaptıkları toplantıda Bâbîâli'yi basmayı ve Sadrazam Âli Paşa'nın yerine Mahmud Nedim Paşa'yı sadrazamlığa getirmeyi planlamışlardır.
- Âli Paşa, darbeci cemiyet üyelerinin bazılarını tutuklamış bazı üyeleri de yurt dışına kaçmıştır. Ziya Paşa, Namık Kemal gibi cemiyetin üyeleri İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır.
- Sultan Abdülaziz, Mahmud Nedim Paşa'yı sadrazamlığa getirmiş ve meşrutiyete taraftar olan yöneticileri tek tek görevlerinden uzaklaştırmıştır.

1876 DARBESİ

- Mahmud Nedim Paşa'nın Rusya ile yakınlaşmasına tepkilerin artması üzerine padişah, Mahmud Nedim Paşa'yı 1872'de görevden almıştır. Yeni Osmanlılar, medrese öğrencilerini ayaklandırmıştır. İsyancılar şeyhülislamın ve sadrazamın azledilmesini istemişlerdir.
- Sultan Abdülaziz, Mütercim Rüştü Paşa'yı sadrazamlığa Hüseyin Avni Paşa'yı seraskerlige, Mithat Paşa'yı da devlet şurası başkanlığına atamak zorunda kalmıştır.
- Hüseyin Avni Paşa, bir darbe ile, Sultan Abdülaziz'i tahttan indirmiş yerine V. Murat'ı tahta çıkartmıştır.
- Bu arada Sultan Abdulaziz şüpheli bir şekilde ölmüştür.
- Ağustos 1876 tarihinde bir fetva ile V. Murat tahttan indirilerek yerine Sultan II. Abdülhamid padişah olmuştur.

1909 DARBESİ'NİN SEBEPLERİ

- Girit ile Bosna-Hersek'in kaybedilmesi ve Bulgaristan'ın da bağımsızlığını kazanması.
- İlmiye öğrencilerinin askerden muaf olma ayrıcalığının kaldırılması ve alaylı subayların tasfiye edilmesi.
- Serbestî gazetesi başyazarı Hasan Fehmi'nin suikaste uğramasının, tepkileri İttihat ve Terakki'ye yönlendirmesi.
- Muhalifetin önde gelen organları, Ahrar Fırkası ve İttihâd-ı Muhammedî Cemiyeti'nin çalışmaları.
- Avcı taburlarına mensup askerlerin Ayasofya Meydanı'nda gösteri yapması.
- Bazı isyancıların, sokaklarda "mektepli subay" avına çıkması.

31 MART VAKASI

- 13 Nisan 1909'da alaylı askerler ve medrese öğrencilerinin birlikte gerçekleştirdiği darbe girişimi sonuçsuz kalmıştır.
- 13 Nisan 1909 tarihinde yaşanan bu olay, Rûmî 31 Mart 1325 tarihine denk geldiği için 31 Mart Vakası olarak adlandırılmıştır.
- Mahmud Şevket Paşa'nın komutasında, kurmay başkanlığını Mustafa Kemal Bey'in yaptığı Hareket Ordusu Selanik'ten yola çıkmıştır.
- İsyandan sorumlu tutulan Sultan II. Abdülhamid, 27 Nisan 1909'da tahttan indirilmiş ve yerine kardeşi V. Mehmet Reşad getirilmiştir.

1913 DARBESİ

- Arnavutluk İsyani için gönderilen ve İttihatçıların sert politikalarını beğenmeyen muhalif subaylar, dağlara çıkmıştır.
- Halâskâr Zâbitân'ın (Kurtarıcı Subaylar) hükümete verdiği muhtırayla, Kâmil Paşa başkanlığında yeni bir hükümet kurulmasını istemiştir.
- Kâmil Paşa Kabinesi'nin Edirne'yi Bulgarlara verdiği yönünde halkın galeyana getiren İttihatçılar, destek sağlamaya çalışmıştır.
- Bâbîâli Baskını'yla iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar ülkeyi tek partili bir rejimle yönetmiştir.

BALKANLarda TOPRAK KAYIPLARI

SIRPLAR

- 1804 İlk Sırp ayaklanması.
- 1829 Edirne Anlaşması'yla Sırplar özerklik kazanmıştır.
- 1878 Berlin Antlaşması ile Sırbistan bağımsız olmuştur.

BULGARLAR

- Berlin Antlaşması'yla Bulgar Prensliği kurulmuştur.
- II. Meşrutiyet'in ardından 1908'de Bulgaristan bağımsız olmuştur.

GİRİT

- 1878 Halepa Fermanı ile Girit'e Hristiyan bir vali atanmış, Girit Rumlarına geniş haklar verilmiştir.
- Girit'e 1897'de muhtariyet verilmiştir.
- 1908'de Yunanistan'a katılmıştır.

BOSNA HERSEK

- 29 Temmuz 1878'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna vilayetini ilhak etmiştir.

ARNAVUTLUK

- 1911'de büyük bir Arnavut İsyani çıkmıştır.
- I. Balkan savaşı sırasında 28 Kasım 1912'de Arnavutlar bağımsızlığını ilan etmiştir.

KRİTİK BİLGİ

Sultan Abdülaziz, devlet adamlarınca görevden alınan ilk padişahı. Türk siyasi hayatında darbeciler, ordunu kendi amaçları için kullanmış ve ordunun fiilen rol almadiği hiçbir darbe girişimi başarılı olamamıştır.

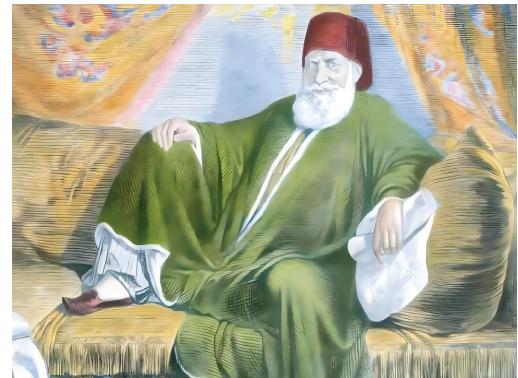

KRİTİK BİLGİ

II. Meşrutiyet'in ardından 1908'de Bulgaristan bağımsız olmuştur.

MEHMET ALİ PAŞA'NIN GÜC KAZANMASI

- Mısır'a vali olarak atanınan Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Mısır üzerinde söz sahibi olan Kölemen beylerinin etkisini ortadan kaldırarak Mısır'a tek başına hakim oldu. Osmanlı Devleti'nin bir türlü sonuçlandıramadığı Hicaz'daki Vehhabî İsyani'ni 1818'de bastırarak hac yolunu açtı. Böylece İslam dünyasında saygınlık kazandı.
- Sultan II. Mahmud'un, Mora İsyani sırasında Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemek durumunda kalması onun daha da güçlenmesine neden oldu.

OSMANLI-RUS REKABETİ (1768-1914)

- Sıcak denizlere inmek isteyen Rusya, bu amacının önünde engel olarak Osmanlı Devleti'ni görmekteydi.
- Bu politika gereği önce Karadeniz'e açılarak Boğazları ele geçirmek isteyen Rusya, Balkanlarda da Panslavizm politikasını uygulamaya koyarak milliyetçilik akımından faydalanan bölgede nüfuzunu genişletmeye çalıştı.
- Bu durum zaman zaman Osmanlı ile Rusya arasında savaşların çıkmasına neden oldu.

SAVAS	ANTLAŞMA
1768-1774 Savaşı	Küçük Kaynarca Antlaşması
1779	Aynalıkavak Tenkîhnâmesi
1787-1792 Savaşı	Yaş Antlaşması
1807-1812 Savaşı	Bükreş Antlaşması
1828-1829 Savaşı	Edirne Antlaşması
1853-1856 Savaşı	Paris Antlaşması
1877-1878 Savaşı	Ayastefanos Antlaşması
1877-1878 Savaşı	Berlin Antlaşması

- Osmanlı Devleti, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla ilk defa Rusya'ya Boğazlardan ticari geçiş hakkı vermek zorunda kaldı.
- 1792 Yaş Antlaşması ile Kırım'ı ele geçiren Rusya, İstanbul ve Boğazları tehdit etmeye başladı.
- Mehmet Ali Paşa İsyani'nda Rusya'nın İstanbul Boğazı'ndan geçerek Osmanlı Devleti'ne yardım etmesi üzerine Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1833 yılında Hünkâr İskelesi Antlaşması imzalandı.
- Sekiz yıl geçerli olacak bu antlaşma Rusya'nın Boğazların kontrolünde söz sahibi olması nedeniyle Avrupalı devletler tarafından tepkiyle karşılandı.
- 1839'da Osmanlı ordusunun Nizip Savaşı'nda Mısır kuvvetlerine mağlup olması üzerine Rusya'nın Boğazlara inerek Osmanlı Devleti'ni koruma hakkını kullanmaya kalkışmasını kabul etmeyen İngiltere Londra'da bir konferans toplantısını sağladı.

- Konferansa İngiltere, Osmanlı, Avusturya, Fransa, Rusya ve Prusya katıldı.
- Konferansta Osmanlı Devleti'nin barış zamanında Boğazları yabancı savaş gemilerine kapalı tutması kabul edildi.
- Konferans sonrası 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.

DİKKAT

1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar Sorunu uluslararası bir statü kazandı. Artık Osmanlı Devleti'nin Boğazlardan geçiş hakkını tek taraflı olarak düzenleme imkânı kalmadı.

BLOKLAŞMALAR VE DEĞİŞEN ULUSLARARASI ŞARTLAR

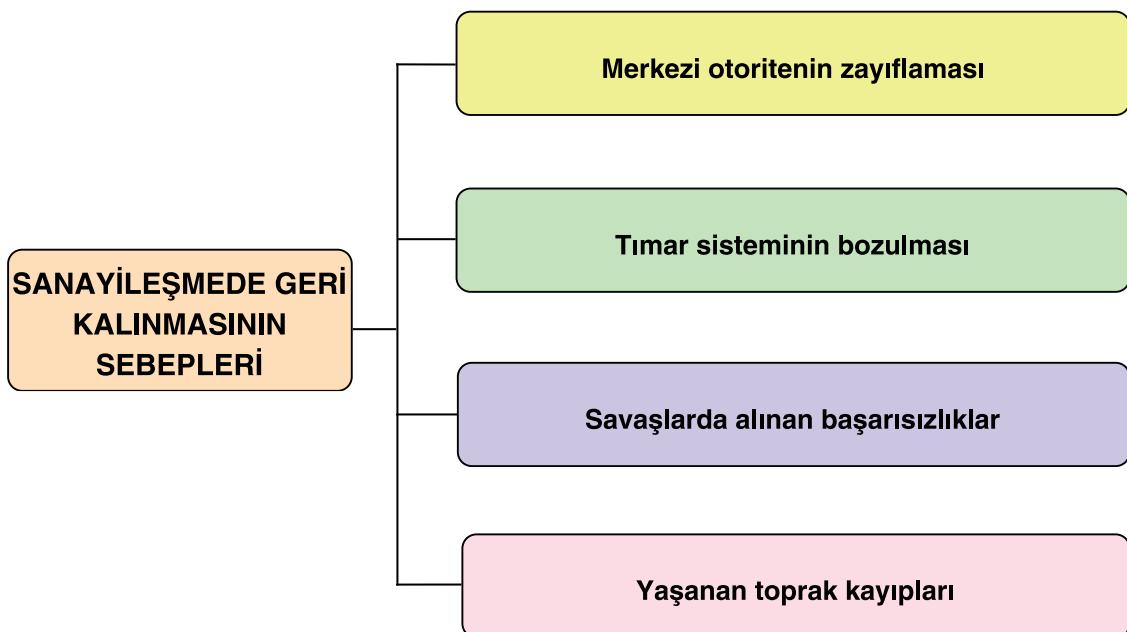
- 1870'te İtalya, 1871'de de Almanya'nın siyasi birliklerini kurmaları ve ardından sömürgecilik faaliyetine başlamaları Avrupa'da dengelerin değişmesine neden oldu.
- Avrupa'da rekâbetin yükselmesinde İngiltere ile Rusya arasındaki Reval Görüşmesi de etkili oldu.
- İngiltere Kralı VII. Edward ile Rus Çarı II. Nikola 1908'de Reval Limanı'nda bir araya geldi.
- Bu buluşmada Makedonya ve Boğazlar Sorunu ele alınması Avrupalı devletler arasında bloklaşmayı hızlandırdı.
- Avusturya-Macaristan ve İtalya, çıkarları doğrultusunda Almanya ile 1882'de yakınlaşarak anlaştı ve bu birlikteliğe Üçlü İttifak (Başlaşma Devletleri) adı verildi.
- Buna karşı İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan Üçlü İtilaf (Anlaşma Devletleri) grubu ortaya çıktı.
- Reval Görüşmeleri, Osmanlı Devleti'nin meşrutiyeti ikinci defa ilan etmesinde etkili oldu.
- II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Bulgaristan, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden çıktı.
- Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta İtalya ile yaptığı savaşı sıra Almanya, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ birleşerek 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler.
- Balkan Savaşları ile Osmanlı Devleti Balkan topraklarının hemen hemen tamamını kaybetti.
- Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı öncesinde ilk olarak İngiltere'ye ittifak teklifinde bulundu.
- İngiltere Yakın Doğu'daki çıkarları nedeniyle Osmanlı Devleti'nin tarafsız bir tutum izlemesi gerektiğini bildirdi.
- Almanya ile Osmanlı Devleti arasında II. Abdülhamid Dönemi'nden itibaren iyi ilişkiler kurulmuştu.
- Almanya, Balkanlarda Rusya'ya karşı Avusturya'nın her türlü desteğe ihtiyacı olduğunu biliyordu.
- Ayrıca çıkacak olan savaşı Avrupa'nın dışına taşımak, İngiltere'nin Hindistan ile olan ticaretini baltalamak, halifenin gücünden yararlanmak amacıyla Osmanlı Devleti ile 2 Ağustos 1914'te ittifak antlaşması imzaladı.

**BLOKLAŞMALAR VE DEĞİŞEN ULUSLARARASI ŞARTLAR KARŞISINDA
İSLAM DÜNYASININ TUTUMU**

- Osmanlı Devleti'ne Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları sırasında sadece Müslüman Hintlilerden değil diğer dinlerden olan Hintlilerden de yardım ulaşmıştır.
- II. Abdülhamid döneminde Arakan'daki Müslümanlara uzatılan ele karşılık Arakan Müslümanları da maddi ve manevi yardımlarla Osmanlı Devleti'nin yanında olmuştur.
- Balkan Savaşları sırasında dünyanın her tarafından Müslümanlar gibi Myanmarlı Müslümanlar da Osmanlı Devleti'ne yardım için para toplamıştır.
- Azerbaycan Türkleri de gerek maddi gerekse manevi olarak Türkiye'ye yardımlarda bulunmuştur.
- Hint Okyanusu'nun güneybatı kısmında bulunan Moritus Adası'ndaki Müslümanlar da 93 Harbi sırasında ve sonrasında Osmanlı şehit, gazi ve yetimlerine maddi yardımlarda bulunmuştur.

OSMANLIDA SANAYİLEŞME ÇABALARI

Sanayi Devrimi'nden önceki süreçte Osmanlı ekonomisi tarım, ticaret ve küçük ölçekli atölyelerde yapılan üretime dayanıyordu. Osmanlı Devleti'nin Sanayi Devrimi'nin yaşadığı günlerde Avrupa ile rekabet edememesinde birtakım unsurlar etkili olmuştur.

- Avrupalı devletlerin merkantilizm sayesinde sermayelerini güçlendirdikleri bir dönemde, Osmanlı Devleti merkantilizm karşıtı bir politika takip ederek ihracatı sınırlamıştır.

KRİTİK BİLGİ

Merkantilizm, XVI. yüzyılda Avrupa'da başlamış bir ekonomi modelidir. Bu modele göre güçlü bir ekonomi için ihracatı en üst düzeye çıkarmak, ithalatı ise en alt seviyede tutmak amaçlanmıştır.

- Merkantilizm karşıtı uygulanan ekonomik politikalar neticesinde sermaye yurt dışına çıkmış, ekonomi için zor günler başlamıştır.
- Avrupalı devletlere verilen kapitülasyonlar, Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir.
- Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimler, sermayelerini tefecilik yapmak için kullanmışlardır. Ülke içinde herhangi bir sanayi alanında yatırım yapmak gayretinde bulunmamışlardır.
- Osmanlı Devleti, sanayi alanına yatırım yapamadığı için dışarıya ham maddeyi verip, onu işlenmiş olarak alan ülke konumuna gelmiştir.
- 1860 yılında Osmanlıda sanayileşme adımlarını yönetmek ve bu alandaki personeli yetiştirmek için **İslah-ı Sanayi Komisyonu** kuruldu.
- Osmanlı Devleti Tanzimat Dönemi'nde teknolojiyi dışarıdan ithal eden bir devlet konumuna geldi. Tanzimat döneminin itibaren İstanbul ve çevresinde dokuma, çuha ve Feshane fabrikaları kuruldu.

Feshane

Demir Döküm Fabrikası

Balta Limanı Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ne Etkisi (1838)

- XIX. Yüzyıl başlarında Avrupa ülkeleri Sanayi Devrimi'ni tamamlamak üzereydi. Osmanlı Devleti bu süreçte içte ve dışta sorunlarla uğraşsa da hâlâ dünyanın en büyük sınırlarına sahip ülkelerindendi.
- Bu nedenle pazar olmaya müsait olan Osmanlı toprakları, İngilizlerin ilgi odağı hâline gelmişti.
- XIX. yy. başlarında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa isyan edince Osmanlı Rusya ile iş birliği yapmış bunun karşısında Hünkâr İskelesi Antlaşması yapılmıştır.
- Rusya ile yakınılaşmadan rahatsız olan Osmanlı yönetimi, 1838 yılında İngiltere ile Balta Limanı Antlaşması'ni yapmıştır.

Balta Limanı Antlaşması'nın Önemli Maddeleri

01

İhracattan alınan vergiler %12, İthalattan alınan vergiler ise %5 olarak uygulanacaktır.

02

Yabancı tüccarlar, yerli tüccarların ödediği iç gümrük vergilerinden muaf tutulacaktır.

03

İngiltere, Osmanlı'dan dilediği kadar hammadde satın alabilecek, iç ticarette uygulanan tekelleşme siyaseti kaldırılacaktır.

PÜF NOKTA

Bu antlaşma ile iç ve dış ticaretteki sınırlandırmalar kaldırılmış, yabancı ülkelerin malları Osmanlı ülkesine serbestçe girme imkânı bulmuştur. Böylece Osmanlı ekonomisi yabancıların denetimine girmiş, bazı esnaf grupları faaliyetlerini durdurmuştur. Osmanlı Devleti **açık pazar** hâline gelmiştir.

Ekonomiyi Düzeltme Çabaları

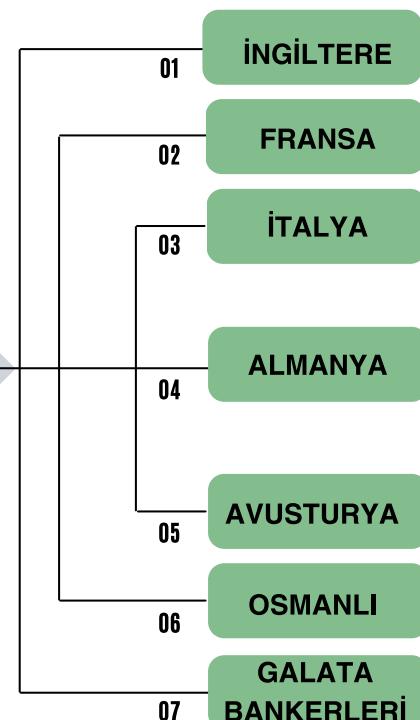
- Balta Liman Antlaşması sonrası, Osmanlı topraklarına nüfuz etmek isteyen Avrupalı tüccarlar, Osmanlıda ulaşım imkanlarını yetersiz görmüşlerdir.
- Osmanlı üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için demiryolu ihaleleri ile Osmanlı ulaşım ağını kendi çıkarları için kullanmak istediler.
- Bu amaçla ilk defa Aydın-İzmir demiryolu yapıldı.
- Osmanlıda Balta Limanı Antlaşması sonrası bozulan dengeler sonucunda dış borçlanma başlamıştır.

- Osmanlı Devleti, bütçe açıklarını kapatmak için önce XVII. yüzyılda timar arazilerini iltizam arazilerine çevirmiştir.
- Bu önlem yeterli olmayınca XVIII. yüzyılda iç borçlanmayı sağlamak için “**esham senetleri**” uygulamasını hayatı geçirmiştir.
- Esham senetleri, bütçe açıklarını kapamaya yeterli olmayınca Kırım Savaşı sırasında 1854 yılında ilk defa İngiltere'den dış borç alınmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin aldığı dış borçların nereye harcanacağına borcu veren devlet karar vermiş, bu paralarla herhangi bir yatırım yapılamamıştır.
- Zamanla bu dış borçlar yatırım yapılmadığı için ödenemez hâle gelmiş ve Osmanlı maliyesi iflas etmiştir.

- 1877-78 Osmanlı Rus Harbi ağır bir mağlubiyet ile sonuçlanınca, Osmanlı Devleti dış borçları ödeyemez hale geldi.
- Tahta yeni çıkan II. Abdülhamit, dış borçların ödenmesi meselesine önem veriyordu. Padişah, borçların devletlerden değil şahıslardan alındığını ve siyasi yönünün olmadığını belirtti.
- Alacaklılara yapılan çağrı neticesinde yapılan görüşmeler sonucunda 1881 yılında **Muharrem Kararnamesi** yayıldı. Bu kararnameye göre Maliye Bakanlığından bağımsız bir **Düyûn-ı Umûmiye İdaresinin** kurulmasına karar verildi.

Bütçe Açıklarının Sebepleri

- 01** Fetiherin durması
- 02** Artan savaş maliyetleri
- 03** Vergi gelirlerinin azalması

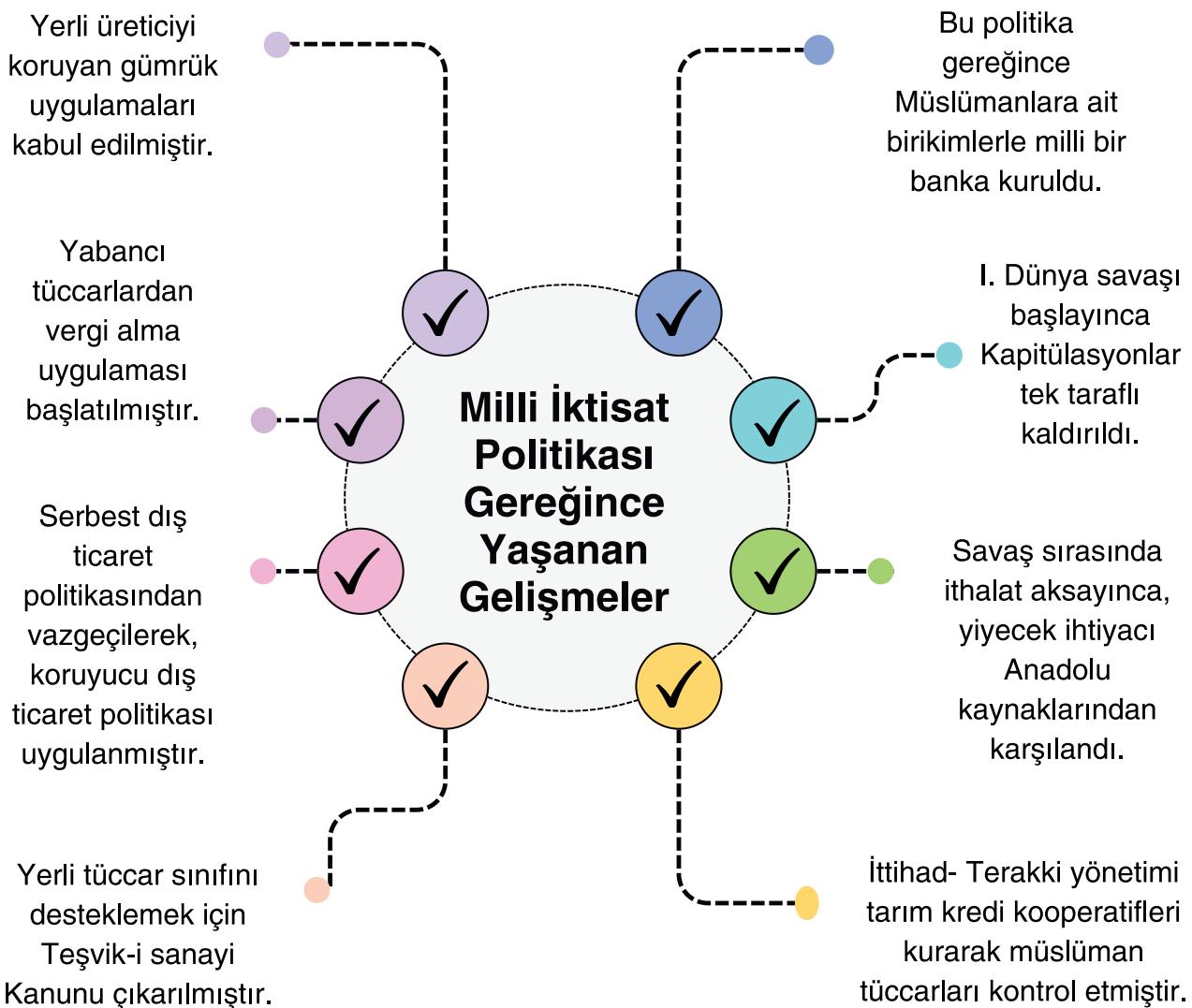
DÜYÛN-İ UMÛMÎYE ÜYELERİ

- Osmanlı Devleti, Duyûn-ı Umûmiye İdaresine altı kalemden oluşan vergiyi vermeyi kabul etmiştir.
- İdareye bırakılan vergiler; tuz tekeli gelirleri, tütün tekeli gelirleri, damga vergisi, pul geliri, içkiler üzerinden alınan vergiler, balık avı vergileri ile adı yazan vilayetlerin ipek vergileri yer alır.
- Duyûn-ı Umûmiye İdaresinin kurulması Osmanlı ekonomisinin yabancı devletlerin kontrolüne girmesini kolaylaştırmıştır.
- Yabancı devletler başlangıçta, Duyûn-ı Umûmiye İdaresi aracılığı ile toplanan vergiler ile yetinirken, sonraki süreçte Osmanlı topraklarında sanayide ve ticarette yatırım yaparak etkinliklerini artırdılar.
- Duyûn-ı Umûmiye İdaresi kurulduktan sonra **bağımsız bir Osmanlı ekonomisinden** bahsetmemiz mümkün değildir. Bu idare **Lozan Barış Antlaşması** ile kaldırılmıştır.

Milli İktisat Politikası

- Kapitülasyonlar ve Dütün-i Umumiye İdaresi sebebi ile dışa bağımlı hâle gelen Osmanlı ekonomisini gayrimüslim tüccarlar yönetmekteydi.
- Müslüman Türk nüfus ise daha çok tarım, hayvancılık, askerlik ve küçük esnaflık ile uğraşmaktadır.
- XX. yüzyıl başlarında iktidara gelen İttihad ve Terakki yönetiminin en büyük projelerinden birisi millî bir ekonomi yaratmak ve ekonomideki gayrimüslimlerin etkisini azaltmaktır. Bu nedenle millî iktisat politikasını hazırlayarak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yürürlüğe koydular.

OSMANLI NÜFUS BİLGİLERİ

- Klasik Dönem'de nüfus, asker ve vergi kaynağı olarak görülmüş ve fethedilen toprakların imarında kullanılmıştır.
- XVI. yüzyılda Osmanlı nüfusu yüksek oranlara ulaşmıştır.
- Klasik Dönem'de nüfus, asker ve vergi kaynağı olarak görülmüş ve fethedilen toprakların imarında kullanılmıştır.
- 1580'lerde on sekiz milyon olan Osmanlı nüfusu, XVII. yüzyılın başında ise otuz beş milyona kadar çıkmıştır.
- XVII. yüzyıldan itibaren Osmanlı nüfusu düşmeye başlamış ve Avrupa nüfusunun gerisinde kalmıştır.
- XVII ve XVIII. yüzyılda Avrupa'nın nüfusu 100 milyondan 190 milyona kadar çıkmış ve neredeyse iki kat arası artmıştır.
- XVIII. yüzyılda toprak kaybı yaşanmayan bölgelerde dahi nüfus azalmaya başlamıştır.
- XIX. yüzyılda nüfus artış hızının Avrupa'nın çok gerisinde kalmasıyla Osmanlı Devleti, uluslararası rekabette güç kaybı yaşamıştır.

NOT

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda ilk genel nüfus sayımı Sultan II. Mahmud zamanında 1831 yılında yapılmıştır.

SON DÖNEM OSMANLI NÜFUSUNDAKİ DEĞİŞİM: KAYIPLAR VE GÖÇLER

KIRIM VE KAFKASLARDAN ANADOLU'YA YAPILAN GÖÇLER

Sebepleri:

- Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım'ın Osmanlı Devleti egemenliğinden çıkışması
- Rusya'nın, ele geçirdiği topraklardaki, Müslüman halkı göçe zorlaması ve asimilasyon politikası
- Rusların Kırım ve Kafkaslarda yaşayan Müslümanlara yönelik baskı ve katliamları
- Osmanlı Devleti'nin, kaybedilen bölgelerden gelen muhacirlerin yerleşimini kolaylaştırıcı ve teşvik edici düzenlemeler yapması

Sonuçları:

- Kaybedilen topraklardaki Müslümanlar kitleler halinde Anadolu topraklarına göç etmiştir.
- Osmanlı Devleti, muhacirleri Anadolu'nun çeşitli yerlerine iskân etmiştir.
- Gelen göçlerle 1831-1882 yılları arasında Anadolu'daki Müslüman nüfus ikiye katlanmıştır.

Kafkas Göçleri

BALKANLAR'DAN ANADOLU'YA YAPILAN GÖÇLER

Sebepleri:

- Milliyetçilik isyanları neticesinde Balkanlarda kurulan ulus devletlerin müslüman halkı göçe zorlamaları
- Hristiyan çetelerin Müslüman Türklerle yönelik katliamları

Sonuçları:

- Yüzbinlerce Müslüman Türk, Balkanlardan Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır.
- Göç esnasında gerek çete saldırılardan gerekse yolculuğun ağır şartlarından dolayı binlerce insan vefat etmiştir.

Selanik'ten Türk göçleri (1912)

ANADOLU'YA YAPILAN GÖÇLERİN GENEL SONUÇLARI

- Anadolu'daki Müslüman Türk nüfusun Müslüman olmayan nüfusa oranı yükselmiştir.
- Gelen muhacirler, Türk milliyetçiliği düşüncesinin kuvvetlenmesini sağlamıştır.
- Göçler, Anadolu'da bir Türk millî devletinin kurulmasını kolaylaştıran faktörlerden biri olmuştur.
- Muhacirler metruk, harabe ve boş yerlere iskân edilmesiyle buralar ziraata açılmış ve yeni yerleşim birimleri oluşturulmuştur.
- Bazı yerlerde yerli halk ile muhacirler arasında çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmıştır.
- Muhacirlerin iskânı hazine giderlerini artırmış ve hazine için dış borçlanma yoluna gitmiştir.

KRİTİK BİLGİ

Anadolu'ya yapılan göçler gelecekte Türk millî devletinin kurulmasını kolaylaştırmıştır.

AVRUPA'DA METROPOLLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Sebepleri:

- Sanayi Devrimi'yle birlikte şehir çevrelerinde büyük fabrikaların kurulması
- Sanayileşmenin kırsaldan şehirlere göçleri teşvik etmesi
- Başta demir yolu olmak üzere yeni ulaşım sistemlerinin bulunması
- Büyük şehirlerde insanların sağlık, eğitim, eğlence gibi farklı konulardaki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri

Sonuçları:

- Yeni toplumsal kavamlar ve şehir idare sistemleri ortaya çıkmıştır.
- Mimari ve bayındırılık alanında önemli değişimler yaşanmıştır.
- Hızlı ve plansız göç hareketleri sonucunda çarpık kentleşme ortaya çıkmıştır.
- Altyapı sıkıntılısı baş göstermiştir.
- Kamusal alan ile özel alan ayrımı başlamıştır.

Pamuk Fabrikası

Osmanlı Devleti'nde modern şehirlerin ortaya çıkmasında:

- Avrupa ile olan ekonomi ilişkilerinin artması
- Ulaşım sistemlerinin gelişmesi
- Farklı alanlarda meydana gelen teknolojik gelişmeler
- Modern altyapı hizmetlerinin hayatı geçirilmesi
- Modern belediye teşkilatları kurulması etkili olmuştur.

HATIRLAYALIM

Osmanlı Devleti'nde daha iyi belediye hizmetleri verebilmek amacıyla 1826'da günümüzdeki zabıta teşkilatının temeli olan İhtisap Nezareti kurulmuştur.

İstanbul

OSMANLI DEVLETİ VE SALGIN HASTALIKLAR

Osmanlı Devleti'nin Salgınlara Karşı Alınan Tedbirler:

- Çevre temizliğine önem verilmiştir.
- Aşı uygulaması yaygınlaştırılmıştır.
- Karantina uygulaması başlatılmıştır.
- “Tahaffuzhane” adı verilen sağlık kuruluşları açılmıştır.
- 1893'te Bakteriyolojhane kurulmuştur.
- “Kordon uygulaması” hayatı geçirilmiştir.
- Mikroplu eşyaların sıcak buğu ile temizlenen “tephirhaneler” de kurulmuştur.
- İstanbul'da görülen salgınlar nedeniyle 1891'de belediye reisi başkanlığında bir “Hıfzıssıhha Komisyonu” kurulmuştur.

KAMUOYU

- Kamuoyu, insanın yaşadığı çevresinden etkilenmesi ve fikirlerinin ait olduğu toplumsal grup tarafından şekillendirilmesidir.
- Kamuoyu kavramını ilk kez 1741'de "halkın düşüncesi" anlamında İngilizler kullanmıştır.
- Fransa'da ise ilk kez 1744'te J. J. Rousseau "toplumun tavri" anlamında kullanmıştır.

Kamuoyu Kavramın Ortaya Çıkmasında:

- Sanayileşme
- Demokratikleşme hareketleri
- Basın-Yayın hayatının gelişmesi
- Okuryazarlığın artması, etkili olmuştur.

OSMANLI DEVLETİ'NDE KAMUOYU

- Osmanlı döneminde kamuoyunun karşılığı olarak "efkârı umumiye, halk efkârı, amme efkârı, kamu efkârı" gibi kavamlar kullanılmıştır.
- Modern anlamda kamuoyu kavramı Tanzimat Dönemi'nde önem kazanmıştır.
- Gazeteciliğin gelişmesi okuryazar oranının artmasında etkili olmuştur.
- Özel gazetelerin çıkışıyla insanların ülke ve dünya gündeminde daha fazla haberdar olmaya başlamıştır.

Takvim-i Vekayi gazetesi, 1831

DİKKAT

Osmanlı Devleti'ndeki ilk resmi gazete 1831 yılında yayın hayatına başlayan Takvim-i Vekâyî'dir.

MUSTAFA KEMAL'İN DOĞDUĞU YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

Mustafa Kemal 1881 yılında Selanik'te doğdu.

Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır.

Makbule dışındaki Fatma, Ömer, Ahmet, Mustafa ve Naciye isimli kardeşleri küçük yaşta vefat ettiler.

- Mustafa Kemal'in doğduğu yıl, hükûmetin çıkardığı Muharrem Kararnamesi ile Osmanlı Devleti dış borçlarını ödemeyeceğini açıklamıştı.
- Yine bu dönemde Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecini hızlandırmıştı.
- Balkan devletleri Osmanlıdan koparak tek tek bağımsızlıklarını kazanmışlardı.
- Mustafa Kemal'in karakteri ve düşünceleri doğup büyüdüğü bu sıkıntılı çevrede ve bu buhranlı dönemde gelişmişti.

MUSTAFA KEMAL'İN OKUDUĞU OKULLAR

- Mustafa Kemal eğitim hayatına annesinin isteği üzerine Mahalle Mektebinde başladı.
- Daha sonra ise babasının isteği üzerine modern bir eğitimini verildiği Şemsi Efendi İlkokuluna devam etti.
- Selanik Mülkiye Rüştiyesindeyken Kaymak Hafız lakabıyla bilinen okulun matematik öğretmeni Hüseyin Efendi'nin kendisine kötü davranışları üzerine okulu bıraktı.
- Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüştiyesine girdi ve askerî öğrenimi başladı.
- Manastır Askerî İdadi sınavlarına girerek bu okula girmeye hak kazandı.
- Sınıf arkadaşı Ömer Naci aracılığıyla edebiyata, özellikle de şire ilgi duydu.
- Nâmid Kemal ve Tevfik Fikret'in eserlerini okuması içinde var olan vatan ve millet sevgisini daha da pekiştirdi.
- 1899'da İstanbul'da Harp Okulu'na başladı.
- 1902'de Harp Akademisi'nde öğrenime başladı.
- Harp Akademisi'nden 1905 yılında kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu.

MUSTAFA KEMAL'İN HAYATINA YÖN VEREN ŞEHİRLER

- **Selanik**, Makedonya'nın sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan en gelişmiş şehriydi.
- Hem liman kenti olması hem de demir yolu ile ulaşımının olması nedeniyle önemli bir ticaret merkezi durumundaydı.
- Nüfusunun çoğu Türk olan Selanik'te; Yunan, Ermeni, Bulgar, Yahudi gibi çeşitli din, mezhep ve milletlerden insanlar bir arada yaşamaktaydı.
- **Manastır**, Makedonya'nın başlıca askeri merkeziydi.
- Balkanlardaki siyasi hareketlilik ve milliyetçilik isyanları Manastır'da da etkisini göstermişti.
- **İstanbul**, Osmanlı Devleti'nin başkenti olması nedeniyle sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan büyük bir öneme sahipti.
- Farklı etnik unsurları barındıran çok kültürlü bir yapıya sahipti.
- Asırlardır Doğu ve Batı'ya ait yaşam tarzlarının bir arada olduğu şehir, basın yayın hayatı ve okul çeşitliliği açısından da zengindi.
- Mustafa Kemal, başkentte bulunduğu süre boyunca ülkede meydana gelen tüm gelişmeleri de yakından takip edebilme fırsatı buldu.
- **Şam**, Mustafa Kemal'in ilk görev yeri, 1905 yılında atanmış olduğu Şam'daki V. Ordu'dur.
- Şam, sosyal ve ekonomik yönden geri kalmış bir yerdi.
- Nüfusun yoğunluğunu oluşturan Arap kabilelerinden bazıları Osmanlı yönetimine karşı sürekli isyan etmekteydi.
- Mustafa Kemal, 1906'da Şam'da Vatan ve Hürriyet adlı gizli bir cemiyet kurdu.
- **Sofya**, Mustafa Kemal, Balkan Savaşları'ndan sonra Sofya'ya atesemiliter olarak atandı.
- Orada Avrupa siyasetini, kültürünü ve diplomasisini yakından tanıma fırsatı buldu.
- Bulgaristan'da yaşayan Türklerin sorunlarıyla yakından ilgilendi.

MUSTAFA KEMAL'İN FİKİR HAYATINI ETKILEYEN DÜŞÜNÜRLER

- Mustafa Kemal'in en çok okuduğu ve etkilendiği Türk yazar ve düşünürler arasında Ziya Gökalp, Namık Kemal, Mehmet Emin Yurdakul ve Tevfik Fikret gelmektedir.
- Mustafa Kemal, yerli düşünürler kadar yabancı düşünürlerin de eserlerini okuyup incelemiştir.
- Özellikle Jean Jack Rousseau, Montesquieu, Voltaire gibi Fransız İhtilali'nin düşünürlerinden etkilenmiştir.

Yazar ve Düşünürler	Fikir Akımları
Ziya Gökalp	Milliyetçilik
Namık Kemal	Vatanseverlik
Mehmet Emin Yurdakul	Milliyetçilik
Tevfik Fikret	İnkılâpcılık
J.J. Rousseau	Yurttaşlık Bilinci
Montesquieu	Cumhuriyetçilik
Voltaire	Bilimsellik, Akılçılık

MUSTAFA KEMAL'İN OKUMA SEVGİSİ

- Mustafa Kemal çok kitap okumakla beraber fırsat buldukça kitap da yazmıştır.
- Mustafa Kemal'in kaleme almış olduğu en önemli eseri Nutuk'tur.
- Nutuk, 1919'dan 1927'ye kadar geçen zamandaki gelişmeleri kapsamaktadır.
- Ayrıca Mustafa Kemal'in, askerlikle ilgili birikimlerini aktardığı; "Takımın Muharebe Talimi", "Cumalı Ordugâhi", "Taktik Tatbikat Gezisi", "Bölüğün Muharebe Eğitimi" ve "Subay ve Komutan ile Konuşmalar" ve "Geometri" eserleri de bulunmaktadır.

20. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

OSMANLI DEVLETİ'NDE FİKİR AKIMLARI

• Osmanlıcılık

Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan ulusları dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin haklar ve ödevler bakımından eşit duruma getirmeyi ve bir “**Osmanlı milleti**” oluşturmayı esas alır.

• İslamcılık

Müslümanların coğrafya, kültür ve milliyet farkı gözetilmeksizin bir bütün hâlinde ve **halife** tarafından yönetilmeleri gerektiğini savunur.

• Türkçülük

Kurtuluşun **Türk milliyetçiliği** ile sağlanabileceğinin, Osmanlı topraklarında yaşayan Türkler arasında millî bilincin uyandırılması gerektiğini düşündürmektedir.

• Batıcılık

Her alanda **Batı medeniyetinin** ve Batı'daki modern gelişmelerin takip edilmesi gerektiğini savunur.

SİYASİ VE ASKERİ GELİŞMELER

- 1870'lerin başında Osmanlı Devleti'nde Jön Türkler (Genç Osmanlılar) olarak anılan bazı aydınlar, 1889'da kurulan Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti çatısı altında muhalefete devam etmiştir.
- İslahat yapılmazsa elde kalan son Balkan topraklarının da kaybedileceğini düşünen İttihatçılar, çareyi **Meşrutiyet**'in ikinci defa ilanında bulmuşlardır.
- Bu sırada İngiltere ve Rusya arasında Reval Görüşmeleri gerçekleşti (1908).
- İttihat ve Terakki Cemiyeti, Bâb-ı Âli (Osmanlı Hükûmeti) üzerindeki baskısını artırdı.
- II. Abdülhamit, 1908'de Meşrutiyet'i yeniden ilan ederek 1876'da hazırlanan **Kanun-ı Esası**'yı tekrar yürürlüğe koymak zorunda kaldı.

KRİTİK BİLGİ

Meşrutiyet, hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altındaki parlamento yönetimine dayanan anayasal hükümet sistemidir.

KRİTİK BİLGİ

Osmanlı Devleti'nde 1876'da yürürlüğe giren Kanun-ı Esası, Türk tarihinin ilk yazılı anayasasıdır.

KRİTİK BİLGİ

Partilerin kurulması ile **Osmanlı tarihinde ilk defa çok partili hayatı geçildi**.

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

- Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya, **sömürge** elde etmek amacıyla 1911'de Osmanlı toprağı olan Trablusgarp'a saldırdı.
- Osmannı Devleti, Trablusgarp'a denizden ve karadan asker gönderemedi.
- Bu nedenle bölgede **Mustafa Kemal**, **Enver Bey**, **Fethi Bey** gibi gönüllü subaylar görevlendirildi. Bu subaylar halkın teşkilatlandırarak mücadele verdi.
- İlk savaşına katılan Mustafa Kemal'in **Derne** ve **Tobruk**'ta, Enver Bey'in Bingazi'de elde ettiği başarılar karşısında İtalya Çanakkale Boğazı'nı ablukaya aldı. Rodos ve On İki Ada'yı işgal etti.
- 18 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti ile İtalya arasında imzalanan **Ouchy (Uşı) Antlaşması** sonucunda Trablusgarp İtalya'ya bırakıldı.

KRİTİK BİLGİ

Osmannı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki varlığı son buldu. İşgal altındaki Rodos ve On İki Ada ise antlaşma gereği geçici olarak İtalya'ya bırakıldı.

BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)

I. Balkan Savaşı

Yunanistan

Bulgaristan

Sırbistan

Karadağ

Osmanlı

Devleti

Nedenleri:

- Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik hareketleri
- Rusya'nın izlediği Panslavizm hareketi
- Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki varlığına son vermek
- 30 Mayıs 1913'te **Londra Antlaşması** imzalandı. Antlaşmaya göre Edirne Bulgaristan'a bırakıldı, Midye-Enez hattı sınır kabul edildi ve Bozcaada ve Gökçeada dışındaki Ege Adaları Yunanistan'a verildi.

KRİTİK BİLGİ

Bâb-ı Âli Baskını sonucunda İttihat ve Terakki iktidarı tam anlamıyla ele geçirdi.

KRİTİK BİLGİ

Londra Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarındaki egemenliği ve Ege Denizi'ndeki varlığı sona erdi.

II. Balkan Savaşı

Yunanistan
Romanya
Sırbistan
Karadağ

Bulgaristan

Nedenleri

- Balkan Savaşı'nın ardından Balkan devletleri arasında paylaşım mücadelelerinin yaşanması
- Bulgaristan, kendine karşı ittifak hâlinde olan Sırbistan ve Yunanistan'a saldırması
- Romanya'nın Bulgaristan'a savaş açması.

Sonuçları

- Ottoman Devleti, Balkan devletlerinin kendi aralarındaki bu çatışmadan yararlanarak Edirne, Kırklareli ve Dimetoka'yı geri aldı.
- Ottoman Devleti Balkan Savaşlarına katılan devletlerle ayrı ayrı antlaşmalar yaptı. Bulgaristan ile 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Antlaşması'na göre Meriç Nehri iki devlet arasında sınır kabul edildi.
- 14 Kasım 1913'te Yunanistan'la imzalanan Atina Antlaşması'na göre Ege Adaları'nın geleceği büyük devletlerin kara rına bırakıldı.
- Balkanların kaybedilmesiyle burada yaşayan Türk nüfusun bir kısmı Türkiye'ye göç etti.

KRİTİK BİLGİ

Balkan Savaşları, Osmanlıcılık fikrinin dağılmayı önlemede yeterli olmadığını ortaya çıkardı. Bu durum üzerine ülkede milliyetçilik düşüncesi hızla yayıldı.

EKONOMİK HAYAT

Düyün-i Umumiye İdaresi binası (İstanbul)

- Batılı devletlerden yüksek faizle ve büyük miktarda borç alınması
- Alınan borçlar, ekonomiyi canlandırmaya yönelik yatırımlara yeterince dönüşmeden tüketildi.
- Bunun sonucunda devlet borç sarmalına girdi. Alacaklı ülkelerin, alacaklarını tahlil edememesi üzerine 1881'de **Düyün-i Umumiye İdaresi** kuruldu.
- İttihat ve Terakki iktidarı, tarım ve sanayide kendine yetecek bir ekonomi oluşturmak için millî şirketler, bankalar kurmak istediler. Bu doğrultuda 1913'te yerli sanayiye ayrıcalıklar verildi.
- I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla dış ticaret kesintisi ugradı. İmparatorluğun toplam tüketiminin yaklaşık %20'sini oluşturan mal ve gıda ithalatı hemen hemen durdu.

SOSYAL HAYAT

- 1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı dünyaya hızla yayıldı.
- Batı ile etkileşim sonucunda başkent İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde sosyal ve kültürel bir dönüşüm başladı.
- Otomobil, tramvay, telefon ve telgraf kullanımı yaygınlaştı; altyapı çalışmaları gözle görülür şekilde arttı.
- Basın yayın organlarının sayısı çoğaldı. Avrupa'daki örneklerden yararlanılarak kız öğrencilerin de eğitim alabileceği modern okullar açıldı.
- Güzel sanatlar alanında gelişme kaydedildi ve Osmanlı toplumu bale, opera gibi sanatlarla tanışmaya başladı.

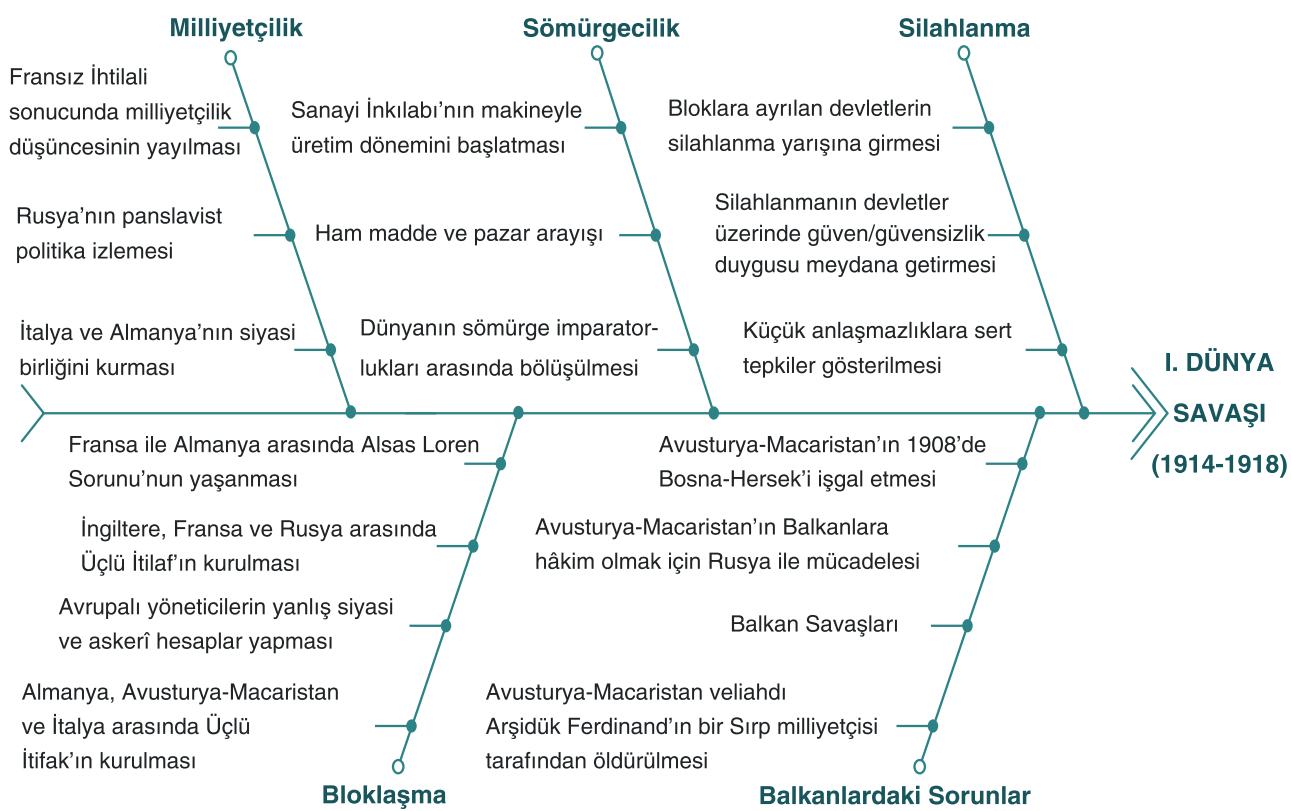
I. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE OSMANLI DEVLETİ

I. DÜNYA SAVAŞI

Avusturya-Macaristan tahtının veliahtı Franz Ferdinand'in 28 Haziran 1914'te bir Sırp milliyetçisi tarafından başkent Saraybosna'da öldürülmesi, savaşı tetikleyen olay olmuştur. Olaydan sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Sırbistan Krallığı'na bir ultimatom göndermiştir. Rusya Sırbistan'ın, Almanya ise Avusturya'nın yanında yer aldı. İngiltere ile Fransa'nın Rusya'yı desteklemesi sonucunda savaş Avrupa'da yayıldı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

I. Dünya Savaşı'nın Sebepleri

I. DÜNYA SAVAŞI ve OSMANLI DEVLETİ

- Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri kabul etmeyince, 2 Ağustos 1914'te Almanya ile ittifak antlaşması imzalandı.
- Akdeniz'de İngilizlerden kaçan Almanlara ait Goeben ve Breslau gemileri Çanakkale Boğazı'na sıçrınca Osmanlı Devleti İngiltere'ye bu gemileri satın aldığıını bildirdi.

OSMANLI DEVLET'İNİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

KAFKAS CEPHESİ:

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya ile karşı karşıya geldikleri cephe. Kafkasya Cephesi, savaş sırasında Doğu Anadolu Bölgesi içlerine kadar genişlemiştir, Trabzon, Bitlis, Muş ve Van şehirlerine kadar yayılmıştır.

Nedenleri

- Enver Paşa'nın Turan ülkesünü gerçekleştirmeye isteği
- İngiltere'yi ekonomik olarak zor duruma düşürmek.
- Rus kuvvetlerinin İngiliz birlikleri ile birleşmesini önlemek.

Sonuçları

- Sarıkamış Harekatı'nda binlerce Türk askeri şehit düştü.
- 1916'da Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i geri aldı.
- 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması'yla cephe kapandı.

IRAK CEPHESİ:

İngilizlerin petrol sahalarını ele geçirmek amacıyla, 23 Kasım 1914'te Basra'yı işgali üzerine açıldı.

Nedenleri

- Afrika ve Hindistan yolunun güvenliğini sağlamak.
- Irak petrollerini ele geçirmek.
- Rus Çarlığı'na yardım götürmek amacıyla İngiltere'nin açtığı cephedir.

Sonuçları

- Osmanlılar, Kut'ül-Amâre'de İngiliz Kuvvetlerini yenilgiye uğrattı.
- 1917'de İngilizlerin Bağdat'ı ele geçirmesiyle bu cephe kapanmış oldu.

ÇANAKKALE CEPHESİ:

Çanakkale Savaşlarının kazanılmasında Mustafa Kemal'in karar alma yeteneği ve askerin başında savaşı bizzat yürütmesi etkili olmuştur. Mustafa Kemal, özellikle 1915'te Anafartalar'da gösterdiği üstün başarıyla İstanbul'un düşman eline geçmesini önlemiş ve hem Türk halkı hem de dünya tarafından "Anafartalar Kahramanı" olarak tanınmıştır.

I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde yapılan savaşlar, 19 Şubat'tan başlayarak 18 Mart 1915 günü Türk zaferi ile sona eren dönem ve 25 Nisan 1915'te başlayıp yaklaşık bir yıl kara savaşlarının sürdürdüğü ve ikinci büyük Türk zaferi ile sonuçlanan dönem olmak üzere iki aşamada cereyan etmiştir.

Nedenleri

- Başkent İstanbul'u alıp Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak.
- Rusya'ya yardım gönderebilme.
- Balkanlar üzerinden İttifak Devletleri'ne karşı yeni bir cephe açmak.

Sonuçları

- I. Dünya Savaşı iki yıl uzamıştır.
- Başkent İstanbul, erken gelecek bir işgalden kurtulmuştur.
- Rusya'da Çarlık rejimi yıkılmıştır.
- Bu zafer Millî Mücadele'ye ilham kaynağı olmuştur.
- Eğitim görmüş binlerce aydınının şehit olması ülkenin gelecekteki sosyopolitik durumunu etkilemiştir. 1916'da Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i geri aldı.
- 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması'yla Cephe kapandı.

HİCAZ CEPHESİ:

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Harbi'nde savaştığı cephelerden birisi de Hicaz Cephesi'ydı. Bu cephe Mekke Şerifi Hüseyin'in Haziran 1916'da isyan etmesiyle başlamıştı. Osmanlı kuvvetleri harbin sonuna kadar İngiltere ve Fransa tarafından desteklenen Arap aşiretleriyle mücadele etmek durumunda kalmıştı.

Nedenleri

- İngilizler Mac Mahon Antlaşması ile bağımsız bir Arap devletini tanımayı vadettiler.
- Hicaz Emiri Şerif Hüseyin, Osmanlı Devleti'ne isyan etti. Irak petrollerini ele geçirmek.

Sonuçları

- 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanmış ve Osmanlı Devleti için savaş sona ermişti. Mütarekenin 16. Madde'ne göre Hicaz, Asir ve Yemen'in boşaltılacak ve buralardaki tüm kuvvetler teslim olacaktı. Buna karşın Fahrettin Paşa teslim olmayı reddetmiş ve iki buçuk ay daha Medine'yi müdafaa etmişti. Medine 13 Ocak 1919'da Şerif Abdullah kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir.

KANAL CEPHESİ:

Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın isteği üzerine açılan bir cephedir. Osmanlı ordusu, 1915'te Birinci Kanal Harekâti'ni, 1916'da İkinci Kanal Harekâti'ni düzenledi. Amaç; Osmanlı İmparatorluğu'nun Süveyş Kanalı'ni ele geçirmesi ve Mısır'a yeniden sahip olmasışıdı.

Nedenleri

- İngilizlerin sömürgelerine giden Hindistan yolunu kesmek.
- Mısır'ı ele geçirmek.

Sonuçları

- Kanal Seferi başarısızlıkla sonuçlandı ve Türk ordusu su, erzak ve cephane sıkıntısı nedeniyle geri çekildi. Daha sonra Türklerin ve İngilizlerin kuvvetlerinin çoğunu Çanakkale ve Gelibolu savaşları nedeniyle bölgeden çekmeleri üzerine Sina çölünde savaş durakladı.

SURİYE-FİLİSTİN CEPHESİ:

I. Dünya Savaşı'nda bu cephe, Kanal Cephesi adı ile açılmış, zamanla Sina-Filistin-Suriye Cephesi adını almıştır. 1915 Şubat ve 1916 Ağustos aylarında iki kez gerçekleştirilen Kanal Harekâtının mağlubiyetle sona ermesi, İngilizlerin Sina Yarımadası'na egemen olarak Filistin istikâmetinde ilerlemesine yol açmıştır.

Nedenleri

- Kanal Cephesindeki başarısızlık üzerine açılan bir cephedir.

Sonuçları

- Osmanlı Devleti'nin mağlubiyetiyle sonuçlanmıştır.
- Gazze, Kudüs, Filistin ve Şam İngilizlerin işgaline uğramıştır.
- Osmanlı orduları Suriye'nin içlerine kadar geri çekilmek zorunda kalmışlardır.
- 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Cephe kapandı.

GALİÇYA-MAKEDONYA CEPHESİ:

Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na yardım etmek için asker gönderdiği cephelerdir.

SAVAŞ İÇİNDE GİZLİ DIPLOMASİ

- **İstanbul Antlaşması (1915):** İstanbul ve Boğazların savaştan sonra Rusya'ya bırakılması kabul edildi.
- **Londra Antlaşması (1915):** On İki Ada ve Trablusgarp'ın yanı sıra Antalya'ya kadar uzanan Batı Anadolu toprakları da İtalya'ya bırakıldı.
- **Sykes-Picot (Saykis Piko) Antlaşması (1916):** Van, Erzurum, Rusya'ya; Adana, Halep, Fransa'ya; Bağdat, Basra İngiltere'ye bırakıldı.
- **Saint Jean De Maurienne Antlaşması (1916):** Fransa, İngiltere ve İtalya arasında imzalandı. İzmir ve çevresi, Konya ve Antalya toprakları İtalya'ya bırakıldı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI ZAFERLERİ

- **Çanakkale Zaferi:** Çanakkale Cephesi'nde kazanılan bu zafer, Mustafa Kemal'in Anafartalar Kahramanı olarak tanınmasını sağladı. Oluşturduğu millî bilinç, Anadolu'da Türk istiklal mücadelesinin başlamasında büyük pay sahibidir.
- **Kut'ül-Amâre Zaferi:** İngilizler, Bağdat'ı almak amacıyla 26 Eylül 1915'te Kut şehrinini işgal etti. Başarılı olamayan İngilizler Kut'ül-Amâre'ye çekilirken Albay Halil (Kut) 5 Aralık 1915'te bölgeyi kuşattı. Halil Bey ile General Townshend arasındaki görüşmelerde İngilizlerin Osmanlı Devleti'ne teslim olması konusunda uzlaşmaya varıldı.

- **Kafkas İslam Ordusu:** Azerbaycan; İngiliz, Bolşevik ve Ermeni çetelerine karşı Osmanlı Hükümetinden yardım istedi. Bunun üzerine Nuri Paşa, kurduğu Kafkas İslam Ordusu ile 15 Eylül 1918' de Bakü'yü Ermeni zulmünden kurtardı.
- **Medine Müdafaası:** Fahreddin Paşa, elinde bulunan son derece kısıtlı imkânlarla Medine'yi müdafaa etti. Cephane, ilaç ve giyerek stoklarının bitmesi sebebiyle teslim olmak zorunda kaldı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA MUSTAFA KEMAL

- I. Dünya Savaşı başladığı sırada Mustafa Kemal Sofya'da ataşemiliterdi.
- Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar Grup Komutanı
- Kafkas Cephesi'nde 16. Kolordu Komutanı (1916)
- Suriye-Filistin Cephesi'nde 7. Ordu Komutanı (1917)
- Yıldırım Orduları Grup Komutanı (1918)

ÇANAKKALE CEPHESİ KOMUTANLARI

- Mustafa Kemal Anafartalar Grup Komutanı
- Enver Paşa, dönemin Harbiye Naziri olarak askerî harekâtların yönetilmesinde görev almıştır.
- Otto Liman von Sanders Enver Paşa'nın teklifi üzerine Çanakkale Savaşlarını yönetmiştir.
- Cevat (Çobanlı) Paşa, Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanıdır.
- Esat (Bülkat) Paşa, Çanakkale Cephesi'nde Kuzey Grubu Komutanı olarak görev yapmıştır.
- Fevzi (Çakmak) Paşa, Çanakkale'de 5. Kolordu Komutanlığı yapmıştır.
- Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, 25. Tümen komutanıdır.

1915 OLAYLARI, ERMENİLERİN SEVK VE İSKANI

Osmanlı Devleti farklı dil, din ve ırktan insanı bir arada ve barış içinde yaşatabilme başarısı göstermiştir. Ancak Batılı devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini hayatı geçirmek için farklı etnik grupları kıskırtması ülkedeki huzuru bozdu.

- Ermeniler çeşitli dernek ve cemiyetler kurarak kanlı eylemler düzenledi
- Ermeni çeteleri; Van, Erzurum, Bitlis, Diyarbakır gibi Anadolu'nun pek çok yerinde Türkleri katletmeye başladı.
- 24 Nisan 1915'te alınan kararla Ermeniler tarafından kurulmuş komiteler (Taşnakşutun, Hınçak vs.) kapatıldı.
- Ermeni Olayları durulmayınca Osmanlı Devleti 27 Mayıs 1915'te Sevk ve İskân Kanunu'nu çıkardı.
- Bu kanuna göre terör hareketlerine katılan Ermeniler; Osmanlı toprağı olan Suriye ile Irak'a göçe tabi tutuldu.
- 31 Aralık 1918'de Ermenilerden isteyenlerin dönebilmesi için Geri Dönüş Kararnamesi çıkarıldı.
- Osmanlı Devleti, savaş sırasında Devlet-in güvenliği için ve tedbiren zorunlu göç uygulamıştır.

SAVAŞ YILLARINDA ANADOLU

- Savaş, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde kalıcı izler bıraktı.
- Cephe gerisinde kalan kadınlar, erkeklerin sorumluluklarını da üstlendi, pek çok çocuk yetim kaldı.
- Temel gıdaların temininde sıkıntılı çekilmesi kıtlığa yol açtı.

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN KADER YILI

- 1917'de Bolşevik İhtilali Rusya'nın savaştan çekilmesine yol açtı.
- Alman denizaltılarının, ticari taşımacılığa karşı savaş açlıklarını duyurması ABD'nin İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesine sebep oldu.
- ABD'nin müttefiklerine takviye kuvvetler göndermesi, İtilaf Devletleri'nin savaşı kısa sürede galip tamamlamasını sağladı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

ZORUNLU ASKERLİK SİSTEMİ

- 1914 yılında başlayıp 1918 yılında sona eren I. Dünya Savaşı, İtilaf devletlerinin üstünlüğü ile sona erdi. Savaştan sonra;

KRİTİK BİLGİ

I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Çekoslovakya ve Yugoslavya Devletleri, savaştan sonra hâkim olan ulus devlet modeline aykırı olarak kuruldu.

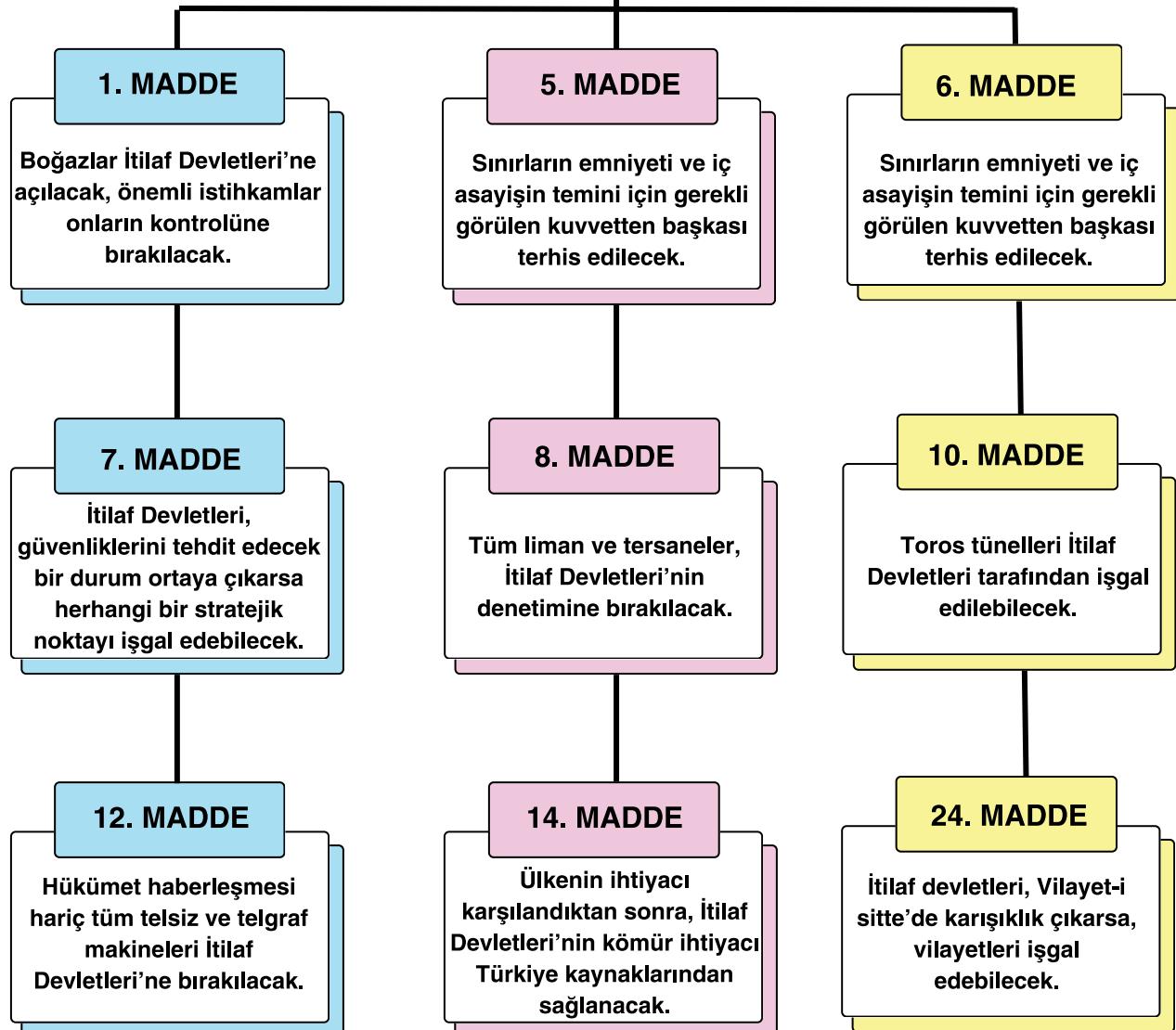
Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) ve Antlaşmanın Uygulanması

- 1918 yılında büyük umutlarla Osmanlı Devleti'ni savaşa sokan İttihad ve Terakki Hükümeti, Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi ve İngilizlerin İstanbul'a yönelmemesi üzerine zor durumda kaldı.
- İttihad ve Terakki Hükümeti istifa etti. Sadrazam Talat Paşa ve Harbiye Nazırı Enver Paşa yurt dışına çıktılar.
- Sadrazamlığa getirilen Ahmet İzzet Paşa, Bahriye Nazırı Rauf Orbay komutasındaki bir heyeti Yunanistan'ın Limni Adası'na gönderdi.
- İtilaf devletleri adına İngiliz **Amiral Carlthope** ile **Mondros limanına** demirleyen **Agamennon** isimli savaş gemisinde yapılan görüşmeler sonucunda 25 maddelik anlaşma imzalandı.

Agamemnon Savaş Gemisi

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI ÖNEMLİ MADDELER

NOT

Vilayet-i sitte, Osmanlı Devleti'nde Erzurum, Van, Bitlis, Sivas, Elâzığ ve Diyarbakır vilayetleri için kullanılan bir terimdir.

- Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanmasından hemen sonra ilk işgal edilen yer 3 Kasım 1918 tarihinde **Musul** olmuştur.

Wilson İlkeleri (30 Ocak 1918)

- ABD Başkanı Wilson'un I. Dünya Savaşı'na girerken ilan ettiği ve savaştan sonra tüm devletlerin uymasını istediği ilkelerle verilen addır.

WILSON İLKELERİNE GÖRE

1- Galip devletler, mağlup devletlerden toprak ve savaş tazminatı almayacaktır.

2- Gizli Antlaşmalar yapılmayacak, açık diplomasi uygulanacaktır.

3- Uluslar arasındaki tüm ekonomik sınırlandırmalar kaldırılacaktır.

4- Silahlanma yarışının durdurulması için tüm gerekli önlemler alınacaktır.

5- Osmanlı Devleti'nde Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde hakimiyeti tanınacak, Türklerin hakimiyetinde olan yerlere özerklik geliştirme hakkı verilecek.

6- Bütün devletlerin bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini koruma altına almak için uluslararası bir örgüt olan Cemiyet-i Akvam kurulacak.

Mondros Ateşkes Antlaşması'na Yönelik Tepkiler

- Türk halkı uzun sürenavaşlardan yorgun düşüğü için ilk başlarda antlaşmayı olumlu karşıladı.
- Ahmet İzzet Paşa ve Rauf Orbay antlaşma konusunda iyimserlerdi.
- Mustafa Kemal ve bazı kuvvet komutanları ise bu antlaşma ile düşmana kayıtsız şartsız teslim olunduğu gerekçesiyle hükümete gerekli uyarıları yapmaktadır.
- Anadolu'nun işgali sırasında hükümetin tutumu karşısında halk örgütlenme gereği duydu. Türk milletinin ilk tepkisi direniş örgütleri kurmak oldu.
- Kuvay-i Milliye adı verilen bölgesel bu örgütler ile düşmana karşı silahlı mücadele başladı.
- Mitingler ve protestolar vasıtasyyla dünya kamuoyuna işgallerin haksızlığı gösterilmiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ (15 MAYIS 1919) VE KUVAY-I MİLLÎYE

İZMİR'İN İŞGALİ

- Birinci Dünya Savaşı sırasında imzalanan gizli antlaşmalarda İzmir, İtalya'ya bırakılmıştır.
- Paris Barış Konferansı'nda İzmir, Yunanistan'a verilmiştir.
- 15 Mayıs 1919'da Megali İdeя'yı (Büyük İdeя/Fikir) gerçekleştirmek amacıyla Yunanlar tarafından işgal edilmiştir.
- İzmir'in Yunanlar tarafından işgaline karşı çıkan Hasan Tahsin olmuştur.
- İzmir'in işgal edilmesi İstanbul başta olmak üzere yurdun birçok yerinde mitingler düzenlenerek protesto edilmiştir.
- Yunanların İzmir'i işgali Kuvay-i Millîye örgütlemesini hızlandırmıştır.
- Yunanlılar, İzmir'de Türkler'e yönelik katliam ve işkenceler yapmıştır.
- İzmir'de Yunanlıların katliamını araştırmak amacıyla İtilaf Devletleri Amiral Bristol liderliğindeki bir heyeti bölgeye göndermiştir.

AMİRAL BRİSTOL RAPORU

- Yunanların iddia ettiği gibi bölgede Rumlar değil, Türkler çoğunluktadır.
- Bölgedeki olayların sorumlusu Türkler değil, Yunan ordusu ve yerli Rumlardır.
- Yunanların bölgeyi işgal etmesinin amacı bölgede tamamen kalıcı olmaktadır.
- Yunanlar bölgeden çekilmeli, onların yerine bölgeye İtilaf Devletleri'nin güvenlik birlikleri yerleştirilmelidir.

DİKKAT

Amiral Bristol Raporu, Millî Mücadele'nin haklılığını ortaya koyan ilk uluslararası belge olma yönüyle önemlidir.

KUVAY-I MILLÎYE

- Hükümetin Anadolu'da gerçekleşen işgaller karşısında sessiz kalması üzerine ortaya çıkmışlardır.
- Düzenli askerî birlikler değildir.
- Milliyetçilik temelinde kurulmuşlardır.
- Gönüllülük esasına dayalıdır.
- Halkın farklı kesimleri tarafından desteklenmiştir.
- Düşmanın ilerleyişini yavaşlatmışlardır.

Kaldırılma nedenleri;

- Yaptıkları olumsuz davranışlar halkın tepkisine neden olmuştur.
- Düşmanın ilerleyişini engelleyememişlerdir.
- Bazı Kuvay-i Millîye liderleri, düzenli orduya katılmak istememişlerdir.

Kuvay-i Millîye birlikleri

CEMİYETLER

MİLLÎ VARLIĞA DÜŞMAN CEMİYETLER

Devletin içinde bulunduğu zor durum karşısında kurtuluşun gerke ise büyük bir devletin manda ve himayesiyle sağlanacağını savunan millî varlığa düşman cemiyetler, İstanbul Hükümetinin tutumunu desteklediler.

- 1. Kurt Teâli-i Cemiyeti:** Bu cemiyet, Wilson İlkeleri'ne dayanarak Doğu Anadolu'da bağımsız bir Kurt devleti kurmayı hedefledi.
- 2. Hürriyet ve İtilaf Fırkası:** İttihat ve Terakki Partisine ve Bağılasmaya karşı bir duruş sergileyen cemiyet, İngilizlerle iş birliği yaparak sultanatın devamı için çalıştı.
- 3. Teâli-i İslâm Cemiyeti:** İngilizler tarafından desteklenen ve Osmanlı Devleti'nin dinî esaslara bağlı kalınarak kurtarılabilceğini düşündesindeki cemiyet, sultanat ve hilafetin güçlendirilmesi gerektiğini savundu.
- 4. İngiliz Muhipleri Cemiyeti:** Cemiyetin temel amacı, İngiliz himayesine girmekti. İstanbul'da siyasi ve askerî casusluk faaliyeti gösteren cemiyet, özellikle basın yayın yoluyla yürütügü propaganda çalışmalarıyla etkili oldu.
- 5. Wilson Prensipleri Cemiyeti:** Millî Mücadele'den hemen önce toplanan, çoğunluğu gazeteci, yazar, doktor ve avukatlardan oluşan cemiyetin amacı Amerikan himayesine girmek ve Amerika'dan yardım almakti.
- 6. Suh ve Selâmet-i Osmaniye Fırkası:** İngilizlerden talimat alan cemiyet, ülkede kurtuluşun padişah ve halifenin emirlerine bağlılıkla sağlanacağını savundu.

Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler

Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar, ülkeyi içten yıkmak amacıyla örgütlenmeye ve cemiyetler kurmaya başladilar. Wilson İlkeleri'ni kendi menfaatlerine uygun biçimde kullanabilmek için sahte nüfus kayıtları düzenlediler. Türk ve Müslüman halkı çeteler aracılığıyla göçe zorladilar.

1. Ermenilerin Kurduğu Cemiyetler

Hinçak ve Taşnakşutun Cemiyetleri: Doğu Anadolu ve Çukurova'da bağımsız bir Ermeni devleti kurmak amacı güden bu cemiyetler, Ermeni Patriği Zaven Efendi tarafından desteklenmektedir.

2. Rumların Kurduğu Cemiyetler

a. Pontus Rum Cemiyeti: 1904'te Merzifon Amerikan Kolonisi bünyesindeki cemiyetin amacı Batum'dan İnebolu'ya kadar uzanan bir Rum devleti kurarak ilerde Yunanistan ile birleşmektidir.

b. Mavri Mira Cemiyeti: Fener Rum Patrikhanesi ve İngilizlerin desteğiyle kurulan cemiyetin amacı Megali İdeâ'yı gerçekleştirmektidir.

c. Etniki Eterya Cemiyeti: Patrikhanenin desteği ile Batı Anadolu'daki Rum nüfusu artırmak ve Doğu Karadeniz'de bir Rum devleti kurmak amacıylaydı.

3. Yahudilerin Kurduğu Cemiyetler

Alyans İsrailit ve Makabi Cemiyetleri: Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak amacıyla bu cemiyetler Osmanlı Devleti'nde yaşayan Yahudilerin ticari çıkarları için faaliyet gösterdiler.

MİLLÎ CEMİYETLER

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından önce vatanın yer yer işgal edileceğini anlayan vatandaşlar Türk halkı, Anadolu ve Rumeli'de teşekkül almaya başladı. Tekşikatlanmalar bölgesel nitelik taşımaktaydı. Bu süreçte kurulan yararlı cemiyetler, özellikle düşmanların niyetlerini halka açıklayıp onları aydınlatarak kurtuluş çareleri aramaya gayret gösterdiler.

- a. Kars İslâm Şurası:** Osmanlı orduları Mondros Ateşkes Antlaşmasının hükümlerine göre "Elvîye-i Selâse"den (Kars, Ardahan, Batum) çekilmek zorunda kalınca Ermenistan ve Gürcistan Cumhuriyetlerinin istilasına engel olmak üzere Wilson İlkeleri'ne göre toplandı.
- b. Trakya-Paşaeli Müdâfaa-i Heyet-i Osmaniye Cemiyeti:** Batı Trakya'yı düşman işgaline karşı savunarak bu bölgenin Yunanlara verilmesini önlemek amacıyla kuruldu. Ayrıca vatan işgalden kurtulmazsa bağımsız bir Trakya Cumhuriyeti kurmayı amaçladı.
- c. İzmir Müdâfaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti:** İzmir'in Yunanlara verileceği haberinin duyulması üzerine kurulan cemiyet, Wilson İlkeleri'ne dayanarak bölgenin Türkliğini göstermeye çalıştı.
- ç. İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti:** İzmir Müdâfaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti ile birleşerek bölgenin Türkliğini göstermeye çalışı ve İzmir'i Yunan işgaline karşı savundu. Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerinin toplanmasında etkili oldu.
- d. Kılıçyalılar Cemiyeti:** Merkezi İstanbul'da olan cemiyet Çukurova'nın Türk yurdu olduğunu ispat etmek ve bölgenin Ermenilere verilmesini engellemek amacıyla kuruldu.
- e. Trabzon Muhâfaza-i Hukuk-i Millîye Cemiyeti:** Trabzon ile civarının Rumlara verilmesini ve bölgede bir Pontus devleti kurulmasını önlemek için mücadele etti.
- f. Millî Kongre Cemiyeti:** İstanbul'daki aydınlar tarafından kuruldu. Ermeni ve Rum propagandalarına karşı Türk milletinin haklılığını basın yayın yoluyla bütün dünyaya duyurmaya çalıştı.
- g. Karakol Cemiyeti:** Anadolu'ya personel, silah, teçhizat kaçırarak ve Anadolu'yla haberleşmeyi sağlayarak Millî Mücadele'ye destek olmayı amaçladı.
- ğ. Doğu Anadolu (Vilâyat-ı Şarkiyeye) Müdâfaa-i Hukuk-i Millîye Cemiyeti:** Merkezi İstanbul'da olan cemiyet Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurulmasını engellemek ve bölgenin Türkliğini savunmak için mücadele verdi.
- h. Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti:** Türk kadınlarının Millî Mücadele'deki varlığını simgeleyen cemiyet, Kuvay-ı Millîye birliklerine nakdî ve aynı (eşya, erzak vb.) yardım kampanyaları yaparak Millî Mücadele'yi destekledi.

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)

19 Mayıs 1919 Samsun'a Çıkış

**Havza Genelgesi
(28 Mayıs 1919)**

İstanbul Hükümetinin yetersizliğini dile getirdiği ve milletin geleceğini milletin azim ve kararının kurtaracağını vurguladığı için "ihtilal bildirisi" niteliği taşımaktadır.

**Erzurum Kongresi
(23 Temmuz-7 Ağustos 1919)**

Mustafa Kemal'in "Burada bir milletin kurtuluşuna karar verildi." sözüyle önemini vurguladığı kongre, manda ve himayeyi kesin olarak reddeder. Yurdun bütününe ilgilendiren kararlarıyla ulusal bir nitelik taşır.

**Amasya Görüşmeleri
(20-22 Ekim 1919)**

9.Ordu Müfetişi Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçtikten sonraki ilk tepkisidir. Genelge, işgallerin haksızlığını dile getirmiştir ve millî bilinci uyandırmada etkili olmuştur.

**Amasya Genelgesi
(22 Haziran 1919)**

Ulusal egemenliğin koşulsuz olarak gerçekleştirilemesine karar verilen ilk kongredir. Bölgesel amaçlarla toplanmasına rağmen yurdun bütününe ilgilendiren kararlar aldığı için ulusal bir nitelik taşır.

**Sivas Kongresi
(4-11 Eylül 1919)**

Heyet-i Temsiliyenin İstanbul Hükümeti tarafından resmen tanınmasını sağladığı için Millî Mücadele'nin önemli adımlarından biri kabul edilir.

23 Nisan 1920 - BMM'nin Açılması

Resmi Görevi:

- Samsun ve çevresindeki asayiş sorunlarının ortaya çıkış sebeplerini tespit etmek.
- Türklerle, Rumlar arasında yaşanan çatışmaları sonlandırmak.
- Osmanlı askerî birliklerinin silah ve cephanesini bir an evvel toplatmak ve muhafaza altına almak.
- Bölgede kurulan komitelerin faaliyetlerine son vermek.
- Mustafa Kemal, Samsun'da yattiği incelemeler sonucunda bir rapor hazırlayarak, İstanbul'a gönderilmiştir.

Samsun Raporu:

- Bölgedeki asayiş sorunun temel sebebi Rum çetelerinin Türk köylerine saldırmasıdır.
- İzmir, Yunanlar tarafından haksız biçimde işgal edilmiştir.

Bandırma Vapuru

MİLLÎ MÜCADELE'NİN HAZIRLIK DÖNEMİ**GENELGELER****Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919):**

- Millî Mücadele Dönemi'nde yayımlanan ilk genelgedir.
- Millî Mücadele'deki ilk millî tepkidir.

bu genelgede;

- İtilaf Devletleri'ne ve İstanbul'daki hükümete tepki telgraflarının çekilmesi istenilmiştir,
- İşgallere karşı mitingler düzenlenmesi talep edilmiştir.
- Mitinglerde Hristiyan halka düşmanca saldırılardan kaçınılması gerektiğini vurgulanmıştır.

Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919):

- Genelge; Mustafa Kemal, Refet, Ali Fuat, Rauf, Kazım ve Mersinli Cemal Paşaların katkıları ile hazırlanmıştır.
- Millî Mücadele'nin gerekçeleri, amacı ve yöntemi belirtilmiştir.
- İlk defa millî egemenlik düşüncesine değinilmiştir.
- İstanbul Hükümeti'ne ve işgalci devletlere karşı çıkışlarından dolayı bir ihtilal belgesi niteliğindedir.
- Genelgeden rahatsız olan İngiltere, Mustafa Kemal'in İstanbul'a dönmesi için hükümete baskı yapmıştır.
- Mustafa Kemal'in 8-9 Temmuz'da askerlik mesleğinden istifa ederek "sine-i millete dönme" kararı almıştır.

HATIRLAYALIM

Amasya Genelgesi'nden sonra Mustafa Kemal askerlik mesleğinden istifa ederek sine-i millete dönmüştür.

KONGRELER

Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919):

- Doğu Anadolu Müdâfaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti ve Trabzon Muhâfaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti tarafından düzenlenmiştir.
- Mustafa Kemal Paşa kongre başkanı seçilmiştir.
- Millî sınırlardan ilk defa söz edilmiştir.
- Heyet-i Temsiliye ilk kez oluşturulmuş ve başkanlığına da Mustafa Kemal Paşa seçilmiştir.
- İlk defa geçici bir hükûmetin kurulmasından söz edilmiştir.
- Manda ve himaye fikri ilk kez reddedilmiştir.
- Toplanma yönünden bölgesel, aldığı kararlar bakımından millî kongredir.

Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919)

- Toplanma yönünden ve aldığı kararlar bakımından millî bir kongredir.
- Bütün millî cemiyetler “Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti” adı altında birleştirilmiştir.
- Manda ve himaye fikri kesin olarak reddedilmiştir.
- Heyet-i Temsiliye'nin yetkileri bütün ülkeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- İrade-i Millîye adlı bir gazete yayımılmaya başlanmıştır.
- Ali Fuat Paşa'nın, Batı Anadolu Kuvay-ı Millîye Kumandanlığına atanmasıyla, Heyet-i Temsiliye ilk kez yürütme gücünü kullanmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Sivas Kongresi'nden sonra Heyet-i Temsiliye'nin baskısı ile Damat Ferit Paşa Hükûmet görevinden istifa etmiştir. Bu istifa, Heyet-i Temsiliye'nin ilk siyasi başarısı kabul edilmektedir.

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (22 EKİM 1919)

- Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa ile İstanbul Hükûmeti adına Salih Paşa arasında yapılan görüşmelerdir.
- Görüşmelerde alınan kararlardan sadece Mebusan Meclisi'nin açılması uygulanmıştır.
- Bu görüşmeler sonucunda İstanbul Hükûmeti, Heyet-i Temsiliye'yi resmen tanımıştır.

HEYET-İ TEMSİLİYE'NİN ANKARA'YI MERKEZ OLARAK SEÇMESİ (27 ARALIK 1919)

- Anadolu'nun merkezinde bulunması
- Güvenli bir şehir olması
- Haberleşme ve ulaşım imkânlarının iyi olması
- Asıl mücadelenin yapılacağı Batı Cephesi'ne yakın bulunması
- İşgal edilmemiş olması

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ VE MİSAK-I MILLÎ

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ

- Amasya Görüşmeleri'nden sonra yapılan seçimlerde Mustafa Kemal Erzurum mebusu olarak seçilmiştir.
- 12 Ocak 1920 tarihinde açılmıştır.
- Hakkında tutuklama kararı bulunan Mustafa Kemal, İstanbul'daki meclis toplantılarına katılmamıştır.
- En iyi yaptığı iş Misak-ı Millî'yi kabul etmesidir. Bu nedenle İtilaf Devletleri tarafından dağıtılmıştır.
- Mebuslardan bazıları tutuklanarak, Malta adasına sürgün edilmiştir.
- 11 Nisan 1920 tarihinde padişah tarafından resmen kapatılmıştır.
- Bazı mebuslar ise Ankara'ya giderek TBMM'ne katılmışlardır.

Istanbul'un İşgal Sırasında
İngiliz Askerleri,
İstanbul, 16 Mart 1920

MİSAK-I MILLÎ KARARLARI'NIN ÖNEĞİ

- Millî sınırlar kesin olarak belirlenmiştir.
- Elviye-i Selâse, Batı Trakya ve Arap bölgeleri için halk oylaması istenmiştir.
- Azınlıklar konusunda mütekabiliyet esasının kabul edileceği belirtilmiştir.
- Kapitülasyonların kaldırılacağı ilk defa gündeme getirilmiştir.
- Millî Mücadele'nin hedefleri ortaya konmuştur.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

- Misak-ı Millî'nin ilanı sonrası 16 Mart 1920'de İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından işgal edildi.
- Osmanlı Mebusan Meclisi basıldı, yakalanan milletvekilleri Malta Adası'na sürgüne gönderildi.
- Padişah Vahdettin 11 Nisan 1920'de Meclis'i resmen kapattı.
- Mustafa Kemal gelişmeler üzerine Ankara'da yeni bir meclisin açılacağını ilan etti.
- 23 Nisan 1920'de Sinop milletvekili Şerif Bey başkanlığında I. BMM toplandı.

- Mustafa Kemal, meclis başkanı seçildi.

Meclis 24 Nisanda şu kararları aldı:

- Hükümet kurmak zorunludur.
- Geçici olarak bir hükümet başkanı tanımak ya da bir padişah vekili ortaya koymak uygun değildir.

! DİKKAT

Meclisin bağımsız olduğu vurgulanmıştır.

- Büyük Millet Meclisinin üstünde bir güç yoktur.

! DİKKAT

İstanbul Hükümeti yok sayılmıştır. Millî iradenin her şeyin üstünde olduğu vurgulanmıştır.

- Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.

! DİKKAT

Güçler birliği ilkesi kabul edilmiştir.

- Mecliste seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükümet işlerine bakar. Meclis başkanı bu kurulun da başkanıdır.
- Padişah ve Halife baskı ve zordan kurtuluğu zaman Meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler içinde durumunu alır.

TBMM'NİN ÖZELLİKLERİ

- TBMM'nin açılmasıyla Temsil Heyeti'nin görevi sona erdi.
- Olağanüstü yetkilere sahiptir.
- Kurucu meclistir.
- Millî egemenlik ilkesi benimsenmiştir.
- Vatanın kurtarılmasına öncelik verilmiştir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE KARŞI AYAKLANMALAR

- İşgal güçlerinin, Anadolu'nun işgalini tamamlamak istemesi
- İstanbul Hükümeti'nin Anadolu'daki millî harekâti yıkmak istemesi
- Azınlıkların bağımsız devlet kurma hayalleri
- İstanbul Hükümeti'nin şeyhülislamdan aldığı fetva ile TBMM'yi kötülemesi
- Bazı Kuvay-ı Millîye liderlerinin düzenli orduya katılmak istememeleri

BMM'NİN AYAKLANMALARA KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

1. Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı.
2. TBMM'ye karşı ayaklananlar vatan haini sayıldı.
3. Bu kanunla isyanları bastırmak, TBMM'nin otoritesini kuvvetlendirmek ve askere alma işlemlerini kolaylaştırmak amaçlandı.
4. İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
5. İstanbul ile her türlü resmi yazışma kesildi.
6. Anadolu Ajansı kuruldu.
7. İstanbul Hükümetinin hükümleri geçersiz sayıldı.
8. Ankara müftüsü Rıfat Börekçi tarafından karşı fetva verildi.
9. Hâkimiyet-i Millîye gazetesi yayıldı.

SEVR ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

- Paris Barış Konferansı'nda I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan devletlerle yapılacak antlaşmaların maddeleri belirlenmişti.
- Ancak İtilaf Devletlerinin Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşmeleri nedeniyle Osmanlı Devleti ile yapılacak antlaşma ileri bir tarihe ertelendi.
- İtilaf Devletleri Misak-ı Millî'nin ilanı ve BMM'nin açılması gibi gelişmeler üzerine 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında San Remo Konferansı'nu düzenlediler.
- Burada Osmanlı ile yapacakları antlaşmanın maddelerini belirlediler.
- Hazırlanan antlaşma metni Osmanlı Devleti tarafından anlaşma şartlarının çok ağır olması nedeniyle reddedildi.
- Bunun üzerine İngilizlerin desteğiindeki Yunan ordusu, 22 Haziran 1920'de harekete geçerek Bursa, Balıkesir ve Uşak'ı işgal etti.
- 20 Temmuz 1920'den itibaren Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli işgal edildi.
- İngilizler Mudanya ve Bandırma'ya asker çıkardı.
- 22 Temmuz 1920'de Sultan Vahdettin başkanlığında Saltanat Şûrası toplandı.
- Antlaşmanın imzalanmasına karar verildi.
- Paris'e giden Osmanlı heyeti tarafından 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması imzalandı.

DİKKAT

Osmanlı anayasasına göre bir antlaşmanın geçerli olabilmesi için Meclis'in onayından geçmesi gerekiyordu. Sevr antlaşması her ne kadar imzalanmışsa da Mebusan Meclisi kapalı olduğu için onaylanmamıştır. Bu nedenle zaten geçersiz bir antlaşmadır.

İstanbul ve çevresi Osmanlı Devleti'ne bırakılacak ancak antlaşma hükümlerine uyulmazsa İstanbul Osmanlı Devleti'nden alınacak.

Arap toprakları, İngiltere ve Fransa'nın mandası altına alınacak.

Doğu Trakya ve Batı Anadolu Yunanistan'a verilecek.

Osmanlı silahlı kuvvetlerindeki asker sayısı en çok 50.700'e çıkarılabilir.

Boğazlar, Osmanlı Devleti'nin üye olmadığı "Boğazlar Komisyonu" tarafından yönetilecek.

Anadolu'nun doğusunda Ermenistan ve Kürdistan kurulacak.

Kapitülasyonlardan tüm İtilaf Devletleri yararlanacak ve Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek.

Antalya, Muğla, Aydın ve Afyon İtalyan nüfuz bölgesi olacak.

Rodos ve On İki Ada İtalyanlara, diğer Ege Adaları Yunanlara bırakılacak.

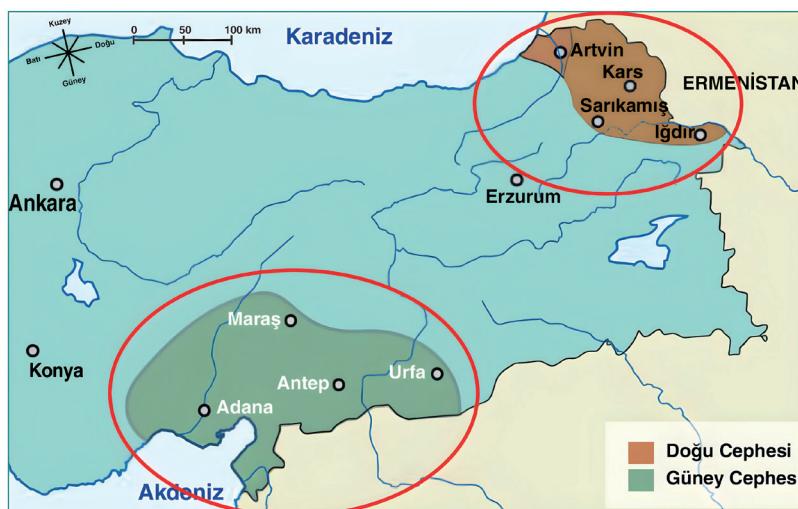

- Antlaşma BMM tarafından reddedildi.
- Antlaşmayı imzalayanlar ve onaylayanlar vatan haini ilan edildi.
- Anadolu ve İstanbul'daki birçok gazete, antlaşmayı eleştiren yayınlar yaptı.
- BMM, 7 Haziran 1920'de çıkardığı kanunla İstanbul Hükümeti'nin yapacağı antlaşmaların Türk milletini bağlamayacağını ilan etti.

DOĞU, GÜNEY VE BATI CEPHELERİ

DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ

Doğu Cephesi

Ermenistan

BMM

Nedenleri

- Türk ordusunun Kafkasya'nın bazı bölgelerini geri alması
- İngilizlerin bölgeyi işgal ederek Ermenileri silahlandırmaması
- Devlet kurmak isteyen Ermenilerin katliama başlaması

Sonuçları

- Ermeni işgaline karşılık veren Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Türk ordusu, 29 Eylül'de Sarıkamış'ı, 30 Ekim'de Kars'ı Ermenilerden kurtardı.
- Türk ordusunun Gümrük'e yaklaşması üzerine Ermeniler barış istedi. BMM'nin bu ilk askerî zaferinin ardından Ermenilerle 3 Aralık 1920'de Gümrük Antlaşması imzalandı.
- Doğu Anadolu'da kurulması düşünülen Ermeni Devleti engellendi.

KRİTİK BİLGİ

Gümrük Antlaşması Millî Mücadele'nin ilk siyasi zafetidir.

Güney Cephesi

- İngiltere 1918'de Musul ile İskenderun'u işgal etti ve askerî harekâtını Adana, Antep, Maraş yönünde genişletti. Fransızlar da Aralık 1918'de Dörtyol ve Mersin'e çıkarma yaptı.
- İngiltere, Fransa ile anlaşıp Irak ve Musul'a karşılık Adana, Maraş, Antep ve Urfa'yı Fransa'ya bıraktı.

KRİTİK BİLGİ

Bölgelerde Fransız-Ermeni iş birliği ile yapılan baskı ve zulüm'lere karşı **ilk silahlı direniş**, 19 Aralık 1918'de **Hatay'ın Dörtyol** ilçesinde başladı.

KRİTİK BİLGİ

Şehir mücadeleleriyle öne çıkan Güney Cephesi, **20 Ekim 1921'de** Sakarya Meydan Muharebesi'nin ardından Fransızlarla imzalanan **Ankara Antlaşması** ile kapanmıştır.

Adana

21 Aralık 1918'de Fransızlar tarafından işgal edilen Adana, yapılan mücadelenin sonucunda imzalanan Ankara Antlaşması sonrasında 5 Ocak 1922'de Ermeni ve Fransızlardan tamamen temizlenmiştir.

Tayyar Rahmiye

Maraş

Kahraman

Şehir halkın bütünü varlığı ile mücadele etmesi sonucu Maraş 12 Şubat 1920'de düşman işgalinden kurtuldu. TBMM, bu zaferden 53 yıl sonra, 7 Şubat 1973'te çıkardığı bir kanunla Maraş'a "Kahraman" unvanı vermiştir.

Sütçü İmam

Antep

Gazi

8 Şubat 1921'de Antep'e "Gazi" unvanı verildi. Gaziantep, 25 Aralık 1921'de Fransız işgalinden kurtularak hürriyetine kavuştu. TBMM, Millî Mücadele'de gösterdiği hizmetlerinden dolayı Gaziantep'e 2008'de İstiklal Madalyası vermiştir.

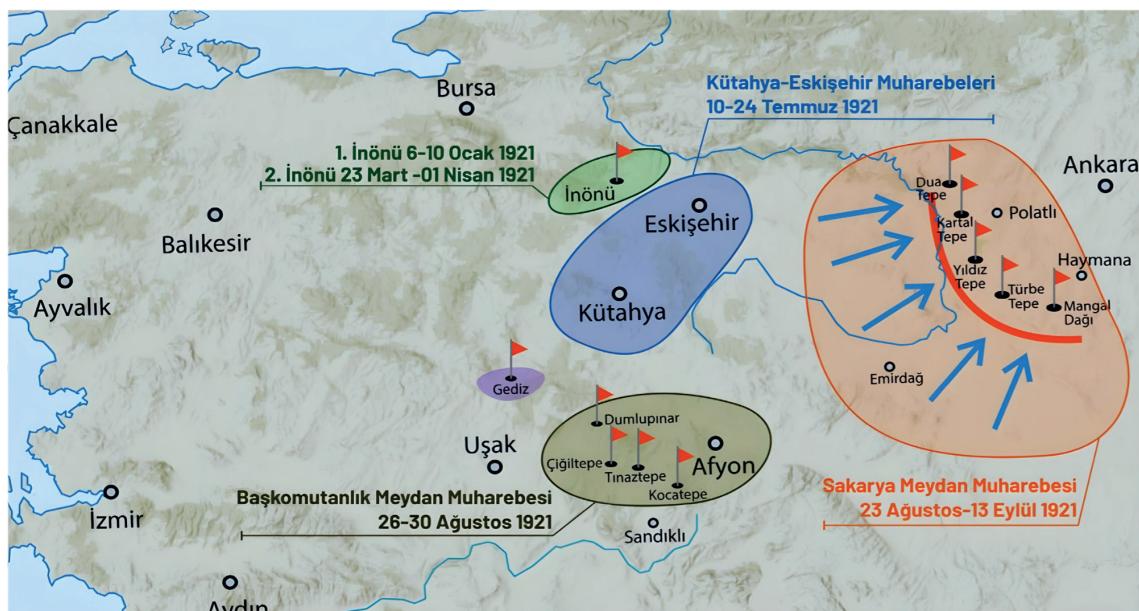
Şahin Bey

Urfa

Şanlı

Ali Saip Bey ve Nuri Bey komutasındaki kuvvetler, 9 Şubat 1920'den sonra Fransız işgal güçlerini çekilmeye mecbur etti. 12 Haziran 1984'te TBMM'nin aldığı kararla Urfa'nın adı Şanlıurfa olarak değiştirilmiş ve şehre 2016'da İstiklal Madalyası verilmiştir.

BATI CEPHESİ

Kuvay-ı Millîye 'den Düzenli Orduya Geçiş

- Memleketin kurtuluşunu sağlamak amacıyla **Kuvay-ı Millîye** adı verilen silahlı direniş kuvvetleri kuruldu.
- Bu kuvvetler düzensiz bir yöntemle mücadele eden, sevk ve idareleri merkezi bir komutaya bağlı olmayan milis gruplarıydı.
- Kuvay-ı Millîye birlikleri düzenli ordu kuruluncaya kadar Yunan ilerleyişini yavaşlattı, işgallerin iç kesimlere yayılmasını engelledi.
- Milis güçlerden bazılarının ihtiyaçlarını karşılamak için halktan zorla para ve erzak topluması, vermek istemeyenleri cezalandırması, halkla zaman zaman çatışması tepkilere neden oldu.
- Mevcut kuvvetleri daha disiplinli hâle getirmek için **Batı Anadolu'daki** milis kuvvetler birleştirildi ve yeni birliğin başına **Ali Fuat Paşa** getirildi.

I. İnönü Muharebesi (6-10 Ocak 1921)

- Ethem'in çıkardığı isyandan yararlanaarak, **Millî Mücadele'yi çökertmek** isteyen Yunanlıların Eskişehir'den Ankara'ya doğru harekete geçmesiyle savaş başladı.
- Batı Cephesi'ndeki **ilk harekâti** İnönü'den yöneten **İsmet Bey** komutasındaki düzenli ordu birliklerinin gerçekleştirdiği savunma, Yunan ordularını 10 Ocak'ta geri çekilmek zorunda bıraktı.
- Halk arasında büyük bir coşkuyla karşılandı.

- BMM Hükümetinin otoritesini ve düzenli orduya güveni artırdı.
- İsmet Bey albayıktan generallîğe terfi etti.
- Teşkilât-ı Esasiye** (1921 Anayasası) ve **İstiklâl Marşı** kabul edildi.
- Afganistan ile **Dostluk Antlaşması**, Sovyet Rusya ile **Moskova Antlaşması** imzalandı.
- BMM Hükümeti **Londra Konferansı**'na davet edildi.

KRİTİK BİLGİ

Düzenli ordunun **ilk askerî** başarısıdır.

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1921)

- 20 Ocak 1921'de kabul edilen Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, dönemin ihtiyaçları için düzenlenmiş, kuvvetler birliği ve meclis hükümeti sistemini kabul eden olağanüstü bir anayasaydı.
- Türkiye adını kullanarak millî devlete vurgu yapıyordu. Hükümetin adı “**Büyük Millet Meclisi Hükümeti**” olacak ve milletvekilleri yalnızca seçildikleri ilin değil bütün milletin vekili sayılacaktı.

Londra Konferansı (21 Şubat-12 Mart 1921)

- İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması'nı küçük değişikliklerle Türk tarafına kabul ettirmek amacıyla 21 Şubat 1921'de Londra'da Yunanistan'ın da katıldığı bir konferans düzenlendi.
- İtilaf Devletleri Sevr'i küçük değişikliklerle kabul ettirmeye çalışırken Türk heyeti Misak-ı Millî'ye dayanarak Sevr'i asla kabul etmeyeceğini bildirdi.

 KRİTİK BİLGİ

İtilaf Devletleri TBMM'yi konferansa davet etmekle hukuki tanımış oldu. Bu durum TBMM adına **uluslararası bir siyasi zafer** kabul edildi.

Türk-Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

- İki ülke birbirinin bağımsızlığını tanıyacak, taraflardan biri saldırıyla uğrarsa diğerini ona yardım edecekti. Ayrıca TBMM Hükümeti Afganistan'a subay ve öğretmen gönderecekti.

 KRİTİK BİLGİ

Afganistan, TBMM'yi tanıyan ilk İslam ülkesi oldu.

İstiklâl Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921) ve Mehmet Âkif Ersoy

- Millî Mücadele'nin sancılı günlerinde, Anadolu'daki mücadele ruhunu yansıtacak ve Türk ordusuna şevk verecek bir millî marşça ihtiyaç duyuldu.
- Âkif'in şiiri birinci seçilerek 12 Mart 1921'de Büyük Millet Meclisince “Türk milletinin İstiklâl Marşı” ilan edildi.

 KRİTİK BİLGİ

1930'da Osman Zeki Üngör tarafından bestelenen İstiklâl Marşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin simgelerinden biri olmuştu.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

- İtilaf Devletleri'nin Anadolu'yı işgal ve Boğazların denetimini ele geçirmesi Rusları güvenlik açısından tehdit etmeye başlayınca Sovyet Rusya ile TBMM yakınlaştı. Bu yakınlaşma sonucunda 16 Mart 1921'de Moskova Antlaşması imzalandı.

 KRİTİK BİLGİ

Moskova Antlaşması ile **Batum**'un Gürcistan'a bırakılması Misak-ı Millî'den verilen ilk tavizdir. Sovyet Rusya, TBMM'yi tanıyan ilk Avrupa devletidir.

II. İnönü Muharebesi (23 Mart-1 Nisan 1921)

- Yunanlılar Ankara'ya ulaşıp TBMM'ye Sevr'i kabul ettirmek istiyorlardı.
- TBMM'nin Londra Konferansı'nda barış önerilerini kabul etmemesi nedeniyle savaş başladı.
- Bu sırada TBMM, Koçgiri Ayaklanması ve Pontus çeteleri ile mücadele ederken İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu ise Yunan ordusunu İnönü'de ikinci kez mağlup ederek geri çekilmeye zorladı.
- Bu zafer, Mecliste büyük bir coşkuyla karşılandı. TBMM'nin otoritesini ve saygınlığını artırdı. Fransızlar TBMM ile anlaşma zemini aramaya başladı.
- İtalyanlar Güney Anadolu'dan çekilme kararı aldı ve İngilizler Malta'daki Türk esirlerden bir kısmını serbest bıraktı.

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (10-24 Temmuz 1921)

- 10 Temmuz'da saldırıya başlayan Yunan kuvvetlerinin kısa sürede Afyon, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik'i ele geçirmesi üzerine Türk ordusu Mustafa Kemal'in talimatı ile zaman kazanmak için 25 Temmuz 1921'de Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekildi.
- 5 Ağustos 1921'de kabul edilen "**Başkomutanlık Yasası**" ile Meclis, yetkilerini üç ay süreyle Mustafa Kemal'e devretti ve ordunun başına geçti.
- Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, kendisine verilen yetkiye dayanarak orduyu savaşa hazırlamak ve ordunun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla 7-8 Ağustos 1921'de **Tekâlif-i Millîye Emirleri**'ni yayımladı.

Tekâlif-i Millîye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)

- Kütahya-Eskişehir Muharebesi'nden sonra Başkomutan Mustafa Kemal tarafından **ordunun ihtiyaçlarını gidermek ve orduyu güçlendirmek** için yayımlanan millî yükümlülüklerdir.
- Millî Mücadele sürecinde ordunun ihtiyacı olan nakdin ve askerî malzemelerin önemli bir kısmı yurt içinden sağlandı.

Maarif Kongresi (16-21 Temmuz 1921)

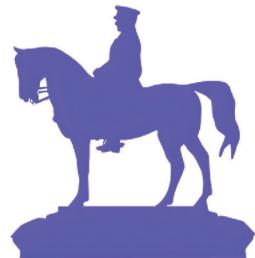
- Mustafa Kemal, Yunanların Kütahya-Eskişehir üzerinden saldırıyla geçtiği tarihlerde Ankara'da Maarif Kongresi'ni toplayarak **millî bir eğitim öğretim seferberliği** başlattı.
- Yurdun her yerinden 250'den fazla kadın ve erkek öğretmenin katıldığı kongrenin açılış konuşmasını cepheden henüz gelen Mustafa Kemal bizzat yaptı.

KRİTİK BİLGİ

Mustafa Kemal, Maarif Kongresi'nin düzenlenmesi girişiyle hem ordusuna duyduğu güveni hem de eğitime verdiği önemi göstermiştir.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos -13 Eylül 1921)

- Türk ordusu 10 Eylül'de taarruza geçti. Yunan ordusu dağıldı ve perişan bir hâlde Sakarya'nın batısına çekildi.
- "Hattı müdafaa yoktur, sathi müdafaa vardır. O satılık bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz!"** emriyle savunma hattı yeniden kuruldu.
- 350 subayın şehit olması sebebiyle **"Subaylar Savaşı"** olarak adlandırılmıştır.
- Yunan ordusunun taarruz gücü kırıldı ve İtilaf Devletleri'nin Yunanlara duyduğu güven azaldı. İtalya, Anadolu'dan tamamen çekildi.

KRİTİK BİLGİ

Türk ordusunun 1683'te Viyana önlerinde başlayan geri çekilişi son buldu.

KRİTİK BİLGİ

Meclis, 19 Eylül 1921'de bir kanunla Mustafa Kemal'e "Gazi" ünvanı ve "Mareşal" rütbesi verdi.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

- Sakarya Zaferi'nin ardından SSCB'ye bağlı Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan ile TBMM arasında 13 Ekim 1921'de bir dostluk antlaşması imzalandı.

KRİTİK BİLGİ

Kars Antlaşmasıyla Türkiye'nin doğu sınırı son şeklini almıştır.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

- TBMM ile Fransa arasındaki savaşa son veren bu antlaşmaya göre savaş esirleri karşılıklı olarak serbest bırakılacak, İskenderun ve Antakya bölgesi Fransız mandasındaki Suriye sınırları içinde kalacak fakat burada özel bir yönetim kurulacak ve resmî dil Türkçe olacaktır.
- Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu Caber Kalesi Türk bayrağı altında ve Türk mülkü olarak kalacaktır.
- Bu antlaşma sonrasında Fransa, işgal ettiği topraklardan çekilmeye başladı. Böylece İtilaf Devletleri grubu dağıldı.

KRİTİK BİLGİ

Ankara Antlaşması ile TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa olmuştur.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (26-30 Ağustos 1922)

- Sakarya Zaferi'nden sonra Yunan ordusunun geri çekilmesi üzerine İtilaf Devletleri'nin Sevr'i esas alan barış önerileri TBMM tarafından kabul görmedi.
- Yunan ordusu savunma hattı oluştururken Türk ordusu da kesin sonuçlu bir taarruz için hazırlık yapmaya başladı.
- Doğu ve Güney Cephelerinin teçhizatı ve askerleri; Rusya, İtalya ve Fransa'dan satın alınan askerî malzemeler; İtilaf Devletleri'nin depolarından kaçırılan silahlar Batı Cephesi'ne nakledildi.
- Meclis'te tartışma konusu olan ve daha önce üç kez uzatılan Başkomutanlık Yasası, 20 Temmuz 1922'de süresiz olarak uzatıldı.
- Uzunca bir hazırlık döneminden sonra 26 Ağustos sabahı Türk topçularının açtığı ateşle taarruz başladı.
- Mustafa Kemal'in Kocatepe'den yönettiği savaşta düşman ordusunun ana kuvvetleri yok edildi. Tarihe "**Başkomutanlık Meydan Muharebesi**" olarak geçti.
- 1 Eylül'de Mustafa Kemal'den "**Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!**" emrini alan Türk ordusu, geri çekilen Yunan ordusunu takip ederek İzmir'e doğru ilerlemeye başladı.
- Yunan kuvvetleri çekilirken Batı Anadolu'daki köy ve kasabaları tahrif etti. İzmir'e 9 Eylül 1922'de giren Türk ordusu, Türk halkı tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı.
- 18 Eylül 1922'de Batı Anadolu düşman işgalinden kurtarıldı.

KRİTİK BİLGİ

Bu zafer ile Kurtuluş Savaşı'nın askerî boyutu bitmiştir. İtilaf Devletleri'nin teklifi ile 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI

Mudanya Ateşkes Antlaşması, Kurtuluş Savaşı'nın sonunda imzalanan mütarekedir. Büyük Taarruz'un zaferle sona ermesi üzerine, İtilaf Devletleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne mütareke çağrısında bulunmuşlardır. Ateşkes görüşmeleri 3 Ekim 1922 tarihinde Mudanya'da başladı.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922)

Sebebi

İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılarak
Millî Mücadele'nin askerî safhasının başarı ile
sonuçlanması

Maddeleri

- 14-15 Ekim'de yürürlüğe girecek.
- Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki çarpışmalar sona erecek.
- Doğu Trakya -Edirne dahil olmak üzere- en geç 15 gün içinde tahliye edilecek.
- İtilaf Devletleri, Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile İstanbul üzerindeki hâkimiyetlerini barış imzalanıncaya kadar koruyacaklar.
- Barış Konferansı'na kadar güvenliği sağlamak için Trakya'da 8000 jandarma görev alacak.
- İstanbul ve Boğazlar, TBMM Hükümetinin mülki idaresine bırakılacak.

İtilaf Devletleri ve Amaçları

- Askerî harekâtın durdurulması
- İşgal kuvvetleri ile Türk birlikleri arasındaki çatışmanın önlenmesi

Temsilciler

İngiliz General Harrington (Herringtin)
Fransız General Charpy (Çarpi)
İtalyan General Monbelli (Monbelli)

Sonuçları

- Doğu Trakya, İstanbul ve Boğazlar diploması ile geri alındı.
- Refet Bele komutasındaki Türk kuvvetleri 19 Ekim 1922'de İstanbul'a girdi.
- İngiliz Başbakanı Lloyd George görevinden istifa etti.
- Barış Konferansı yolu açıldı.

Türkiye ve Amaçları

- Yunanların en kısa zamanda Türk topraklarını terk etmesi
- Edirne dahil bütün Doğu Trakya'nın tahliyesi ve Türk idaresine teslimi

Temsilci: Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa

Tarihsel Önemi

- Millî Mücadele'nin askerî safhasını sona erdirerek diploması safhasını başlatması
- Millî Mücadele'nin Türk zaferiyle sonuçlandığını gösteren ilk diplomatik belge olması

LOZAN BARIŞ ANLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın ardından sıra barış görüşmelerine geldi Barış Konferansı'nın İsviçre'nin Lausanne (Lozan) kentinde toplanmasına karar verildi. İtilaf Devletleri, Barış Konferansı'na Ankara Hükümetinin yanında İstanbul Hükümetini de davet etti. Bu durum 1 Kasım 1922'de sultanın kaldırılmasına neden oldu. Konferansta Türkiye'yi Hariciye Nazırı İsmet Paşa başkanlığındaki bir heyet temsil etti. TBMM Hükümeti, dünyaya karşı verilen mücadeleyle 20 Kasım 1922-24 Temmuz 1923 tarihleri arasındaki barış görüşmelerinde Misak-ı Millî'de öngörülen hususları Batılılara kabul etmemeyi hedefliyordu. Lozan'a gönderilen heyetten Ermeni yurdu ve kapitülasyonlar konusunda pazarlık yapmaması, tam bağımsızlık ve ülke bütünlüğü ilkelerinden taviz vermemesi istendi.

Lozan Barış Konferansı'na Katılan Devletler

Çağrı yapan devletler

İngiltere

Fransa

İtalya

Japonya

Boğazlar konusunda katılımcı devletler

Bulgaristan

SSCB

Gözlemci devlet

ABD

Bütün görüşmelere katılan devletler

Türkiye

Yunanistan

Romanya

Yugoslavya

Ticaret sözleşmelerine katılan devletler

Belçika

Portekiz

LOZAN'DA SINIRLAR

- Yunan Sınırı:** Meriç Nehri iki ülke arasında sınır olacaktır. On İki Ada İtalya idaresinde; Gökçeada (İmroz), Bozcaada ve Tavşan Adaları Türkiye'de; diğer Ege Adaları Yunanistan'da kalacaktır.
- Suriye Sınırı:** 20 Ekim 1921 Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır. (Hatai Misak-ı Millî sınırları dışında kalmıştır.)
- Irak Sınırı:** Türkiye ile Irak arasındaki hudut anlaşmazlığı (Musul Sorunu), dokuz ay içinde Türkiye-İngiltere görüşmeleriyle çözümlenecektir.
- İran Sınırı:** 1639 tarihinde Osmanlı İran arasında imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır.
- Sovyet Sınırı:** 13 Ekim 1921 SSCB ile imzalanan Kars Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır.

LOZAN'DA DİĞER KONULAR

- Borçlar:** Osmanlı Devleti'nin borçları, topraklarından ayrılan ülkeler arasında pay edilerek ödenecektir. Türkiye'nin para yına düşen borçlar taksitlere bağlanacaktır. Ayrıca Duyûn-ı Umûmiye İdaresi kaldırılacaktır.
- Azınlıklar:** Azınlıklar Türk vatandaşı olacak, Türk kanunlarına tabi tutulacaktır. (Böylece Avrupalılar'ın azınlıkları bahane ederek içişlerimize karışması engellenmiştir.)
- Nüfus Mübadelesi:** İstanbul'da yaşayan Rumlar ve Batı Trakya'da yaşayan Türkler hariç, Türk ve Rum nüfus mübadele edilecektir.
- Fener Rum Patrikhanesi:** Patrikhane İstanbul'da kalacak fakat onun ekümenik yetkileri elinden alınacaktır. (Dinî özgürlükler önem verildiğini ve hoşgörülü olduğunu göstermiştir.)
- Yabancı Okullar:** Türk Devleti'nin koyduğu kurallara uymak şartıyla yabancı okullar kapatılacaktır. (Konuyu iç sorun olarak gördüğümüzü kanıtlar.)

BARIŞ ANTLAŞMALARI KARŞILAŞTIRMASI

Sevr Barış Antlaşması	Lozan Barış Antlaşması
İzmir, Batı Anadolu'nun ve bütün Doğu Trakya Yunanistan'a bırakılacaktır.	Yunanistan Karaağaç'ı Türkiye'ye verecektir. Meriç Nehri iki ülke arasında sınır olacaktır.
Urfa, Antep Fransa'ya kalacak; Adana'dan Kayseri ve Sivas'a kadar olan bölge Fransa'ya verilecektir.	20 Ekim 1921 Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'nda belirlenmiş olan sınır esas alınacaktır.
Rodos ve On İki Ada İtalyanlara, diğer Ege Adaları Yunanlara bırakılacaktır.	On İki Ada İtalya'da; Gökçeada (İmroz), Bozcaada Türkiye'de; diğer Ege Adaları Yunanistan'da kalacaktır.
Boğazlar, Osmanlı Devleti'nin üye olmadığı "Boğazlar Komisyonu" adlı uluslararası bir örgütün yönetimi altında ve bütün devletlerin gemilerine açık olacaktır.	Boğazlar Türkiye'nin başkanlığında uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecektir. Türkiye, Boğazlarda da asker bulundurmayacaktır.
Kapitülasyonlardan tüm İtilaf Devletleri yararlanacaktır.	Adlı, mali, idari ve ekonomik ayrıcalıklar içeren kapitülasyonlar tamamen kaldırılacaktır.
Anadolu'nun doğusunda Ermenistan ve Kürdistan kurulacaktır.	Ermeni Devleti meselesi Türkiye'nin sert tepkisi ile reddedilerek müzakerelerden çıkarılmıştır.

KRİTİK BİLGİ

Türkleri Avrupa'dan atmak diye özetlenen yüzyıllık Avrupa siyaseti, Lozan'da iflas etmiştir. Anadolu'yu paylaşmak için Osmanlı Devleti'ne dayatılan Sevr Antlaşması rafa kaldırılmıştır. **Bugünkü bağımsız Türkiye Devleti'nin sınırları çizilmiştir.**

ATATÜRK İLKELERİ

- Türk inkılabı, Türk milletini akıl ve bilimin rehberliğinde çağdaş devletler seviyesine çıkartmayı amaçlamıştır.
- İnkılaplar sürecinde özgürlük ve millî irade den taviz verilmemiştir.
- Türk inkılabının fikri altyapısı Atatürk ilkeleri ile oluşturulmuştur.
- Farklı ihtiyaçlardan doğan cumhuriyetçilik ve laiklik siyasi; devletçilik ekonomik; inkılapçılık, milliyetçilik ve halkçılık ise sosyal alanlar ile ilgilidir.

Cumhuriyetçilik

- Cumhuriyet, halkın yönetimi demektir.
- Atatürk'ün cumhuriyetçilik anlayışı, demokrasiyi esas alan bir yönetimdir.
- Cumhuriyet rejiminin sonsuza kadar yaşatılması için Atatürk onu Türk gençlerine emanet etmiştir.
- Atatürk, cumhuriyetçilik ilkesinin siyaset üstü tutulması gerektiğini belirtmiştir.

Cumhuriyetçilik İçin Yapılan İnkılaplar

TBMM'nin açılması	1920
1921,1924	Anayasaların hazırlanması
Saltanatın kaldırılması	1922
1923	Cumhuriyet'in İlanı
Halifeliğin kaldırılması	1924
1924	Ordunun siyasetten ayrılması hakkındaki kanunun çıkarılması
Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi	1933
1946	Çok Partili Hayata Geçilmesi

Milliyetçilik İçin Yapılan İnkılaplar

Misak-ı Millî'nin Kabulü	1920
1923	Kapitülasyonların Kaldırılması
Tevhid-i Tedrisat Kanununun Kabul edilmesi	1924
1926	Kaboutaj Kanunu'nun Kabülü
Yabancı Şirketlerin Millileştirilmesi	1928
1930	Türk Parasının Değerini Koruma Kanununun Çıkarılması
Türk Tarih ve Türk Dil Kurumunun kurulması	1931,1932

Milliyetçilik

- Milliyetçilik, kendilerini aynı milletin üyesi sayan kişilerin mensup olduğu toplumu yükseltme isteğidir.
- Atatürk'e göre millet; aynı kültüre ve birlikte yaşama arzusuna sahip olan toplumdur.
- Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı üstün millet anlayışı ve ırkıçılığı reddeder.

Halkçılık

- Genel olarak bireyler arasında hiçbir fark gözetmeksizin halkın tek ve eşit olarak kabul etmektir.
- Halkçılık; siyasi, sosyal ve ekonomik uygulamalarda toplumun yararının ön planda tutulmasıdır. Herkesin kanun önünde eşit olması ve hiçbir kişi ya da zümreye ayrıcalık tanınmamasıdır.
- Halkçılık, halkın kendini demokrasinin esaslarına göre yönetmesidir.
- Halkçılık; cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkelerinin ortak sonucudur.
- Halkçılık ilkesi sosyal devlet anlayışının bir gereğidir.

Halkçılık İçin Yapılan İnkılaplar

	Aşar vergisinin kaldırılması	1925
	Medeni Kanunun kabul edilmesi	1926
	Millet Mekteplerinin açılması	1928
	Halk evlerinin kuruluşu	1932
	Türk kadınına siyasi hakların verilmesi	1933
	Soyadı Kanununun kabul edilmesi	1934
	Köy Enstitülerinin açılışı	1940

Laiklik İçin Yapılan İnkılaplar

	Saltanatın Kaldırılması	1922
	Halifeliğin Kaldırılması	1924
	Seriye ve Evkaf Vekaletinin kapatılması	1924
	Tevhid-i Tedrisat Kanunu	1924
	Kılık Kıyafet (Şapka) Kanunu	1925
	Tekke, türbe ve zaviyelerin kapatılması kanunu	1925
	Medeni Kanun	1926
	Anayasada yapılan 1928 değişiklikleri	1928

Laiklik

- Laiklik; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve her vatandaşın din ve vicdan hürriyetine sahip olması demektir.
- Laik devlet, akıl ve bilim kurallarına göre yönetilir.
- Bireylere tanınan din, vicdan ve ibadet hürriyetini ifade eder.
- Cumhuriyetçilik ilkesi ile beraber Atatürk'ün siyaset dışında tutulmasını istediği ilkedir.
- Laiklik ilkesine göre devlet, her vatandaşına eşit mesafede olmalıdır. Onların arasında din ve mezhep farkı gözetmez.

Devletçilik

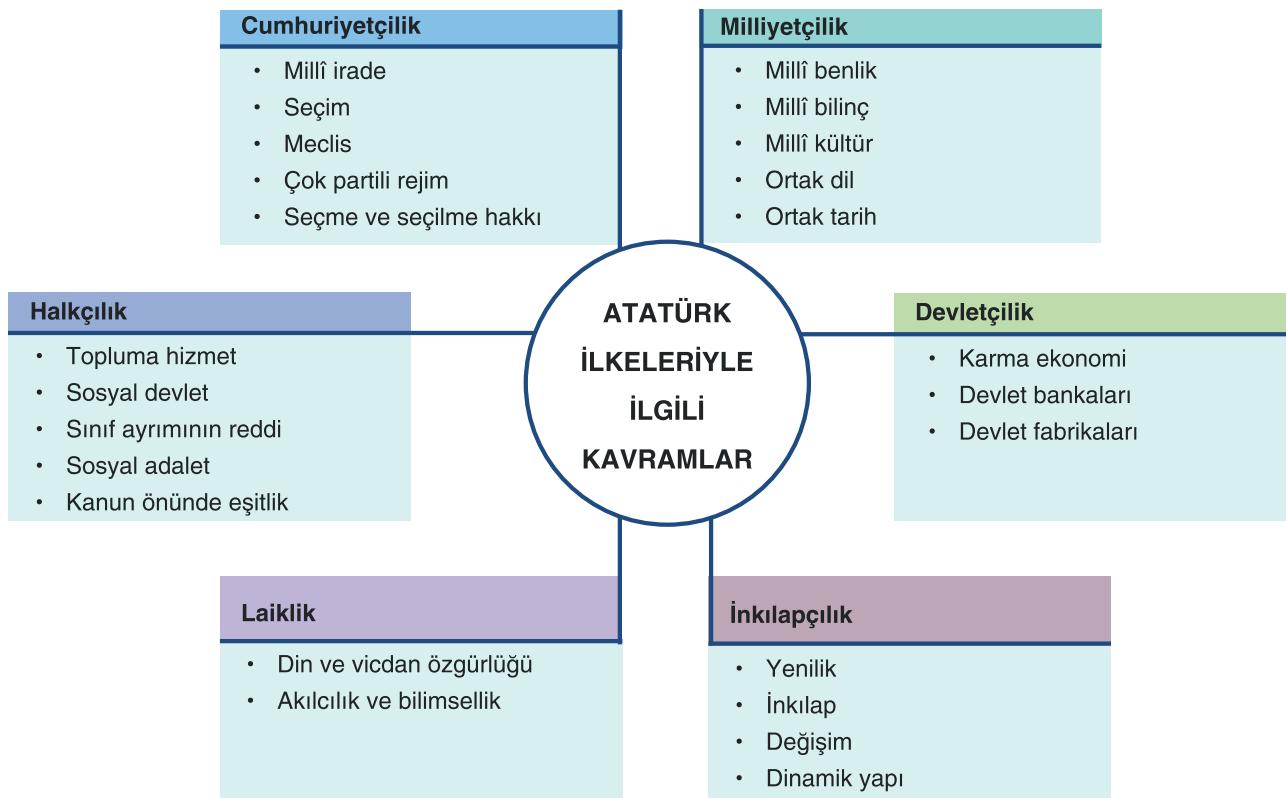
- Toplumsal düzeni kurmak ve korumak için devlet, gerekli durumlarda halkın yararına düzenlemelerde bulunmuştur.
- 1920'li yıllarda özel sektörün sanayileşmeye yönelik belli tilere karşılık vermemesi ve 1929 Ekonomik Krizi'nin getirdiği sıkıntılara aşmak için geliştirildi.
- Devletçilik, başta ekonomi olmak üzere devletin her alanda halkın yararına bir tavır takınmasıdır.
- Devletçilikte ana hedef; kalkınmayı sağlamak ve halkın refah seviyesini artırmaktır.
- Devletçilik ekonomi alanı ile sınırlı kalmayıp, eğitim, sağlık ve ulaşım alanlarını da kapsamıştır.

Devletçilik İçin Yapılan İnkılaplar

	Misak-ı İktisadi Kararları	1923
	Devletin; ulaşım, sağlık, eğitim ve iletişim alanlarına yatırım yapması	1925 ve sonrası
	Devlet Bankalarının Oluşturulması	1930
	Kamu İktisadi Teşekkülerinin Oluşturulması	1933
	Kalkınma Planlarının Hazırlanması	1933

İnkılapçılık

- İnkılap, toplum düzenini daha modern bir hale getirmek için yapılan köklü değişikliklerdir.
- Bu ilkeye göre Türk toplumunu geride bırakan kurumlar süratle kaldırılmalı, yerine gelişime ve yeniliğe açık kurumlar oluşturulmalıdır.

SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

1- Sultanatın Kaldırılması	2- Ankara'nın Başkent Oluşu	3- Cumhuriyet'in İlanı	4- Halifeliğin Kaldırılması	5- 1924 Anayasası'nın Kabulü
----------------------------	-----------------------------	------------------------	-----------------------------	------------------------------

Sultanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

- Lozan görüşmeleri öncesinde çıkışması muhtemel ikiılılığı önleme düşüncesi, kaldırılmasında etkili olmuştur.
- Sultanatın kaldırılmasılarındaki kanunun TBMM'de kabul edilmesiyle birlikte ulus devletin önündeki en büyük engelle kaldırılmıştır.

DİKKAT

Sultanatın kaldırıldığı gün mecliste önce sultanat ile hilafetin ayrılması kanunu kabul edilmiş, sonra ise sultanat kaldırılmıştır. Halifeliğe kaldırılmamış, meclis tarafından Abdülmecid Efendi halife tayin edilmiştir.

Ankara'nın Başkent Oluşu (13 Ekim 1923)

- Lozan Antlaşması sonrasında İstanbul ve çevresi TBMM'ye iade edilince, İstanbul'un yeniden başkent olması tartışması yaşandı.
- Bu gelişme üzerine İsmet Paşa ve beraberindeki vekillerin teklifi ile millî mücadeleye ev sahipliği yapan Ankara'nın başkent yapılması kararlaştırıldı.

Cumhuriyet'in İlanı (29 Ekim 1923)

- Sultanatın kaldırılmasıyla birlikte devlet başkanlığı ve rejim sorunu ortaya çıktı.
- Cumhuriyetin alanında bu sorunu çözmek, ayrıca yaşanan hükümet bunalımınıda ortadan kaldırmak etkili oldu.
- TBMM'de yapılan oturumda 1921 anayasasında yapılan değişiklikler ile cumhuriyet ilan edildi.
- Aynı gün Cumhurbaşkanlığı makamı oluşturuldu. TBMM tarafından ilk Cumhurbaşkanı olarak Mustafa Kemal, ilk Başbakan olarak İsmet İnönü, TBMM başkanı olarak da Ali Fethi Okyar seçildi.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

- Sultanatın kaldırıldığı gün halife seçilen Abdülmecit Efendi'nin devlet başkanı gibi davranması ve halifelik kurumunun laik devlet anlayışı ile bağdaşmaması üzerine 3 Mart 1924 tarihinde TBMM'de çıkarılan kanun ile birlikte halifelik kaldırıldı.
- Halifeliğin kaldırılması ile birlikte son halife Abdülmecit Efendi ve Osmanlı hanedanı da yurt dışına çıkarıldı.

DİKKAT

Halifeliğin kaldırıldığı gün Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Şeriye ve Evkaf Vekaletinin Kaldırılması Kanunu ve Erkan-ı Harbiye Reisiğinin Kaldırılması Kanunu kabul edildi.

1924 ANAYASASI

- 1921 anayasası olağanüstü bir dönem olan millî mücadele yıllarında hazırlandığı için çerçeve bir anayasayıdı.
- Olağanüstü bir dönemde hazırlandığı için 1921 Anayasası'nda devletin adı ve rejimi belli değildi.
- Cumhuriyet'in İlanı ile birlikte rejimin ve devletin adı konulduktan sonra yeni bir anayasa ihtiyacı doğdu.
- II. TBMM döneminde çıkarılan bu anaya ile birlikte 1921 anayasasının eksikleri giderildi.
- 1924 Anayasası 1961 Anayasası yapılana kadar yürürlükte kaldı. 1933 yılında kadınlara siyasi hakların verilmesi, 1937 yılında Atatürk ilkelerinin Anayasaya dahil edilmesi bu anayasanın uygulandığı dönemde gerçekleşmiştir.

HUKUK ALANINDAKİ GELİŞMELER

- Cumhuriyet döneminde hukuk alanında yapılan en önemli ilk gelişme 1925 yılında ülkede hukuk alanında eğitim vermek amacıyla Ankara'da Hukuk Mektebi'nin açılmasıdır.

MEDENİ KANUN'UN KABUL EDİLMESİ

- Kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerini, aile, eşya, borçlar ve miras hukukunu düzenlemek için oluşturulmuştur.
- Medeni kanun yapmak zaman alacağından, Cumhuriyet döneminde bize en uygun olan dönemin İsviçre Medeni Kanunu, ülkemize adapte edilerek kullanılmaya başlandı.

DİKKAT

İsviçre Medeni Kanunu'nun alınmasında; demokratik olması, pratik olması, çözümçül olması ve en önemlisi mevcut örnekler arasında en yenisi olması etkili olmuştur.

Türk Medeni Kanunu

01 ➤

Vatandaşlara, kanun önünde her alanda eşitlik getirildi.

02 ➤

Türk kadınına; boşanma, mirastan pay alma, isteği işe girebilme gibi sosyal haklar verildi.

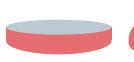
03 ➤

Tek eşlilik ve resmî nikâh zorunluluğu getirildi.

04 ➤

Osmanlı'dan kalma Mecelle kaldırıldı. Böylece hukuk alanında birlik sağlandı.

05 ➤

Gayrimüslim vatandaşlar, Lozan'da tanınan haklarından vazgeçtiler. Patrikhane'nin hukuki yetkileri böylece ortadan kalktı.

EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDAKİ İNKILAPLAR

TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU (3 MART 1924)

- Yerli ve yabancı bütün okullar, Maarif Vekâleti'ne bağlandı.
- Eğitim-öğretimde birlik ve beraberlik sağlanarak, karma eğitime geçildi.
- Millî, laik ve çağdaş eğitimin temelleri atıldı.
- İlköğretim zorunlu ve parasız yapıldı.
- Medreseler kapatılarak yerine imam ve hatip okulları ile İlahiyat Fakültesi açıldı.
- Azınlıklara ve yabancılara ait okullarda dinî ve siyasi propaganda yapılması yasaklandı.
- Maarif Vekâletine bağlanan askerî okullar kısa bir süre sonra tekrar Millî Savunma Bakanlığına bağlandı.

KRİTİK BİLGİ

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesinden sonra birçok yabancı okul Türkiye'den ayrılmıştır. Yabancı Okullara getirilen denetimler özellikle Fransa ile sorun yaşanmasına neden olmuştur.

HARF İNKILABI (1 KASIM 1928)

- Okuma yazma oranında önemli artış yaşanmıştır.
- Konuşma dili ile yazma dili arasında birlik sağlanmıştır.
- Türkiye'nin Batı ile olan yakınlaşması hızlanmıştır.
- Okuma yazma öğrenmeyi hızlandırmak amacıyla 1 Ocak 1929 tarihinde Millet Mektepleri açılmıştır
- 24 Kasım 1928'de Mustafa Kemal'e "Millet Mektepleri Başöğretmenliği" ünvanı verilmiştir.

TÜRK TARİH KURUMU (15 NİSAN 1931)

- Türklerin dünya medeniyetine katkılarını araştırmak
- Avrupa'da Türkler hakkında var olan olumsuz düşünceleri ortadan kaldırmak
- Millî birlik ve beraberliğin güçlenmesine katkıda bulunmak
- Bilimsel kaynaklara dayalı olarak Türk tarihini ve Türkiye tarihini yazmak, amacıyla açılmıştır.

TÜRK DİL KURUMU (12 TEMMUZ 1932)

- Türk dilinin kökenlerini tespit etmek
- Aydın dili ile halk dili arasındaki farklılıklarını ortadan kaldırmak
- Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak
- Türkçenin uluslararası arenadaki değerini artırmak amacıyla açılmıştır.

ÜNİVERSİTE REFORMU (1933)

- İsviçreli bilim insanı Albert Malche'nin raporu doğrultusunda yüksekokretimde reform yapılmıştır.
- 1933 yılında Darülfünun kapatılıp, yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.
- Atatürk Dönemi'nde farklı alanlarda yükseköğretim kurumları açılmıştır.
- Üniversite Reformu, modern Türkiye'nin inşasına katkıda bulunmuştur.

GÜZEL SANATLAR VE SPOR ALANINDAKİ GELİŞMELER

Güzel Sanatlar:

- 1924'te Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası (Cumhurbşakanlığı Flarmoni Orkestrası) kuruldu.
- 1924'te Musiki Muallim Mektebi açıldı.
- 1934'te Millî Musiki ve Temsil Akademisi kuruldu.
- Resim, heykel ve opera gibi sanat dallarında önemli gelişmeler yaşandı.

Spor:

- Beden eğitimi dersleri okullarda yaygınlaştırılmaya çalışıldı.
- Beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için yüksekokretim kurumu açıldı.
- Spor eğitimi için yurt dışına öğrenciler gönderildi.
- Modern spor dallarının gelişmesi için devlet tarafından destek sağlandı.

TOPLUMSAL ALANDAKİ İNKILAPLAR

KILIK KIYAFET DÜZENLEMELERİ

- 25 Kasım 1925'te Şapka İktisası Hakkında Kanun kabul edilmiştir.
- Devlet memurlarına belli bir kiyafet ve şapka giyme zorunluluğu getirilmiştir.
- 1934'te çıkartılan kanun ile din adamlarının ibadet yerleri ve dinî törenler dışında dinî kiyafet giymeleri yasaklanmıştır.
- Toplumun çağdaş bir dış görünüş kazanmasına çalışılmıştır.
- Toplumun laikleşmesi yönünde bir adım daha gerçekleşmiştir.

TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI (30 KASIM 1925)

- Kanunla tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır.
- Şeyhlik, dervişlik, müritlik gibi ünvanların kullanılması ve dinî kiyafetlerinin giyilmesi yasaklanmıştır.
- Bu kanunla birlikte toplumun laikleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır.
- Eyüp Sultan, Mevlana, Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim gibi Türk-İslam büyüklerinin türbeleri kapatılmamıştır.

TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜLERİDE DEĞİŞİKLİK

- 26 Aralık 1925'te Hicri ve Rumi takvim yerine Miladi takvim ile uluslararası saat sistemi kabul edilmiştir.
- 20 Mayıs 1928'de ise uluslararası rakamlar kabul edilmiştir.
- 1931'de eski ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri kaldırılarak, yerine uluslararası ölçü ve ağırlık birimleri getirilmiştir.
- 1934'te hafta tatili cumadan pazar gününe alınmıştır.

DİKKAT

Takvim, saat ve ölçülerde yapılan değişikliğin amacı Batılı devletlerle olan ekonomik ve siyasi ilişkileri kolaylaştırmaktır.

SOYADI KANUNU (21 HAZİRAN 1934)

- Resmi ilişkilerdeki karışıklıklar giderilmiştir.
- 24 Kasım 1934'te TBMM'de Atatürk soyadı verilmiş ve başka biri tarafından kullanılması yasaklanmıştır.
- Ağa, hacı, hafız, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımfendi, hazretleri gibi lakap ve ünvanlar kaldırılmıştır.
- Toplumda eşitlik sağlanmıştır.

TÜRK KADININA SAĞLANAN HAKLAR

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kadın ve erkeklerin öğretim imkânlarından eşit oranda yararlanması sağlanmıştır.
- Medeni Kanun'un ile Türk kadını toplumsal hayatı erkeklerle eşit haklara kavuşmuştur.
- 1930'da kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır.
- 1933'te muhtar ve aza seçilme hakkı verilmiştir.
- 1934'te yapılan anayasa değişikliğiyle de milletvekili seçme ve seçilme hakkı kazanarak siyasi alanda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarda yapılan yenilikler sayesinde Türk kadını bütün alanlarda bir çok yeni kazanımlar elde etmiştir.

EKONOMİ ALANINDAKİ GELİŞMELER

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ (17 ŞUBAT-4 MART 1923)

- İzmir'de gerçekleşen kongreye İşçi, tüccar, çiftçi ve sanayi temsilcilerinden oluşan 1135 kişi katılmıştır.
- Kongrede Misak-ı İktisadi Kararları benimsenmiştir.
- Bağımsız ve millî ekonominin temelleri atılmıştır.
- Kongrede benimsenen kararlar ileride uygulanmıştır.

Türkiye İktisat Kongresi'nde Alınan Kararlardan Bazıları Sunlardır:

- Aşar vergisi ve Reji İdaresinin kaldırılması
- Hammaddesi ülkede olan ürünlerin sanayilerinin kurulması
- İşçi haklarının düzenlenmesi
- Yabancıların elindeki işletmelerin millîleştirilmesi
- Millî bankaların kurulması
- Toprak reformu yapılması
- Demir yolları ulaşımının geliştirilmesi
- Koruyucu gümrük tarifelerinin kabulü ve bu konudaki dış müdahalelerin reddedilmesi

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDAKİ EKONOMİK GELİŞMELER

Tarım Alanında:

- Aşar vergisi kaldırıldı.
- Toprak reformu gerçekleştirildi.
- Tarım Kredi Kooperatifleri açıldı.
- Numune çiftlikleri kuruldu.
- Tarımla ilgili eğitim kurumları açıldı.
- Reji İdaresi kaldırıldı
- Yabancı uzmanlar getirildi ve öğrenciler yurt dışına gönderildi.
- Ziraat Bankası çiftçiye kredi veren bir bankaya dönüştürüldü.

Ticaret Alanında:

- Tüccarlara özel kredi sağlamak için 1924 yılında İş Bankası kuruldu.
- 1926'da Kabotaj Kanunu'nun yürürlüğe girdi.
- 1929'da Türk tüccarlar lehine gümrük vergilerinde düzenleme yapıldı.
- 1930'da Türk Parasını Koruma Kanunu çıkarıldı.

Sanayi ve Madencilik Alanında:

- 1925'te yılında Sanayi ve Maaden Bankası kuruldu.
- 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.
- Maden Tetkik Arama Enstitüsü açıldı.
- 1935 yılında Etibank kuruldu.
- 1934'te I. Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanmaya başlandı.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Kurulan Millî Bankalar:

- İş Bankası (1924)
- Sanayi ve Maaden Bankası (1925)
- Ziraat Bankası (1924)
- Merkez Bankası (1930)
- Sümerbank (1933)
- Etibank (1935)
- Denizbank (1937)
- Halkbank (1933)

1929 DÜNYA EKONOMİK BUNALIMI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ABD'de başlayarak, tüm dünyaya yayılmıştır.
- Ekonomik Buhran karşısında Avrupalı devletler ekonomide korumacılık eğilimi göstermişlerdir.
- 1930'lu yıllarda dünya ekonomisi parçalanma, dünya ticareti ve uluslararası sermaye hareketleri gerileme sürecine girmiştir.
- Türkiye, ekonomik bunalımdan ciddi biçimde etkilenmiştir.

Ekonomik Bunalım Karşısında Türkiye'nin Aldığı Tedbirler:

- Ekonomide Devletçilik ilkesi benimsenmiştir.
- I. Beş Yıllık Sanayi Planı başlatılmıştır.
- Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştur.
- Türk Parasını Koruma Kanunu çıkarılmıştır.
- Dış ticarette kliring sistemi uygulanmıştır.

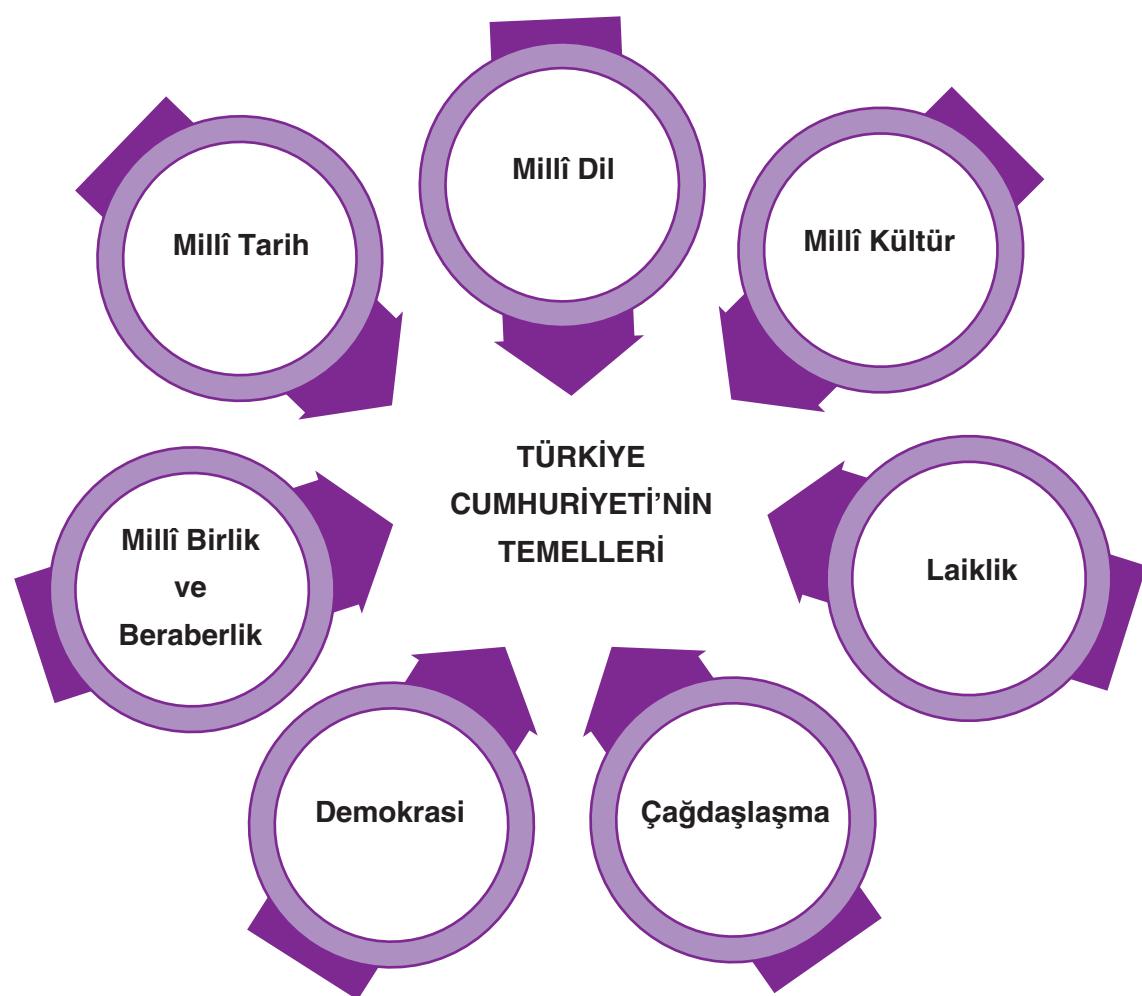
HATIRLAYALIM

1936'da hazırlıklarına başlayan II. Beş Yıllık Sanayi Planı, II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine uygulanamamıştır.

SAĞLIK ALANINDAKİ GELİŞMELER

- 1928'de bulaşıcı hastalıklarla mücadele amacıyla Ankara'da Hıfzıssıhha Enstitüsü kuruldu.
- 1930'da Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarıldı.
- Sağlık personeli yetiştirmek için okulları açıldı.
- Numune hastaneleri açıldı.
- Yerli serum üretildi.
- Çeşitli hastalıklara karlı yerli aşilar üretilmeye başlanıldı.
- Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1923'te ise Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1935'te Türkiye Kızılay Cemiyeti adını aldı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN TEMELLERİ VE ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

- Türk milletinin çağdaş devletler seviyesine yükselmesi hedefler.
- Millet egemenliğini savunur.
- Akıl ve bilime önem verir.
- Millî kimlik ve kültürün korunması ve geliştirilmesine çalışır.

